

Alkawal Kesal

Fulfulde Borgu New Testament

Contents

Matiye	1
Yuhaana	34
Roma	58
Korintu Aranol	73
Galaatiya	87
Efesu	92
Filippi	98
Koloosi	102
2TH	106
Timote Aranol	108
Timote Didabol	113
Titus	116
Filemon	118
Iburaninkeeḃe	119
Piyer Aranol	130
Piyer Didabol	135
Yuhaana Aranol	138
Yuhaana Didabol	142
Yuhaana Tataḃol	143
Yahuuda	144
Kollitinki	146

Alkawal Kesal

Portions of the New Testament in the Fulfulde Borgu language of Benin

copyright © 2011 SIM International

Language: Fulfulde Borgu (Fulfulde, Borgu)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-16

ISBN 978-1-5313-0241-2

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 21 Sep 2016

7104dd08-43ed-5b6c-bcfb-9f0e6052d5f3

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *“filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea.”* (Habakkuk 2:14)

Linjiila Yeesu hande no Matiye winniri

Haala puɗɗirka

Binnudo linjiila arandeha kaa do laati nun Yahuduujoo janɗudo. Diga fudɗoode, himbe e miili Matiye jaboowo ceede faada nun winni linjiila kan. O laati nun bo gooto der aahiibe Yeesu sappo e ɗiɗo. Yahuduube nun o winnani. O hollitii ɗum e limtango be aayaaje Alkawal Kiinjal duuddɗe, kollitooje no Yeesu nun laatii kebbindo annabaakuuji duuddi. Linjiila makko e jogii haalaaji mawɗi feere feere.

Haala Laamaare Alla nun laatii ɗaɗol manɗol der ekkitinol Yeesu. Laamaare Alla nen Matiye bo noddata Laamaare kammu. Maytitaago noddugo mo «Bii Dawda», kan nun hollitinta ɗum. Yeesu laati nun laamiido mo annabiibe batani waran, kan laatii waaji Matiye. Woodube annal wadani «laamiido Yahuduube», dokke. Yeesu fiinii no Laamaare Alla faanake, tuubuɗe, ko wayliti goonki mum, faami no e haajaa Alla walla ɗum, kambe nun laamaare nen laatanii.

Baa no laamiido on hollitii maaneeji Laamaare Alla e wadugo kaayefiiji, o nyawti nyawbe, o nyaanni rafaabe, e non fu, himbe woppii mo hande no o batunoo de duuddum kanko e hoore makko. Yahuduube daartannoobe laamiido, faamay no e haani laamiido on tooro.

No Yeesu finti, o hollii no o laataaki laamiido Yahuduube tan. O wi'i: «Mi hokkaama baawɗe dow kammu e dow leydi fu».

Tokkontirki haalaaji

1. Kaakiraaɓe Yeesu e dingol mum, 1.1-2
2. Waaju e golle Yuhaana gaɗoowo batisi, 3.1-12
3. Wadugo Yeesu batisi e jarbeeki mum, 3.13-4.11
4. Golle Yeesu der Galili, 4.12-18.35
5. Ummaago Yeesu diga Galili, yahi Urusaliima, 19.1-20.34
6. Asaweere Yeesu sakitiineere, 21.1-27.66
7. Fintuki e hollitaaki Yeesu Joomiraawo, 28.1-20.

Inde kaakiraaɓe Yeesu

(Luka 3.23-38)

¹Nani do inde kaakiraaɓe Yeesu Almasiihu, taaniraawo Dawda, taaniraawo Ibu-rahiima:

²Iburaahiima rimi Isiyaaku, Isiyaaku rimi Yaakuubu, Yaakuubu rimi Yahuuda e mi-iraaɓe mum. ³Yahuuda rimi Fares e Jara, kambe woni be o rindi e Tamar, Fares rimi Hisuruuna, Hisuruuna rimi Aram. ⁴Aram rimi Aminadab, Aminadab rimi Nasuuna, Nasuuna rimi Salmuuna. ⁵Salmuuna rimi Bo'es, mo o rindi e Rahab, Bo'es rimi Obed, mo o rindi e Ruutu, Obed rimi Yesa. ⁶Yesa rimi Dawda, laamiido.

Dawda rimi Suleymaanu, inniiko woni debbo mo Uriya acci. ⁷Suleymaanu rimi Robo'am, Robo'am rimi Abiya, Abiya rimi Asa. ⁸Asa rimi Yusafat, Yusafat rimi Yoram, Yoram rimi Ujiya. ⁹Ujiya rimi Yotam, Yotam rimi Akas, Akas rimi Hejekiya. ¹⁰Hejekiya rimi Manaasa, Manaasa rimi Amon, Amon rimi Yusiya. ¹¹Yusiya rimi Yekuniya e miiraaɓe mum. Wakkati mum nun Yahuduube egginaa, yaaraa leydi Babiila.

¹²Baawo no be jaara Babiila, Yekuniya rimi Salaatiyel, Salaatiyel rimi Jorobabel. ¹³Jorobabel rimi Abihuda, Abihuda rimi Eliyakim, Eliyakim rimi Ajora. ¹⁴Ajora rimi Sadok, Sadok rimi Akim, Akim rimi Eliyuda. ¹⁵Eliyuda rimi Eliyaajaru, Eliyaajaru rimi Mattan, Mattan rimi Yaakuubu. ¹⁶Yaakuubu rimi Yusufu, gorko Mariyama, inna Yeesu, bi'eteedo Almasiihu.

¹⁷Jaamanuujii sappo e naay nun wadi diga Iburaahiima faa yottii Dawda. Diga Dawda faa yottii wakkati Yahuduube egginaa, yaaraa Babiila, wadii jaamanuujii sappo e naay. Diga Yahuduube egginaa yaara Babiila, faa yottii Almasiihu, wadii jaamanuujii sappo e naay.

Dingol Yeesu Almasiihu

(Luka 2.1-7)

¹⁸Nani do no Yeesu Almasiihu rimiraa. Mariyama inniiko, e laatii mo Yusufu ɗaɓɓi. Amma ko be kawta, Mariyama heɓii reedu e baawɗe Ruuhu Ceniido. ¹⁹Yusufu ɗaɓɓudo Mariyama e laatii neddo poonnitiido. O yiday sentingo mo, den o resi salaago mo e cuudiidum. ²⁰Wakkati o woni oo miijoo ka, malaykaajo Joomiraawo wari e makko, der koydool. Malaykaajo on wi'i mo: «Yusufu, taaniraawo Dawda, taa hulu

ettugo Mariyama, debbo maa. Gam binjel nel o saawi, e Ruuhu Ceniido yiwi. ²¹ O riman biddo gorko, kokkaa mo inne Yeesu, gam o hisinan himbe makko diga hakkeeki maβbe.»

²² Dum fu, dum wadii gam hebbingo haala ka Joomiraawo batuno diga e hunnuko annabiijo, o wi'i:

²³ «Gatol nel annaa gorko saawan, rima biddo gorko,

o wi'ete Emmanuwel.»

Maana inne nen woni: «Alla e wondi e meeden.»

²⁴ No Yusufu fini, wadi ko malaykaajo Joomiraawo bati dum, o banji Mariyama.

²⁵ Amma o hawtay e makko, faa nyaanne o rimi biddo gorko. Yusufu hokki mo inne Yeesu.

2

Woodube annal warii daarugo Yeesu

¹ Yeesu rimaama Baytilaama der leydi Yahudiya, wakkati laamiido Eroodu, go woodube annal yiwoy diga lettugal, wari Urusaliima. ² No be jottii, be yami: «Toy laamiido Yahuduube dimaado jooni on woni? Men ji'ii hoodere makko diga lettugal, men garii sujidango mo.»

³ No laamiido Eroodu nani habaru on, hakkillo mum jibii, kanko e himbe Urusaliima fu. ⁴ O noddini hooreebe limaamiibe, e moodiβbe tawreeta fu, o yami be, toy nun Almasiihu rimetee? ⁵ Be toontii mo, be bi'i: «Baytilaama nun, der leydi Yahudiya, gam nani ko annabiijo winnunoo:

⁶ «An, Baytilaama der leydi Yahudiya, a faanday caka ci'e Yahudiya mawde.

Gam ardotoodo yiwan diga e maa, kanko nun durata himbe am Isira'iilaabe.»

⁷ Den, Eroodu noddini woodube annal ben e cuudiidum, yami be be laabinana dum wakkati de hoodere nen hollitii.

⁸ Baawo mum, o lildi be Baytilaama, o wi'i be: «Jahee, pumpitee habaru sukayel nel faa laaba. To on ji'ii nel, maatinee am, gam mi yaha, min bo, mi sujidana nel.»

⁹ No be nani ka laamiido bati be, be jawti. Den, be kollirii hoodere ne be ji'unoo lettugal e ardii be. No ne yottii nokkuure to sukayel nel woni, ne darii. ¹⁰ No be ji'i hoodere nen, berde maβbe welii puy.

¹¹ Be naati der wuro, be ji'i sukayel e inna mum, Mariyama. Be jiccii, be kujidani

nel. Be pitti gineeji maβbe, be kokkori nel kanjeeje, e wardi buudeteedum, e dace luuttooje, bi'eteede miir. ¹² Baawo majjum, Alla hollii be der koydool to be bittu to Eroodu. Den be kootiri leydi maβbe e laawol gonjol.

Yusufu doggii suudooy Misira

¹³ No be jawti, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum. Doggidiin nel, jahaa Misira, joododaa ton faa de bi'umaa mi gartaa. Gam Eroodu waran daartugo sukayel nel, gam halka nel.»

¹⁴ Yusufu ummii jemma, yaari sukayel nel e inna mum faa Misira. ¹⁵ O joodii ton faa de Eroodu maayi. Nun nun ka Joomiraawo batuno e hunnuko annabiijo hebbiri, de o wi'i:

«Mi noddii biyam wurtoo diga Misira.»

Eroodu halkii sukaabe Baytilaama

¹⁶ No Eroodu faami woodube annal ben jammike dum, mone makko ummii puy. O lili be bara sukahon goron tawaakon Baytilaama e der jeyde makko fu, diga sukahon keccon, faa kon duubi didi. O wadii dum, o foonni deydey wakkati ki woodube annal batuno mo dow hollitaago hoodere nen. ¹⁷ Dum hebbinii haala ka annabi Yeremiya batunoo, wi'i:

¹⁸ «Cimaali nanaama der siire Rama, e bojji, e goytaali duuddi.

Rahiilu nun wullata, gam sukahon mum. O nootaaki eyteego, gam kon maayidii.»

Yusufu wittii Nasaratu

¹⁹ Baawo maayde Eroodu, malaykaajo Joomiraawo hollitanii Yusufu der koydool, der leydi Misira. ²⁰ O wi'i mo: «Umma, ettu sukayel nel e inna mum, bitton leydi Isira'iila, gam yidunooβe warugo suka on maayii.»

²¹ Den Yusufu ummii, etti sukayel nel e inna mum, be bitti leydi Isira'iila. ²² Amma Yusufu nanii Arikilawus jabii laamaare baaba mum Eroodu, laamii dow Yahudiya. O huli yahugo ton. Ko Alla baddi mo der koydool, den o yahi far leydi Galili.

²³ O yahi o joodii siire wi'eteene Nasaratu. Dum laatike, gam hebbingo ka annabiibe batunoo, wi'i: «O noddete Nasaratujo.»

3

Waaji Yuhaana gadoowo batisi

(Marku 1.1-8; Luka 3.1-18; Yuhaana 1.19-28)

¹ Wakkati majjum, Yuhaana gadoowo batisi suppitii. Oo waajoo der ladde haro Yahudiya, oo wi'a: ² «Tuubee, gam Laamaare Alla faanake.»

³ Kanko nun annabi Esaaya batani, wi'i: «Daane neddo e bata dow dow, der haro, e wi'a:

Moyyinee laawol Joomiraawo, poonnitee laabi makkol!»

⁴ Yuhaana e borminoo gineeji cannyiraadi leebi jeelooba, oo ha6bii belbelol gurol dow funjudu makko. Nyaamdu makko laatii ba6atti e juuri ladde. ⁵ Himbe Urusaliima, e leydi Yahudiya, e tawaabe takkol maayo Urdun fu, wari to makko. ⁶ Be tuubi hakeeji ma6be, go Yuhaana wadi be batisi der maayo Urdun.

⁷ No o yi'i Farisaabe e Sadukiibe dduu6be e wara wadeego batisi, o wi'i be:

«Bi6be bolle pure! Moy tintini on doggon mone Alla waroore? ⁸ Gadee golle kollitooje on tuubii. ⁹ To on miilee e berde moodon bi'on: "Iburaahiima nun woni maama amen!" Gam mii wi'a on, Alla e waawi waylitingo kaaye, de laato bi6be Iburaahiima! ¹⁰ Jooni, jammere bantaama gam feyya ledde faa e dadi mum. Den, leggal njal rimataa bi6be boodde fu wudditinte, faddee der yiite. ¹¹ Min, e diyam nun gadiranmi on batisi, gam hollitingo on tubi. Amma garoowo baawo am, e burimmi baawde. Mi fotay du baa jimminaago, borta padde makko. Kanko, o wadan on batisi e Ruuhu Ceniido, e yiite. ¹² Oo jogii besirdum e junjo makko, o laabinan fiyrde makko. O loowa gawri der rummuure makko, o wula nyaane der yiite ne nyifataa.»

Yeesu wadaama batisi

(Marku 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Wakkati majjum, Yeesu yiwi Galili, wari maayo Urdun to Yuhaana, gam Yuhaana wada mo batisi. ¹⁴ Amma Yuhaana nootaaki, wi'i: «Min nun haajaa gadanaa batisi, ko an nun wari to am mi wadane?»

¹⁵ Yeesu toontii mo, wi'i: «Noota dum laatoon non non jooni, gam hande non kebbinirten ko foonnitii fu.»

Den Yuhaana nootii. ¹⁶ Don maa don, no Yeesu wadaa batisi, wurtii e diyam, kammu mabbittii. O yi'i Ruuhu Alla e jippoo dow

makko, hande tantabaraaru. ¹⁷ Don daane gom nanaa dow kammu, e wi'a: «Oo do nun laatii Biddo am jidaado, mo ceyoriimi.»

4

Seydan jarbake Yeesu

(Marku 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Baawo majjum, Ruuhu Ceniido yaari Yeesu der haro gam Ibiliisa jarboo mo. ² O suumii nyaloomaaje lasoy didi e jemmaaje lasoy didi. Den, rafo wadi mo. ³ Don Jarbotoodo on battii mo, wi'i: «To a laati nun Biddo Alla, batu kaaye dee do waylitoo peen.»

⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E winnaa: "Neddo wuurirtaa e peen tan, amma e haala burtiika diga hunnuko Alla fu.»

⁵ Ibiliisa yaari mo wanjarde seniine, bili mo dow suudu Alla to buri towugo. ⁶ Den o wi'i mo:

«To a laati nun Biddo Alla, fittu kodaa ley, gam e winnaa der dewtere, Alla batan malaykaa6e mum be ta6bee e juude ma6be

gam to koyde maa fergoo kaaye.»

⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dewtere wi'i kade: "Taa jarba Alla Joomiraawo maa"»

⁸ Ibiliisa yaari mo kade dow waanne towune puy. O holli mo laamaareeji duuniyaaru fu e teddujal majji. ⁹ Den o wi'i mo: «Mi hokkete huune dum fu, to a jiccake cujandaa am.»

¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dillu diga don, an Ibiliisa, gam e winnii der dewtere:

"Sujidan Alla Joomiraawo maada, kanko tan teddintaa!"» ¹¹ Den Ibiliisa acci mo, go malaykaa6e battii e jagganoo mo.

Yeesu waajake der leydi Galili

(Marku 1.14-15; Luka 4.14-15)

¹² No Yeesu nani Yuhaana gadoowo batisi nannaama, wattaa der kasu, o witti leydi Galili. ¹³ O eggi Nasaratu, o joodoy Kafarnahum, takkol fonjo maayo Galili, hakkune jeyde leydi Jabulon e Neftali. ¹⁴ Hande non haala ka annabi Esaaya batunoo hebbiri, o wi'i:

¹⁵ «Leydi Jabulon e leydi Neftali, joodiini takkol maayo, fonjo Urdun, Galili, an laatiini joodorde himbe be lenyi janani.

¹⁶ Himbe tawaabe der niwre, yi'ii jaynjol manjol.

Joodiibe e leydi maayde, niɓɓuni, jaynol yaynaniidum.”

¹⁷Diga wakkati majjum, Yeesu fuddi wajaago e wi'a: «Tuube, gam Laamaare Alla battike.»

*Ahiibe Yeesu arandeebe
(Marku 1.16-20; Luka 5.1-11)*

¹⁸No Yeesu woosotoo takkol fonjo maayo Galili, o yi'i suubotoobe liyyi dido, Simon, noddeteedo Piyer, e minyum Andere, e fadda taaruuji mum der maayo. ¹⁹Yeesu wi'i be: «Tokke am, mi wadan on suubotoobe himbe.»

²⁰Don maa don be acci taaruuji maɓbe, be tokki mo. ²¹O yahi yeeso, o yi'i rindaabe dido der laana, Yaakuuba e minyum Yuhaana, ɓiɓbe Jebede. Kambe e baaba maɓbe, bee moyyina taaruuji maɓbe. O noddi be. ²²Don maa don, be acci laana njan e baaba maɓbe, be tokki mo.

*Yeesu e waajoo, e nyawta himbe
(Luka 6.17-19)*

²³Yeesu woositii leydi Galili fu. Oo janjina der cuudi baajordi, oo waajoo linjiila dow Laamaare Alla, oo nyawta himbe be nyawuui feere feere, e toorotoobe. ²⁴Habaru makko sankitii der leydi Siriya fu. Bee gaddana mo nyawbe nyawuui feere feere, hande be ginnaaji toorata, e yanoobe padde, e moofidinbe, o nyawti be. ²⁵Jama'aare duunne e tokki mo. Be yiway maa diga leydi Galili, e baadeere Genniije Sappo, e Urusaliima, e Yahudiya, e fonjo maayo Urduun.

5

Waaji dow waanne

¹No Yeesu yi'i jama'aare duunne, o eenci dow waanne, o joodii. Ahiibe makko hawritii ley makko. ²O fuddi wajaago be, o wi'i:

*Haala barke
(Luka 6.20-23)*

³«Barke laatanii be yonki mum humpaa Alla, gam kambe nun jey Laamaare Alla!

⁴Barke laatanii wulloobe, berde maɓbe fewtintel!

⁵Barke laatanii digguɓe, gam be donan leydi!

⁶Barke laatanii rafaabe, e dondaabe foonnitaare, gam be kaaran!

⁷Barke laatanii endotoobe, gam be endete!

⁸Barke laatanii be berde mum laabi, gam be ji'an Alla!

⁹Barke laatanii daartoobe jam, gam be noddete ɓiɓbe Alla!

¹⁰Barke laatanii tooraabe gam sabbu foonnitaare,

gam kambe nun Laamaare Alla laatanii!

¹¹Barke laatanii on, to himbe yennii on, toorii on, takki on gaccee baadey fu, sabbu am. ¹²Ceyee, belbeltee, gam riiba mawka e hedii on dow kammu. Hande non annabiibe ardiibe on tooriraa.»

Lamdam e jaynol

(Marku 9.50; Luka 14.34-35)

¹³«Onon laatii lamdam duuniyaaru. Amma to lamdam walaa dakam, e ume dam welinirtee? Dam nafataa goddum, sey dam woppee, himbe yaaba dam.

¹⁴Onon laatii jaynol duuniyaaru. Genni mahaani dow waanne suudataako. ¹⁵Fitilla bo hubbataake gam ka omnee gummal. Amma ka bilette dow to fitilla bilettee, gam ka yannana wonuɓe der suudu fu. ¹⁶Hande non haani jaynol moodon yannira yeeso himbe. Den be ji'an golle boodde de gadoton, ɓe teddina Baaba moodon gonudo dow kammu.»

Yeesu e janjina dow haala tawreeta

¹⁷«To on miilee mi warii gam moytugo tawreeta, dum bo ko winnaa der dewte annabiibe. Mi waray moytugo ka, amma gam hebbingo ka. ¹⁸E goonja batanmi on, dow e leydi heennyan, amma toɓɓel, dum bo maasel gootel der tawreeta, sotiintaake, faa nyalaane huune fu hebboyta.

¹⁹Gam majjum, mo downtanaaki toɓɓel gootel, furujel faandugo der tawreeta, go e ekkitina wobbe bo to dowtoo, o laatototo paandudo der Laamaare Alla. Amma downtaniido tawreeta, go e janjina wobbe bo downtanoo ka, joomum laatototo mawdo der Laamaare Alla. ²⁰E goonja bi'anmi on, to foonnitaare mon buray ne moodiɓbe tawreeta e Farisaabe, on naatataa der Laamaare Alla pay.»

*Yeesu e ekkitina dow haala mone
(Luka 12.57-59)*

²¹«On naniidoo ko kaakiraabe meeden wi'ano: "Taa waru neddo, barudo neddo fu, hiitete." ²²Amma min, mii wi'a on, jogoriido banniraawo mum mone fu, hiitete. Bi'udo banniraawo mum: "A walaa

hoore,” joomum yaarete yeeso hiitorde mawne. Bi'udó banniraawo mum “A haaja nun,” o wattete der yiite jahannama. ²³ Gam majjum, to a yahii sakkanoygo Alla sadaka, to hiisirde, go ciwtordaa aa woodi gokka e banniraawo maa, ²⁴ accu don sadaka maa yeeso hiisirde. Den jahaa taw to banniraawo maa, jaafontiron. Baawo mum, bittaa, cakkaa sadaka maa. ²⁵ To goddo gaccake maa, go oon jaha to kiitotoodo, yawda nannantiraa e makko diga e laawol. To a waday dum, o wattete der juude kiitotoodo, den kiitotoodo bo watee e juude sandaaji, mabbedaa der kasu. ²⁶ Mii bate e goorja, a wurtataako diga don, to a yobiday nyamaane maa, faranwel mum koriijel.»

Ekkitinol dow jeenu

²⁷ «On nanii wi'aanoma: “Taa wadu jeenu!” ²⁸ Amma min, mii wi'a on, daarudo debbo fu, ko suunii mo, wadii jeenu e makko der berne mum. ²⁹ Gam majjum, to itere maa nyaamoore nun laatantee daliila doyyere, doofu ne, boppaa to woddi! Dum burante jokkulal bannu maa gootal halka, e no bannu maa fu naatirra der yiite jahannama. ³⁰ To junjo maa nyaamo nun laatantee daliila doyyere, wudditin jo, boppaa to woddi, dum burante jokkulal maa gootal halka, e no bannu maada fu naatirra der yiite jahannama.»

Ekkitinol dow ceergal

(Matiye 19.9; Marku 10.11-12; Luka 16.18)

³¹ «Wi'aama bo: “Ceerudo debbo mum fu, sey hokka mo derewol ceergal.” ³² Amma min kan, mii wi'a on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowaama, o laatini mo jeenoowo. Neddo koowudo debbo ceeraado fu, wadii jeenu kanun bo.»

Ekkitinol dow hunayeere

³³ «On nanii kade, kaakiraabe meeden wi'aama: “Taa fiirtu hunayeere maa, hebbin ne yeeso Joomiraawo.” ³⁴ Amma min, mii wi'a on, to on kunee. To on kunoree kammu, gam ju laati nun gurol Laamaare Alla. ³⁵ To on kunoree leydi, gam ni laati nun jaabirdum koyde makko. To on kunoree Urusaliima, gam ni laati nun wanjarde Laamiido mawdo. ³⁶ To on kunoree ko'e mon bo, gam on baawataa rawningo, dum bo bawlingo baa leebol gaasa mon gootol. ³⁷ Haala mon fu daroo dow: “oo”, dum

bo “aawo”, to yawtu don. Ko beydii dow majjum fu yiwi diga e Kalludo.»

Ekkitinol dow wattaago

(Luka 6.27-36)

³⁸ «On nanii wi'aama, “Itere yobiree itere, nyiire yobiree nyiire.” ³⁹ Amma min, mii wi'a on, to on battee gadando on ko boni. To goddo fiyii maa meenyo dow golal nyaamowal, hokku mo jal to bo. ⁴⁰ To goddo gaccike maa, e yidi teeta dansikiire maa, accu mo o etta gulunfaare maa bo. ⁴¹ To goddo doolii maa doonanodaa dum doongal moom kuule ujuneere, roonana mo jal kuule ujune didi. ⁴² To goddo eelii maa, hokku mo. To goddo e yidi wuyaago huune maa, taa hadu mo dum.»

Jidee waybe moodon

Luka 6.27-28

⁴³ «On nanii wi'aama: “Yidu banniraawo maa, banyaa ganyo maa.” ⁴⁴ Amma min, mii wi'a on, jidee waybe moodon, du'anee tooranbe on. ⁴⁵ Hande non, laatortodon biibbe Baaba moodon gonudo dow kammu. Gam oo fudina naaje dow yeeddube e hallube. Oo tobina bo diyam gam foonniitiibe e be foonnitaaki. ⁴⁶ To oon jidi yidube on tan, riiba kaye keboton? Baa jabooobe ceede faada bo e wada hande non! ⁴⁷ To oon canna banniraabe moodon tan, ko haayinii ume gadoton don? Baa heeferbe bo e wada hande non! ⁴⁸ To non, laatee hebbube, hande no Baaba moodon mo dow kammu laatorii kebbudo.»

6

Ekkitinol dow wallugo talakaabe

¹ «Kakkilee, to on kollitee gadu moodon geetu yeeso himbe gam ji'edon. To on gadii dum, on kebataa riiba to Baaba moodon gonudo dow kammu.

² To non, to aa hokka sadaka, taa fiyu lenjuru gam himbe yi'ee. Non non nun munaafitiibe wadata der cuudi baajordi, e sera laabi. Bee gada dum gam himbe mana be. E goorja batanmi on, be kebii ko riiba mabbe. ³ Amma, to aa hokka sadaka, taa accu junjo maa nano anna ko nyaamo wadata. ⁴ To a wadii dum, sadaka maa laatototo e cuudiidum. Den Baaba maa ji'oowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.»

Ekkitinol dow du'aare

(Luka 11.2-4)

⁵ «To oon du'oo, to on gadee hande no munaafitiibe wadata. Kambe bee jida du'aago e darorii der cuudi baajordi, e ate cele, gam himbe fu yi'a be. E goorja batanmi on, be keβii riiba maβbe ko. ⁶ Amma an, to aa du'oo, naatu suudu maa, maβbaa dammugal, eelaa Baaba maa e cuudiidum. Den, Baaba maa ji'oowo ko woni der cuudiidum, yobete dum.

⁷ To oon du'oo, to on duudinee haalaaji di galaa nafuwe hande no heeferbe wadata. Bee miili to be duudinii haalaaji, Alla toon-toto be. ⁸ Gam majjum to on nandee e maβbe, gam Baaba moodon e anni ko kaajadon diga on eelay dum.» ⁹ «Nani do no haani du'orodon:

"Baaba amen tawaado dow kammu, inne maa e senii.

¹⁰ Laamaare maa wara.

Sago maa laatoow dow leydi, hande no ŋo laatorii dow kammu.

¹¹ Hokku men nyaamdu keyannu men hanne.

¹² Yaafana men hakke amen, hande no minon bo men jaaforanto woofananbe men.

¹³ Taa accu men naata der jarbeeji, amma hisin men diga e Kalludo.

[Gam an nun laamaare, e baawde, e teddujal fu woodani faa abada. Aami!]"

¹⁴ To on jaafanake himbe boofi mum, Baaba moodon gonudo dow kammu yaafanto on onon bo. ¹⁵ Amma to on jaafanaaki himbe, Baaba moodon bo yaafantaako on boofi moodon.»

Yeesu e ekkitina dow suumayeere

¹⁶ «To oon cuumoo, to on jurmikinee hande no munaafitiibe wadata. Bee jiba geese maβbe gam himbe annita bee cuumii. E goorja batanmi on, be keβii ko riiba maβbe. ¹⁷ Amma an, to aa suumii, sulma, bujodaa wardi. ¹⁸ Den himbe annitintaa naa aa suumii. Amma Baaba maa mo yi'ataake tan anni. Baaba maa ji'oowo ko gaduɗaa der cuudiidum, kanko yobetee.»

Jawdi dow kammu

(Luka 12.32-34)

¹⁹ «To on kawritanee ko'e mon jawdi der duuniyaaru, to mooyi e guyuhon biisata ni, dum bo to wuybe yulata cuudi mon, wujja ni. ²⁰ Amma kawritanee ko'e mon jawdi dow kammu, to guyuhon e mooyi biisataa ni,

wuybe bo hebataa wujja ni. ²¹ Gam to jawdi maa woni, don berne maa bo wonoto.»

Haala jayɗol e niwre

(Luka 11.33-36)

²² «Gite woni fitilla bannu. To gite maa e yandi, bannu maa fu, wonoto der jayɗol. ²³ Amma to gite maa yandaa, bannu maa ŋol fu, ŋol wonoto der niwre. Den, to jayɗol gonuɗol der maa laatike niwre, a yi'ii don no niwre mawniri!»

Alla e jawdi

(Luka 16.13)

²⁴ «Walaa baawoowo ko jagganii joomi-raabe dido, gam o wanyan oo do, o yida oo to, o takkontiran e oo do, o yawoo oo to. On baawataa ko jagganii Alla, e jawdi.»

Hoolaago Alla

(Luka 12.22-31)

²⁵ «Gam majjum bi'anmi on: To on cukulane yonkiiji moodon dow ko nyaamoton e ko jaroton. To on cukulane balli moodon dow ko bornotodon. Yonki buraa nyaamdu na? Bannu buraa kotal na? ²⁶ Daaree pooli piirooji: Di aawataa, di duggataa, di galaa rummuure. Amma e non, Baaba moodon gonudo dow kammu e nyaanna di. On buraa pooli teddujal na? ²⁷ Moy e moodon der billaaje mum waawata ko beydi balde mum, baa mayyande woore?

²⁸ To non, gam ume ko oon cukulana kolte? Daaree no pinniiji gese mawnirta: Di mottataa, di kannyataa. ²⁹ Amma mii bata on, baa Suleymaanu e teddujal mum fu, bornaaki kolte boodude hande no pinniiji din gootel mum. ³⁰ To Alla e holtina kudooji ladde tawaadi hanne, jaarjo di bulee yiite, o holtintaa on bura non na? Onon be goondinki paanduki! ³¹ To on cukulee bi'on: «Ume nyaameten? Ume jareten? Ume bornotoden?» ³² Gam kujje dee, heeferbe nun daartata de. Amma Baaba moodon gonudo dow kammu, e anni oon goodi haaje majje. ³³ Daartee aran Laamaare Alla, e foonnitaare makko. Den ko horii fu, on beydante dum. ³⁴ To on cukulane gam jaarjo, jaarjo sukulanto hoore mum. Nyalaane fu, toora mum hey'ii dum.»

7

Hiitaago wobbe

(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ «To on kiitee wobbe, gam to Alla hiitoo on. ² Gam no kiitoridon wobbe, non kiitortedon. Etorde etirandon wobbe, kayre etirantedon. ³ Ume wadi go aa daara kudeel der itere banniraawo maa, go a faamanay legga gonuja der itere maa? ⁴ Noy baawirtaa ko wi'i banniraawo maa: "Accu mi ikkinanee kudeel gonujel der itere maa", nani bo, legga e woni der ne maa? ⁵ Munaafitiijo, ikkin legga gonuja der itere maa taw, den gite maa laaban, kebaa no ikkinirfaa kudeel gonujel der itere banniraawo maa.

⁶ To on kokkee dawaadi ko senii, gam to di bittoy di njata on. To on cankitee kaaye moodon dime yeeso afaaji, gam to di jaaabu de.»

*Alla e toontoo eelanbe dum
(Luka 11.9-13)*

⁷ «Eelee, on keban, daartee, on jiitan, cilminee, on maabbitante. ⁸ Gam eeloowo fu, heban, daartoowo fu, yiitan, piyoowo dammugal fu, maabbitante. ⁹ Moy caka moodon to biyum eelii dum peen, hokka mo hayre? ¹⁰ Dum bo to o eelii mo linjol, o hokkan mo boddi? ¹¹ Onon hallube, oon baawi hokkugo biibbe moodon dokke boodde, hakko Baaba moodon gonufo dow kammu. Oo hokka eelanbe mo fu dokke boodde.

¹² Gam majjum ko jidudon himbe wafana on fu, onon bo, gadanee be dum. Kanjum woni ekkitinol tawreeta e dewte annabiibe.»

*Dammugal pandujal
(Luka 13.24)*

¹³ «Naatiree dammugal paandujal, gam dammugal jaajujal e laawol koyujol, e yaara der halkere, himbe duubbe nun tokki njol. ¹⁴ Amma dammugal paandujal, e laawol filliinjol, e yaara to yonki, yiitube njol duudaa.»

*Hakkilango annabiibe fewrekuube
(Luka 6.43-44)*

¹⁵ «Kakkilanee annabiibe fewrekuube. Be garan to moodon, bee bornii guri baali, amma der maabbe, bee laatii bu'i ladde bonudi. ¹⁶ E gadu maabbe annitirton be. Innabooje borataake dow gi'e, ibbe bo borataake dow gi'e danehi. ¹⁷ Leggal boodujal fu riman biibbe boodde, amma leggal kallujal riman biibbe kallude.

¹⁸ Leggal boodujal waawataa ko rimi biibbe kallude, nun bo leggal kallujal waawataa ko rimi biibbe boodde. ¹⁹ Leggal fu njal rimataa biibbe boodde wudditinte, faddee der yiite. ²⁰ Hande non, annitirton be diga e gadu maabbe.»

*Mi annaa on abada
(Luka 13.25-27)*

²¹ «Hinaa wi'ooobe am "Joomiraawo, Joomiraawo" fu naatata Laamaare Alla, sey wadoobe ko Baaba am gonufo dow kammu yidi tan. ²² Nyalaane darnjal, duubbe wi'an am: "Joomiraawo, Joomiraawo! E inne maa nun men gadiri annabaaku. E inne maa nun men diiwiri ginnaaji. E inne maa nun men gadiri haaynaareeji duudfi." ²³ Wakkati mum, mi toontoto be: "Mi annaa on abada. Boddee am, onon wadoobe ko halli!"»

*Cuudi didi
(Luka 6.46-49)*

²⁴ «Hande non, neddo fu kettiniido haala am, go e gollira ka, e nandi e neddo kakkildo, mahudo suudu mum dow tepaare. ²⁵ Diyam tobi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Amma njol yanay, gam dow tepaare nun njol daddaa. ²⁶ Amma kettiniido haala am fu, go tokkay ka, e nandi e neddo mo wala hakkiilo, mahudo suudu mum dow jaaneeri. ²⁷ Diyam tobi, gooruuji hebbi, keni mawdi wifi dow maggol. Den njol yani yanande mawne.»

Baawde Yeesu

²⁸ No Yeesu heennyi waajuuji din, haaynaare nanji jama'aare puy gam waaji makko. ²⁹ Gam o jannjiririi be e baawde, hinaa hande no moodiibbe tawreeta jannjirirta.

8

*Yeesu nyawtii ceccefo gom
(Marku 1.40-45; Luka 5.12-16)*

¹ Yeesu jipoyii diga dow waanne, go jama'aare duunne e tokki mo. ² Wakkati mum, ceccefo gom wari, jiccii yeeso makko, wi'i mo: «Joomiraawo, to aa yidi, a waawan ko nyawtimmi.»

³ Yeesu foorti junjo mum, meemi mo, wi'i: «Mii yidi, nyawta!» Don maa don, gorko on nyawtii. ⁴ Den Yeesu wi'i mo: «Hakkil! Taa batu ka goddo. Amma yahu holloy hoore maa limaamiijo. Den, gadaa

sadaka ka Muusa wi'i on gadon, gam anni-naa be a yoofake.»

Yeesu nyawtii jaggiido hooreejo soogeeji Roma

(Luka 7.1-10; Yuhaana 4.4-54)

⁵ Yeesu e naata siire Kafarnahum, don hooreejo soogeeji gom battii mo, eeli mo, wi'i: ⁶ «Joomiraawo, jaggiido am na'on fukkii wuro, yandaa, faa juude e koyde fu waatii, oo naawee sannel!» ⁷ Yeesu wi'i mo: «Mi yahan, mi nyawta mo.» ⁸ Amma hooreejo soogeeji on toontii, wi'i: «Joomiraawo, mi fotay naataa wuro am. Amma batu woliine woore tan, jaggiido am yoofoto. ⁹ Min e hoore am, mii woodi mawbe be downtanii mi, min bo mii woodi downtaniibe am. To mi wi'i, oo do, "yahu", o yahan. To mi wi'i, oo to, "war", o waran. To mi wi'i, jaggiido am, "wadu nii", o wadan.»

¹⁰ No Yeesu nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i tokkuibe dum: «E goonja batanmi on, mi yi'ay iri goondinki kii do dow goddo, baa der Isira'iilaabe. ¹¹ Mii bata on, duubbe waran diga lettugal e gorgal. Be joododo e Iburahiima e Isiyaaku e Yaakuubu, be nyaamda der Laamaare Alla. ¹² Amma laatiibe biibe Laamaare, faddete yaasi, der niwre. Ton be bullata, be yakkontira nyi-ye.»

¹³ Baawo mum, Yeesu wi'i hooreejo soogeeji on: «Hootu! Dum laatane hande no goondinirdaa.» Wakkati mum, jaggiido makko yoofii.

Yeesu nyawtii nyawbe duubbe (Marku 1.29-34; Luka 4.38-41)

¹⁴ Yeesu yahi wuro Piyer. O tawi esiraawo Piyer debbo e fukkii, e yontaa. ¹⁵ Yeesu meemi junjo makko, yontere nen acci mo. Den o ummii, oo jagganoo be.

¹⁶ No kiikiide wadi, Yeesu waddanaa himbe duubbe, be ginnaaji woni e mum. O riiwi di e haala makko, o nyawti nyawbe fu. ¹⁷ Hande non haala annabaaku Esaaya hebbiri, ka o wi'i: «O jabii roonaago tampe meeden, o nyawtii nyawuuji meeden.»

No haani Yeesu tokkiree (Luka 9.57-60)

¹⁸ Yeesu yi'i jama'aare duunne e huuritii dum, o wi'i aahiibe makko be jola fonjo far to. ¹⁹ Don Moodibbo tawreeta gom battii

mo, wi'i: «Moodibbo, mi tokkete to jahataa fu.»

²⁰ Yeesu wi'i mo: «Dondondehon e woodi gayde, pooli bo e woodi dadfa mum, amma Bii neddo woodaa to fukkinta hoore mum gam siwtoo.»

²¹ Goddo diga caka aahiibe wi'i mo: «Joomiraawo, accu mi yaha, mi uwa baaba am taw.»

²² Yeesu toontii mo, wi'i: «Tokkam, accu maaybe uwa maaybe mum.»

Yeesu deyyitini hennu

(Marku 4.31-41; Luka 8.23-25)

²³ Yeesu naati der laana diyam, go aahiibe makko e tokki mo. ²⁴ Don maa don, hennu mawkol ummii e wifa dow maayo. Njol wifi, faa galmaaji diyam e yidi mutina ja. Amma Yeesu e daani. ²⁵ Aahiibe battii mo, finni mo, wi'i: «Joomiraawo, faaba men! Men na'on kalka!»

²⁶ O toontii be, o wi'i: «Gam ume ko kuludon? Onon be goondinki paanduki!» Den, o ummii, o falmi hennu e maayo. Dum yeewi sirii! ²⁷ Be fu, haaynaare nanji be, bee bi'a: «Iri moy nun oo do, faa hennu e maayo e downtanoo mo?»

Yeesu nyawtii ginnaajiibe dido

(Marku 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Yeesu joli fonjo maayo, yottii der leydi Gadarena. Don worbe dido woodube ginnaaji wurtii e caabeje, fotti e makko. Bee kunnii puy, faa goddo suusataa ko tokki laawol njol. ²⁹ Be darii bee bata e semme, bee bi'a: «An Biddo Alla, ume jidudaa wadugo men? A warii do gam tooraa men diga wakkati waday na?»

³⁰ Fotii darne afaaji mawne gom e duranoo takkol don. ³¹ Ginnaaji din eeli Yeesu, wi'i: «To a riiwii men, accu men naataa der darne afaaji nee do.»

³² O wi'i be: «Jaheel!» Ginnaaji din wurtii, naatoy der afaaji din. Don maa don, darne afaaji nen fu diirtii diga takkol waanne, simmittii der maayo, yoolii e diyam.

³³ Duroobe afaaji din doggi, hooti wuro. Be batoy ko wadi fu, e ko wadi woodube ginnaaji dido ben. ³⁴ Den, himbe siire nen fu wurtoy fotti e Yeesu. No be ji'i mo, be eeli mo o wurtoo leydi maabe.

9

*Yeesu nyawtii mofo**(Marku 2.1-12; Luka 5.17-26)*

¹Yeesu naati laana diyam, joli, witti der siire mum. ²Himbe waddani mo mofo, pukkinaado dow daago. No Yeesu yi'i goondinki maɓbe, wi'i mofo on: «Suka am, tiidin berne maa! Hakkeji maa yaafaama!»

³Den, moodiɓbe tawreeta wɓbe yanti e miila der berde mum, e wi'a: «Gorko oo do e bata kalluka dow Alla!» ⁴Yeesu e anni miilooji maɓbe, o wi'i be:

«Gam ume go oon miila miilooji kalludi dii der berde moodon? ⁵Ume buri hoyugo? wi'ugo: "Hakkeji maa yaafaama," naa wi'ugo: "Umma yahu?" ⁶Amma, mii yidi paamon, no Bii neddo e woodi baawde yaafaago hakke der duuniyaaru do.» Den, o wi'i mofo on: «Umma, ettu daago maa, hootu wuro maa!»

⁷O ummii, o hooti wuro makko. ⁸No jama'aare yi'i dum, huli, darii e teddina Alla gam o hokki himbe baawde hande dee.

*Yeesu noddii Matiye**(Marku 2.13-17; Luka 5.27-32)*

⁹Yeesu e yawta, diga e laawol o yi'i gorko bi'eteedo Matiye e joodii to ceede faada yobete, o wi'i mo: «Tokkam.» Matiye ummii, tokki mo.

¹⁰Baawo mum, Yeesu yahi e nyaama der wuro Matiye. Jaɓooɓe ceede faada duuɓbe, e wadooɓe hakke wari joodii e nyaamida e Yeesu e aahiiɓe mum. ¹¹No Farisaabe yi'i dum, be bi'i aahiiɓe makko: «Gam ume moodiɓbo moodon nyaamidinta e jaɓooɓe ceede faada, e wadooɓe hakke?»

¹²Yeesu nani ka, wi'i be: «Yandube haajaaka nyawtoowo, sey nyawbe. ¹³Jahee ekkitee ko haala kaa do yidi wi'ugo: "Yurmeene nun jidumi, sadakaaji bane."» Gam mi waray noddugo foonniitiibe, amma hakkeɓe.

*Yande dow suumaye**(Marku 2.18-22; Luka 5.33-39)*

¹⁴Den, aahiiɓe Yuhaana gadoowo batisi battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Ume wadi minon e Farisaabe emen cuumoo, go aahiiɓe maa suumataako?»

¹⁵O toontii be, o wi'i: «Noddinaabe bangal waawan ko woni der biisere berne to jommanjo gorko e wondi e maɓbe na?

Nyalaane waraan de jommanjo gorko on ettete caka maɓbe. Den be cuumoyto.

¹⁶Walaa takkoowo lefol kesol dow wudere hiinne, gam lefol kesol foodan wudere hiinne, den cercol mayre yaajan puy.

¹⁷Kade bo innabojam kesam loowataake der jollooji guri kiiddi. To hinaa non, jollooji din pusan, innabojam rey'itoo, jollooji din bo halka. Amma innabojam kesam, sey loowee der jollooji guri kesi, gam dum fu dum dada.»

Suka debbo gom e debbo meemudo toggoore Yeesu

(Marku 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸Wakkati Yeesu woni e bata be ka, don hooreejo suudu waajorde gom yottii, jiccii yeeso makko, wi'i: «Biyam debbo maayii, dum wadii tifere. Amma war yowu junjo maa dow makko, heba o wuura.»

¹⁹Yeesu ummii e aahiiɓe mum, tokki mo.

²⁰Den debbo gom, mo lefol mum salii ko haggii diga duubi sappo e didi, yiwi ɓawɓawre Yeesu, meemi kummulol toggoore makko. ²¹Gam o miilli der berne makko, o wi'i: «To mi hebii meemumi baa kummulol toggoore makko, mi yoofoto.»

²²Yeesu yeeyitii, yi'i mo, wi'i: «Suka am, tiidin berne maa! Goondinki maa nyawtii ma.» Wakkatiire nen, debbo on yoofii.

²³Yeesu yottii wuro hooreejo waajorde on. O yi'i fuurooɓe puuraadi maayde e himbe wullooɓe. ²⁴O wi'i be: «Burte diga do. Suka on maayay, o daani nun.» Be darii bee jala mo. ²⁵No himbe wurтинаa yaasi, o naati der suudu, o nanji junjo suka debbo, go o ummii. ²⁶Habaru majjum sankitii toy fu der leydi nin.

Yeesu wuntinii wumuɓe dido

²⁷No Yeesu yawtata, wumuɓe dido tokki mo, e bata e daane townne, e wi'a: «Bii Dawda, yurma men!»

²⁸No o naati suudu, wumuɓe ben battii mo, o wi'i be: «Oon goondini mi waawan ko wadi dum na?» Be toontii mo, be bi'i: «Oo, Joomiraawo, emen goondini.»

²⁹Den, o meemi gite maɓbe, o wi'i: «Dum laatanoo on hande no goondinirdon.» ³⁰Den be bumti. O waggini be, o wi'i: «To on batee ka baa goddo.» ³¹Amma no be burtii, be jahi bee cankita habaru makko der leydi nin fu.

Yeesu nyawtii muumo

³² No wuntinaabe ben wurtooto, Yeesu waddanaa gorko mo ginnool muumidini. ³³ O riwi ginnool ɲol, muumo on yanti e bata. Jama'aare fu haaydini, e wi'a: «Iri dum do meeday ko yi'aa der Isira'iila!» ³⁴ Amma Farisaabe wi'i: «E baawde hooreejo ginnaaji nun o riiwirta ginnaaji!»

Yeesu yurmake jama'aare

³⁵ Yeesu e woositoo der gennee mawde, e ci'on petton fu. Oo janjina der cuudi baajordi, oo fiina linjiila Laamaare Alla, oo nyawta nyawbe nyawneeji feere feere fu. ³⁶ No o yi'i jama'aare, be jurminii mo, gam be comii, be tampi, fee laatii hande baali di galaa duroowo. ³⁷ Den, o wi'i aahiibe makko: «Ko ruggetee e duudi, amma ruggoobe duudaa. ³⁸ Eelee Joomiraawo dugge lidaa ruggoobe der to ruggantee.»

10

Aahiibe Yeesu sappo e dido

(Marku 3.13-19; Luka 6.12-16)

¹ Yeesu noddii aahiibe mum sappo e dido. O hokki be baawde riiwugo ginnaaji e nyawtugo nyawbe nyawneeji feere feere fu. ² Inde lilaabe sappo e dido ben woni: Simon noddeteedo Piyer, e minyum Andere. Yaakuuba bii Jebede, e minyum Yuhaana. ³ Filippu e Bartolome, Toma e Matiye jaboowo ceede faada. Yaakuuba bii Alfee, e Taddee. ⁴ Simon tinniido gam Alla, e Yahuuda Iskariyot, jammoytoodo Yeesu.

Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido

(Marku 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Yeesu lili aahiibe mum sappo e dido, bati be haalaaji dii do, wi'i: «To on jah- hee to heeferbe, to on naatee bo der siire Samariyaabe. ⁶ Amma jahee, caka Isira'iilaabe, laatiibe hande baali majjudi. ⁷ To jahudon fu, piinee, bi'on: "Laamaare Alla battike!" ⁸ Nyawtee nyawbe, pintinee maaybe, joofinee sessebbe, diiwee ginnaaji. On kebi on jobay, onon bo kankeet to on jabee goddum. ⁹ To on jaaree kanneeri, dum bo cardi, maa bo ceede der jiibaaji moodon. ¹⁰ To on jogee bogooru, dum bo toggooje didi. To on ettee pade, dum bo sawru. Gam gollotoodo e haani nyaama.

¹¹ To on garii der genni, dum bo siire gom, daartee beero geeto. Joodee to makko faa de jawtudon. ¹² To on naata der wuro, cannee tawaabe don. ¹³ To wuro ɲon e haanani

dum, jam moodon naata der maggo. Amma to ɲo haananaa dum, jam moodon wittana on. ¹⁴ To on jabaaka, on kettinanaaka bo, burtee don, piddon sollaare koyde moodon. ¹⁵ E goonja batanmi on: "Nyalaane darnjal, kiita Sodoma e Gomora buran hoyugo dow kiita siire nen."»

Tooraaji garooji

(Marku 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ «Kettinee! Mii lila on hande baali caka bu'i. To non, laatee yoyube hande bolle, laatodon be walaa gacce hande tantabaraaji. ¹⁷ Kakkilane ko'e moodon e himbe, gam be jaaran on yeeso kitorde, be piya on looci der cuudi maɓbe baajordi. ¹⁸ Be jaaran on yeeso mawbe leydi, e laamiibe genni, sabbu am. On laatanto am seedebe yeeso maɓbe, e yeeso heeferbe. ¹⁹ To on jaaraama yeeso hiitotoobe, to on miilee no batiroyton e ka batoyton. Gam on kokkete ka batoyton wakkati mum. ²⁰ Onon bane batata, Ruuhu Baaba moodon nun batata diga e moodon.

²¹ Mawniraawo ummanto miiraawo, acca o waree. Baaba bo wadanan dum bibbe mum. Bibbe bo ummanto saareji mum, wada dabare gam be baree. ²² Himbe fu wanyan on gam am. Amma munyudo faa heennyitirde, joomuni hisinte. ²³ To on tooraama e genni nii do, doggiree nii to. E goonja batanmi on, on keenyataa woositaago gennee Isira'iila, go Bii neddo wara.

²⁴ Aahijjo burataa moodibbo mum, maccudo burataa joomiraawo mum. ²⁵ E woodi aahijjo laato hande moodibbo mum, maccudo bo, hande joomiraawo mum. To hooreejo wuro noddaama "Beljebul" hakko himbe wuro makko!»

Hoolaago Alla

(Luka 12.2-9)

²⁶ «To on kulee himbe. Ko suudii fu wurtitinto, asiiri bo suppitinto. ²⁷ Ka batumi on der niwre, batitee ka caka nyalooma. Ka batadon e noppi der asiiri, piinee ka dow doomooɗe cuudi. ²⁸ To on kulee warooɗe ɓannu, be baawataa ko wari yonki. Amma, kulee baawoowo ko halki ɓannu e yonki fu der yiite jahannama. ²⁹ Colon didon sippataake faranwel gootel na? Amma baa gootel makkon yanataa e leydi, to e sago Baaba moodon bane. ³⁰ Onon, baa gaasaaji ko'e moodon fu e limaa. ³¹ Gam majjum,

to on kulee, gam oon buri colon duukkon teddungal.

³²Ceedaniido am yeeso himbe, min bo, mi seedanto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu. ³³Amma caliido am yeeso himbe fu, min bo, mi saloto joomum yeeso Baaba am gonudo dow kammu.»

*Yeesu woni daliila ceennirgu
(Luka 12.49-53; 14.26-27)*

³⁴«To on miilee jam nun gaddumi e duuniyaaru. Mi waray gam mi wadda jam, amma kaafahi gaddumi. ³⁵Ko wad-dimmi woni, seennugo bidde gorko e baaba mum, bidde debbo bo e inna mum, debbo bargaado e esum debbo. ³⁶Neddo fu, himbe wuro mum nun laatotoo waybe mum.» ³⁷«Jidudo baaba mum, dum bo inna mum faa burinimmi, joomum fotay laataago mo am. Jidudo bidde mum gorko naa bo debbo, faa burinimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁸Mo ettay leggal mum palaanjal tokkimmi, joomum fotay laataago mo am. ³⁹Jidudo hisina yonki mum, dullan ki, amma majjindo yonki mum gam am, hebitinto ki.»

*Haala riiba
(Marku 9.41; Luka 10.16)*

⁴⁰«Jabbiido on fu, jabbiike am, jabbiido am bo jabbiike liloydo am. ⁴¹Jabbiido annabiijo gam oo annabiijo, joomum heban riiba ka annabiibe hebata. Jabbiido neddo poonnitiido gam oo poonnitiido, joomum heban riiba ka foonnitiibe hebata. ⁴²E goonja batanmi on, kokkudo burdo faandugo caka aahiibe am, diyam peewdam, baa der jarirgel gootel, gam oo aahiijo am, o dul-lataa riiba makko.»

11

*Yuhaana lilii aahiibe mum to Yeesu
(Luka 7.18-35)*

¹No Yeesu heennyi waajaago aahiibe mum sappo e dido waajuuji dii, o yawti diga don. Den o yahi janjinyogo e waajaago caka ci'e mawde, der weccoore nen.

²Yuhaana gadoowo batisi e wonnoo der kasu, go o nani golle de Almasiihu wadata e batanee. Den o lili aahiibe makko, ³yaha yamaa Yeesu, wi'a: «An woni kaanudo wara na, naa men kedoo goddo?»

⁴Yeesu toontii be, wi'i: «Jahee, ba-tee Yuhaana ko nanudon e ko ji'udon fu:

⁵wumuibe e wunta, moofidinbe e yaha, sessebbe e nyawtee, pahidinbe e nana, maaybe e finta, talakaabe bo e waajee habaru Laamaare Alla. ⁶Barke laatanto mo mi laatanaaki daliila fergere dow goondinki mum.»

⁷No lilaabe ben yawti, Yeesu fuddi batugo jama'aare haala Yuhaana, o wi'i: «Ume jahudon daaroygo der haro? Kudool nol hennu dimmata na? ⁸Naa ume daaroydon? Gorko borniido gineeji boodudi na? Borniibe gineeji boodudi, der wuro laamiibe nun tawetee. ⁹Den, ume jahudon daaroygo? Annabiijo na? Oo! Mii bata on, oo buri annabiijo. ¹⁰Kanko nun Dewte batani wi'i: "Mi lilan lilaado am yeeso maada, o moyyinanee laawol.»

¹¹«E goonja batanmi on, der be rewbe rimi fu, walaa burdo Yuhaana gadoowo batisi manju. Amma, burdo pettidingo der Laamaare Alla, e buri Yuhaana manju.»

¹²Diga Yuhaana gadoowo batisi fuddi waajaago faa jooni, himbe e teetontira Laamaare Alla e catte. Sattuibe bo teetata ne. ¹³Annabiibe, e dewte tawreeta fu, wadii annabaaku dow Laamaare nen faa yottii wakkati Yuhaana gadoowo batisi. ¹⁴To on jidi koolee, Yuhaana woni annabi Eliya, kaanudo wara. ¹⁵Goodudo noppi fu, nana.

¹⁶Ume nun nanditininanmi himbe jaa-manuuru nuu do? Bee nandi e sukaabe joodiibe caka jayri to himbe fijata, e huuba igoobe mum, e wi'a: ¹⁷"Men puuranii on puuraadi, on pijay, men jimani on jimi boji maayde, on cimaaki." ¹⁸Gam no Yuhaana wari, o nyaamataa o yarataa, on bi'ii: "O ginnaajijoo nun." ¹⁹Bii neddo warii, e nyaama, e yara. Den, himbe wi'i: "O laati nun deereeruwo, e jaroowo bagi. Oo laatii bo beldiijo jaboobe ceede faada, e wadoobe hakke hande maabe." Amma, hakkillo Alla e hollitoo der golle muudum.»

*Yeesu felii genneelee caliide ko tuubi
(Luka 10.13-16)*

²⁰Baawo majjum, Yeesu feli genneelee de o wadi haaynaareeji duuddi der mum ko himbe majje tuubay. O wi'i: ²¹«Bone laatante, an Korajin! Bone laatante, an Baytisayda! Gam haaynaareeji gadaadi to moodon, to di gadaanomaa der Tirus e Sidon, maa be mootikeno dooni, be bornii saakiho, be kollitira no be tuubii. ²²Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane daryal, kiita

Tirus e Sidon hoyan e ka moodon. ²³ An bo Kafarnahum, aa miili a towinte faa dow kammu na? Aawo! A leesinte faa der joonne maaybe. Gam haaynaareeji gadaadi der maa, to di gadaanomaa der Sodoma, maa siire nen na'onno faa hanne. ²⁴ Gam majjum, mii wi'a on: Nyalaane darjal, kiita Sodoma hoyan e ka moodon.»

Yeesu e nodda himbe gam siwtaare

Luka 10.21-22

²⁵ Wakkati mum, Yeesu etti haala wi'i: «Mii yettee Baaba, Joomiraawo mo dow, e mo leydi. A suudii woodube annal e hakkillo kujje dee, ko kollitindaa de sukahon petton. ²⁶ E goonja, mi yettii maa Baaba, gam non dum fottiran maa. ²⁷ Baaba am hokkii am huune fu der junjo am. Walaa annudo 'Biddo to hinaa Baaba. Walaa annudo Baaba bo, to hinaa 'Biddo, e mo 'Biddo yidi hollitingo dum.»

²⁸ «Garee to am on fu, onon somube, e rooniibe doolle teddude, mi hokkan on siwtaare. ²⁹ Downtanee am, accee mi janjina on. Gam mii yeeddi, mii diggi, den yonkiiji mon heban siwtaare. ³⁰ Gam doongal am e huyfi, ko dooninanmi on bo teddaa.»

12

Yande dow nyalaane siwteteene

(Marku 2.23-28, 3.1-6; Luka 6.1-5)

¹ Wakkati mum, Yeesu e aahiibe mum e falta caka gese alkamaari nyalaane siwteteene, go aahiibe makko rafo wadi dum, yanti e wooca cammeje e yakka. ² No Farisaabe yi'i dum, wi'i mo: «Daaru, aahiibe maa e wada ko haanay wadeego nyalaane siwteteene!» ³ O toontii be, o wi'i: «E goonja on janjay ko Dawda wadi no rafo wadi dum, e himbe mum na? ⁴ O naati der suudu Alla, e himbe makko, be yakki peen cakkanaako Alla. Baa no kanko e himbe makko be goodaa laawol yakkugo ko. Limaamiibe tan nun woodi laawol yakkugo ko. ⁵ Naa, on janjay der tawreeta Muusa, no limaamiibe gollotoobe der suudu Alla wadiri ko haanaa der nyalaane siwteteene? Amma e nun fu be gaccaaka. ⁶ Mii wi'a on e goonja, burdo suudu Alla mawnugo nun woni do. ⁷ To on paamiino ko haala Alla kaa do filitii: "Yurmeene jidumi, hinaa sadakaaji kiiseteefi", on kiitataakono himbe be walaa gacce.» ⁸ Gam 'Bii neddo nun laatii Joomiraawo nyalaane siwteteene.»

Yeesu nyawtii gorko mo junjo waatujo

(Marku 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Yeesu yawti diga don, yahi der suudu waajorde mabbe. ¹⁰ Gorko mo junjo waatujo gom e tawaa don, go tawaabe don yami mo yande dee do, gam hefa no gaccorii mo, wi'i: «Laawol hokkii nyawtiigu wadee nyalaane siwteteene na?» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «To goddo moodon e woodi baalel mum, go nyalaane siwteteene nel yanti der bunnu, joomum suttoytaa nel na? ¹² Neddo e buri baala faa to woddi! To non, laawol hokki ko woodi wadee der nyalaane siwteteene.» ¹³ Den, o wi'i gorko on: «Foortu junjo maal!»

O foorti no, no yooftii hande no noo to. ¹⁴ Farisaabe wurtii, yahi dawraa dow no be kalkirta Yeesu.

Annabaaku Esaaya hebbii

¹⁵ No Yeesu nani ka, yawti diga nokkuure nen, himbe duubbe e tokki mo. O nyawti nyawbe fu. ¹⁶ Den o waggini be, to be batu goddo moy nun o laatii. ¹⁷ Dum laatike non gam haala annabi Esaaya hebbi, ka o wi'i:

¹⁸ «Nani gollotoodo am mo cubumi. Kanko woni jidaado am, mo ceyoriimi. Mi jippinan Ruuhu am dow makko, o fiinan habaru foonnitaare dow lenyi fu. ¹⁹ O yeddontirtaa e goddo, o falmataa goddo, daane makko nanataake e laabi. ²⁰ O heltataa yommal turiŋal, o nyifataa fitilleel cuurtoowel, faa nyalaane o hokki foonnitaare jaalorgal. ²¹ Lenyi fu yowan hoolaare mum dow makko.»

Yeesu e toontoo ka be gaccorii dum

(Marku 3.19-30; Luka 11.14-23)

²² Den, Yeesu waddanaa gorko bumdo muumidindo, mo ginnool woni e mum. O nyawti mo faa muumo on e bata, e yi'a bo. ²³ Haynaare nanji himbe fu, ko bee bi'a: «Hinaa kanko woni 'Bii Dawda na?»

²⁴ Amma no Farisaabe nani ka, yanti e wi'a: «E baawde "Beljebul" hooreejo ginnaaji nun o riiwirta di.» ²⁵ No Yeesu e anni miilooji mabbe, o wi'i be: «Laamaare fu to seennirake e haba hoore mum, ne halkan. Dum bo to siire gom, maa bo wuro gom seennirii e haba hoore mum, no wonataako. ²⁶ To Seydan seennirake e riiwa Seydan, den noy laamaare makko wonortoo? ²⁷ To laatike e baawde "Beljebul" nun diwiranmi

ginnaaji, biɓɓe moodon bo na, e baawɗe moy ɓe diiwirɗa di? Gam majjum, kamɓe e ko'e maɓɓe nun laatoytoo hiitotooɓe on!²⁸ Amma to e Ruuhu Alla nun diiwiranmi ginnaaji, eɗum holla no Laamaare Alla warii faa to moodon.

²⁹Naa moy waawata ko naati wuro gorko semmenteejo, teeta jawdi makko, to o haɓɓay joomum taw. Amma to o haɓɓii mo, o waawan ko wuuwi ko woni der wuro ɗon fu. ³⁰Mo wunday e am fu, ganyo am nun. Mo wallay am hawritingo, sankitan nun. ³¹Gam majjum, mii wi'a on: himɓe heɓan yaafuye hakkeeki mum, e kalluka ka ɓe bati. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake pay. ³²Batudo kalluka dow Bii nedɗo fu, heɓan yaafeego. Amma batudo kalluka dow Ruuhu Ceniido, yaafataake der jaamanuuru nuu do, e der jaamanuuru warannu.»

Leggal annitirte nun diga e biɓɓe mum
(Luka 6.43-45)

³³«To leggal e woodi, biɓɓe maggal bo woodan. To leggal woodaa, biɓɓe maggal bo woodataa, gam leggal fu, diga e biɓɓe mum nun annitirtee. ³⁴Biɓɓe bolle pure! Noy baawirton batugo booduka, onon laatiɓe halluɓe? Gam ko hebbi der ɓerne, kan nun hunnuko wurtinta. ³⁵Nedɗo geeto, wurtinan ko woodi diga boodum ko suudii der ɓerne mum. Nedɗo kalludo bo, wurtinan ko halli diga kalludum cuudidum der ɓerne mum. ³⁶E goorja bi'anmi on: nyalaane darɗal himɓe toontoyto haalaaji baanji baanji di ɓe bati fu. ³⁷Gam moy fu, haala mum nun wurtinta dum, dum bo ka doyya dum kiita.»

Farisaabe e daarta Yeesu waɗana dum kaayeeɓi

(Luka 11.29-32)

³⁸Baawo majjum, wobɓe der moodiɓɓe tawreeta e Farisaabe, wi'i Yeesu: «Moodiɓɓo, emen jidi gadanaa men kaayeeɓi.»

³⁹O toontii ɓe, o wi'i: «Himɓe jaamanuuru hallunu, coɓuɓe, e daarta kaayeeɓi. ɓe ji'ataa kaayeeɓi gom, to hinaa kaayeeɓi annabi Yonas. ⁴⁰Yonas wadii nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der reedu linnol manɗol. Hande non bo Bii nedɗo wadirta nyaloomaaje tati e jemmaaje tati der leydi. ⁴¹Nyalaane darɗal, himɓe Niniwe ummodoto e himɓe jaamanuuru nuu do, gaccoo ɓe. Gam ɓe tuubii no ɓe nani waaji

Yonas. Nani bo, ɓurudo Yonas nun woni do!⁴² Nyalaane darɗal, laamiido debbo mo leydi hoore fudo ummodoto e himɓe jaamanuuru nuu do, gaccoo ɓe. Gam o yiwoy dige kaddin leydi, o wari hettinaago haalaaji Suleymaanu kebbudi hakkillo. Nani bo, ɓurudo Suleymaanu nun woni do!»

Wittoyyo ginnool der wuro mum hiinjo
(Luka 11.24-26)

⁴³«To ginnool wurtike e nedɗo, ɗol yahan ɗol yiilitoo nokkuje joorde, eɗol daarta to ɗol siwtoto, amma ɗol heɓataa. ⁴⁴Den ɗol wi'an: "Mi wittitinto wuro am ɗo eggunoomi e mum." To ɗol yottike, ɗol tawan godɗo walaa der wuro ɗon, eɗo wuuwaa, eɗo moyyinaa faa woodi. ⁴⁵Den, ɗol wittan, ɗol waddaa ginnaaji jeediɗi godɗi ɓurudi ɗol hallugo. Di naata e wuro ɗon, di joodoo der maggo. Heennyitirde nedɗo on ɓuran arandeere mum hallugo. Hande non dum laatantoo himɓe jaamanuuru hallunu nu.»

Miiraabe Yeesu e inniiko
(Marku 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶Wakkati Yeesu baddata e jama'aare, inniiko e miiraabe makko yottii. ɓe darii yaasi, ɓe jidi baddugo mo. ⁴⁷Den, godɗo bati Yeesu, wi'i: «Inna maa e miiraabe maa e darii yaasi, e yidi baddugo maa.» ⁴⁸O toontii mo, o wi'i: «Moy woni inna am? ɓe woni miiraabe am?» ⁴⁹O sappii aahiibe makko, o wi'i: «Inna am e miiraabe am nun do. ⁵⁰Miiraabe am worɓe e rewɓe, e inna am woni, wadooɓe ko Baaba am gonudo dow kammu yidi.»

13

Ballool aawoowo
(Marku 4.1-9; Luka 8.4-8)

¹Nyaanne mum, Yeesu wurtii wuro, yahi joodoy takkol maayo. ²Jama'aare duunne e howii mo, o ummii o naati laana diyam, o joodii. Himɓe fu e darii takkol maayo. ³O bati ɓe kujje duudde e ballaaji. O wi'i ɓe: «Aawoowo nun wurtii aawoygo. ⁴No o aawata, awdiiri gonni yani sera laawol, pooli wari soppo ni. ⁵Gonni bo yani e kaaye to leydi duudaa, ni fudi don maa don, gam ni heɓay to leydi luggi. ⁶Amma no naaje nyawli, ɗe wuli ni. Ni yoori, gam ni walaa dadi. ⁷Gonni bo yani caka gi'e. Gi'e mawni, biɗɗi ni. ⁸Gonni bo yani e leydi geeri, ni fudi, ni rimi fiikkol: Gonni rimi gite hewre,

gonni lasoy tati, gonni bo laso e sappo.
⁹Goodudo noppi fu nana!»

Ko acci Yeesu e badda himbe e ballaaji
(Marku 4.10-12; Luka 8.9-10)

¹⁰ Aahiibe Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Ume wadi ko aa baddira himbe e ballaaji?» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «Onon, on kokkaama faamugo asiiri Laamaare Alla, amma kambe, be kebay dum. ¹² Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Anni mo woodaa, baa sedda ko woodi, teetete. ¹³ Gam majjum, baddiranmi be e ballaaji: "Gam bee daara, amma be ji'ataa, 'Bee kettinoo, amma be nanataa, be paamataa bo." ¹⁴ Hande non ka Alla batunoo e humnuko annabi Esaaya hebbiri dow ma6be:

"On nanan faa wooda, amma on paamataa fuy,
 on daaran faa wooda, amma on ji'ataa fuy.
¹⁵ Gam himbe lenyol n̄ol berde mum laatike joorde.

Be cukkii noppi ma6be,
 be muunnii gite ma6be,
 gam to be ji'u

to be nanu e noppi ma6be,
 hakkillo ma6be bo to faamu,
 hakko be tuuba, mi nyawta be."

¹⁶ Amma onon, barke laatanike on, gam gite moodon e yi'a, noppi moodon bo e nana! ¹⁷ E goonja batanmi on, annabiibe duu6be, e foonnitiibe duu6be yidiino yi'a ko ji'oton, amma be ji'ay. Be jidiino be nana ko nanoton, amma be nanay.»

Yeesu e faamina ballool aawoowo
(Marku 4.13-20; Luka 8.11-15)

¹⁸ «Onon, kettinee ko ballool aawoowo n̄ol fillitii. ¹⁹ To neddo e hettinoo haala Laamaare Alla, go o faamataa ka, Kalludo nun suddata ka der berne makko. Kanko nandi e awdiiri caamuni sera laawol. ²⁰ Goddo e nandi e awdiiri caamuni to kaaye. Kanko to o nanii haala Alla, don maa don o jaba ka e seyo. ²¹ Amma ka wadataa dadi der makko, wakkati sedda tan o wonoto. To billaaje, dum bo tooraaji yottake gam haala kan, o woppa ka law. ²² Goddo e nandi e awdiiri caamuni to gi'e woni. To o nanii haala Alla, billaaje duuniyaaru e yidde jawdi bidda ka, ka rimataa bikkol. ²³ Amma goddo e nandi e awdiiri caamuni to leydi geeri. To o nanii haala Alla, o faama ka. Kanko o riman bikkon. Gokkon hewre, gokkon lasoy tati, gokkon bo laso e sappo.»

Fudo kalluko der gesa alkamaari

²⁴ Yeesu wadani be kade ballool gonjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e gorko aawudo awdiiri geeri e gesa mum. ²⁵ No himbe fu daani, don ganyo makko wari, aawi fudo kalluko caka alkamaari nin, yawti. ²⁶ No alkamaari fudi e sawtina, den fudo kalluko bo suppitii. ²⁷ Gollotoobe jom gesa wari, wi'i mo: "Joomiraawo, awdiiri geeri bane aawudaa der gesa maa na? Diga toy fudo kalluko koo do yiwi?" ²⁸ O toontii be, o wi'i: "Ganyo nun wadi dum.» Den, gollotoobe ben yami mo, wi'i: «Men jaha men doofaa fudo kalluko kon na?" ²⁹ O toontii be, o wi'i: "Aawo, gam to oon doofa fudo kalluko, on kawran e alkamaari. ³⁰ Acee dum mawnida faa wakkati dugge yottoo. To wakkati dugge yottake, mi wi'an ruggoobe am doofa fudo kalluko kon taw, ha6ba ko, watta der yiite. Amma alkamaari, be kawrita dum der beemal am."»

Ballool bin̄gel mutaadihi

(Marku 4.30-32; Luka 13.18-21)

³¹ Yeesu wadani be ballool gonjol, wi'i: «Laamaare Alla e nandi e bin̄gel mutaadihi, n̄el goddo etti aawi der gesa mum. ³² Bin̄gel mutaadihi buri bikkol ledde kara li'o fu faandugo. Amma to n̄el fudi, en̄el bura ledde kara li'o mawnugo, n̄el laatoo leggal manjal faa pooli wada dadda mum dow licce maggal.»

Ballool yuufnirdum

(Luka 13.20-21)

³³ O wadani be ballool gonjol, o wi'i: «Laamaare Alla e nandi e yuufnirdum, dum debbo etti hawrontiri e conni etorde tati, ko ni yuufini conni laawaani nin fu.»

Ko acci Yeesu e bata e ballaaji

(Marku 4.33-34)

³⁴ E ballaaji nun Yeesu baddiri himbe huune dum fu. O badday be to hinaa e ballaaji. ³⁵ O wadii dum gam hebbingo haala ka annabiijo batunoo, wi'i: «Mi ma6bitan humnuko, mi bata e ballaaji, mi batan, mi wurtina kujje cuudinooode diga ko duuniyaaru tagaa.»

Yeesu faantinii ballool fudo kalluko

³⁶ Baawo majjum, Yeesu acci himbe, hooti wuro. Aahiibe makko battii, yami mo, wi'i: «Faantin men ballool fudo kalluko

der gesa.»³⁷ O toontii be, o wi'i: «Aawudo aawdi booduni woni Bii neddo.»³⁸ Gesa ስan woni duuniyaaru. Awdiiri geeri woni fotube naata der Laamaare Alla, fudo kalluko woni, tokkuba Kalludo.»³⁹ Ganyo aawudo fudo kalluko woni Ibiliisa, dugge laati nun nyalaane darጎal, ruggoobe bo laatii malaykaabe.»⁴⁰ Hande no fudo kalluko doofirtee watee e yiite, hande non dum laatotoo nyalaane darጎal.»⁴¹ Bii neddo lilan malaykaabe mum, wurtina doyyoobe himbe der hakke, e wadoobe ko halli der laamaare mum.»⁴² O faddan be der yiite jahannama, ton be bullata, be yakkontira nyiye.»⁴³ Amma wakkati mum, foonniitiibe jalbitinto hande naaje der Laamaare Baaba mum. Goodudo noppi fu, nana!»

Ballool jawdi cuudiini

⁴⁴ «Laamaare Alla e nandi e jawdi cuudiini der gesa. Goddo hocciri ni, witti suudtii ni. Berne makko weli puy, den o yahi o sippoy ko o woodi fu, gam o sooda gesa ስan.»

⁴⁵ «Faa hanne Laamaare Alla e nandi e tenkotoodo daartoowo sokiyaaaje dime.»⁴⁶ No o yi'i sokiyaaaje dime, o sippoy ko o woodi fu, o soodi de.»

Ballool taaruwol

⁴⁷ «Laamaare Alla e nandi kade e taaruwol paddaanጎol der maayo, nanጎoy liyyi feere feereaji.»⁴⁸ No ጎol hebbi, suubotoobe foodi ጎol, wurtini far fonጎo, be joodii be cubitii di. Be gatti liyyi booddi der killaaje, be boppi di nafataa goddum.»⁴⁹ Hande non dum laatotoo nyaanne duuniyaaru timmata. Malaykaabe waran suttontira hallube e woodube.»⁵⁰ Be paddan hallube der yiite manje, be bulla, be yakkontira nyiye.»

Ballool kujje kese e kiidde

⁵¹ Yeesu yami be, wi'i: «On paamii huune dum fu na?» Be toontii, be bi'i: «Oo, men paamii.»⁵² Den, o wi'i be: «Moodibbo tawreeta paamudo haala Laamaare Alla, e nandi hande jom wuro, burtinoowo huune kesum e kiiddum diga e jawdi mum.»

Be Nasaratu salike ko goondini Yeesu (Marku 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ No Yeesu heennyi batugo e ballaaji, o yawti diga don.»⁵⁴ O witti genni makko to o mawni, oo waajoo der cuudi mabbe

baajordi. Ko haaynaare nanጎi himbe het-tinaniibe mo, bee bi'a: «Toy o hebi annal iri ጎal do, e baawde wadugo kaayee-fiji dii do?»⁵⁵ E goጎa, kanko bane woni bii ceboowo ledde on na? Inniiko bane wi'etee Mariyama na? Miiraabe makko bane Yaakuuba, e Yusufu, e Simon, e Yahu-uda na?»⁵⁶ Enen e sakikiraabe makko rewbe bane wondi do na? Den, toy o hebi dum don fu?»

⁵⁷ Dum hadi be goondingo mo. Gam majjum, o wi'i be: «Annabiijo teddintaake der genni mum, e der wuro mum.»⁵⁸ O waday don haaynaareeji duuddi gam be goondinay mo.

14

Maayde Yuhaana gadoowo batisi (Marku 6.14-29; Luka 3.19-20, 9.7-9)

¹ Wakkati majjum, Eroodu hooreejo leydi Galili nani Yeesu e batanee.»² O wi'i jaggiibe makko: «Yuhaana gadoowo batisi nun! O fintii. Kanjum acci oo woodi baawde wadugo kaayee-fiji.»

³ Tawi Eroodu hokkiino laawol Yuhaana nanjee, habbee, watee der kasu. O wadii dum sabbu Erodiya, debbo mawniiko, Filippu.»⁴ Gam Yuhaana wi'iino Eroodu: «Laawol hokkay maa koowaa mo.»⁵ Eroodu e yiduno warugo mo, amma oo hula himbe, gam himbe fu e goondini no Yuhaana laati nun annabiijo.»

⁶ No nyalaane juulde dingol Eroodu yottii, bii Erodiya debbo naati e fiya yeeso noddinaabe. Dum weli Eroodu puy.»⁷ O hunanii suka on, o hokkan dum huune ko yami fu.»⁸ Suka debbo on gollori ka inna mum tintini dum, wi'i Eroodu: «Wattanam do hoore Yuhaana gadoowo batisi der heedo!»

⁹ Berne Eroodu biisi, amma, gam sabbu o hunike yeeso noddinaabe makko, o hokki hunnuko ne hokkee suka debbo on.»¹⁰ O lili goddo yaha wudditaa hoore Yuhaana der kasu.»¹¹ Hoore nen waddaa der heedo, suka debbo on hokkaa. Kanko bo, o hokkoy inniiko.»¹² Ahiibe Yuhaana wari etti bannu makko, uwoy. Baawo majjum, be jahi be batoy Yeesu ko wadi.»

Yeesu nyaannii himbe ujune joyo (Marku 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhaana 6.1-14)

¹³ No Yeesu nani habaru on, o solti kanko tan, o naati laana, o yahi nokkuure

deyyune. Himbe nani ka, wurtoy diga ci'e mum, tokki mo e koyde. ¹⁴No o wurti e laana, o yi'i jama'aare duunne, yurmeene maɓɓe wadi mo, den o nyawti nyawɓe tawaabe don.

¹⁵No kiikiide wadi, aahiibe makko battii mo, wi'i: «Kiikiide wadii, kade bo, e ladde nun gonuden do. Accu himbe ben yawta, yaha der ci'e, soodaa ko nyaamata.» ¹⁶Yeesu toontii be, wi'i: «Doole bane be jawta. Onon e ko'e moodon, kokkee be ko be nyaamata!» ¹⁷Be toontii mo, be bi'i: «Peen joyo, e liyyi didi tan gooduden do.» ¹⁸O wi'i be: «Gaddanee am dum do.»

¹⁹O hokki hunnuko himbe joodinee dow fudo. Den o etti peen joyo kon, e liyyi didi din, o tiggiti, o yetti Alla. O jappiti peen kon, o hokki aahiibe makko seennana jama'aare. ²⁰Be fu be nyaami be kaari. Aahiibe hawriti ko horii, dum hebbi killaaɓe sappo e didi. ²¹Nyaamuɓe dum wadii worɓe ujune joyo, rewbe e sukaaɓe limaaka.

Yeesu yahii dow diyam
(Marku 6.45-52)

²²Don maa don, Yeesu dooli aahiibe mum naata laana, ardo, jola fonjo maayo. Wakkati mum, oo waynoo jama'aare. ²³Baawo no o waynodii be, o yawtiri dow waanne gam o wadaa du'aare kanko tan. Foti kiikiide wadii, kanko tan bo woni ton. ²⁴Tawi laana njan woddake diga e fonjo, ko galmaaji diyam e fiya nja, gam nja jabbitinto nun hennu. ²⁵No faanii weetugo, Yeesu yottii to maɓɓe, e yaha dow maayo e koyde. ²⁶No aahiibe makko yi'i mo oo yaha dow diyam e koyde, kulol manɗol nanɗi be, be bi'i: «Beelu nun!» Be darii bee kalɓa sabbu kulol. ²⁷Don maa don Yeesu wi'i be: «Deyyitee! Min nun, to on kulee!»

²⁸Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to an nun e goonja, accu mi yaha dow diyam, mi wara to maa.» ²⁹O toontii mo, o wi'i: «War!» Piyer wurtii laana, e yaha dow diyam, e foonnii to Yeesu. ³⁰Amma no o yi'i hennu e satti, o huli, o fudɗi mutugo, den o halɓi, o wi'i: «Joomiraawo, faabam!» ³¹Don maa don, Yeesu foorti junjo mum, jogii mo, wi'i: «An mo goondinki paanduki, gam ume ko gadudaa seko?» ³²Be fu dido, be naati laana, den, hennu darii. ³³Tawaabe der laana njan fu, sujidani Yeesu, wi'i: «E goonja, a laati nun Bidɗo Alla!»

Yeesu nyawtii nyawɓe der leydi Genesaret

(Marku 6.53-56)

³⁴Baawo no be joli maayo, be jottii leydi Genesaret. ³⁵Himbe tawaabe nokkuure nen anniti mo. Be lildi habaru der leydi nin fu, no o wari, be gaddani mo nyawɓe fu. ³⁶Bee eela mo o acca nyawɓe ben meema baa kummulol toggoore makko tan. Hande non bo, meemuɓe nɗol fu e yoofoo.

15

Tawaanjal kaakiraabe
(Marku 7.1-13)

¹Farisaabe e moodiɓɓe tawreeta yiwoy Urusaliiima, wari to Yeesu, yami mo, wi'i: ²«Ume wadi ko aahiibe maa e waylita tawaanjal kaakiraabe meeden? Gam be lootataa juude maɓɓe go be nyaama.»

³O toontii be, o wi'i: «Onon bo na, ume wadi go on baylita sariyaaji Alla no fottiranta tawaanjal moodon? ⁴Gam Alla wi'i: "Teddin baaba maa e inna maa." O wi'i kade: "Jennudo baaba mum, dum bo inna mum, joomum e haani waree." ⁵Amma onon, oon bi'a, to neddo wi'i baaba mum, dum bo inna mum: "Ko haani mi walitiree laatike gedu Alla, den doole bane ballitaa baaba maa e inna maa." ⁶Nun nun baylitirdon haala Alla gam tawaanjal moodon. ⁷Onon munaafitiibe! Esaaya wadii annabaaku dow moodon, wi'i: ⁸"Lenyol nɗol do, e hunnuko tan nun teddindirrammi, amma berde maɓɓe e woddodii am. ⁹Bee cujidanammi, amma dum nafataa gam ko be janɗinta laati nun miilooji himbe."»

Ko sobinta neddo
(Marku 7.14-23)

¹⁰Den, Yeesu noddii jama'aare, wi'i be: «Kettinee, paamee faa wooda: ¹¹Ko naatata der hunnuko neddo bane sobinta mo. Amma ko wurtoto diga e hunnuko makko, kanjum sobinta mo.»

¹²Go aahiibe makko battii, wi'i mo: «Aa anni haala maada kan mettinii berde Farisaabe na?» ¹³O toontii be, o wi'i: «Aawre fu ne Baaba am gonudo dow kammu aaway, ne doofete. ¹⁴Accee be, wumuɓe ardiibe wumuɓe ne! To bumdo e ardi bumdo bannum, fu fu dido, be jantan der gayka.»

¹⁵Piyer toontii mo wi'i: «Faamin men haala kan.» ¹⁶Yeesu wi'i mo: «Onon bo,

faa jooni on galaa faamu na? ¹⁷ On paamay huune ko naati e hunnuko fu, der reedu dum pa'i, den dum wurtoo na? ¹⁸ Amma ko wurto e hunnuko fu, der berne dum yiwata, kanjum nun sobinta neddo. ¹⁹ Gam diga der berne neddo nun miilooji kalludi yiwata. Den di gatta mo barol himbe, jeenu, kaaruwaaku, guyka, seedaago fewre, e batugo kalluka. ²⁰ Dum dun nun woni ko sobinta neddo. Amma nyaamugo lootay juude mum hande no tawaanjall holliri sobintaa neddo.»

*Debbo Kananinkeejo goondinii Yeesu
Marku 7.24-30*

²¹ Baawo majjum, Yeesu yawti diga don yahi der jeyde Tirus e Sidon. ²² Debbo Kananinkeejo, jeyaado der leydi nin wari to makko, bati e daane towne, wi'i: «Joomiraawo, Bii Dawda, yurmam! Ginnool nun toorata biyam debbo sanne!» ²³ Amma o toontaaki mo gokka. Ko aahiibe makko wi'i mo: «Riiwu mo, gam o accay halbugo, oo tokkiri en.» ²⁴ Yeesu toontii be, wi'i: «Mi lilaaka maa to baali Isira'iila majjudi tan.» ²⁵ Amma debbo on wari jiccii yeeso makko, wi'i: «Joomiraawo, war wallam!» ²⁶ Yeesu toontii mo, wi'i: «Dum woodaa nyaamdu sukaaabe ettee, faddanee dawaadi.» ²⁷ Debbo on wi'i: «Goonja nun Joomiraawo, amma dawaadi bo e subinoo nyaamdu caamoowol to joomiraabe mum nyaamata.» ²⁸ Den, Yeesu toontii mo, wi'i: «Hey debbo, goondinki maa e mawni! Dum laatane hande no jidirdaa.» E wakkati on, biyiiko yoofii.

*Yeesu nyawtii nyawbe duubbe
(Marku 7.31-37)*

²⁹ Yeesu yawti diga don, witti takkol maayo Galili, eenci dow waanne, joodii ton. ³⁰ Himbe duubbe wari to makko, be gaddani mo layoobe, e wumube, e moofidinbe, e muumidinbe, e nyawbe nyawuuji feere feere. Be desi be ley koyde Yeesu. ³¹ Haynaare nanji himbe, no be ji'i muumidinbe e bata, moofidinbe e yoofoo, layoobe e yaha deydey, wumube bo e yi'a. Be teddini Alla mo Isira'iila.

*Yeesu nyaannii kade worbe ujune nayo
(Marku 8.1-10; Matiye 14.13-21)*

³² Yeesu noddii aahiibe mum, wi'i: «Himbe be e yurminoo am. Gam wadii balde tati be e gondi e am, be goodaa ko be nyaamata.

Mi yidaa bo riiwugo be be jawta e rafo, gam to rafo doyyu be e laawol.» ³³ Aahiibe makko wi'i mo: «Toy kebeten nyaamdu ko nyaannata jama'aare nee do e ladde haro do?» ³⁴ O yami be, o wi'i: «Peen noyo goodudon?» Be toontii mo, be bi'i: «Peen jeedido e likkol pettol sedda.»

³⁵ Baawo majjum, o hokki hunnuko jama'aare joodoo e leydi. ³⁶ O etti peen jeedido, e likkon sedda kon. O yetti Alla, o jappiti, o hokki aahiibe makko, be ceennani jama'aare. ³⁷ Be fu be nyaami faa be kaari. Be kawriti ko horii, hebbi killaaje jeedidi. ³⁸ Nyaamube dum wadii worbe ujune nayo, rewbe e sukaaabe limaaka. ³⁹ Baawo mum Yeesu waynii be. Den, o naati laana, o yahi leydi Magadan.

16

FarisaaBe Yamii Yeesu wadana dum kayniidum

(Marku 8.11-13; Luka 12.54-56)

¹ FarisaaBe e Sadukiibe wari jarbaago Yeesu. Be yami mo o wadana be kayniidum yiwudum diga kammu. ² O toontii be, o wi'i: «[To on ji'ii dow kammu e wojji kiikiide, oon bi'a: "Nokkuuje woodan." ³ Subaka bo, to on ji'ii kammu e wojji e nibbi, oon bi'a: "Diyam toban." Oon anni suttontirgo ko wadotoo dow kammu, amma on baaway suttontirgo maane wakkatiire nee do!] ⁴ Himbe jaamanuuru hallunu, cobube, e daarta kaayee fi. Be ji'ataa kaayee fi gom, to hinaa kaayee fi Yonas.»

Baawo majjum, o acci be, o yawti.

Hakkilango munaafitaare FarisaaBe e Sadukiibe

(Marku 8.14-21)

⁵ No aahiibe jolata fonjo maayo far to, be jeggiti ko etti peen. ⁶ Yeesu wi'i be: «Kakkilee, deenee ko'e mon e yuufinirdum FarisaaBe e dum Sadukiibe.» ⁷ Aahiibe darii e wi'ontira hakkune mum: «Gam en ettay peen acci oo bata ka.»

⁸ Yeesu anniti ka be batata, wi'i be: «Ko wadi oon badda hakkune mon, oon batana dullere moodon jogaaga peen? Onon be goondinki paanduki! ⁹ E goonja feen jooi on paamay na? On ciwtoray peen joyo ko ceennanmi worbe ujune joyo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹⁰ On ciwtoray bo peen jeedido ko ceennanmi worbe ujune

nayo, e killaaje de kebbindon ko horii na? ¹¹ Noy wadi go on paamay no haala peen bane batananmi, wakkati bi'umi on, kakkilane yuufinirdum Farisaabe e dum Sadukiibe?»

¹² Den, be paami no yuufinirdum conni peen bane o batanta, amma, ekkitinol Farisaabe e njol Sadukiibe.

Piyer batii Yeesu nun woni Almasiihu
(Marku 8.27-30; Luka 9.18-21)

¹³ Yeesu yahii leydi Kaysariya Filippu. O yami aahiibe makko, o wi'i: «Moy himbe wi'ata Bii neddo e laatii?» ¹⁴ Be toontii mo, be bi'i: «Wobbe e wi'a, a laati nun Yuhaana gadoowo batisi. Wobbe e wi'a, an woni annabi Eliya. Wobbe kade e wi'a, an woni annabi Yereimiya, to dum bo gooto der annabiibe.» ¹⁵ Yeesu yami be, onon bo na: «Moy bi'oton mii laatii?» ¹⁶ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «An woni Almasiihu, Biddo Alla yonkinteejo.» ¹⁷ Den Yeesu ettitii haala wi'i mo: «Barke laatanii maa, an Simon bii Yonas. Gam neddo bane hollitin maa dum, amma Baaba am gonudo dow kammu hollitin maa dum. ¹⁸ Min bo, mii wi'ee, an woni Piyer, waato hayre. Dow hayre nen mahanmi Eklesiya am, baa joonne maaybe waawataa ko jaalii ka. ¹⁹ Mi hokkete maabbitirgel Laamaare Alla. Ko calidaa e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudaa e leydi do bo, jabaama dow kammu.» ²⁰ Den, Yeesu waggini aahiibe mum, e semme, wi'i to be batu goddo, no kanko nun woni Almasiihu.

Yeesu batanii maayde e pintol mum
(Marku 8.31-9.1; Luka 9.22-27)

²¹ Diga wakkati mum, Yeesu fuddi faamingo aahiibe mum wi'i e haani o yaha Urusaliima. Ton dottiiibe e limaamiibe, e moodiibe tawreeta tooroyta mo puy, be bara mo. Amma nyalaane tatawre, o fintan. ²² Den, Piyer yaari mo sera, wooltani mo wi'i: «Joomiraawo, Alla hadu dum! Iri majjum tawataa maa!» ²³ Yeesu yeeyitii, wi'i Piyer: «An Seydan, wittu baawo am! A laati nun ko doyyatammi. Miilooji maa yiway tun to Alla, to himbe di yiwi!»

Tokkugo Yeesu

²⁴ Den Yeesu wi'i aahiibe mum: «Jidudo tokkugo am fu, acca mijaanaago hoore mum, etta leggal mum palaanal, tokkammi.

²⁵ Gam jiddo hisingo yonki mum, dullan

ki. Amma, majjindo yonki mum gam am, hisinan ki. ²⁶ To neddo hebii huune fu der duuniyaaru do, ko yonki mum halki, ume dum nafi mo? Naa ume neddo waawata ko hokki gam sooditaago yonki mum? ²⁷ Gam 'Bii neddo waran e teddujal Baaba mum, e malaykaabe mum. Den o yoban moy fu ko wadi der golle mum. ²⁸ E goonga batanmi on, tawaaabe do, wobbe mum maayataa, ko be ji'a 'Bii neddo e warida e laamaare mum.»

17

Tagudi Yeesu waylitake

(Marku 9.2-13; Luka 9.28-36; 2 Piyer 1.16-18)

¹ Baawo balde jeego'o, Yeesu yahidi e Piyer e Yaakuuba e minyum Yuhaana. O yaari be sera, faa dow waanne towune. ² Tagudi makko waylitii yeeso maabe. Yeeso makko e jalba hande naaje, gineeji makko rawni tar hande jayjol. ³ Muusa e Eliya suppitaniibe, e badda e makko. ⁴ Piyer etti haala wi'i Yeesu: «Joomiraawo, wonaago men do e woodi. To aa yidi, mi darnan do bukaaji tati: an wooru, Muusa wooru, Eliya wooru.»

⁵ O heennyay batugo, ko duulel jalboowel gom wari ommi be. 'Don daane gom yiwi der duulel njel, wi'i: «Oo do laatii Biddo am jidaado, mo cubumi. Kettinane mo!»

⁶ No aahiibe nani daane nen, be jani, be kippii e leydi, be kuli sanne. ⁷ Yeesu battii, meemi be, wi'i: «Umme, to on kulee.» ⁸ Den, be banti gite, be ji'ay goddo, sey Yeesu tan.

⁹ No be jippotoo diga dow waanne nen, Yeesu waggini be, wi'i: «To on batee goddo ko ji'udon, faa to 'Bii neddo fintii diga e maaybe.» ¹⁰ Den, aahiibe makko yami mo, wi'i: «Gam ume ko moodiibe tawreeta e wi'a: "Eliya nun artata wara"?"» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «Goonga nun, Eliya nun artata wara, moyyina huune fu. ¹² Amma mii wi'a on, Eliya wari ko. Amma be annitay mo, be gadanii mo ko be jidi fu. Hande non be toorirta 'Bii neddo bo.»

¹³ Aahiibe faami no haala Yuhaana gadoowo batisi nun o batanta be.

Yeesu nyawtii suka mo ginnawol toorata

(Marku 9.14-29; Luka 9.37-43)

¹⁴ No be bittoy to jama'aare woni, gorko gom wari jiccii yeeso Yeesu. ¹⁵ O wi'i: «Joomiraawo, yurma biyam gorko! Ginnool nun woni e makko, enjol toora mo puy.

To ḡol ummanake mo, eḡol doyya mo der yiite, nokkun bo der diyam. ¹⁶ Mi yaarii mo to aahiibe maa, amma be baaway ko nyawti mo.»

¹⁷ Yeesu toontii, wi'i: «Hey, onon himbe jaamanuuru hallunu, be walaa goondinki! Faa dey gondanmi e moodon? Faa dey tokkanmi munyango on? Gaddanee am mo do!» ¹⁸ Yeesu falmi ginnool tawaḡol der suka on, ḡol wurtii, o yoofii don maa don.

¹⁹ Baawo majjum, aahiibe makko yami mo kambe tan, wi'i: «Ume acci men baaway ko riiwi ginnool ḡol?» ²⁰ Yeesu toontii be, wi'i: «Gam goondinki moodon e faandi. E goḡa batanmi on: To goondinki moodon e foti baa hande binḡel mutaadihi, on baawan ko wi'i waanne nee do: "Eggu do, jahaa to," ne eggan bo. Walaa ko tampoḡon wadugo. ²¹ [Amma, ginnool hande ḡol do wurtataako to hinaa e du'aare, e suumaye.]»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de didawre

(Marku 9.30-32; Luka 9.43-45)

²² No be boositintoo der leydi Galili, den Yeesu wi'i be: «Bii neddo wattete der juude himbe. ²³ Be baran mo, amma nyalaane tatawre o fintan.»

Beḡde aahiibe makko biisii puy, no be nani ka.

Yeesu yobii ceede faada

²⁴ No Yeesu e aahiibe mum yottii Kafar-nahum, jaḡoobe ceede faada suudu Alla battii Piyer, wi'i mo: «Moodibbo moodon yobataa woni ceede faada suudu Alla?»

²⁵ Piyer toontii, wi'i: «Oo yoba.» No Piyer naati der wuro, Yeesu arti etti haala, wi'i: «Simon, ume miiludaa? Bey nun haani yoba ceede faada? Biḡbe genni nun naa hoḡbe?» ²⁶ Piyer toontii, wi'i: «Hoḡbe nun haani yoba.» Yeesu wi'i mo: «Den, biḡbe genni haanay yoba. ²⁷ Amma, gam to en laatana himbe fergere, yahu maayo. Tu-unnu malimali maa, pitodaa linḡol ḡol artudaa nanjudaa. Den ḡaabaa humnuko magḡol, a tawan ceede cardi der don. Ikkinnaa de, jobanaa en, min e maa.»

18

Burdo manḡu der Laamaare Alla
(Marku 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Wakkati majjum, aahiibe Yeesu battii, yami mo, wi'i: «Moy buri manḡu der Laamaare Alla?» ² Yeesu noddi sukayel, darni ḡel yeeso maḡbe, ³ wi'i: «E goḡa batanmi on: to on baylitaaki laatidon hande sukahon petton, on naatoytaa der Laamaare Alla. ⁴ Gam majjum, leesindo hoore mum, hande sukayel ḡel do, kanko nun burata manḡu der Laamaare Alla. ⁵ Jabbiido sukayel pettel hande ḡel do, e inne am, min nun joomum jabbi.»

Manḡu hakke

(Marku 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ «Amma to goddo doyyii sukahon petton, goondinkon am, gooten mum der hakke, dum buranno hoyango mo, o haḡbanee namarde e daane, o faddee caka maayo. ⁷ Bone laatanii duuniyaaru nuu, gam woodi ko doyyata himbe der hakke. Wadataako ko doyyata himbe waray, amma bone laatanto laatiido daliila majjum!

⁸ To junḡo maa, dum bo koyḡal maa nun wadinte hakke, wudditin de boppaa to woddi. Dum burante woodugo, naataa aljanna e koyḡal gootal, dum bo e junḡo wooto, e no paddirtedaa e koyde maa didi, dum bo e juude maa didi der yiite tabiti-ḡe. ⁹ To bo itere maa nun wadintee hakke, doofu ne boppaa to woddi. Dum burante hoyugo naataa aljanna e itere woore, e no paddirtedaa e gite maa didi der yiite jahannama.»

Ballool dow baalel majjunḡel

(Luka 15.3-7)

¹⁰ «Kakkilee, to on jawee baa gooten der sukahon petton kon. Gam mii wi'a on, malaykaabe makkon, e darii wakkati fu, dow kammu e daara yeeso Baaba am gonudo dow kammu. [¹¹ Gam Bii neddo warii hisingo majjuḡe.]

¹² Kaye miiludon? To neddo e woodi baali hewre, go baala goota majji, o accataa lasooji naay e sappo e jeenay koriidi dow waanne, o daartaa majjuḡa ḡan na? ¹³ E goḡa batanmi on: to o yiitii ḡa, o seyorto ḡa bura lasooji naay e sappo e jeenay koriidi, di majjay. ¹⁴ Hande non Baaba moodon gonudo dow kammu yidaa baa gooto, der sukahon kon, majja.»

Yaafanaago banniraawo

¹⁵ «To banniraawo maa woofanii maa, yahu to makko an tan, kollaa mo onon

dido. To o nootike, a hebitake mo. ¹⁶ Amma to o hettinaaki ka kollataa mo, den wittu, jahidaa e neddo gooto, dum bo dido, gam haala kan moyyinee yeeso seedebe dido, dum bo tato. ¹⁷ To o salike hettinanaago be, den batu ka Eklesiya. To o salike hettinanaago Eklesiya bo, den fu daaree mo hande keefeero, dum bo jaboowo ceede faada.

¹⁸ E goonja batanmi on: Huune fu ko calidon e leydi do, salaama dow kammu. Ko jabudon e leydi do, jabebe bo dow kammu.»

¹⁹ Mii bata on kade e goonja: «To himbe dido e duuniyaaru do nannantirii dow huune ko be eelata, Baaba am gonudo dow kammu hokkan be dum. ²⁰ Gam to himbe dido dum bo tato e hawritii e inne am, mi na'on caka mabbe.»

Ballool gollotoodo caliido yaafaago

²¹ Den Piyer battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Joomiraawo, de noy nun haani mi yaafano banniraawo am to o woofanii am? De jeedidi na?» ²² Yeesu toontii mo, wi'i: «De jeedidi tan bane bi'umaa mi, amma de la-soy tati e sappo faa de jeedidi. ²³ Hande non Laamaare Alla e nandi e laamiido gom jidudo gollotoobe mum liisanoo dum jawdi muudum. ²⁴ No o fuddi liisaade, be gad-dani mo joganiido mo ceede cardi miliyooji duuddi. ²⁵ Gorko on woodaa ko yobirta mo. Den, laamiido on hokki laawol o sippee, kanko e deekiiko, e sukaabe makko, e ko o woodi fu, gam o yoba nyamaane nen. ²⁶ Gollotoodo on jiccii yeeso makko, eeli mo, wi'i: "Joomiraawo Munyanam, mi yobete fu!" ²⁷ Joomiraawo on yurmii mo, yaafanii mo nyamaane nen, acci mo, o yawti.

²⁸ No o wurtii, o fotti e banniraawo makko joganiido mo ceede cardi hewre. O gattii mo, o deddi daane makko, o wi'i: "Yobam ceede am!" ²⁹ Banniiko jiccii, eeli mo, wi'i: "Munyanam, mi yobete!" ³⁰ Amma o jabay. O yaari mo o mabboy der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu. ³¹ No banniraabe makko gollotoobe horiibe yi'i ko wadi, mone mabbe ummii puy, be jahi be batoy joomiraawo mabbe ko wadi. ³² Den, joomiraawo on nodditii gollotoodo on, wi'i mo: "An gollotoodo kalludo! Mi yaafanakeno maa nyamaane joganinodaa am fu, gam a sawrinii am. ³³ An bo, haanayno jurmodaa banniraawo maa hande no jurmoriimaa mi na?" ³⁴ Mone wadi joomiiko, watti mo e

juude hiitotoobe. O mabbaa der kasu, faa de o yobidi nyamaane nen fu. Den Yeesu beydi wi'i:

³⁵ "Hande non Baaba am gonudo dow kammu wadanta on to moy moodon fu yaafanaaki banniraawo mum e berne woore.»

19

Ekkitinol dow ceergal

(Marku 10.1-12; Tokkitaaki. Tawreeta 24.1-4; Matiye 5.31-32; Luka 16.18)

¹ No Yeesu heennyi fillaaji din, o yawti diga Galili, o yahi Yahudiya, far fonjo maayo Urdun. ² Jama'aare duunne e tokki mo, den o nyawti ton nyawbe.

³ Wobbe der Farisaabe wari to makko, yami mo gam jarboo mo, wi'i: «Gorko e woodi laawol seera debbo mum, baa to gam daliila kaye nun na?» ⁴ O toontii be, o wi'i: «On janjaj ko winnaa e dewtere na? Diga fuddoode Alla tagii gorko e debbo.» ⁵ O wi'i: "Gam majjum gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, be fu dido, be laatoow bannu gootol." ⁶ Hande non be laataako kade dido, amma bannu gootol. Den kan, to neddo seenu ko Alla hawti.

⁷ Farisaabe ben yami mo, wi'i: «Gam ume ko Muusa wi'i gorko hokka debbo derewol ceergal to oo seera mo?» ⁸ Yeesu toontii be, wi'i: «Gam sabbu yoorugo berde moodon nun acci ko Muusa hokki on laawol ceeron rewbe moodon. Amma diga fuddoode, dum laataakino non. ⁹ E goonja bi'anmi on, ceerudo debbo mum to hinaa gam daliila jeenu, to o hoowi goddo, o wadii jeenu.»

¹⁰ Aahiibe makko wi'i mo: «To non non nun haala gorko e debbo laatii, gomma to neddo banju.» ¹¹ Yeesu toontii be, wi'i: «Himbe fu bane waawata ko jabi haala kan, sey be Alla hokki dum tan. ¹² E woodi rimaabe e laatii waatoraaabe. Wobbe bo himbe nun watti be dum. Wobbe kan banjataa gam daliila Laamaare Alla. Baawudo ko jabi haala kan fu, jaba!»

Yeesu du'anake sukahon petton

(Marku 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ Baawo majjum, himbe waddani Yeesu sukahon petton, gam o yowa juude makko dow makkon o du'anoo kon, amma aahiibe makko nyaasitii be. ¹⁴ Den Yeesu wi'i be: «Accee sukahon petton wara to am, to on

kadee kon, gam Laamaare Alla laatani nun wa'ube hande makkon.»¹⁵ O yowi juude makko dow makkon, den o yawti diga don.

Yeesu e gojankeejo jom jawdiijo
(Marku 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶Gojankeejo gom battii Yeesu, yami mo, wi'i: «Moodibbo, boodfum ume haani mi wada, go mi heba yonki tabitiiki?»¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Ko wadi aa yamammi dow ko woodi? Alla tan woni booddo! To aa yidi hebugo yonki tabitiiki, sey tokkaa sariyaaji.»¹⁸ Gorko on yami Yeesu, wi'i: «Diye nun sariyaaji din?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Taa waru neddo, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre.»¹⁹ Teddin baaba maa e inna maa, den jidaa banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.»²⁰ Gojankeejo on wi'i mo: «Mii jogii sariyaaji dii don fu. Ume nun horii kade?»²¹ Yeesu wi'i mo: «To aa yidi laatodaa kebbudo, yahu cippaa ko goodudaa, kokkaa talakaabe ceede majjum. Den a heban jawdi dow kammu. Baawo majjum, garaa tokkaa am.»

²²No gojankeejo on nani haala kan, yawti e berne biisiine, gam o laati nun jom jawdiijo.²³ Den, Yeesu wi'i aahiibe mum: «E goonja batanmi on, edum sadi jom jawdiijo naata der Laamaare Alla!»²⁴ Mii batitoo on ka kade, edum buri hoyugo, jelooba wurtoroo e hinere baatal, e no jom jawdiijo naatirra der Laamaare Alla.»²⁵ No aahiibe makko nani ka, haaynaare nanji dum, wi'i: «Den, moy waawata ko hisi?»²⁶ Yeesu daari be, wi'i: «E himbe, dum don wadataako, amma to Alla, huune fu wadoto.»

²⁷Den, Piyer etti haala wi'i mo: «Minon, men accii huune fu men tokki maa. Ume nun laatantoo men?»²⁸ Yeesu wi'i be: «E goonja batanmi on, to huune fu laatinaama kesum, Bii neddo joodoto e kittaal laamaare teddujal makko. Den, onon sappo e dido tokku be am, on joodoto dow kittaa je sappo e didi, kiitodon lenyi Isira'iilaabe sappo e didi.»²⁹ Neddo fu accudo wuro mum, e sakikiraabe mum worbe e rewbe, e baaba mum, dum bo inna mum, e sukaabe mum, e gese mum, gam am, o heban ko buri dum, kade bo, o heban yonki tabitiiki.

³⁰Amma duuube ardiibe jooni, laatoto sakiitiibe, duuube der sakiitiibe jooni bo, laatoto ardiibe.»

Ballool gollotoobe der gesa innabooje

¹«Laamaare Alla e nandi e jom gesa innabooje. O wurtii subaka kecco, gam o daarta gollotoobe, o yaara to gesa innabooje makko.² O nannantiri e gollotoobe, o yoba be nyalaane fu ceede cardi goote. Den o yaari be gesa makko.³ O wurtii jaka yande jeenay, o tawi wobbe e joodii der luumo, woodaa gadeteenal.⁴ O wi'i be: "Jahee gollodon, onon bo der gesa innabooje am, mi yoban on ko haani,"⁵ kambe bo be jahi. Jom gesa on witti kade caka nyalooma e yanne tati, o wadi hande non.⁶ Baawo majjum, wakkati yanne joy, o wurtii kade. O tawi wobbe e darii, woodaa gadeteenal. O wi'i be: "Ume wadi ko oon nyalli daraago do, on goodaa gadeteenal?"⁷ Be toontii mo, be bi'i: "Men kebay ettudo men golle." O wi'i be: "Jahee onon bo gollodon der gesa innabooje am."

⁸No kiikiide wadi, jom gesa on wi'i deenudo jawdi mum: "Noddu gollotoobe ben, jobaa moy fu ceede mum. Puddiraa sakitiibe, keennyitiraa ardiibe."⁹ Ettanoobe golle deydey alaasara wari, moy mabbe fu hokkaa ceede cardi goote.¹⁰ Ardinoobe etteego golle bo wari. Bee miiluno joddi mabbe buran ni bee to. Amma moy mabbe fu yobaa ceede cardi goote.¹¹ No be jobaa, bee dumbitoo dow jom gesa on,¹² bee bi'a: "Sakitiibe wari, yanne woore tan gollii, ko potindaa be e minon golliiibe nyalaane ne fu, der naaje e guli!"¹³ Jom gesa on toontii gooto mabbe, wi'i: "Banniraawo am, mi farkanay maa. En nannantir bane dow ceede cardi goote nyalaane fu na?"¹⁴ Ettu joddi maa, dillu. Mii yidi yobugo cakitiido hande no maa.¹⁵ Laawol hokkay am mi wadira ceede am no jidirmi na? A daaririi am e gite kallude gam mi wadi ko woodi na?"¹⁶ Yeesu wi'i: «Hande non sakitiibe laatortoo ardiibe, ardiibe bo laatoo sakitiibe.»

Yeesu batanii maayde e pintol mum de tatawre

(Marku 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷No Yeesu yahata Urusaliima e aahiibe mum, o noddi sappo e dido ben, feere mum, o wi'i be: ¹⁸«Nani een jaha Urusaliima. Ton Bii neddo wattoyte der juude hooreebe

limaamiibe, e moodiibe tawreeta. ¹⁹Be kitan mo kiita maayde. ¹⁹Be gattan mo der juude heeferbe, gam be jaanca mo, be piya mo looci, be bila mo dow leggal palaanj. Amma nyalaane tatawre, o fintan.»

Elgal inna Yaakuuba e Yuhaana
(Marku 10.35-45; Luka 22.24-27)

²⁰Den, inna biibe Jebede e sukaabe mum battii Yeesu. O jiccii yeeso Yeesu gam o eela dum ballal. ²¹Yeesu wi'i mo: «Ume jidudaa?» O toontii mo, o wi'i: «Mii yidi, to a laamike, nootodaa biibe am dido bee do, gooto joodoo nyaamo maada, gooto bo nano maada.» ²²Yeesu toontii, wi'i: «On annaa ko eeloton am. On baawan ko yariri jarirgel nel jarirammi na?» ²³Be toontii mo, be bi'i: «Men baawan.» ²³O wi'i be: «Goonja nun, on baawan. Amma joodaago nyaamo am e nano am, min bane hokkata dum. Bee do Baaba am siryanii jonde den nun hefata de.»

²⁴No aahiiibe sappo horiibe nani ka, mone mabbe ummii dow banniraabe mabbe dido ben. ²⁵Den, Yeesu noddii be, be fu, wi'i be: «Oon anni hooreebe duuniyaaru, no boni nun jogorii himbe mum. Mawbe bo e holla himbe mum baawde. ²⁶Amma, dum wadataako hande non hakkune moodon. Jidudo laataago mawdo caka moodon fu, joomum laato jaggotoodo mon. ²⁷Kade bo, jidudo ardaago e moodon fu, joomum laato maccudo moodon. ²⁸Hande non, Bii neddo waray gam jagganeego, amma, jagganaago himbe waddi mo, o hokkitira yonki makko gam sooditaago duuube.»

No Yeesu wuntiniri wumube dido
(Marku 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹Yeesu e aahiiibe mum e wurtoo Yeriko, go jama'aare duunne e tokki mo. ³⁰Wumube dido gom e joodinoo sera laawol. ³¹Be nani e wi'ee, Yeesu nun yawtata don, den be janti bee kuuba, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³¹Jama'aare e falma be gam be jeedoo, amma be beydi huubugo e semme, bee bi'a: «Joomiraawo Bii Dawda, yurma men!» ³²Yeesu darii, noddii be, wi'i: «Ume jidudon mi wadana on?» ³³Be toontii mo, be bi'i: «Joomiraawo, wuntin men.» ³⁴Yeesu yurmii be, meemi gite mabbe. Don maa don be bumti, be tokki mo.

21

Yeesu naatii Urusaliima
(Marku 11.1-10; Luka 19.28-40; Yuhaana 12.12-19)

¹No Yeesu e aahiiibe mum faanii Urusaliima, be jottii Baytifaaji, takkol waanne wi'eteene waanne Jaytuuje. Yeesu lili aahiiibe dido. ²O wi'i be: «Jahee siire wonune yeeso moodon, to oon naata ne, on tawan babba e binnel mum e habbii. Pittee di gaddanon am. ³To goddo yamii on gokka fu, toontee mo: "Joomiraawo nun bukaa di." Don maa don, o accan on gaddon di.»

⁴Dum waddii, gam hebbingo haala ka annabiijo batuno, wi'i:

⁵«Batee biibe Siyoona, bi'on:

«Daaree, laamiido mon e wara e mon, oo diggi, oo waddii babba, e binnel mum.»

⁶Aahiiibe ben yahi, wadi ko Yeesu bati be. ⁷Be gaddi babba e binnel mum, be daddi toggooje mabbe dow majji, den Yeesu waddii. ⁸Duuube der jama'aare nen weyyiti gineeji mum dow laawol. Wobbe bo salti licce ledde, e weyyita dow laawol. ⁹Ardiibe Yeesu, e tokkinbe mo baawo fu, e hulgina e wi'a: «Hosana, Bii Dawda! Barke laatanoo garoowo e inne Joomiraawo! Hosana Joomiraawo mo dow kammul!»

¹⁰No Yeesu naati Urusaliima, genni fu laawontirii. Himbe e yamontira, e wi'a: «Moy nun gorko oo do?» ¹¹Jama'aare toontii, wi'i: «Yeesu annabiijo, mo Nasaratu, der leydi Galili nun.»

Yeesu riwii sippoobe e soodoobe der suudu Alla

(Marku 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhaana 2.13-22)

¹²Yeesu naatii der suudu Alla. O riwii sippoobe, e soodoobe, o hippii taaburuuji cengotoobe ceede, e kittaaaje sippoobe tantabaraaji. ¹³Den, o wi'i be: «Alla batii der Dewtere, wi'i: "Suudu am noddete suudu to du'aare wadete." Amma onon, on gartirii nol suudorde wuybe!»

¹⁴Wumube e layoobe wari to makko der suudu Alla, go o nyawti be. ¹⁵Hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta, mone mum ummi no yi'i kujje kayniide de Yeesu wadata, e no sukaabe hulginirta der suudu Alla, e wi'a: «Hosana Bii Dawda!» ¹⁶Den be bi'i: «Aa nana ko sukaabe ben batata na?» Yeesu toontii be, wi'i: «Mii nana.

On meeday ko janŋi haala kaa do na? "A hebii maanteego diga e kunnude sukaaŋe, e musinoobe."»

¹⁷Den, o acci be, o wurtii siire nen, o yahi Baytaniya, o waaloy ton.

Yeesu yaa'ike ibbi

(Marku 11.12-14, 20-26)

¹⁸Fini mum subaka, Yeesu dawi e witta der siire, go rafo wadi mo. ¹⁹O hollirii ibbi sera laawol. O yaali to makki, amma o taway goddum, sey baafe tan. Den o bati ibbi kin, o wi'i: «A rimataa biŋbe kade faa abada!» Don maa don, ibbi kin yoori. ²⁰No aahiibe makko yi'i dum, haaynaare nanŋi dum, den be yami mo, be bi'i: «Noy ibbi kin yooriri don maa don?» ²¹O toontii be, o wi'i: «E goonja batanmi on: To oon goondini, on gaday seko, on gadan ko buri ko ibbi kin wadanaa. On baawan ko wi'i, waanne nee do: "Doofa diga do, yantoy der maayo," dum laatoto bo. ²²To oon goondini, ko eeludon e du'aare fu, on keban dum.»

Yahuduube e yama diga toy baawde Yeesu yiwi

(Marku 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³Yeesu naati der suudu Alla. No o waajotoo, hooreeŋe limaamiibe, e dottiibe Yahuduube battii, yami mo, wi'i: «E baawde dey gadirtaa kujje dee? Moy hokku maa baawde majjum?» ²⁴Yeesu toontii be, wi'i: «Min bo, mi yaman on yande goote. To on toontike am, mi batan on e baawde dey nun gadiranmi huune dum. ²⁵Moy lili Yuhaana wada himbe batasi? Alla nun, naa himbe?» Be baddi hakkune maŋbe, be bi'i: «To en bi'i "Alla nun", o wi'an: "Den, ume wadi go en goondinay Yuhaana?" ²⁶Amma to en toontike bi'uden "himbe nun", een kula himbe bo, gam himbe fu e daari Yuhaana hande annabiijo.»

²⁷Be toontii Yeesu, be bi'i: «Men annaa.» Kanko bo, o wi'i be: «To non min bo, mi batataa on to e baawde dey nun gadiranmi kujje dee.»

Ballool rindaabe dido

²⁸Yeesu beydi wi'i: «Kaye miiludon e ballool ŋol do: Gorko gom nun woodunoo sukaaŋe worŋe dido. O bati arano, o wi'i dum: "Suka am, yahu gollodaa to gesa innabooje." ²⁹Suka on toontii, wi'i: "Mi yahataa." Amma baawo nii, o miijitii, o yahi. ³⁰Baaba on noddii suka didaŋo, wi'i mo ka o wi'unoo arano on. Oo don toontii,

wi'i: "Woodi Baaba, mi yahan" Amma o yahay. ³¹Der kambe dido ben, moy nun e maŋbe wadi ko baaba mum yidi?» Be toontii, be bi'i: «Arano on nun.» Den, Yeesu wi'i be: «E goonja batanmi on, jaboobe ceede faada, e kaaruwaabe artan on naatoygo Laamaare Alla. ³²Gam Yuhaana warii caka moodon, hollii on laawol foomnitaare, on jabay haala makko. Amma jaboobe ceede faada e kaaruwaabe goondinii mo, go onon yi'ube dum, on tuubay goondindon mo.»

Ballool gesa innabooje

(Marku 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³«Kettinee ballool gonŋol kade. Neddo gom nun tiggi gesa innabooje mum. O wadi kowaagol kara, o fiiltini ka. O wasi gayka to biŋbe innabooje biddetee, o mahi suudu towukol deenirkol der gesa ka. Baawo mum, o accani ka gollotoobe makko be gadi haya, den o wadi jahaanjal. ³⁴No wakkati borugo innabooje yottii, o lili gollotoobe makko to reeninaabe gesa, be gaddanaa mo gedu makko der biŋbe innabooje den.

³⁵Amma reeninaabe gesa ŋan nanŋi lilaabe ben, fiyi gooto, gooto bo, be bari dum, tataŋo be paddi dum kaaye, be bari. ³⁶Jom gesa on lilitii gollotoobe mum, buruube arandeebe duudugo. Reeninaabe gesaa, wadani be no wadannoo arandeebe. ³⁷Faa sakitiine, o lili biyiiko gorko to maŋbe, o wi'i: "No wadi fu, be teddinan biyam." ³⁸Amma no reeninaabe gesa yi'i mo, be bi'ontiri hakkune maŋbe: "Kanko woni donoowo gesa ŋan. Garee baren mo, donen ŋa!" ³⁹Den, be nanŋi mo, be paddi mo baawo gesa, be bari mo. ⁴⁰Jooni noo, to jom gesa innabooje on wari, noy o wadata be?»

⁴¹Be toontii mo, be bi'i: «O halkan reenube hallube ben halkere naawune. Den o hokkan worŋe gesa ŋan, wada haya, baawoobe ko hokki mo gedu makko, to wakkati borol biŋbe fotii.»

⁴²Baawo majjum, Yeesu wi'i be: «On meeday janŋugo ko winnaa der dewtere na?

"Hayre ne mahooŋe woppi, kayre laatii hayre jogiine maadi." Kanjum woni golle Joomiraawo, edum haaynii e gite meeden!»

⁴³Gam majjum, mii wi'a on: «Laamaare Alla sottinte caka moodon, ne hokkee himbe lenyi janani, wadoobe ko Alla yidi. ⁴⁴[Neddo janudo dow hayre nen, heltoto.

Mo ne yanti dow mum fu bo, muunyit-into.]»

⁴⁵ No hooreeɓe limaamiibe e Farisaabe nani ka, ɓe paami kamɓe nun Yeesu waɗani ballaaji dii. ⁴⁶ ʼBee daarta laabi no ɓe nanɗirta mo, amma ɓee kula himɓe, gam himɓe fu e daari mo annabiijo.

22

Ballool dow bangal (Luka 14.15-24)

¹ Yeesu baddi ɓe kade e ballaaji, wi'i: ² «Laamaare Alla e nandi hande laamiido gom gadudo julde bangal ɓiyum. ³ O lili gollotoobe makko noddanaa mo noddinaabe julde bangal. Amma noddinaabe ɓen yiday warugo. ⁴ O lili kade gollotoobe makko wobbe, o wi'i ɓe: "Bi'ee noddinaabe ɓen, huune fu siriyaa, ga'i e baali payudi hiisaama, huune fu gasii, ɓe gara nyaamɗe." ⁵ Amma noddinaabe yeebii noddoore nen, hiinnii haajuuji mum. Oo do yawtiri gesa mum, oo to bo yawtiri daartiiru mum. ⁶ Horiibe nanɗi gollotoobe, toori ɓe, wari ɓe. ⁷ Mone laamiido ummii puy. O lili soogeeji makko yaha halkaa himɓe ɓen, wuda ci'e mabbe. ⁸ Baawo majjum, o wi'i gollotoobe makko: "Nafa bangal ɓenni, amma noddinanooɓe fotay nyaamugo ka. ⁹ Gam majjum, jahee to fottirde laabi, noddon ɓe tawudon don fu wara." ¹⁰ Gollotoobe ɓen yahi to fottirde laabi, noddi ɓe tawi don fu, halluɓe e wooduɓe fu, faa suudu hebbi himɓe.

¹¹ Laamiido naati gam daara noddinaabe mum. O hollirii goddo gom, mo ɓornaaki gineeji bangal. ¹² O battii mo, o wi'i: "Banniraawo am, noy naatirɗa do go a ɓornaaki gineeji bangal?" Amma, oo jeedii. ¹³ Den, laamiido wi'i gollotoobe mum: "Kaɓɓee mo, koyɗe e juude, boppon yaasi, der niwre. O wulla ton, o yakkontira nyiye." ¹⁴ Yeesu tokki wi'ugo: «Noddaabe e duudi, amma subaabe duudaa.»

Yobugo laamiido Roma ceede faada (Marku 12.13-17; Luka 20.20-26)

¹⁵ Farisaabe yahi baddoy dow no ɓe nanɗirta Yeesu der haala mum. ¹⁶ ʼBe lili aahiibe mabbe wobbe, e ɓe Eroodu, ɓe bi'i mo: «Moodibbo, emen anni a laati nun goorjaajo. E goorja nun janɗinirtaa laawol Alla, a hulataa bo himɓe, gam a burontirtaa himɓe. ¹⁷ Den, batu men ko miiludaa dow

haala kaa do: E haani men joba laamiido Roma ceede faada naa haanay?»

¹⁸ Amma Yeesu e anni miilooji ɓerde mabbe kalludi. O toontii ɓe, o wi'i: «Onon munaafitiibe! Ume wadi ko oon daarta jammaago am? ¹⁹ Kollee am ceede jobirteede den.»

ʼBe gaddani mo ceede cardi goote. ²⁰ O yami ɓe, o wi'i: «Foto moy e inne moy woni do?» ²¹ ʼBe toontii, ɓe bi'i: «Laamiido Roma nun.» Den o wi'i ɓe: «To non, kokkee laamiido Roma ko laatani dum, kokkon Alla bo ko laatani dum.»

²² No ɓe nani ka o toontii, haaynaare nanɗi ɓe. Den ɓe acci mo, ɓe jawti.

Pintol maayɓe

(Marku 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Der nyalaane woore nen, wobbe yiwoy diga e waalde Sadukiibe. Kamɓe nun yeddata, e wi'a maayɓe fintataa. ʼBe gari to Yeesu, ɓe yami mo, ²⁴ ɓe bi'i: «Moodibbo, Muusa wi'i: "To goddo maayii rimay ɓiɓɓe, minnyiiko naatta debbo on, gam o darina lenyol mawniiko maayudo." ²⁵ Dum wadiino caka amen dow wobbe rindaabe jeedido. Arano ɓanɗi debbo, maayi, rinday e makko. Minnyiiko naatti debbo on. ²⁶ Kanko bo o maayi, o rinday mo ɓiɗɗo. Tataɓo bo non non, faa ɓe fu jeedido ɓen. ²⁷ Baawo mabbe ɓe fu, debbo on bo maayi. ²⁸ Den, nyalaane darɗal, to maayɓe fintoy, moy nun e mabbe, o laatoytoo debbo mum, dow kamɓe jeedido ɓen? Gam ɓe fu ɓe koowiino mo.»

²⁹ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «On majjii, gam on paamay Dewte, on annaa baawɗe Alla bo. ³⁰ To maayɓe fintii, worɓe ɓanɗataa, rewɓe bo ɓanɗataake, ɓe laatoto nun hande malaykaabe tawaabe dow kammu. ³¹ Dow haala pintol maayɓe, on janɗay ko Alla wi'i on na? O wi'i: ³² "Min woni Alla Ibu-rahiima, Alla Isiyaaku, e Alla Yaakuubu." Alla laataaki Alla maayube, amma Alla wuruɓe.»

³³ Jama'aare hettinaniine mo, haaynaare nanɗi dum e ekkitinol makko.

Sariya buruka mawnugo

(Marku 12.28-34; Luka 10.25-28)

³⁴ No Farisaabe nani Yeesu muɓɓii kunnude Sadukiibe e haala, ɓe gadi hawriine. ³⁵ Gooto mabbe, laatiido janɗinoowo Sariya, yidi jarbaago Yeesu, yami mo, wi'i:

³⁶ «Moodibbo, sariya kaye furi mawnugo der dewtere tawreeta?» ³⁷ Yeesu toontii mo, wi'i: «"Yidu Alla Joomiraawo maa e berne maa fu, e yonki maa fu, e hakkillo maa fu." ³⁸ Kanka woni sariya arana, buruka manju. ³⁹ Sariya didaba nanduka e makka nani: "Yidu banniraawo maa, hande no jidirdaa hoore maa." ⁴⁰ Ko tawreeta Muusa e dewte annabiibe bati fu, e darii dow sariyaaji didi dii.»

Almasiihu e Dawda
(Marku 12.35-37; Luka 20.41-44)

⁴¹ No Farisaabe hawritii, Yeesu yami be, wi'i: ⁴² «Ume miilton dow Almasiihu? Bii moy nun?» Be toontii mo, be bi'i: «Bii Dawda nun.» ⁴³ Den Yeesu wi'i be: «Noy Dawda noddiri mo "Joomiraawo?" Ruuhu Alla holli mo dum, gam majjum o wi'i: ⁴⁴ "Joomiraawo wi'i Joomam:

Jooda nyaamo am,

faa mi wada jaabaa waybe maa."

⁴⁵ To Dawda noddii mo "Joomiraawo", den, noy o laatortoo biyiiko?»

⁴⁶ Be fu be baaway ko toontii mo gokka. Diga nyaanne mum, goddo susay ko yami mo yande godde.

23

Yeesu felii moodiibbe tawreeta e Farisaabe

(Marku 12.38-40; Luka 11.37-54; 20.45-47)

¹ Den, Yeesu baddi jama'aare e aahiibe mum, wi'i: ² «Moodiibbe tawreeta e Farisaabe, yowanaama janjingo tawreeta Muusa. ³ Gam majjum, nananee be, gadee huune fu ko be bi'i on. Amma to on gadee ko be gadata, gam bee bata, amma be gadataa ko be bati. ⁴ Bee kabba doolle teddude, bee doonina himbe dow balbe mum. Amma kambe, be jidaa meemugo de baa e kelle. ⁵ Ko be gadata fu, bee gada dum gam himbe yi'ana be. Kanjum acci bee binna aayaaje dow laayaaji, be kabba e tiide, e dow came mabbe. Bee juutina sariiji toggooje mabbe. ⁶ Bee jidi joonde arandeeje to be noddinaama nyaamde. Bee jidi joonde burde teddugo, der cuudi baajordi. ⁷ Bee jidi sanneego caka jaayri to jama'aare hawritii, e noddeego "Moodibbo". ⁸ Amma onon, to on nootee noddedon "Moodibbo", gam moodibbo gooto tan goodudon, onon kan, on fu onon banniraabe. ⁹ To on noddee goddo "Baaba" e duuniyaaru do,

gam Baaba gooto tan goodudon, kanko woni gonudo dow kammu. ¹⁰ To on jabee noddeego "Hooreejo", gam hooreejo gooto tan goodudon, kanko woni Almasiihu. ¹¹ Burudo mawnugo caka moodon laato gollantoodo horiibe. ¹² Mawnindo hoore mum fu, leesinte. Leesindo hoore mum bo, mawninte.»

Yeesu e gacco munaafitaare

(Marku 12.40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! gam oon maabana himbe dammugal Laamaare Alla. Onon e ko'e mon on naatataa, on accay yidube naatugo bo, naata. [¹⁴ Bone laatanto on onon moodiibbe e Farisaabe munaafitiibe! Oon teeta cuudi gowniibe, oon juutina du'aje gam himbe mana on. Gam majjum, on kiitete kiita buruka naawugo.]

¹⁵ Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon boositoo leyde, e maayo fu, gam kebon baa gooto tokka on. To on kebi mo, laatinon mo bii yiiteejo, de didi, bura no moodon.

¹⁶ Bone laatanto on, onon wumuibe ardiibe! Oon bi'a: "To neddo hunorake suudu Alla, dum laataaki goddum. Amma to o hunorake kanjeeri suudu Alla, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁷ Onon majjuibe, e wumuibe! Ume furi mawnugo, kanjeeri na, naa suudu Alla laabinoonjol kanjeeri? ¹⁸ Oon bi'a kade: "To neddo hunorake hiisirde dum laataaki goddum. Amma to o hunorake sadaka cackaaka dow hiisirde, doole o hebbina hunayeere makko." ¹⁹ Onon wumuibe! Ume nun furi mawnugo: sadaka kiisaaka na, naa hiisirde laabinoore sadaka kan? ²⁰ To non kunoriido hiisirde, hunorake hiisirde e ko woni dow maggol fu. ²¹ Kunoriido suudu Alla, hunorake njol e Alla tawaado der mayru. ²² Kunoriido kammu bo, hunorake gurul Laamaare Alla, e Alla joodiido dow maggol.

²³ Bone laatanto on, onon moodiibbe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon cutta jakka haakooji bi'eteedi maantu, e anisa, e kume, amma oon jeeboo ko furi teddugo der tawreeta, kan woni foonni-taare, e endam, e goondinki. Amma to on jeebe ko horii. ²⁴ Onon wumuibe ardiibe! To

buubol yanii der jaram moodon, oon cekoo, ikkinon njol, amma oon modá jeelooba!

²⁵ Bone laatanto on, onon moodiḅḅe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon layḅa baawo jarirkon, e baawo keede. Amma der majje e heewi huune ko wujjaa, e ko teetaa. ²⁶ An Farisaajo bumḁo! Layḅu taw der jarirkon e der keede, den baawo majje bo laaban.

²⁷ Bone laatanto on, onon moodiḅḅe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon nandi hande caabeeje dawninaade. Yaasi majje e woodi, amma der e hebbi yiye maayuḅe, e huune ko sobi fu. ²⁸ Onon bo, hande non laatidon. Dow gite himḅe, oon nandi hande foonnitiibe, amma der moodon e hebbi munaafitaare, e luudaare.

²⁹ Bone laatanto on, onon moodiḅḅe tawreeta e Farisaabe, munaafitiibe! Gam oon maha jenaale annabiibe, oon boodina caabeeje foonnitiibe. ³⁰ Den oon bi'a: "To men na'onno wakkati kaakiraabe amen, men kawtataano e maḅḅe dow barki annabiibe ḅen." ³¹ Hande non, nootoridon onon nun laatii biḅḅe warunoobe annabiibe. ³² To non, kebbinee golle de kaakiraabe moodon fudduno! ³³ Onon biḅḅe bolle pure! Noy baawirton ko dadi yiite jahannama? ³⁴ Gam majjum, mii lildana on annabiibe, e hakkilḅe, e moodiḅḅe tawreeta. On baran woḅḅe, tiggon woḅḅe, woḅḅe, piyon dum looci, der cuudi moodon baajordi, tooron ḅe, der ci'e e ci'e. ³⁵ Alla hiitoto on sabbu yiyam himḅe foonnitiibe, baraaḅe. Dum fuddan diga yiyam Habiila, poonnitiido, faa yiyam Jekariya, ḅii Barakiya, mo barudon hakkune suudu Alla e hiisirde. ³⁶ E gooḅa batanmi on: Huune dum fu, tawan himḅe jaamanuuru nuu do!

*Yeesu yurmike himḅe Urusaliima
(Luka 13.34-35)*

³⁷ «Urusaliima, Urusaliima! an baroowo annabiibe, e paddoowo ḅe Alla lildanoy maa kaaye! De duuddum jidumi hawritingo biḅḅe maada hande no gertogal hawiritirta coppi mum ley biyeede mum. Amma on jabay. ³⁸ Gam majjum, on accante genni moodon laatoo bille. ³⁹ E gooḅa batanmi on, on ji'ataa am kade faa nyalaane bi'oyton: "Barke woodani garoowo e inne Joomiraawo!"»

24

*Pusul suudu Alla e keennyl duuniyaaru
(Marku 13.1-37; Luka 21.5-24; 17.22-37)*

¹ Yeesu wurtii suudu Alla, e yawta, ko aahiibe makko battii, e holla mo no suudu Alla njol mahiraa. ² Den, o wi'i ḅe: «On ji'i huune dum fu na?» E gooḅa batanmi on: «Baa hayre yowataako dow wonne, dum fu, dum puseḅe.»

³ Yeesu yahi joodoy dow waanne wi'eteene waanne Jaytuuje, den aahiibe makko wari kamḅe tan, yami mo, wi'i: «Batu men dey nun dum wadata. Maane ney nun hollitinta garki maa e keennyl duuniyaaru?» ⁴ Yeesu toontii ḅe, wi'i: «Kakkilee, to on accee goddo majjina on. ⁵ Gam duuḅḅe waran e inne am, ḅe bi'a, kamḅe nun woni Almasiihu. ḅe majjinan himḅe duuḅḅe. ⁶ On nanan habaruuji konuuji e rimmo konuuji e batanee, amma to on kulee! Doole nun dum wada, amma timmoode bane don taw. ⁷ Lenyol ummanto lenyol hawre. Laamaare ummanto laamaare bannun hawre. Rafo e dimmaade leydi wadan der nokkuuje godde. ⁸ Dum don fu laati nun hande fuddoode njatawre.»

⁹ Den himḅe wattan on e juude woḅḅe gam tooredon, baredon. Lenyi fu wanyan on gam inne am. ¹⁰ Wakkati mum, himḅe duuḅḅe accan goondinki, ḅe jammontiran, ḅe banyontira hakkune maḅḅe. ¹¹ Annabiibe fewooḅe duuḅḅe waran, ḅe majjinan himḅe duuḅḅe. ¹² Hallande yahan e duuda faa yidde himḅe duuḅḅe feewta. ¹³ Amma munyudo faa timmoode, hisan. ¹⁴ Linjiila dow Laamaare Alla waajete der duuniyaaru fu, gam dum laatanoo lenyi fu seedaaku. Den, timmoode duuniyaaru waran.»

*Tooraaji mawdi e wara
(Marku 13.14-23; Luka 21.20-24)*

¹⁵ «Gam majjum, to on ji'ii "karmudum, nyiddudum", dum annabi Daniyel batanoo e darii dow nokkuure ceniine, den sey janḅooḅe ka wada hakkillo. ¹⁶ Den, tawaabe Yahudiya fu dogga eenca baalle. ¹⁷ Tawaado dow suudu bo, to wi'a jippoto etta ko woni der suudu. ¹⁸ Tawaado gese bo, to wittu wuro ettoyo toggoore mum. ¹⁹ Bone laatanto rewḅe gaambe, e musinteeḅe der nyalaade den! ²⁰ Du'ee, gam to doggudu moodon laatoo wakkati dabbune, dum bo

nyalaane siwteteene. ²¹ Gam, toora mawka laatoto, hande makka meeday ko wadii diga duuniyaaru fuddi faa jooni, hande makka bo wadataa kade faa abada. ²² To nyalaade den buytaakano juutugo, goddo hisataano. Amma Alla buytii de sabbu subaabe mum.

²³ Wakkati mum, to goddo wi'ii on: "Almasiihu nani do," naa bo "o nani to," to on goondinee. ²⁴ Gam almasiihuube e annabiibe fewrekuube waraan. 'Be gadan kaayeeffiji mawdi, e haaynaareeji duuddi, gam be majjina baa e subaabe, to wadoto. ²⁵ Paamee wooda, mi seedinii on dum diga dum waray.

²⁶ To goddo wi'ii on: "O na'on der haro," to on jahee ton. Naa bo to be bi'ii on: "O na'on der cuudi," to on goondinee. ²⁷ Hande no maay'ere maay'irta dow kammu diga lettugal faa gorgal, hande non Bii neddo bo warirta. ²⁸ To baatudum woni fu, ton nun digaareeje hawritintoo.»

Wittoyo Almasiihu

(Marku 13.24-31; Luka 21.25-33)

²⁹ «Don maa don, baawo nyalaade billaaje den, naaje niβan, lewru accan yaynugo, koođe yanan diga dow kammu, baawde gonude dow kammu fu dimmoto. ³⁰ Den, maane Bii neddo hollitinto dow kammu. Lenyi himbe duuniyaaru fu simoto. 'Be ji'an Bii neddo e wara diga kammu, der duule, e baawde mawde, e teddurjal. ³¹ Walaldu mawnu fuurete. O lilan malaykaaβe makko der gooraaje leydi naay, lettugal e gorgal, sobbiire e hoore fudo, gam hawritingo subaabe makko wonube der duuniyaaru fu.

Ballool ibbi

(Marku 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Paamee ko ibbi ekkintinta. To licce makki e wilita, e wada haako, oon anni dunju faanike. ³³ Hande non, onon bo, to on ji'ii huune ko batanmi do fuddi wadugo, annitee wakkati Bii neddo faanike, oo darii dammugal wuro. ³⁴ E goorja batanmi on: Himbe jaamanuuru nu do maayidintaa go huune dum fu laato. ³⁵ Kammu e leydi heennyan, amma haala am heennyataa faa abada.»

Alla tan anni nyalaane daryal

(Marku 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶ «Amma nyalaane e wakkati majjum, walaa annudo dum. Baa malaykaaβe wonube dow kammu annaa, baa Biddo bo.

Walaa annudo dum sey Baaba tan. ³⁷ Hande no dum latino der jaamanu Nuuhu, hande non garki Bii neddo bo laatoto. ³⁸ Go ilam tufaana wara, himbe e nyaamanno, e yaranno, e bananno, e banana bibbe mum, faa nyalaane Nuuhu naati laana diyam. ³⁹ 'Be miijanaaki dum, faa ilam tufaana wari halki be be fu. Hande non garki Bii neddo bo laa-torto. ⁴⁰ Wakkati mum, worbe dido wonoto der gesa, gooto ettee, gooto accce. ⁴¹ Rewbe dido namidan dow namarde woore, gooto ettee, gooto accce. ⁴² To non, deenee, gam on annaa wakkati de Joomiraawo moodon warata. ⁴³ Paamee kaa do: To jom wuro e anni wakkatiire ne gujjo warata jemma, o daanataako. O accataa gujjo yula suudu makko. ⁴⁴ Gam majjum, kakkilee onon bo, gam Bii neddo waran der wakkatiire ne on miilay.»

Gollotoodo geeto e gollotoodo kalludo
(Luka 12.41-48)

⁴⁵ «Moy woni gollotoodo kooliniido, kakkildo? Kanko woni mo joomiraawo mum yowani dum himbe wuro mum gam o hokka be nyaamdu der wakkati kaanuki. ⁴⁶ Barke laatanto gollotoodo mo joomiraawo mum warti tawi e hiinnii golle mum. ⁴⁷ E goorja batanmi on: Joomiiko yowanani mo jawdi mum fu. ⁴⁸ Amma to gollotoodo on e laatii kalludo, o wi'an der berne makko: Joomiraawo am booyan, wartay, ⁴⁹ den o yanta oo fiya banniraaβe makko gollotoobe, oo nyaamida, oo yarida e yaroobe. ⁵⁰ Kanko, joomiiko wartan nyalaane ne o miilanay, e wakkatiire ne o annaa. ⁵¹ Joomiiko hiitoto mo kiita naawuka, o heba riiba e munaafitiibe. Den o wullan, o yakkontira nyiye.»

25

Ballool dow gati sappo di annaa worbe

¹ «Nyalaane mum, Laamaare Alla nandan e gati sappo di annaa worbe ettudi fitillaaji mum, wurtii gam fottoygo e jommanjo gorko. ² Joyo maβbe e laatii ŋaabiibe, joyo bo yoyube. ³ ŋaabiibe ben etti fitillaaji mum, amma be ettay nebbam goddam. ⁴ Yoyube kan etti fitillaaji mum, hawri e paali nebbam goddam. ⁵ No jommanjo jenni waray, be fu be ŋorji, be daani.

⁶ Faa caka jemma, huubaango nanaa, wi'i: "Jommanjo gorko nani, burtee, pottee e

makko!" ⁷Den be fu be pini, bee moyy'ina fitillaaji maḅbe. ⁸Gati joy ḡaḅbiidi wi'i banniraabe mum yoyuḅe: "Kokkoree men nebbam moodon sedḁa, gam fitillaaji amen na'on nyifa." ⁹Yoyuḅe toontii be, wi'i: "Aawo nebbam dam men goodi heyataa en, en fu. Jahee to sippoobe, coodee dam moodon!" ¹⁰No be jawti soodoygo nebbam, jommanjo gorko yottii. Waḁunoobe siri mum naatidi e makko der wuro to bangal wadāta, den dammugal maḅḅaa. ¹¹No booyi sedḁa, joyo horiibe wittoy, e huuba, e wi'a: "Joomiraawo, Joomiraawo, maḅḅitan men!" ¹²Amma o toontii be, o wi'i: "E goorja batanmi on, mi annaa on."

¹³Gam majjum Yeesu wi'i: «Deenee, gam on annaa nyalaane, dūm bo wakkatiire de Bii nedḁo warata.»

*Ballool gollotoobe tato
(Luka 19.12-27)*

¹⁴«Dum nandan hande gorko gom ciriyiido wadā jahaarjal. Den o noddi gollotoobe makko, o yowani be jawdi makko. ¹⁵O hokki arano maḅbe ceede cardi keme joy, didaḅo, ceede cardi keme didi, tataḅo bo, ceede cardi hewre, moy fu jaka baawde mum. Den o yawti genni makko. ¹⁶Don maa don, gollotoodo kokkaado ceede cardi keme joy, yahi tenkorii de, de diibi ceede cardi keme joy godde. ¹⁷Kokkaado ceede cardi keme didi bo, wadi hande non, kanko bo o riibii ceede cardi keme didi godde. ¹⁸Amma kokkaado ceede cardi hewre, yahi wasi gayka, uwi don ceede joomiraawo mum hokki dūm.

¹⁹No booyi, joomiraawo maḅbe warti, noddi be, be liiso, be kolla no moy maḅbe fu wadiri golle mum. ²⁰Kokkaado ceede cardi keme joy wari, waddi ceede cardi keme joy godde, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme joy de kokkudaa am riibake keme joy godde." ²¹Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dūm mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²²Gollotoodo kokkanoodo ceede cardi keme didi wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, ceede cardi keme didi de kokkudaa am riibake ceede cardi keme didi godde." ²³Joomiiko wi'i mo: "Golle maa woodii sanne, an gollotoodo geeto, koolaado. No a laatike koolaado e huune ko faandi, mi hokkete ko buri dūm

mawnugo. War naatu ceyododaa e am!" ²⁴Kokkaado ceede cardi hewre wari kanun bo, wi'i: "Joomiraawo, mii anni a laati nun neddo cadudo: Aa rugga ko a aaway, aa botta ko a hawritay. ²⁵Gam majjum kulumi, jahum cuudoymi ceede maa der leydi. Jaḅu ceede maal!" ²⁶Joomiiko toontii mo, wi'i: "An gollotoodo kalludo, ciwaakuujo! Aa annunoo mii rugga ko mi aaway, mii botta ko mi hawritay, ²⁷den, ume wadi ko a wattay ceede am der banki, to mi wartiino mi jabanno de e riiba majje. ²⁸Teetee ceede makko den, kokkon goodudo ceede cardi keme joy. ²⁹Gam goodudo nun beydantee faa duuda. Amma mo woodaa, baa sedḁa ko woodi teetete. ³⁰Gollotoodo mo nafataa on, paddee mo yaasi der niwre, o wulla ton, o yakkontira nyiye."

Bii nedḁo hiitoto himbe nyaanne darrjal

³¹«To Bii nedḁo warii e tedduḡal mum e malaykaaḅe fu, o joodoto dow kittaalaamaare makko ḡal tedduḡal. ³²Himbe lenyi duuniyaaru fu, hawritinto yeeso makko. O seenniran himbe hande no duroowo seennirra baali e be'i. ³³O resan baali, junḡo makko nyaamo, o resa be'i bo, junḡo makko nano. ³⁴Den, laamiido wi'an wonuḅe junḡo mum nyaamo: "Garee, onon be Baaba am barkidini, jabeḅe donḡu laamaare ne ciriyanaḁon diga fuddoode duuniyaaru. ³⁵Gam rafo wadii am, on nyaannii am, mi dondaama, on jarnii am, mi laatino kodo, on bernii am. ³⁶Mi wonake funtu, on koltinii am, mi nyawii, on nyawtii am, mi maḅḅaamaa der kasu, on daaroyii am." ³⁷Den, foonnitiibe toontoto mo, wi'a: "Joomiraawo, dey men ji'u maa aa rafi, men nyaannu maa, naa dey men ji'u maa aa donḁii, ko men jarnu maa? ³⁸Dey men ji'u maa aa laatii kodo, men beernu maa, naa dey men ji'u maa aa woni funtu go men koltin maa? ³⁹Dey men ji'u maa aa nyawi naa bo aa maḅḅaa der kasu, men daaroy ma?" ⁴⁰Laamiido on toontoto be, wi'a: "E goorja batanmi on: ko gadandon gooto der burudo faandugo caka sakikiraabe am beḅe, min nun gadandon dūm."

⁴¹Baawo majjum, o wi'an wonuḅe junḡo makko nano: "Dillee woddi am, onon ya'aabe! Naatee der yiite tabitiije, desanaarje Ibiliisa e malaykaaḅe mum!" ⁴²Gam rafo wadii am, on nyaannay am, donka wadii am, on jarnay am, ⁴³mii laatino kodo,

on beerinay am, mi wonino funtu, on koltinay am, mi nyawii, maɓɓaami der kasu, on daaray am.”⁴⁴ Den, ɓe toontoto mo kambe bo, ɓe bi'a: "Joomiraawo, dey men ji'i rafo e wadee, dum bo donka e wadee, maa bo aa laatii kodo, naa bo aa woni funtu, maa bo aa nyawi, naa aa maɓɓaa der kasu, ko men ballay maa?"⁴⁵ O toontoto ɓe o wi'a: "E goonja batanmi on: ko on gadanay gooto der buruɓe faandugo, min woni on gadanay dum." ⁴⁶ Den kambe, ɓe jahan der billaare tabitiine, amma foonnitiiɓe heban yonki tabitiiki.»

26

Mawɓe Yahuduube e dawra no nanɗirta Yeesu

(Marku 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhaana 11.45-53)

¹No Yeesu heennyi wadugo fillaaji ɗin fu, o wi'i aahiibe makko: ²«Oon anni balde ɗiɗi nun horii go juulde Paska wada, Bii neddo bo wattete e juude himbe, ɓe tigga mo dow leggal palaanjal.»

³Wakkati mum, hooreeɓe limaamiibe e dottiibe wadi hawriine der wuro hooreejo limaamiibe, bi'eteedo Kayafas. ⁴Be nannantiri ɓe nanɗa Yeesu e yoyre, ɓe bara mo. ⁵Amma ɓe bi'i: «To en gadee dum wakkati juulde, gam to himbe ummin fitina caka jama'aare.»

Debbo gom moomii wardi dow hoore Yeesu
(Marku 14.3-9; Yuhaana 12.1-8; Luka 7.36-50)

⁶Yeesu e wonuno Baytaniya der wuro Simon ceccefo. ⁷No ɓe nyaamata, don debbo gom battii Yeesu, e jogii faanu gadiraanɗol hayre albaatiri kebbunɗol wardi, dam ceede duudde. O waanji dam dow hoore Yeesu. ⁸No aahiibe makko yi'i dum, berde maɓɓe welay, ɓe bi'i: «Gam ume wardi dam biisaa baanji? ⁹Dam waaweteno sippeego ceede duudde, de ceennanee talakaabe.»

¹⁰Yeesu faanti ko ɓe batannoo, wi'i ɓe: «Gam ume ko oon toora debbo on? O wadani am golle boodde. ¹¹Gam talakaabe e wondi e moodon wakkati fu. Amma min, mi wondataa e moodon wakkati fu. ¹²O moomii bannu am wardi, gam siryaago uwol am. ¹³E goonja batanmi on: To linjiila waajetee e duuniyaaru do fu, ko debbo on wadi batante, siwtorte bo.»

Yahuuda jammake Yeesu

(Marku 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴Den Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe sappo e ɗiɗo, yahi to hooreeɓe limaamiibe. ¹⁵O wi'i ɓe: «Ume kokkoton am to mi wattanii on Yeesu der juude mon?» 'Be limi ceede cardi laso e sappo, ɓe kokki mo. ¹⁶Diga wakkati majjum, oo daarta laabi no o jammortoo Yeesu.

Yeesu nyaamii hiraane Paska e aahiibe mum

(Marku 14.12-31; Luka 22.7-34; Yuhaana 13.1-38)

¹⁷Nyalaane arandeere, der juulde peen ko yuufinaaka, aahiibe Yeesu wari, yami mo, wi'i: «Toy jidudaa men ciritanee hiraane Paska?» ¹⁸O toontii ɓe, o wi'i: «Jahee siire, naaton wuro waane, bi'on mo: "Moodibbo wi'i, wakkati mum faanike, der wuro maada nun o nyaamata juulde Paska e aahiibe makko."» ¹⁹Aahiibe wadi ko Yeesu bati dum, ɓe ciryii hiraane Paska.

²⁰No kiikiide wadi, o joododii e aahiibe makko sappo e ɗiɗo, ɓe nyaama. ²¹Wakkati ɓe nyaamata, Yeesu wi'i ɓe: «E goonja batanmi on: gooto moodon jammoto am.» ²²Berde maɓɓe biisii puy, go ɓee yama mo gooto gooto, moy fu e wi'a: «Joomiraawo, min bane hinaa?» ²³O toontii ɓe, o wi'i: «Tummidindo junɗo mum e am der heedo, joomum nun jammotoo am. ²⁴E goonja Bii neddo dillan hande no Dewte bati dow makko. Amma bone woodani jammiido mo! To o rimaakano, dum burananno mo woodugo.»

²⁵Yahuuda, jammotoodo mo, yami mo, wi'i: «Moodibbo, min nun naa?» O toontii mo, o wi'i: «A battii ka.»

Kirtaari ceniini

(Marku 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Korintu 11.23-25)

²⁶No ɓe nyaamata, Yeesu etti peen, yetti Alla, gappiti, hokki aahiibe mum, wi'i: «Jabee, nyaamee, kanjum woni bannu am.» ²⁷Baawo majjum, o etti jarirgel innabojam, o yetti Alla, o hokki ɓe, o wi'i: «Jaree on fu. ²⁸Kanjam laatii yiyyam am, yiyyam alkawal, deyyitiidam gam yaafuye hakkeji himbe duubbe. ²⁹Mii wi'a on: Mi yarataa innabojam dam kade faa abada, sey nyalaane jaridanmi kesam e moodon, der Laamaare Baaba am.»

³⁰ Baawo be jimi jimol, be burtii, be jahi waanne Jaytuuje.

Yeesu wi'ii Piyer yeddan dum

(Marku 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhaana 13.36-38)

³¹ Den Yeesu wi'i aahiibe mum: «Jem-maare nee do, on fu, on accan am, gam e winnaa der dewtere: "Mi fiyan duroowo, den hoggo baali sankito.»

Yeesu beydi, wi'i: ³² «Amma baawo to mi fintii, mi artan on Galili.» ³³ Den Piyer, wi'i mo: «Baa to be fu be accii maa, min kan mi accataa maa pay.» ³⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «E goonga batan maa mi: Jem-maare nee do, ko jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» ³⁵ Piyer wi'i mo: «Baa to doole mi maayida e maa, mi wi'ataa pay mi annaa maa.» Aahiibe fu wi'i, hande non.

Yeesu e du'oo der Gesemane

(Marku 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ Baawo majjum, Yeesu e aahiibe mum yottii nokkuure wi'eteene Gesemane. O wi'i be: «Joodee do, faa mi wadaa du'aare.» ³⁷ O yaadi e Piyer, e biibe Jebede dido, ko berne makko fuddi biisaago, oo maata toora berne puy. ³⁸ Den o wi'i be: «Biisere berne sattanii am faa e yidi warugo am. Gonee do, deenidee e am.» ³⁹ O woddii sedda, o yani o hippii e leydi, oo du'oo, oo wi'a: «Baaba, to wadoto, woddinanam jarirgel toora kaa. Amma ko jidudaa laatoo, hinaa ko jidumi.»

⁴⁰ O wittoy, o tawi bee daani. O wi'i Piyer: «On baaway ko reenidi e am baa yanne woore na? ⁴¹ To on daane, du'ee, gam to on janee der jarbeeji. Gam berne e yidi, amma bannu tampii.»

⁴² O witti du'aago kade de didawre, o woddii sedda, o wi'i: «Baaba, to wadataako jarirgel toora nel yawta, mi yariray nel, den, accu yidde maa laatoo!»

⁴³ Yeesu wittoy kade, o tawi be bee daani, gam doynol e jogii be puy. ⁴⁴ O acci be kade, o witti du'aago de tatawre e boliide goote den. ⁴⁵ Baawo majjum, o wittoy to aahiibe makko, o wi'i be: «Faa jooni on na'on daani, oon ciwtii na? Wakkati wadii! Bii neddo wattete der juude hakkeebe. ⁴⁶ Ummee jawten! Jammotoodo am nani wara!»

Nanjoore Yeesu

(Marku 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhaana 18.3-11)

⁴⁷ Yeesu heennyay batugo, go Yahuuda, gooto der aahiibe makko sappo e dido yot-tii, e himbe duuube, jogiibe kaafaaje, e cabbi. Hooreebe limaamiibe, e dottiibe nun liloy be. ⁴⁸ Jammotoodo mo on tintiniinoo be maane, wi'i: «Neddo mo cannumi e mammilaade fu, kanko nun don. Nanjee mo.» ⁴⁹ Don maa don, Yahuuda battii Yeesu, wi'i mo: «Jam kirden Moodibbo!» Den o mammilii mo. ⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Igo am, wadu ko waddu maa.» Himbe ben battii, watti Yeesu junjo, nanji mo. ⁵¹ Den gooto der wondunoobe e Yeesu solti kaafahi mum, jabbi maccudo hooreejo li-maamiibe, setti nowru, ⁵² go Yeesu wi'i mo: «Wittin kaafahi maa der kuunnjal mum, gam ka biroowo e kaafahi, e kaafahi nun joomum halkirta. ⁵³ Aa miili mi waawataa ko noddi Baaba am lildanaanmi ko buri malaykaabe konunkeebe ukke sappo e didi don maa don na? ⁵⁴ Amma to dum laataaki non, noy ko winnaa der Dewtere hebbirta? Gam dewtere wi'i, non dum laatotoo.»

⁵⁵ Den, Yeesu wi'i jama'aare: «Daa on garii nanjugo am e kaafaaje, e cabbi hande pasotoodo ni. Der suudu Alla bane gonunoomi de weeti fu, emi janjina, go on nanjay am? ⁵⁶ Amma huune dum fu wadii gam ko winnaa der dewte annabiibe hebba.» Den, aahiibe makko fu doggi, acci mo.

Hooreebe diina Yahuduube hiitake Yeesu

(Marku 14.53-65; Luka 22.54, 63-65; Yuhaana 18.12-13, 19-24)

⁵⁷ Nanjube Yeesu ben yaari mo to Kayafas hooreejo limaamiibe, go moodiibe tawreeta, e dottiibe genni, hawritii. ⁵⁸ Piyer e tokki mo bawbawre, diga woddi, faa der fageere wuro hooreejo limaamiibe. O naati, o joododii e reenube gam o yi'a no dum heennyitirta.

⁵⁹ Hooreebe limaamiibe, e dawroobe fu, e daarta fewre ne be gaccorto Yeesu gam o waree. ⁶⁰ Himbe duuube wari seedii fewre dow makko, amma be kebay gacce potude warugo mo. Den, worbe dido gom wari, seedii ⁶¹ wi'i: «Kanko nun wi'unoo pusan suudu Alla, mahitoo nol der balde tati.» ⁶² Hooreejo limaamiibe ummii, wi'i Yeesu: «A toontataako gokka na? A nanay ka be batata dow maa na?» ⁶³ Amma Yeesu toontaaki gokka. Hooreejo limaamiibe on wi'i mo: «Mii eele e inne Alla yonkinteejo,

batu men to an nun woni Almasiihu, Bid'do Alla.»⁶⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «A batii ka. Ka batanmi woni: Diga jooni, on ji'an Bii neddo e joodii nyaamo Jom Baawde, o waran diga dow kammu.»

⁶⁵ Den, mone wadi hooreejo limaamiibe faa serkiti toggoore mum, wi'i: «O batii kalluka dow Alla! En kaajaaka seedeebe gom kade! On nanii e noppi moodon kalluka ka o bati.»⁶⁶ Ume ji'udon? Be toontii, be bi'i: «Emo haani wareego.»⁶⁷ Den, be tuuti mo jooode e yeeso, bee piya mo guyye. Wobbe maabe e fiya mo meeye,⁶⁸ e wi'a: «Almasiihu! Tinta, moy nun fiyu maa.»

Piyer yeddii wi'i annaa Yeesu

(Marku 14.66-72; Luka 22.55-62; Yuhaana 18.15-18, 25)

⁶⁹ Piyer e joodii yaasi fageere wuro. Horbe tawaabe don, gooto mum, battii mo, wi'i: «An bo, aa wondunoo e Yeesu Galilinkeejo.»

⁷⁰ Amma Piyer yeddi ka yeeso himbe fu, wi'i: «Mi faamay ko jidufaa wi'ugo.»

⁷¹ Baawo majjum, o ummii oo foonnii far dammugal wuro. Kordo goddo yi'i mo, wi'i wonbe don: «Gorko oo do e wondunoo e Yeesu Nasaratuujo.»⁷² Piyer yeddi kade, wi'i: «Mi hunike, mi annaa gorko on.»

⁷³ No wadi tifere, wonube don battii Piyer, wi'i mo: «Seko walaa, a laati nun gooto der aahiibe makko, gam batu maa e hollita to yi'wudaa.»⁷⁴ Den, Piyer hunii wi'i: «Alla hiitoo am to mi fewii, e goonja mi annaa gorko on!» Wakkati mum, jakaraari joggi.

⁷⁵ Den Piyer siwtorii ka Yeesu batunoo dum, wi'i: «Go jakaraari jogga, a wi'an de tati a annaa am.» O wurtii yaasi, o wulli bojji kaadufdi.

27

Yeesu yaaraama to Pilaatu

(Marku 15.1; Luka 22.66-71, 23.1)

¹ Subaka kecco, hooreebe limaamiibe, e dottiibe fu, hawritii e dawra dow no be barirta Yeesu. ² Be kabbi mo, be jaari to Pilaatu, hooreejo jeyde leydi Yahudiya.

Maayde Yahuuda Iskariyot

(Golle Lilaabe 1.18-19)

³ No Yahuuda jammiido Yeesu yi'i o hitaama o waree, o miijitii, o wittini ceede cardi laso e sappo de o jabunoo to hooreebe limaamiibe, e dottiibe, ⁴ o wi'i be: «Mi wadii hakke, mi jammike mo walaa gaccel!»

Be toontii mo, be bi'i: «Ko faalii men? Haala maa nun!»⁵ Yahuuda woppi ceede den der suudu Alla, yahi haabbitoyii boggol, maayi. ⁶ Hooreebe limaamiibe etti ceede den, wi'i: «Sariya meeden hokkay laawol ceede hande dee do hawritee e ceede cakkanaade Alla der suudu Alla, gam ceede yi'iyam nun.»

⁷ Baawo dawriine maabe, be nannantiri, be etti ceede den, be coodiri gesa mahoowo payande gom, gam hobbe e uwee ton.

⁸ Kanjum acci faa hanne, gesa nan e noddee «Gesa Yi'iyam.»⁹ Hande non annabaaku Yeremiya hebbiri, nu o wadunoo, o wi'i: «Be ettii ceede cardi laso e sappo, kanje nun himbe Isira'iila tawi o foti yobaneego.

¹⁰ Be coodirii de gesa mahoowo payande, hande no Joomiraawo batunoo am.»

Yeesu yeeso Pilaatu

(Marku 15.2-20; Luka 23.1-4, 13-25; Yuhaana 18.28-19.16)

¹¹ Be jaari Yeesu yeeso Pilaatu hooreejo leydi, o yami mo, o wi'i: «An woni laamiido Yahuduube na?» Yeesu toontii mo wi'i: «A batii ka.»¹² Den hooreebe limaamiibe, e dottiibe gaccii mo, amma o toontaaki gokka. ¹³ Ko Pilaatu wi'i mo: «A nanataa gacce de be batata dow maada fu na?»¹⁴ Amma Yeesu toontaaki gokka mum. Dum haayinii hooreejo leydi on sanne.

Yeesu hiitaama waree

(Marku 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhaana 18.39-19.16)

¹⁵ Der Juulde Paska fu, hooreejo leydi e woowi yoofango be maabbaado gooto, mo himbe yidi. ¹⁶ Wakkati mum, e woodunoo maabbaado annanaado, bi'eteedo Yeesu Barabbas. ¹⁷ No jama'aare hawritii, Pilaatu yami be, wi'i: «Moy jidudon mi yoofana on: Yeesu Barabbas na, naa Yeesu bi'eteedo Almasiihu?»¹⁸ Pilaatu e anni sabbu nawniraagu nun wadi ko be nanji Yeesu be gaddi to mum. ¹⁹ Wakkati Pilaatu joodii e hiitoo, deekiiko lili goddo, wi'a mo: «Taa naannu hoore maa der haala gorko mo walaa gacce oo, gam hanki mi toorake der koydool dow haala makko.»

²⁰ Hooreebe limaamiibe, e dottiibe yeeyi jama'aare, be yama Pilaatu yoofana be Barabbas, acca Yeesu waree. ²¹ Hooreejo leydi on yamitii be, wi'i: «Mi yoofanan on maabbaado gooto, moy nun der dido ben jidudon mi yoofana on?» Be toontii, be bi'i:

«Barabbas!»²² Pilaatu yami be, wi'i: «Den, noy gadanmi Yeesu bi'eteedo Almasiihu?» Be fu be toontii, be bi'i: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!»²³ O yami be, o wi'i: «Ko boni ume o wadi?» Be beydi woolo e semme, bee bi'a: «Tiggu mo dow leggal palaanjal!»²⁴ Pilaatu tawi waawataa ko deyyiitini be, woolo bo e beydoo. Den o etti diyam, o looti juude makko yeeso jama'aare, o wi'i be: «Mi walaa gacce dow reyyiitingo yiyam gorko oo. Haala moodon nun.»²⁵ Be fu be toontii, be bi'i: «Men jabii gacce yiyam makko yowoo dow ko'e amen, e dow bi'bbe amen!»²⁶ Den, Pilaatu yoofitani be Barabbas, o hokki laawol Yeesu fiyee looci, baawo mum, o tiggee dow leggal palaanjal.

Soogeeji jaancii Yeesu

(Marku 15.16-20; Yuhaana 19.2-3)

²⁷ Soogeeji hooreejo leydi yaari Yeesu der fageere laamorde mum, ukkere soogeeji din fu hawritii e tummi mo. ²⁸ Be borti gineejii makko, be borni mo gulunfaare woddeere. ²⁹ Baawo majjum, be canyi hu-uneere gi'e, be kuunini mo. Be kokki mo helliiru e junjo makko nyaamo, bee jiccoo yeeso makko, bee jaanca mo, bee bi'a: «Foo foo maa, laamiido Yahuduube!»

³⁰ Be tuuti mo joodo, be teeti helliiru njol, bee piya mo dow hoore. ³¹ No be keennyi jaancugo mo, be borti gulunfaare, be borni mo gineejii makko. Den, be jaari mo be tiggaa dow leggal palaanjal.

Yeesu tiggama dow leggal palaanjal

(Marku 15.21-41; Luka 23.26-49; Yuhaana 19.16-30)

³² No be burtoto siire, be potti e gorko bi'eteedo Simon mo Sirene. Soogeeji dooli mo o roono leggal Yeesu palaanjal. ³³ Be jottii nokkuure wi'eteene Golgota. Maana Golgota woni (nokkuure le'al hoore). ³⁴ Be kokki Yeesu innabojam jillontiraadam e kaadudum, o yara. No o metti dam, o salii yarugo.

³⁵ No be keennyi tiggugo mo, be pidani gineejii makko tete, be ceenniri. ³⁶ Baawo majjum, be joodii don, bee deeni mo. ³⁷ Be binni dow alluwal daliila ko acci o tiggaa, be takki dow hoore makko. Ko be binni woni: «Oo do woni Yeesu, laamiido Yahuduube.»³⁸ Fasotoobe dido gom bo e tiggaa takkol makko, gooto nyaamo makko, gooto bo nano makko.

³⁹ Himbe falotoobe don e yenna mo, e dimma ko'e mum, ⁴⁰ e wi'a: «An pusoowo suudu Alla, mahitoo njol der balde tati, faaba hoore maa. To a laati nun Bi'ddo Alla, jippa diga e leggal palaanjal njal!»

⁴¹ Hande non, hooreebe limaamiibe, e moodiibe tawreeta, e dottiibe fu jaanciri mo, e wi'a: ⁴² «O faabike wobbe, amma o waaway ko faabii hoore makko, kanko laamiido Isira'iila. Jooni, o jippoo diga leggal palaanjal njal, gam goondinen mo. ⁴³ O yowii hoolaare makko fu dow Alla. To non Alla faaboo mo jooni, to e yidi mo. Gam o wi'i, o laati nun Bi'ddo Alla.»

⁴⁴ Fasotoobe, tiggaaebe takkol makko bo e yenna mo hande non.

Yeesu maayii

(Marku 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhaana 19.28-30)

⁴⁵ Diga caka nyalooma, niwre wadi e leydi nin fu, faa yottii yanne tati kiikiide. ⁴⁶ Jaka yanne tati kiikiide, Yeesu halbi e semme, wi'i: «Eloyi, Eloyi, lama sabaktani?» Kan woni «Alla am, Alla am! Gam ume accudaa am?»⁴⁷ Wobbe der darinoobe don no nani dum, wi'i: «Emo nodda Eliya!»⁴⁸ Don maa don, gooto ma'bbe doggi waddoy soosuji, suuwi di der jaran lammudam, habbi e sawru, battini to hunnuko Yeesu gam o biccinoo. ⁴⁹ Den horiibe wi'i: «Munyen, daaren naa Eliya waran faaboo mo.»⁵⁰ Baawo majjum, Yeesu halbi e semme, o maayi.

⁵¹ Wakkati mum, wudere wirmiraane der suudu Alla serkitii caka caka, diga dow faa ley. Leydi dimmii, tepaaaje feccii, ⁵² jenaale mabbittii, seniibe duubbe maayunoobe finti. ⁵³ Be burtii e jenaale. Baawo mum, Yeesu finti, be naatidi e genni seniini, himbe duubbe yi'i be.

⁵⁴ Hooreejo soogeeji deenudo Yeesu, e soogeeji mum, yi'i dimmaade leydi e ko wadi fu. Be kuli puy, be bi'i: «E goonja, o laati nun Bi'ddo Alla!»⁵⁵ Rewbe duubbe e tawaa don e daara diga woddi, kambe nun tokkoynoo mo diga Galili, bee jagganoo mo. ⁵⁶ Der ma'bbe: E woodi Mariyama mo Magadala, e Mariyama inna Yaakuuba e Yusufu, e inna bi'bbe Jebede.

Yeesu uwaama

(Marku 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhaana 19.38-42)

⁵⁷ No kiikiide wadi, gorko jom jawdijo gom, mo siire Arimatiya, wari. Emo wi'ee Yusufu, kanko bo o laati nun aahiijo Yeesu. ⁵⁸ O yahi to Pilaatu, o eeli dum bannu Yeesu. Den, Pilaatu wi'i o hokkee ŋol. ⁵⁹ Yusufu etti bannu ŋol, suddi ŋol wudere heyre, ⁶⁰ o watti bannu ŋol der saabeere heyre ne o wasani hoore makko der hayre. Baawo mum, o talli hayre teddune, o maɓbiri dammugal saabeere nen, o yawti. ⁶¹ Mariyama Magadalaajo, e Mariyama oo to, e tawaa don, e joodi e daari far to saabeere nen.

Soogeeji e reeni saabeere

⁶² Fini mum laatii nyalaane ardiine nyalaane siwteteene. Den hooreeɓe Limaamiibe e Farisaabe hawritii yahi to Pilaatu. ⁶³ Be bi'i mo: «Joomiraawo, men ciwtorii pewoowo on battino diga e wuuri, wi'i, fintan nyalaane tatawre. ⁶⁴ Gam majjum, batu soogeeji reena saabeere nen faa balde tati den yawta. Gam to aahiibe makko wuju bannu makko, wi'a, o fintii diga maaybe. Den fewre sakitiineere nen buran arandeere hallugo.» ⁶⁵ Pilaatu wi'i be: «Soogeeji nani, jahee, deenee saabeere nen no baawirdon!»

⁶⁶ Be jahi, be deenoy saabeere nen. Be talli hayre, be maɓbi faa woodi, be darini soogeeji gam reena ne.

28

Yeesu fintii

(Marku 16.1-10; Luka 24.1-12; Yuhaana 20.1-10)

¹ No nyalaane siwteteene yawti, alal subaka, Mariyama Magadalaajo e Mariyama oo to dawi, yahi daaroygo saabeere nen. ² Don de woore, leydi dimmii e semme. Malaykaajo Joomiraawo jippii diga dow kammu, talli hayre nen, joodii dow mayre. ³ Oo jalbitoo hande maayyere, gineeji makko e rawni hande malamalluuje. ⁴ Reenuɓe ben huli faa e diwna, be laatii hande maaybe. ⁵ Malaykaajo wi'i rewɓe ben: «To on kulee onon! Mii anni Yeesu tigganoodo nun daartoton. ⁶ O walaa do, o fintii hande no o wi'unoo on. Garee, daaree to o fukkinoo. ⁷ Tinnee, batee aahiibe makko o fintii diga e maayde. O na'on hedii on far Galili, on ji'an mo ton. Ka goodumi mi bata on nun don.»

⁸ Rewɓe ben yawti law diga to saabeere nen, go kulol e seyo wadi be puy. Be doggi be batoy aahiibe makko habaru on. ⁹ Don maa don, Yeesu fotti e maɓɓe, wi'i be: «Mii sanna on!» Be battii mo, be nanji koyde makko, be kujidani mo. ¹⁰ Den Yeesu wi'i be: «To on kulee! Jahee, batee banniraabe am, be jaha Galili. Ton nun be ji'atammi.»

Ka reenuɓe saabeere seedii

¹¹ Wakkati rewɓe ben yanti laawol, den wobbe der soogeeji deenudi saabeere nen naati e genni, e bata hooreeɓe limaamiibe ko wadi fu. ¹² Hooreeɓe limaamiibe, e dot-tiibe wadi hawriine, be baddi, be kokki soogeeji din ceede duudde, ¹³ be bi'i be: «Bi'ee aahiibe makko nun wari jemma, tawi oon daani, wujji bannu makko. ¹⁴ To hooreejo leydi nanii ka, minon nun anni ka batata mo, men burtina on e toora fu.»

¹⁵ Soogeeji jabi ceede mum, wadi no wi'aa. Hande non haala kan sankitorii caka Yahuduube faa warugo hanne.

Yeesu hollitanake aahiibe mum

(Marku 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhaana 20.19-23)

¹⁶ Aahiibe sappo e go'o yahi Galili, dow waanne ne Yeesu tintinnoo be be jaha. ¹⁷ No be ji'i mo, be kujidani mo, amma wobbe maɓɓe wadii seko. ¹⁸ O battii, o wi'i be: «Mi hokkaama baawde dow kammu e leydi fu. ¹⁹ Gam majjum jahee, gadee himbe lenyi fu aahiibe am, gadee be batisi e inne Baaba e Biddo e Ruuhu Ceniido. ²⁰ Janninee be be tokkoo ko batumi on fu. Annee, mii wondi e moodon nyalaane fu, faa timmoode duuniyaaru.»

Linjiila Yeesu hande no Yuhaana winniri

Haala puɗɗirka

Yuhaana e yidi der derewol mum ɗol, himbe annita no Yeesu laati nun Biɗɗo Alla, den goondindo mo fu tawee e woodi yonki tabitiiki.

Wecco arano e holla kaayeeɗi feere feere, kollitooji no Yeesu nun paabotoodo, mo dum batani der dewte. Yuhaana etii haalaaji godɗi nandininirdi, hande jon: diyam, nyaamdu buurinooɗol, innabohi goonjahi, o hollitira ko Yeesu laatii.

Yuhaana tan batani ɓangal der siire Kana, e haala Nikodemu, e debbo samariyaajo, e mofo mo Baytisayda, e gorko dindaado e bundan.

O batanii kaayeeɗi jeego'o di Yeesu wadi ko Matiye, e Marku, e Luka winnay. Amma Yuhaana winnay haala golle Yeesu godɗe. O batanay dingol Yeesu e golle mum der Galili, e jarbeeki mum, e haala kirtaari cakitiineeri gam himbe wakkati makko e annunoo dum.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1.1-18
2. Yuhaana gaɗoowo batisi, 1.19-51
3. Golle Yeesu e waaji mum, 2.1-12.50
4. Balde Yeesu sakitiineje faa Urusaliima, 13.1-19.42
5. Pintol Yeesu Joomiraawo e kollitaaki mum, 20.1-31
6. Heennyitirde 21.1-25.

Haala laatike jayɗol e yonki

¹ Diga fuɗɗoode, bi'eteedo Haala e wounoo. Oo wondi e Alla, o laati nun Alla. ² Diga fuɗɗoode, oo wondi e Alla. ³ E makko Alla tagiri huune fu. Baa godɗum ko woni tagaaka to hinaa e makko. ⁴ Yonki yiwii e makko, yonki kin laatanii himbe jayɗol. ⁵ Jaayɗol e yayna der niwre, niwre bo waway ko nyifi ɗol.

⁶ Wakkati gom, Alla lili godɗo bi'eteedo Yuhaana. ⁷ O warii gam o laato seedejo, o wadana jayɗol seedaaku, gam himbe fu goondina sabbu haala makko. ⁸ Kanko bane woni jayɗol, amma o waru nun gam o seedanoo jayɗol. ⁹ Kanɗol woni jayɗol

goonjawol, garuɗol e duuniyaaru gam yaynana himbe fu.

¹⁰ Bi'eteedo Haala na'onno der duuniyaaru, e makko duuniyaaru tagiraa, amma himbe duuniyaaru annitay mo. ¹¹ O warii to himbe makko, himbe makko bo jabbaaki mo. ¹² Amma jabbiibe mo fu, ko goondinii inne makko, o hokkii dum laawol laataago ɓiɓɓe Alla. ¹³ Be laataaki ɓiɓɓe Alla diga e dingol, e yidde tagaado bo bane, amma gam Alla hokkii ɓe yonki kesi.

¹⁴ Haala laatike nedɗo. Nedɗo on joododii e meeden, oo hebbi moyyere e goonja. Men ji'ii tedduɗal makko, tedduɗal ɗal Biɗɗo bajjo heɓata e baaba mum. ¹⁵ Yuhaana seedanii mo, bati e daane towne, wi'i: «Oo do woni mo batannoomi on, bi'umi: Baawo am, burɗo am waran, gam o na'on diga mi walaano.»

¹⁶ E gonnan makko, en fu en keɓii moyyere dow moyyere. ¹⁷ Diga e Muusa nun tawreeta hokkiraa, amma moyyere, e goonja warii diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁸ Godɗo yi'ay Alla abada, amma Biɗɗo bajjo, laatiido Alla, gondudo e Baaba nun annini en Alla.

Seedaaku Yuhaana gaɗoowo batisi

(Matiye 3.1-12, Marku 1.18, Luka 3.15-18, Yuhaana 5.33-36)

¹⁹ Yahuduube Urusaliima lili moodiɓɓe yiwuɓe e lenyol Lewinkeeɓe e Limaamiibe ɓe yama mo, kanko woni moy. ²⁰ O toontii ɓe ko laabi. Nani ko o seedii: «Min, mi Cuɓaado bane.» ²¹ Be yamitii mo, ɓe bi'i: «Den kan, moy nun laatidaa an? An nun Eliya na?» O wi'i: «Min, mi Eliya bane.» Be bi'i: «An nun Annabiijo batanaado na?» O toontii: «Aawo, kanko bane laatimi!» ²² Be bi'i mo: «Den fu moy nun laatidaa? Batu men ko men batoyta lilooyɓe men. Ko bi'udaa hoore maa?» ²³ O toontii, o wi'i: «Min woni batooɗo der haro e wi'a: "Moyyinee laawol Joomiraawo," non annabi Esaaya wi'i.»

²⁴ Lilaabe ɓen laati nun Farisaaɓe. ²⁵ Be yami mo: «Ko woni sabbu ko aa wada batisi nani bo a Cuɓaado bane, a Eliya bane, a Annabiijo batanaado bane?» ²⁶ Yuhaana toontii ɓe, wi'i: «Min, mii wadira batisi e diyam, amma e woodi godɗo hakkune moodon mo on annaa, ²⁷ kanko woni ga-roowo ɓaawo am, mi fotay baa fittugo foggii

paɗe makko.»²⁸ Dum ðon fu waɗu nun Baytaniya, takkol maayo Urdun, to Yuhaana waɗannoo batisi.

Yeesu nun woni Jawgiyel Alla

²⁹ Fini mum, Yuhaana yi'i Yeesu e wara to mum, wi'i: «Nani Jawgiyel Alla ikkinoowel hakkeji duuniyaaru. ³⁰ Kanko nun batannoomi, bi'umi: "Goddó waran baawo am, oo burimmi, gam o na'on diga mi walaano." ³¹ Min, mi annaano mo. Amma mi warii, mii waɗa batisi e diyam gam mi holla mo himbe Isira'iila.»

³² Yuhaana seerii, wi'i: «Mi yi'ii Ruuhu hande foonu e jippoo diga dow, hodi dow makko. ³³ Min, mi annaano mo. Amma lildó am mi waɗa batisi der diyam, kanko nun wi'immi: "Mo ji'oytaa Ruuhu e jippoo dow mum, kanko woni gaɗiroowo batisi e Ruuhu Ceniido." ³⁴ Yuhaana wi'i: «Min, mi yi'ii, mi seediike, kanko woni Bidóo Alla.»

*Aahiibe Yeesu arandeebe
(Matiye 4.18-22)*

³⁵ Fini mum, Yuhaana e darodii kade e aahiibe mum dido. ³⁶ O yi'i Yeesu e faloo, o wi'i: «Nani Jawgiyel Alla!»

³⁷ Aahiibe dido ben nani ka o bati, tokki Yeesu. ³⁸ Yeesu yeey'itii, yi'i bee tokki dum, wi'i be: «Ume daartoton?» Be toontii, be bi'i: «Rabbi (dum wi'ay maa Moodibbo), toy tawadaa?»³⁹ O wi'i be: «Garee, daaree!» den be gari, be ji'i to o tawaa. Be joododii e makko nyalaane nen. Wakkati on, kiikiide nun.

⁴⁰ Andere, miiraawo Simon Piyer, woni gooto der dido nanube haala Yuhaana, ko tokkini Yeesu. ⁴¹ Mawniraawo makko, Simon, o arti o fotti, o wi'i dum: «Men ji'ii Almasiihu.» (Dum wi'ay maa Cubaado.)⁴² O yaari mo to Yeesu. Yeesu daari Simon Piyer, wi'i mo: «An, a Simon bii Yuhaana, a innitirte Kefas.» (Dum wi'ay maa Hayre.)

Yeesu noddii Filippu e Natanayel

⁴³ Fini mum Yeesu yidi yahugo Galili. O fotti e Filippu, o wi'i dum: «Tokkam!»⁴⁴ Filippu, mo Baytisayda nun, genni Andere e Piyer. ⁴⁵ O fotti e Natanayel, o wi'i dum: «Men ji'ii mo haala mum batano der tawreeta Muusa e der dewte annabiibe. Yeesu bii Yusufu mo Nasaratu.»⁴⁶ Natanayel wi'i mo: «Ko woodi waawan ko yiwi Nasaratu na?» Filippu toontii mo: «War, daaru!»

⁴⁷ Yeesu yi'i Natanayel e fonnoy dum, wi'i: «Oo do laati nun Isira'iilaajo lalley, jamma fu wala e makko.»⁴⁸ Natanayel wi'i mo: «Toy annudaa am?» Yeesu toontii mo, wi'i: «Mi yi'ii maa ley ibbi diga Filippu nodday maa.»⁴⁹ Natanayel toontii, wi'i: «Moodibbo, a laati nun Bidóo Alla, a Laamiido Isira'iila nun.»⁵⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «Gam mi wi'ii mi yi'ii maa ley ibbi, kan acci ko goondindaa na? A yi'an ko buri dum ðon manju.»

⁵¹ Den o wi'i Natanayel: «E goonga batan mi on: On ji'an duule e maɓbitii, malaykaabe Alla e eenca e jippoo dow Bii neddo.»

2

Bangal der siire Kana

¹ Balde didi baawo mum, bangal wadii e siire Kana, der leydi Galili. Inna Yeesu e tawanoo ton. ² Yeesu e aahiibe mum bo noddinaama e jamaanu nu. ³ No innabojam maɓbe jacci, inna Yeesu wi'i mo: «Be gala innabojam.»⁴ Yeesu toontii mo, wi'i: «Inna day, taa accu ka gillee. Wakkati am yottaaki taw.»⁵ Den inniiko wi'i golloobe: «Ko o wi'i on fu, gadee.»

⁶ Loodé jeego'o gaɗiraade kaaye e tawaa ðon. Diyam majje Yahuduube waɗiranno naɗardam gam laaɓingo ko'e mum, hande no diina maɓbe bati. Loodé den, baaney mum fu e jaɓa yoogirde diyam sappo. ⁷ Yeesu wi'i be: «Kebbinee payande den diyam.» Be kebbini de faa gaɓɓude. ⁸ O wi'i be: «Jooni kan, nyedee, jaaranee mawdo bangal.» Be nyedi. ⁹ No mawdo bangal metti diyam baylitaadam innabojam dam, o annaa toy dam yiwi. Amma golloobe nokkoybe dam, e anni. O noddi jommanjo gorko,¹⁰ o wi'i dum: «Himbe fu innabojam beldam woowi artirgo. To himbe buusii, ko dam hewtay welugo sakitoree. Amma an, a resii beldam dam faa jooni.»

¹¹ Non Yeesu waɗiri kaayeefi mum arandehi der siire Kana, der leydi Galili. Non o hollitiri baawde makko, go aahiibe makko goondini mo.

¹² Baawo majjum o yahi Kafarnahum, kanko e inniiko, e miiraabe makko, e aahiibe makko. Be joodii ton balde sedda.

Yeesu riiwii tenkuuḅe der suudu Alla (Matiye 12.38-40, Marku 11.15-18, Luka 19.45-46)

¹³ No juulde Yahuduube bi'eteede Paska badii, Yeesu yahi Urusaliima. ¹⁴ Der suudu Alla, o tawi sippooḅe ga'i, e baali, e tantabaraaji, e cengotooḅe ceede, e joodii. ¹⁵ O etti boggi o wadi boccol, o riiwi be be burtoo suudu Alla, kambe e baali, e ga'i. O sankiti ceede cengotooḅe, o hippi taaburuuji maḅḅe. ¹⁶ O wi'i sippooḅe tantabaraaji: «Burtinee dum, to on gafee suudu baaba am suudu tenkuru.»

¹⁷ Aahiibe makko siwtori ko winnaa e Dewte: «Yidde suudu maa e jabina berne am.» ¹⁸ Den hooreḅe Yahuduube wi'i mo: «Kaayeeḅi kiye gadataa ko kollaa men aa woodi laawol wadugo nun nun.» ¹⁹ Yeesu toontii be, wi'i: «Pusee suudu Alla ḅol do, mi mahitinto ḅol der balde tati.» ²⁰ Be toontii mo: «Suudu ḅol mahiraama duubi lasooji didi e jeego'o, go an, bi'aa a mahitinto ḅol der balde tati na?»

²¹ Amma bannu makko nun o nandiniri suudu Alla. ²² No Yeesu finti, aahiibe mum siwtorii o battiino dum ka, go be goondini Dewte e haala ka o batunoo.

Yeesu e anni ko woni e nedḅo fu

²³ No Yeesu wonunoo Urusaliima gam juulde Paska, duuḅḅe goondini inne makko gam be ji'ii kaayeeḅi di o wadi. ²⁴ Amma Yeesu hoolaaki be, gam oo anni be be fu. ²⁵ O bukaaka godḅo seedanoo mo ko woni e himbe, gam oo anni ko woni der berne nedḅo.

3

Yeesu e badda e Nikodemu

¹ E woodunoo godḅo, Farisaajo, bi'eteede Nikodemu, o laati nun gooto der hooreḅe Yahuduube. ² Jemmaare gom o yahi to Yeesu, o wi'i dum: «Moodibbo, emen anni a laati nun baajotoodo yiwudo to Alla, gam godḅo waawataa ko wadi kaayeeḅiji di gadataa, to Alla wondaa e makko.» ³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Mii batee e goonja: Godḅo waawataa ko yi'i Laamaare Alla to rimitaaka.» ⁴ Nikodemu wi'i mo: «Noy nedḅo waawirta ko rimitora to naywii? O waawan ko witti e reedu inniiko, o rimitee na?»

⁵ Yeesu toontii mo wi'i: «Mii batee e goonja: To nedḅo rimitoraaka e diyam, e

Ruuhu, o waawataa ko naati laamu Alla. ⁶ Ko nedḅo rimata, laati nun nedḅo. Ko Ruuhu bo rimata, laati nun ruuhu. ⁷ To dum haaynee gam mi wi'ii maa: "E haani dimitedaa." ⁸ Henu e wifa to yidi fu. Aa nana sonnyo maggol, amma a annaa to ḅol yiwi, a annaa to ḅol yahata. Hande nun dimiraado Ruuhu laati.»

⁹ Nikodemu wi'i mo: «Noy dum wadortoo?» ¹⁰ Yeesu toontii mo: «An, moodibbo Isira'iila mawdo, a annaa dum? ¹¹ Mii batee e goonja, menen, ko men anni, men batata, ko men ji'i, men ceedotoo. Amma on jabataa seedaaku amen. ¹² On goondinay no batanni on kujje de leydi. Noy goondinirton to mi batanii on kujje de dow kammu? ¹³ Godḅo meeday eencugo dow kammu, to hinaa jippiido diga kammu, kanko woni Bii nedḅo. ¹⁴ Hande no Muusa biliri boddi janni dow leggal der ladde haro, hande non Bii nedḅo bo bilittee, ¹⁵ gam goondindo mo fu heba yonki tabitiiki. ¹⁶ Gam Alla yidii duuniyaaru sanne faa hokki Bidḅo mum bajjo, gam goondindo mo fu to halku, amma heba yonki tabitiiki. ¹⁷ Alla lilay Bidḅo mum e duuniyaaru gam o hiitoo nu, amma gam nu hisira diga e makko. ¹⁸ Goondindo mo hiitataake, amma mo goondinay, hiitaamaa ko, gam o goondinay inne Bidḅo Alla bajjo. ¹⁹ Kiita maḅḅe nani: Jaayḅol warii e duuniyaaru, amma himbe, niwre nun buri yidugo dow jayḅol, gam gadu maḅḅe woodaa. ²⁰ Mo golle mum woodaa e wanyi jayḅol, warataa e maggol, gam e hula golle mum wurtoo. ²¹ Amma tokkudo goonja, waran to jayḅol gam gadu ḅu wadi gam Alla, wurtoo.»

Ko Yuhaana seedii dow Yeesu (Yuhaana 1.19-24)

²² Baawo mum Yeesu yaadi e aahiibe mum leydi Yahudiya. O joododii e maḅḅe ton, oo wada batisi. ²³ Yuhaana bo e wada batisi e siire Aynon, takkol Salim, gam ton diyam e duudi. Himbe e yaha ton e wadane batisi. ²⁴ (Tawi Yuhaana maḅḅaakano taw.)

²⁵ Nyaanne gom aahiibe Yuhaana yed-dontirii e Yahuduujo gom dow haala laabal. ²⁶ Be jahi to Yuhaana, be bi'i dum: «Moodibbo, gorko gondunooḅo e maa takkol maayo Urdun, mo ceedanidaa men, kanko bo oo wada batisi. Himbe fu e yaha to makko.»

²⁷ Yuhaana toontii ʼbe, wi'i: «Neddo waawataa ko hebi goddum to hinaa ko Alla hokki dum. ²⁸ Onon e hoore moodon, on seedeʼbe am, mi wi'i: "Mi Almasiihu bane, amma mi lilaama mi ardoo mo".» ²⁹ Yuhaana wi'i kade: «Gaddanaado jommanjo debbo, kanko woni jommanjo gorko. Dottoowo gorko e darii, e hettinii. To o nanii daane jommanjo gorko, ʼberne makko welan sanne. Nii beldum ʼberne am hebbiri. ³⁰ Haani teddujal makko e beydoo, jal am e buytoo.»

Yiwudo dow kammu

³¹ «Yiwudo dow kammu nun buri fu. Yiwudo e leydi, laati nun leydinkeejo. Haala mum bo laati nun ka leydinkeeʼbe. Yiwudo dow kammu, kan nun jinti moy fu. ³² Ko o yi'i e ko o nani, o seedotoo, amma goddo jabataa seedaaku makko. ³³ Jabudo seedaaku makko, tabbitinii Alla laati nun goonjaajo. ³⁴ Mo Alla lili, ko Alla bati nun o batata, gam Alla hebbinii mo Ruuhu mum. ³⁵ Baaba e yidi Biddo, faa watti huune fu e junjo makko. ³⁶ Goondindo Biddo, hefii yonki tabitiiki. Mo goondinay Biddo, heʼbataa ki, amma mone Alla e wonani dum.»

4

Yeesu e samariyaajo debbo
(Yuhaana 7.37-39)

¹ Farisaabe nanii Yeesu e wada batisi, e heʼba aahiibe duuʼbbe faa buri Yuhaana. ² To goonja nun, Yeesu e hoore mum waday batisi, amma aahiibe makko nun wadannoo dum. ³ No Yeesu nani ka Farisaabe bati, ummii leydi Yahudiya, witti leydi Galili. ⁴ E haani bo o falta leydi Samariya.

⁵ O wari e siire Samariya bi'eteene Sikar, takkol gesa na Yaakuubu hokki biyum Yusufu. ⁶ Don bunnu Yaakuubu woni. No Yeesu somi yaadu, joodii gabʼbude bunnu jal. Caka nyaalooma nun.

⁷ Samariyaajo debbo wari yooʼgugo. Yeesu wi'i mo: «Hokkoram diyam, mi yara!» ⁸ (Tawi aahiibe makko yahii siire soodoygo ko nyaamete.) ⁹ Debbo on wi'i Yeesu: «Ee, noy an Yahudujo, eelirtaa am diyam jaraa, min samariyaajo debbo?» Nani bo potal walaa hakkune Yahuduube e Samariyaabe. ¹⁰ Yeesu toontii mo, wi'i: «To aa annunoo no dokkal Alla foti, e moy wi'i

maa: "Hokkoram diyam, mi yara!" an nun eelatao mo, o hokkee diyam yonki.»

¹¹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, a walaa cawgal. Bunnu nun bo e luggi. Toy keʼbataa diyam yonki dam? ¹² A buru nun maama amen Yaakuubu, kokkudo men bunnu jal manju na? Kanko e biʼbbe makko, e bisaaji makko fu, ʼbe jarii e maggol.» ¹³ Yeesu toontii mo, wi'i: «Neddo fu jardo diyam dam, dondete kade, ¹⁴ amma jardo diyam dam kokkanmi dum, dondataake faa abada. Gam diyam kokkanmi dum, laatanto dum buldude diyam kokkooram yonki tabitiiki.» ¹⁵ Debbo on wi'i: «Moodibbo, hokkoram diyam dam, to mi dondee kade, to mi wittaa bo yooʼgugo.»

¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Yahu noddoy gorko maa, garidon!» ¹⁷ Debbo on toontii mo: «Mi walaa gorko.» Yeesu wi'i mo: «Aa woodi goonja no bi'udaa a walaa gorko. ¹⁸ A ettayno maa worbe joyo. Gorko gondudaa jooni on bo, gorko maa bane. A batii goonja.»

¹⁹ Debbo on wi'i mo: «Moodibbo, laabanii am, a laati nun Annabiijo. ²⁰ Maamiraabe amen saafiino Alla dow waanne nee, amma onon, oon bi'a: "Urusaliiima nun Alla haani saafeego".»

²¹ Yeesu wi'i mo: «Banniraawo debbo, hoola ko batan maa mi. Wakkati e wara, dow waanne nee do bane, Urusaliiima bo bane caafoton Baaba. ²² Onon Samariyaabe, oon caafa ko on annaa, menen Yahuduube, ko men anni men caafata, gam kisidam to Yahuduube nun yi'wata. ²³ Amma wakkati e wara, ki yottike du, de saafooʼbe goonjakuube saafirta Baaba e ruuhu e goonja. Iri saafooʼbe ʼbee don nun Baaba daartata. ²⁴ Alla laati nun Ruuhu. Gam majjum, e haani saafooʼbe, saafira mo e ruuhu e goonja.»

²⁵ Debbo on wi'i: «Mii anni Almasiihu, bi'eteedo Cabaado, waran. To o warii, o humpitanan men kujje fu.» ²⁶ Yeesu wi'i mo: «Min, baddoowo e maa, woni kanko.»

²⁷ Dow kaa don, aahiibe makko yottii to maʼbbe. No Yeesu baddata e debbo on, dum haaynii ʼbe, amma baa gooto maʼbbe wi'ay: «Ko daartataa?» Naa: «Gam ume baddataa e makko?»

²⁸ Den debbo on resi yooʼgiral mum, witti siire, bati himbe, wi'i: ²⁹ «Garee, daaree gorko batudo am ko gadunoomi fu. Kanko bane woni Almasiihu on?» ³⁰ Be burti siire nen, ʼbe jahi to makko.

³¹ Wakkati den aahiibe e sawrina mo, e wi'a: «Moodibbo, nyaamu!» ³² O toontii be: «Mii woodi ko nyaamaanmi, ko on annaa.» ³³ Aahiibe ben e yamontira: «Moy waddani mo ko nyaamete?»

³⁴ Yeesu wi'i be: «Nyaamdu am laati nun wadugo sago lildo am, e heennyitingo golle de o hokkimmi. ³⁵ Onon, oon bi'a: "Faa hanne lebbi naay horii go dugge yottoo?" Amma min, mii wi'a on: "bantee gite mon, daaree, gese bennii, de potii ruggeego. ³⁶ Duggudo heban joddi, hawritan bibbe gam yonki tabitiiki, gam aawudo e duggudo seyodoo. ³⁷ Dum don e tabbitina ballool nol do: "Gooto e aawa, gooto e rugga." ³⁸ Mi lilii on duggoon to on gollay. Wobbe gollii, onon, on nafitoroo golle mabbe.»

³⁹ Der siire nen, Samariyaabe duubbe goondinii Yeesu gam haala debbo ceediido, wi'i: «O batii am ko gadunoomi fu.» ⁴⁰ Gam majjum no Samariyaabe yottii to Yeesu, be eeli mo o joodoo to mabbe. O wadi don balde didi. ⁴¹ Himbe duubbe, faa buri no arande, goondini mo, no nani haala makko. ⁴² Be bi'i debbo on: «Jooni, hinaa gam ka batudaa men tan acci men goondini. Amma menen e ko'e amen, men nanii haala makko, emen anni kanko woni Kisinoowo duuniyaaru lalley.»

Yeesu nyawtii bii semmenteejo gom (Luka 7.1-10)

⁴³ No Yeesu wadi ton balde didi, o witti Galili. ⁴⁴ Kanko e hoore makko o seedike, o wi'i: «Annabijjo teddintaake der leydi mum.» ⁴⁵ No o yottii Galili, Galilinkeebe jabborii mo juude didi, gam kambe bo be jahiino juulde Urusaliima, be ji'iino ko o wadi ton fu.

⁴⁶ Den Yeesu warti Kana, der leydi Galili to o waylitinnoo diyam laatii jaram. Tawi bii gorko semmenteejo gom, yandaa, e fukkii Kafarnahum. ⁴⁷ Semmenteejo on nani Yeesu yiwii Yahudiya, warii Galili. O yahi to makko, o eeli mo o yaha o nyawtaa biyiiko badiido maayugo. ⁴⁸ Yeesu wi'i mo: «Abada on goondintaa, to on ji'ay kaayeefiiji e haaynaareeji.» ⁴⁹ Semmenteejo on wi'i mo: «Moodibbo, en jahu diga biyam maayay.» ⁵⁰ Yeesu wi'i mo: «Hootu, biya e wuuri.»

Gorko on goondini ko Yeesu bati dum, witti. ⁵¹ E laawol, golloobe makko fotti e makko, wi'i mo biyiiko yoofike. ⁵² O yami

be: «Wakkati dey o yoofii?» Be toontii mo, be bi'i: «Keenya juura jonte den yoofi mo.» ⁵³ Baabiiko anniti wakkati oo don nun lalley Yeesu wi'i mo: «Biya yoofike!» Kanko e getti makko fu, be goondini Yeesu.

⁵⁴ Dum don woni kaayeefi didabi ki Yeesu wadi Galili, no yiwunoo Yahudiya.

5

Yeesu nyawtii mofo

(Marku 2.28, Yuhaana 7.19-26 e 9.1-17)

¹ Baawo majjum, juulde Yahuduube e wada. Yeesu yahi Urusaliima. ² Urusaliima ton, takkol Dammugal baali, weldere diyam e woni don, nee wi'ee e Iburaninkeere Baytisayda. Dammude joy mawde e filitii ne. ³ Nyawbe duubbe e fukkii ley dammude den: wumuibe, layoobe, e [moofidinbe. Bee kedii diyam irtee, ⁴ gam malaykaajo Joomiraawo e jippoo e weldere nen tife e tife, e irta diyam dam. Nyawdo artudo naati e diyam dam de dam irtaa, e yoofoo no nyaw mum wa'i fu.] ⁵ Gorko nyawdo diga duubi laso e sappo e jeetati e wonunoo don. ⁶ Yeesu yi'i oo fukkii, anniti o fooyidii e nyaw, yami mo, wi'i «Aa yidi yoofaago?» ⁷ Nyawdo on toontii mo, wi'i: «Moodibbo, mi walaa goddo ballando am naatugo e weldere nen to diyam irtike, go mi yottoo fu, den goddo artii am naatugo.»

⁸ Yeesu wi'i mo: «Umma, ettu daago maa, yahu!»

⁹ Don maa don gorko on yoofii, etti daago mum e yaha. Dum fakkii e nyalaane siwteteene, ¹⁰ gam majjum hooreebe Yahuduube wi'i nyawtaado on: «Hanne nyalaane siwteteene nun, laawol hokkay maa doonodaa daago maa.» ¹¹ O toontii be, o wi'i: «Nyawtudo am, kan nun wi'immi: Etti daago maa, yahu!» ¹² Be yami mo: «Moy nun bi'udo maa: Etti daago maa, yahu?» ¹³ Amma nyawtaado on annaano mo, gam Yeesu mutii caka himbe sabbu no be duudiri e nokkuure nen.

¹⁴ Baawo mum Yeesu fottitii e makko der suudu Alla, wi'i mo: «Daaru, jooni kan, a yoofike. Taa wadu hakke kade, wara ko buri dum bonugo hebee.» ¹⁵ Gorko on yahi batoy hooreebe Yahuduube wi'i Yeesu nun nyawti dum.

¹⁶ Go Yahuduube fuddi gaccaago Yeesu gam o wadii dum e nyalaane siwteteene.

¹⁷ Yeesu wi'i be: «Baaba am, e golloo faa hanne, min bo, mii golla.»

¹⁸ Gam majjum hooreefe Yahuduube hocci niiya warugo mo, hinaa gam o biisii nyalaane siwteteene tan, amma gam o wi'i bo, Alla woni Baabiiko. O fotinii hoore makko e Alla.

Baawde Biddo Alla

¹⁹ Yeesu wi'i be: «Mii bata on e goonja: Biddo waawataa ko wadi goddum kan tan, sey ko yi'i Baaba e wada. Gam ko Baaba wadata fu, kanjum Biddo bo wadata. ²⁰ Gam Baaba e yidi Biddo, kan wadi e holla mo hune fu ko o wadata. O hollan mo golle burde dee do fu manju, faa haaynaare wada on. ²¹ Gam hande no Baaba fintinirta maaybe wuurina be, nun Biddo bo wuurinirta mo yidi. ²² Baaba kan, hiitataako goddo, amma o hokkii Biddo baawde hiitaago kiita fu, ²³ gam himbe fu teddina Biddo hande no teddiniri Baaba. Neddo fu mo teddinay Biddo, teddinay Baaba liloydo mo.

²⁴ Mii bata on e goonja. Nanudo haala am ko goondini liludo am, hebii yonki tabitiiki, o hiitataake. O yiwii e maayde, o warii to yonki. ²⁵ Mii bata on e goonja: Wakkati e wara, ki yottike du, wakkati de maaybe nanata daane Biddo Alla. Nanube ne bo wuuran. ²⁶ Hande no Baaba laatorii bulirde yonki, hande nun o hokkii Biddo bo laatoo bulirde yonki. ²⁷ O hokkii mo baawde hiitaago, gam o laati nun Bii neddo. ²⁸ To dum haaynoo on. Wakkati waran, de maaybe wonube der caabeeje nanata daane makko, ²⁹ be burtoo. Waduube ko woodi, finta, heba yonki, waduube ko halli finta, hiitee.»

Haala Yeesu laati nun goonja

³⁰ «Min e hoore am, walaa fu ko baawumi wadugo. Ko nanumi, kiitortoomi. Kiita am e foonnitii, gam mi tokkataa sago am, sago lildo am nun tokkumi. ³¹ To mi seedanike hoore am, seedaaku am nootataake. ³² E woodi goddo ceedantoodo am. Mii anni seedaaku makko, ko o seedantoo am laati nun goonja. ³³ Onon, on lilii himbe to Yuhaana, o seedike goonja. ³⁴ Min, mi bukaaka seedaaku neddo, amma mi batii ka gam kison. ³⁵ Yuhaana laatike fitilla kubboowa, jaaynoowa. On jabii welweltugo wakkati sedfa e jayjol makko. ³⁶ Min, mii woodi seedaaku burru ju Yuhaana manju. Golle de Baaba yowanimmii mi wada, golle

de gadanmi den nun seedantoo am no Baaba nun lilimmi. ³⁷ Baaba liludo am, kanko e hoore makko seedanii am. Abada on nanay daane makko, abada on ji'ay mo. ³⁸ Batu makko wonday e moodon, gam on goondinay mo o lili. ³⁹ Oon biditoo Dewte gam oon miiji de kokkan on yonki tabitiiki. Kanje seedantoo am. ⁴⁰ Amma, on jabay warugo to am gam kebon yonki.

⁴¹ Diga e himbe bane kebammi teddujal am, ⁴² amma mii anni on, mii anni yidde Alla walaa e moodon. ⁴³ Min, mi warii e inne Baaba am, on jabbaaki am. Amma to goddo wardii inne mum, on jabfoto dum. ⁴⁴ Noy baawirton ko goondini, onon teddinontiroobe hakkune moodon, go accudon daartugo teddujal Alla? ⁴⁵ To on miilee min gaccotoo on yeeso Baaba. Muusa, mo jowudon hoolaare moodon dow mum, kanko nun gaccytooo on. ⁴⁶ To on goondiniino Muusa e goonja, on goondinanno am min bo, gam min o batani der dewte makko. ⁴⁷ Amma no on goondinay ko o winni, noy goondinirton haala am?»

6

Yeesu nyaannii himbe ujune joyo

(Matiye 14.13-21; Marku 6.30-44; Luka 9.10-17)

¹ Baawo majjum Yeesu joli maayo Galili, bi'eteeno Tiberiya. ² Jama'aare duunne e tokki mo gam be ji'ii haaynaareeji di o wadi dow nyawbe. ³ Yeesu eenci dow waanne, joododii ton e aahiiibe mum. ⁴ Tawi juulde Yahuduube bi'eteede Paska badike. ⁵ Yeesu banti hoore, hollirii jama'aare duunne e fonnyo dum. O yami Filippu: «Toy kebeten cooden nyaamdu ko nyaannata bee do fu?» ⁶ O batu nun makko gam o nana ko Filippu toontotoo, gam oo anni ko o miili wadugo. ⁷ Filippu toontii mo, wi'i: «Baa gollo-toodo golle juude balde keme didi, joddi mum heyataa sooda peen, tawee moy fu heba jajpel.» ⁸ Gooto e aahiiibe makko, bi'eteedo Andere, miiraawo Simon Piyer, wi'i mo: ⁹ «E woodi do suka gorko gom goodudo peen joy e liyyi didi, amma ume dum don wadanta bee do fu?»

¹⁰ Yeesu wi'i: «Bi'ee be, be joodoo.» Nokkuure nen e hebii fudo, be joodii. Be gadan himbe ujune joyo. ¹¹ Yeesu etti peen kon, yetti Alla, yedi wonube don. O wadi

liyyi dii bo hande nun. O hokki be faa be kaari. ¹²No be kaari, Yeesu wi'i aahiibe mum: «Kawritee ko horii, baa goddum to halku.»

¹³Be kawriti nappe peen joyo ko himbe ben horii, ko kebbi killaaje sappo e didi.

¹⁴No himbe yi'i kaayee fi dum Yeesu wadi, be bi'i: «Lalley, kanko woni Annabiijo bi'aado e wara der duuniyaaru.»

¹⁵Amma no Yeesu e anni be garan nannugo dum e semme, be laamina, o dilli diga don, o eenci dow waanne, kanko tan.

Yeesu e yaha dow diyam maayo.

(Matiye 14.22-34; Marku 6.45-53)

¹⁶Kiikiide mum, aahiibe Yeesu yahii fonjo maayo. ¹⁷Be naati laana diyam gam be jola, be jaha Kafarnahum. Niwre fuddii wadugo, tawi Yeesu hewtaaki be taw. ¹⁸Hennu mawko e wifa, galmaji diyam e ummoo. ¹⁹Be jawdini laana kan faa be kebi hande kilo joy naa jeego'o. Den be kolliri Yeesu e yaha e koyde dow maayo, faa battii be. Be kuli. ²⁰Yeesu wi'i be: «Min nun, to on kulee!» ²¹Be eeli mo o naata e laana kan. Don maa don be jottii fonjo to be poonnii.

Himbe e daarta Yeesu

²²Fini mum, jama'aare wonunoone fonjo maayo, yi'i laana goota tan woni ton. Yeesu naatiday e aahiibe mum laana kan. Kambe tan yawti e makka. ²³Laanaaje yi'wude Tiberiya warii takkol to be nyaami peen don, baawo no Joomiraawo yetti Alla. ²⁴No jama'aare yi'i Yeesu e aahiibe mum walaa don, be naati laanaaje, be batti Kafarnahum daartoygo mo.

Yeesu woni nyaamdu kokkoowol yonki

²⁵No be tawi Yeesu fonjo maayo, be bi'i dum: «Moodibbo, dey garudaa do?» ²⁶Yeesu toontii be, wi'i: «To goonja nun, hinaa gam on ji'ii kaayee fi acci oon daartammi. Ko daartirton am woni gam on nyaamii faa on kaarii. ²⁷To on gollee gam nyaamdu keenyoowol, amma gollee gam nyaamdu tabitintoonjol, kokkoowol yonki tabitiiki. Nyaamdu njol don nun. Bii neddo hokkata on, gam kanko Alla Baaba, wadani maane baawde mum.»

²⁸Den be yami mo, be bi'i: «Ume men gadata ko men gada golle de Alla yidi?»

²⁹Yeesu toontii be, wi'i: «Golle de Alla yidi woni goondinon mo o lili.»

³⁰Be toontii mo, be bi'i: «Kaayee fi kiye gadataa men ji'a, faa men goondinee? Ume gadataa? ³¹Maamiraabe amen nyaamii nyaamdu maannu der haro, hande no dewte wi'i: "O hokkii be nyaamdu yi'wunu dow kammu."» ³²Yeesu toontii be, wi'i: «Mii bata on e goonja: hinaa annabi Muusa hokki on nyaamdu yi'wunol dow kammu. Baaba am hokki on nyaamdu geetol, yi'wunol dow kammu. ³³Nyaamdu njol Alla hokkata woni, yi'wunol dow kammu, kokkoowol duuniyaaru yonki.» ³⁴Be bi'i mo: «Moodibbo, hokku men nyaamdu njol baadey.»

³⁵Yeesu wi'i be: «Min woni nyaamdu kokkoowol yonki, garudo to am, rafataake abada, goondindo am bo dondataake abada. ³⁶Amma mi battii on: on ji'ii am, ko on goondinay. ³⁷Be Baaba hokkimmi fu, waran to am. Garudo to am fu, mi salataako dum. ³⁸Gam wadugo ko jidumi bane acci yi'wmi dow kammu, amma gam mi wada ko liludo am yidi. ³⁹Nani ko lildo am yidi: to baa gooto der himbe o hokki am majju, amma gam mi ummitina be nyalaane darjal. ⁴⁰Nani ko Baaba am yidi: ji'udo Biddo fu, to goondinii mo, hebii yonki tabitiiki. Mi ummitinan mo nyalaane darjal.»

⁴¹Yahuduube e dumbitoo hakkune mum dow haala Yeesu, gam o wi'i: «Min woni nyaamdu yi'wunol dow kammu» ⁴²Be bi'i: «Oo do, hinaa Yeesu bii Yusufu, mo annuden inna mum e baaba mum on na? Noy o wi'irta: "Dow kammu yi'wmi"?"»

⁴³Yeesu wi'i be: «To on dumbitee hakkune moodon! ⁴⁴Goddo waawataa ko wari to am, to Baaba lildo am fooday mo. Min, mi ummitinan mo nyalaane darjal.

⁴⁵E winni der dewte annabiibe: "Be fu Alla janjanin be." Neddo fu nanudo ko Baaba bati, go jabi janjinol makko, waran to am. ⁴⁶Baa gooto yi'ay Baaba, to hinaa yi'wudo to Alla, kanko tan yi'i Baaba.

⁴⁷Mii bata on e goonja: Goondindo am, hebii yonki tabitiiki. ⁴⁸Min woni nyaamdu kokkoowol yonki. ⁴⁹Maamiraabe moodon nyaamii maannu der haro, be maayii bo. ⁵⁰Njol do nun nyaamdu yi'wunol dow kammu, nyaamudo njol fu maayataa. ⁵¹Min woni nyaamdu yonkintewol, yi'wunol dow kammu. To neddo nyaami nyaamdu njol, wuuran faa abada. Nyaamdu njol kokkanmi gam duuniyaaru wuura, laati nun bannu am.»

⁵² Dow kaa don Yahuduube e yeddon-tira no waawi fu, e wi'a: «Noy neddo oo waawirta ko hokki en bannu mum nyaamen?» ⁵³ Yeesu toontii be, wi'i: «Mii bata on e goonja: To on nyaamaay bannu Bii neddo, on jaray yi'iyam makko, yonki wala der moodon. ⁵⁴ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yi'iyam am, hebii yonki tabitiiki. Mi fintinan mo nyalaane darjal. ⁵⁵ Gam bannu am laati nun nyaamdu lalley, yi'iyam am bo laati nun jaram lalley. ⁵⁶ Neddo fu nyaamudo bannu am, to yari yi'iyam am, oo wondi e am, min bo mii wondi e makko. ⁵⁷ Baaba liloydo am laati nun buurudo. Gam makko buurumi. Hande nun nyaamudo am fu, wuurirta gam am. ⁵⁸ Njol do nun woni nyaamdu yiwuñol dow kammu. Njol nandaa e njol kaakiraabe moodon nyaamuno, be maayii bo. Nyaamudo nyaamdu njol do wuuran faa abada.»

⁵⁹ Haalaaji dii do nun Yeesu janjini der suudu waajorde Kafarnahum.

Yonki tabitiiki

⁶⁰ No be nani haalaaji din, duuggal e aahiibe makko wi'i: «Haala ka e tiidi. Moy waawata ko jabi ka?»

⁶¹ Yeesu faami der berne mum, aahiibe mum e dumbitoo dow majjum, go o wi'i be: «Haala kan jibi on nun? ⁶² Jon kan to on ji'ii Bii neddo eenci to wonunoo, den mum noy gadoton? ⁶³ Ruuhu woni buurinoowo, bannu nafataa goddum. Haalaaji haalanmi on dii, laati nun Ruuhu e yonki. ⁶⁴ Nani e woodi hakkune moodon be goondinay.» Gam Yeesu e anni diga fuddoode, be goondinay dum, e jammotoodo dum. ⁶⁵ O beydi o wi'i: «Gam majjum bi'umi on: "Wala baawoowo ko wari to am, to Baaba hokkay dum no warirta".»

⁶⁶ Diga den, duuggal e aahiibe makko dilli, acci tokkugo mo. ⁶⁷ Den Yeesu yami aahiibe sappo e dido ben: «Onon bo, oon jidi dillugo na?» ⁶⁸ Simon Piyer toontii mo, wi'i: «Joomiraawo, to moy men jahata? An woodi haala kokkoowa yonki tabitiiki. ⁶⁹ Men goondinii, emen anni an woni Ceniido yiwudo e Alla.» ⁷⁰ Yeesu toontii be, wi'i: «Hinaa min subi on, onon sappo e dido? Gooto moodon laati nun seydaanujo.»

⁷¹ Haala Yahuuda, bii Simon Iskariyot nun o batata, gooto der sappo e dido ben. Oo don woni jammotoodo mo.

7

Miiraabe Yeesu goondinay dum

¹ Baawo majjum Yeesu e woosoo der Galili. O yidaa woosaago der Yahudiya gam hooreebe Yahuduube e daarta no warirta mo. ² Tawi juulde Yahuduube bi'eteede juulde bukaaji badike. ³ Miiraabe Yeesu wi'i dum: «Eggu, jahaa Yahudiya gam aahiibe maa yi'a golle de gadataa. ⁴ Goddo suudataa ko wadata, to e yidi anneego. No aa wada golle dee, hollitin hoore maa himbe.»

⁵ Baa miiraabe makko goondinay mo. ⁶ Yeesu wi'i be: «Wakkati am waray taw, amma onon, wakkati fu laati nun wakkati moodon. ⁷ Himbe duuniyaaru waawataa ko wanyi on, amma min, bee banyimmi gam mii seedoo golle mabbe woodaa. ⁸ Onon, jahee juulde den. Min, mi yahataa, gam wakkati am waray taw.» ⁹ No o bati be kaa don, o joodii leydi Galili.

Yeesu yahi juulde bukaaji

¹⁰ No miiraabe Yeesu yahi juulde den, Yeesu bo yahi ton, amma o hollitay hoore makko, o suudii. ¹¹ Hooreebe Yahuduube e daarta mo der juulde, e wi'a: «Toy o woni?»

¹² Himbe duubbe e dumbitoo dow haala makko. Wobbe e wi'a: «Neddo geeto nun!» Wobbe bo e wi'a: «Nun nun bane, majjinoowo himbe nun.» ¹³ Goddo suusay batango mo e daane towne, gam bee kula hooreebe Yahuduube.

¹⁴ Tawi juulde den fecciri, go Yeesu fuddi janjingo der suudu Alla. ¹⁵ Haaynaare wadi Yahuduube sanne, be bi'i: «Noy o waawiri dewte, kanko mo janjay?»

¹⁶ Yeesu toontii be, wi'i: «Jande janjinammi on, yiway e am. Diga to liloydo am, dum yiwi. ¹⁷ To neddo e yidi wadugo sago Alla, o annitan janjinol am to Alla yiwi, naa bo to haalaaji am, e baawde am nun yiwi. ¹⁸ Batanoowo hoore mum, hoore mum nun daartanta teddujal. Amma daartoowo teddujal liloydo dum, oo don goonja nun batata, fewre wala e makko. ¹⁹ Hinaa Muusa hokki on tawreeta na? Amma baa gooto moodon golliray tawreeta. Ko woni sabbu go oon daarta warugo am?» ²⁰ Himbe ben toontii mo, wi'i: «An, aa woodi ginnool. Moy daartata warugo maa?»

²¹ Yeesu toontii be: «Golle goote tan gadumi, on fu, haaynaare wadi on. ²² Muusa hokkii laawol gadon julnol. Diga to Muusa

du bane ḡol yíwi, diga to kaakiraabe mon nun, go oon julna suka nyalaane siwte-teene. ²³ To suka e julnee nyalaane siwte-teene, gam to tawreeta Muusa yartee, gam ume monnotodon gam mi nyawtii tagaado bumbum nyalaane siwteteene? ²⁴ Accee hiitoraago no jil'irton, amma gadee kiita poonnitiika.»

Yeesu woni Almasiihu na?

²⁵ Go himbe Urusaliima wobbe wi'i: «Hinaa oo do be daartata warugo na? ²⁶ Oo woni caka maḡbe, oo bata, be bi'ay mo gokka. Den maḡbe amen annitin nun kanko woni Cuḡaado na? ²⁷ Oo do kan, een anni to yíwi, amma to Cuḡaado e wara, goddo annataa to o yiwata.»

²⁸ Tawi Yeesu e janḡina der suudu Alla, o bati e daane townne, o wi'i: «Oon annimmi, oon anni to yíwumi! Min bane waddi hoore am. Liloydo am laati nun goonjaajo. Kanko woni mo on annaa. ²⁹ Min, mii anni mo gam to makko yíwmi. Kanko liloymmi.»

³⁰ Den be daarti mo be nanjirta mo, amma goddo junjo mum meemaay mo, gam wakkati makko waray taw. ³¹ Duuggal der jama'aare goondinii mo, wi'i: «To Cuḡaado warii, o waḡan kaayeeḡi buruḡi di gorko oo wadi na?»

Reenube suudu Alla lilaama nanja Yeesu

³² Farisaabe nani ko himbe ben dumb-itintoo dow haala Yeesu. Hooreebe Li-maamiibe e Farisaabe lili reenooḡe, nanja mo. ³³ Yeesu wi'i: «Min, mii wondi e moodon sedḡa taw. Baawo mum, mi wittan to liloydo am. ³⁴ On daartan am, amma on jiiataa am, gam on baawataa ko yahi to gonumi.»

³⁵ Yahuduube yamontiri, wi'i: «Toy o yahata ko en baawataa ko yiiti mo? O yahan to himbe meeden feroyḡe to Yunaninkeeḡe, o janḡina Yunaninkeeḡe na? ³⁶ O wi'ii en daartan mo, en jiiataa mo, gam en baawataa ko yahi to o tawetee. Kaye nun kaa don bo?»

Diyam yonki

³⁷ Nyalaane sakitiineere der juulḡe den buri teddugo. Nyaanne mum, Yeesu darii, bati e daane townne, wi'i: «Neddo fu dondaado wara to am, yara. ³⁸ Goondindo am fu, "ilaadi diyam yonki mawdi ilan e berne mum" hande no Dewte bati.»

³⁹ O batu nun kaa don dow Ruuhu mo goondindo fu heḡata. Den Ruuhu hokkaaka taw, gam Yeesu teddinaaka taw.

Himbe luudontirii sabbu Yeesu

⁴⁰ No wobbe der jama'aare nen nani haala ka, wi'i: «Lalley kanko woni Annabiijo.»

⁴¹ Wobbe wi'i: «Kanko woni Cuḡaado.» Wobbe bo wi'i: «Cuḡaado yíwan diga Galili na?» ⁴² Dewte wi'ay ba, e lenyol annabi Dawda nun Cuḡaado yiwata, der siire Baytilaama, to Dawda yíwi? ⁴³ Jama'aare nen luudontiri gam makko. ⁴⁴ E woodi yiduḡe nanjugo mo der maḡbe, amma goddo junjo mum meemaay mo.

Mawbe Yahuduube goondinay Yeesu

⁴⁵ Reenooḡe warti to hooreebe Li-maamiibe e Farisaabe, be yami be, be bi'i: «Ko woni sabbu ko on gadday mo?»

⁴⁶ Reenooḡe ben toontii, wi'i: «Abada goddo batiray no gorko on batiri.» ⁴⁷ Farisaabe yami be: «Onon bo on majjinaama hinaa? ⁴⁸ E woodi baa gooto der hooreebe, maa bo der Farisaabe goondindo mo na? ⁴⁹ Amma jama'aare ne annaa tawreeta, ne yaa'aane»

⁵⁰ Gooto der maḡbe, bi'eteḡo Nikodemu, jahunoodo to Yeesu wi'i be: ⁵¹ «Tawreeta meeden e hiitoo neddo tawee nanaaka ko o bati, annaaka ko o wadi na?» ⁵² Be bi'i mo: «An bo a Galilinkeeḡe na? Widiḡa Dewte, a yi'an walaa annabiijo yíwudo Galili.» [⁵³ Baawo mum, moy fu hooti wuro mum.

8

Debbo jeenoowo

¹ Yeesu yawti far waanne Jaytuuḡe.

² Subaka kecco o witti der suudu Alla. Jama'aare fu wari. O joodii, oo janḡina be. ³ Moodiibe tawreeta, e Farisaabe waddi debbo nanḡaado e wada jeenu. Be darni mo caka jama'aare. ⁴ Be bi'i Yeesu: «Moodibbo, debbo oo do nanḡa nun e wada jeenu. ⁵ Muusa batii der tawreeta men, iri debbo oo don kaaye nun warirtee. An bo, kaye bi'udaa?»

⁶ Be baddu nun be yoyra mo, gam be keḡa no be gaccorii mo. Amma Yeesu jimminii, e winna e honnu mum dow leydi. ⁷ No be tokki bee yamitoo mo, Yeesu banti hoore, wi'i be: «Goddo moodon mo waday hakke dadey arta fadḡa mo hayre.»

⁸ O jimminii kade, oo winna e leydi. ⁹ No be nani ka, be dilli gooto gooto. Nayeeḡe

arti dilli. Yeesu e debbo on tan horii.
¹⁰ Yeesu ɓanti hoore, wi'i mo: «Debbo, toy ɓe goni? Baa gooto hiitaaki maa?»¹¹ O toontii, o wi'i: «Moodibbo, baa gooto.»
 Yeesu wi'i mo: «Min bo, mi hiitataako ma. Yahu, taa mayta kade wafugo hakke.»]

Yeesu woni jayɗol duuniyaaru

¹² Yeesu baddi e maɓɓe kade, wi'i: «Min woni jayɗol duuniyaaru. Tokkudo am, yahataa e niwre abada, amma o heban jayɗol yonki.»¹³ Dow kaa don, Farisaabe wi'i mo: «To aa seedanoo hoore maa, seedaaku maa jabataake.»

¹⁴ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Baa to mi seedanike hoore am, seedaaku am e laatii goonja, gam mii anni to yiwmi, mii anni to jahammi bo. Amma onon, on annaa to yiwmi, on annaa bo to jahammi.»¹⁵ Oon gada kiitaa hande no himbe hiitortoo, amma min, mi hiitataako goddo.¹⁶ To mii wada kiita, kiita am e laatii goonja, gam mi hitataako min tan, amma Baaba liloydo am, e wondi e am.¹⁷ E winnii e tawreeta moodon: "Seedaaku himbe dido e laatii goonja".¹⁸ Mii seedanoo hoore am. Baaba liloydo am bo, e seedanoo am.»¹⁹ Be bi'i mo: «Toy Baaba maa woni?» Yeesu toontii, wi'i ɓe: «On annaa am min, hakko Baaba am. To oon annunoo am, maa on anniino Baaba am bo.»

²⁰ Yeesu batii haalaaji dii no o jannjinta der suudu Alla, to nokkuure ceede Alla wattete. Goddo nanjay mo, gam wakkati makko yottaaki taw.

On baawataa yahugo to jahanmi

²¹ Yeesu wi'i ɓe kade: «Mi nani yaha, on daartan am, on maaydan e hakkeeki moodon. On baawataa ko yahi to jahanmi.»
²² Yahuduube wi'i: «O waritinto nun naa? Gam o wi'i en baawataa ko yahi to o yahata.»²³ Yeesu wi'i ɓe: «E ley jeyadon, amma min, dow jeyaami. E duuniyaaru nuu jeyadon, amma min, mi jeyaaka e maayru.»
²⁴ Gam majjum bi'umi on: on maaydan e hakkeeki moodon. Gam to on goondinay min woni mo gonmi, on maaydan e hakkeeki moodon.»²⁵ Be yami mo: «An moy nun laatidaa?» Yeesu toontii: «Mo bi'unoo mi on diga arande, laatiimi.»²⁶ Mii woodi hu-une duuddum ko batanmi, e ko kiitotoomi dow mon. Amma liloydo am laati nun goonjaajo. Ko nanumi e makko, batanmi duuniyaaru.»

²⁷ Be paamay naa Baaba nun o batanta ɓe.²⁸ Den Yeesu wi'i ɓe: «To Bii neddo bilaama fu, den paamoton "min woni mo gonmi," mi wadataa bo goddum e hoore am, amma mi batan nun ko Baaba ekkitinimmi tan.»²⁹ Liloydo am e wondi e am, o accay am min tan, gam ko welata mo gadanmi wakkati fu.»³⁰ No o bati hande nun, duuɓɓe goondinii mo.

Rimbe e maccube

³¹ Yeesu wi'i Yahuduube, goondinbe dum: «To oon jogii haala am, on laati nun aahiibe am lalley.»³² On annan goonja. Goonja bo rindinan on.»

³³ Be toontii mo, ɓe bi'i: «Menen, men yiwi e lenyol Iburahiima, abada men laataaki maccube goddo. Noy bi'irtaa men dimdan?»³⁴ Yeesu toontii ɓe, wi'i: «Mii bata on e goonja: gadoowo hakke fu laati nun maccudo hakke.»³⁵ Maccudo wonataako der saare baadey, amma biddo nun wonotoo der saare e baadey.³⁶ To Biddo rindinii on, on laatoto rimbe e goonja.³⁷ Mii anni on yiwi e lenyol Iburahiima, amma oon daarta warugo am gam haala am naatay der moodon.³⁸ Ko ji'umi e Baaba kan nun batanmi, onon bo oon gada ko Baaba moodon wi'i on.»

³⁹ Be toontii mo, ɓe bi'i: «Baaba amen woni Iburahiima.» Yeesu wi'i ɓe: «To on laatino ɓiɓɓe Iburahiima e goonja, maa on gadiino golle Iburahiima.»⁴⁰ Amma jooni oon daarta warugo am, min batudo on goonja ka nanumi to Alla. Dum don Iburahiima waday dum.⁴¹ Onon, golle Baaba moodon gadoton.» Be bi'i mo: «Menen, men jaaluube bane, Baaba gooto men goodi, kanko woni Alla.»

⁴² Yeesu wi'i ɓe: «To Alla nun laatino Baaba moodon, maa on jidiino am, gam to Alla yiwmi, ko garumi. Mi waday hoore am, amma kanko lilimmi.»⁴³ Gam ume ko on nanataa haala am? Gam on baawataa ko hettinii haala am.⁴⁴ Seydan woni baaba moodon. Jidaadi baaba moodon gadoton. Baroowo nun o laatii diga fuddoode. O walaa der goonja, gam goonja walaa der makko. To oo bata fewre, jikku makko nun, gam oo pewoowo, oo baaba fewre.⁴⁵ Amma min, gam mii bata goonja, wadi ko on goondinay am.⁴⁶ Moy moodon waawata seedaago mi wadii hakke? To mi batii goonja, gam ume ko on goondintaa

am? ⁴⁷ Neddo Alla nun hettintoo haala Alla. Onon, on kettintaako gam on laataaki himbe Alla.»

Yeesu e buri Iburahiima

⁴⁸ Yahuduube wi'i mo: «Men batay goorja no men bi'i a laati nun samariyaajo, aa woodi bo ginnool na?» ⁴⁹ Yeesu toontii be, wi'i: «Mi woodaa ginnool, amma mii teddina Baaba am. Onon, oon jawoo am. ⁵⁰ Teddujal hoore am bane daartanmi. E woodi daartanoowo am teddujal, kiitotoodo. ⁵¹ Goorja batanmi on: Jabudo haala am fu, maayataa abada.»

⁵² Yahuduube wi'i mo: «Jooni men tabitini aa woodi ginnool. Iburahiima e annabiibe fu maayi, amma an, a wi'i: "Jabudo haala am fu, maayataa abada". ⁵³ Aa buri Iburahiima baaba amen manja na? O maayii, annabiibe bo maayii. Ume miiludaa aa laatii?»

⁵⁴ Yeesu toontii be, wi'i: «To hoore am teddinanmi, teddujal am laati nun baanji. Baaba am, mo bi'oton Alla moodon on nun teddintanmi. ⁵⁵ On annaa mo. Amma min, mii anni mo. To mi wi'ii mi annaa mo, mi laatoto pewoowo hande moodon. Amma mii anni mo, mi tokkii haala makko. ⁵⁶ Baaba moodon Iburahiima e seyorino yi'ugo nyalaane wittoygo am. O yi'ii ne, go berne makko weli.» ⁵⁷ Yahuduube wi'i mo: «A waday taw baa duubi lasoy didi e sappo, go aa wi'a a yi'ii Iburahiima?» ⁵⁸ Yeesu toontii be, wi'i: «Mii bata on e goorja: Diga Iburahiima tagaaka, min, mi na'on.» ⁵⁹ Dow kaa don be etti kaaye be padda mo. Amma Yeesu soltii, wurtii e suudu Alla.

9

Yeesu wuntinii dimdaado e bundan

¹ No Yeesu yawtata, o yi'i gorko dimdaado e bundan. ² Aahiiibe makko yami mo, wi'i: «Moodibbo, moy wadi hakke, kanko na, naa baaba e inna makko nun, ko o rindaa e bundan?» ³ Yeesu toontii be wi'i: «Kanko bane wadi hakke, baaba e inna makko bo bane. Amma gam baawde Alla yi'ee e makko nun. ⁴ No jayjol na'on taw, haani gaden golle liloydo am. Gam jemma waran de goddo waawataa ko gollii. ⁵ No mii tawaa e duuniyaaru, min woni jayjol mayru.»

⁶ Den, no o bati kaa don, o tuuti jooode e leydi, o laawi loope e jooode den, o moomi e gite bumdo on. ⁷ O wi'i mo: «Yahu

sulmaa weeldere Silowe.» (Dum wi'ay maa Lilaado). O yahi, o sulmii. O warti oo yi'a.

⁸ Wondunooobe e makko, e yi'annoobe mo oo fiya bara, wi'i: «Hinaa oo do joodotono e fiya bara na?» ⁹ Wobbe wi'i: «Kanko nun!» Wobbe bo wi'i: «Kanko bane! Nandi makko nun!» Gorko on e hoore mum wi'i: «Min nun lalley!» ¹⁰ Be yami mo: «Noy bumtirdaa?» ¹¹ O toontii: «Gorko bi'eteedo Yeesu laawi loope, moomi e gite am, wi'immi: "Yahu weldere Silowe, culmodaa". Jahumi, culmiimi, ko bumtumi.» ¹² Be yami mo: «Toy gorko on woni?» O toonti: «Mi annaa!»

Farisaabe e yantinoo bumtinaado

¹³ Den be jaari bumtinaado on to Farisaabe. ¹⁴ Nyalaane Yeesu laawi loope wuntini mo, laati nun nyalaane siwteteene. ¹⁵ Farisaabe bo yami mo, wi'i: «Noy bumtirdaa?» O toontii be: «O moomu nun loope e gite am, ko culmiimi, ko bumtumi.» ¹⁶ Wobbe der Farisaabe wi'i: «Gorko on waawataa ko yiwi to Alla, gam o jogaaki nyalaane siwteteene.» Wobbe bo wi'i: «Noy gadoowo hakke waawirta ko wadi iri kaayee fiiji dii do?» Go be ceenniri hakkune maabe.

¹⁷ Farisaabe yami bumtinaado on kade, wi'i: «An kaye batataa dow bumtindo maa on?» O toontii be, o wi'i: «Annabiijo nun.»

¹⁸ Hooreebe Yahuduube jabay naa oo latino bumdo, sey no be noddii baaba e inna makko. ¹⁹ Be yami be: «Oo do biddo moodon mo bi'udon rindaa e bumdan on nun don na? Jon kan noy o wuntiri?»

²⁰ Baabiiko e inniiko toontii: «Emen anni biddo amen nun, e bumdan nun bo o rindaa. ²¹ Amma no o wuntiri jooni, men annaa. Men annaa bo moy wuntini mo. Kanko bo o mawdo nun. O waawan ko toontanii hoore makko. Yamee mo!»

²² Baabiiko e inniiko toontorike nun nun gam bee kula hooreebe Yahuduube. Gam be desu nun: Neddo fu jabi Yeesu laati nun Cubaado, be diiwa dum, be burtina waajorde. ²³ Gam majjum saareeji makko wi'i: «O mawnii, yamee mo!»

²⁴ Farisaabe nodditii bumtinaado on, be bi'i mo: «Teddin Alla, emen anni, menen kan, gorko on hakkeejo nun.» ²⁵ O wi'i be: «To o hakkeejo nun, min kan, mi annaa. Goota tan annumi: Mi bumunoodo, jooni mii yi'a.» ²⁶ Be yami mo: «Ume o wadi e

maa? Noy o wuntiniri maa?» ²⁷ O toontii be, o wi'i: «Mi batiino on dum, amma on kettinaaki. Gam ume go oon jidi nanitaago ka kade? Naa onon bo, on jidu nun laataago aahiibe makko?»

²⁸ Be jenni mo, be bi'i: «An woni aahiijo makko! Menen, men aahiibe Muusa nun. ²⁹ Menen, emen anni Alla baddii e Muusa, amma kanko, men annaa to o yiwi.»

³⁰ Gorko on toontii be, wi'i: «E dum haaynii no on annaa to o yiwi, ko o wuntinimmi! ³¹ Een anni Alla hettinan-taako wadoobe hakke, amma oo hettinanoo teddindo mo, gadoowo sago makko. ³² Dafey nanaaka buntindo dimdaado e bumdan. ³³ To hinaa to Alla gorko on yiwi, o waawataano ko wadi goddum.»

³⁴ Be toontii mo: «An, bumbum, der hakkeji dimadaa, an jannjinta men!» Be nyeebi mo yaasi.

Bundan der berne

³⁵ Yeesu nani be nyeebii bumtinaado on, yi'itti mo, yami mo: «An kan, aa goondini Bii neddo na?» ³⁶ O toontii: «Moodibbo, moy woni kanko faa mi goondina mo?»

³⁷ Yeesu wi'i mo: «A yi'ii mo, baddoowo e maa woni kanko.» ³⁸ O toontii: «Moodibbo, mii goondini.» O sujdani Yeesu.

³⁹ Den Yeesu wi'i mo: «Mi waru nun der duuniyaaru mi wada kiita, gam wumube yi'a, yi'oobe wuma.» ⁴⁰ Farisaabe tawanoobe don, nani ka, yami mo, wi'i: «Menen bo, men wumube na?» ⁴¹ Yeesu toontii be: «To oon bumuno, on goodataano boofi. No bi'oton jooni oon ji'a, gam majjum boofi moodon tabitii.»

10

Ballool duroowo e baali

¹ Yeesu wi'i: «Mii bata on e goonja, neddo fu naatoowo der hoggo baali go naatiray dammugal, go yartorii to feere, kanko woni guujo, kanko woni pasotoodo. ² Amma duroowo baali, dammugal nun naatirta. ³ Cakkiido dammugal mabbitanan mo, baali din bo nanan daane makko. O noddiran di, naye fu e inne mum, o yaara di yaasi. ⁴ To o wurtinii di di fu, o ardoo di, di tokka mo gam dii anni daane makko. ⁵ Abada di tokkataa kodo, amma di doggan mo nun faa woddi gam di annaa daane hobbe.»

⁶ Yeesu wadani be ballool njol, amma be paamay ko njol fillitii.

Yeesu laatii duroowo geeto

⁷ Yeesu wi'i be kade: «Mii bata on e goonja, min woni dammugal baali. ⁸ Artube am warugo fu, laati nun wuybe e pasotoobe, amma baali dii nananay be. ⁹ Min woni dammugal. Neddo fu naatirde e am, hisan, heban durdugol, ooran, jaannyan. ¹⁰ Gujjo warataa maa gam wujja, o wara, o biisa, amma min, mi waru nun gam himbe heba yonki, heba ki kii heewi.

¹¹ Min woni duroowo geeto. Duroowo geeto woni kokkitiroowo yonki mum gam baali mum. ¹² Amma biiro, mo laataaki duroowo geeto, mo jeyaa baali, to yi'ii buuru, sey dogga, acca baali. Buuru nanja baali din, sankita koriidi. ¹³ Biiro on doggan gam faalaaka e majji. ¹⁴ Min woni duroowo geeto. Mii anni baali am, baali am bo e annimmi. ¹⁵ Hande no Baaba annirimmi, non annirmi Baaba. Mii hokka yonki am gam baali am. ¹⁶ Mii woodi kade baali goddi di galaa der hoggo no. Dii don bo haani mi dura dum. Di nanan daane am, di laato darne woore, di gooda duroowo gooto.

¹⁷ Baaba e yidimmi gam mii hokkitira yonki am gam mi hebitoo ki kade. ¹⁸ Goddo ittantaa am ki, min hokkata ki e hoore am. Mii woodi baawde hokkitirgo ki, mii woodi bo baawde hebitaago ki. Ooda kaa don kebumi e Baaba am.»

¹⁹ Batuuji dii seenni kade Yahuduube. ²⁰ Duuube mabbe e wi'a: «Oo ginnaajijjo nun, o haanja nun. Gam ume go oon kettinanoo mo?» ²¹ Amma wofbe wi'i: «Batu kaa, haala ginnaajijjo bane. Ginnool waawan ko wuntini bundo na?»

Yahuduube salike Yeesu

²² Juulde senuki suudu Alla e wadenoo Urusaliima. Dum fottii e dabbune. ²³ Ley suudu Alla don, Yeesu e yaha e warta ley danki Suleymaanu. ²⁴ Yahuduube fiilititii mo, wi'i mo: «Faa dey accataa men der seko? To an woni Cubaado laabinan men.»

²⁵ Yeesu toontii be: «Mi batii on, on goondinay. Golleeji di gadirmi inne Baaba am, e seedanoo am. ²⁶ Amma on goondinay gam on laataaki baali am. ²⁷ Baali am e nana daane am. Mii anni di, dii tokkimmi. ²⁸ Mii hokka di yonki tabitiiki, di baataata abada. Goddo teetataa di e junjo am. ²⁹ Baaba am kokkudo am di, buri huune fu. Goddo waawataa ko teeti di e junjo Baaba. ³⁰ Min e Baaba fu, men gooto.»

³¹ Den Yahuduube etti kade kaaye gam be padda mo. ³² Yeesu wi'i be: «Mi wadii yeeso moodon gollleeji booddi duuddi e baawde Baaba. Der gollleeji din, diye e majji jid'andon warirgo am kaaye?» ³³ Yahuduube toontii mo: «Gam golle boodde bane men jidi warirgo maa kaaye, ko men jidi warirgo maa nun, gam a yennii Alla. An a tagaado nun, a wadii hoore maa Alla.»

³⁴ Yeesu toontii be: «Dum winnaaka der tawreeta moodon: "Alla wi'ii on, on allaabe na"?» ³⁵ To tawreeta noddii allaafe, be o baddi, een anni ko dewtere bati ikkintaake. ³⁶ Onon mo Alla seni, ko lili mo e duuniyaaru, oo don nun bi'oton: "A yennii Alla!" Gam o wi'ii oo laatii Bi'ddo Alla. ³⁷ To mi waday golle Baaba am, to on goondinee am. ³⁸ Amma to mii wada de, baa to on goondintaa am, min e hoore am, goondinee golle am, gam annon, paamon Baaba na'on e am, min bo mi na'on e Baaba.»

³⁹ Be daarti nanjugo mo kade. O sottii be. ⁴⁰ Yeesu wittii fonjo maayo Urdun, nokkure to Yuhaana wadannoo batisi arande, o joodii ton. ⁴¹ Himbe duubbe wari e makko, wi'i: «Yuhaana waday alaama kaayniika baa goota. Amma, ko o bati e gorko on fu laati nun goorja.» ⁴² Ton duubbe goondini Yeesu.

11

Maayde Lasar

(Luka 10.38, 40, 7.11-16; Marku 5.35-43)

¹ Gorko gom, bi'eteedo Lasar e tawano Baytaniya, o nyawi. Oo woodi sakikiraabe dido, Mariyama e Marta. ² Mariyama on nun woni moomunoodo wardi e Joomiraawo, go o moytiri gaasa makko koyde Yeesu. Sakiike makko, Lasar nyawunoo. ³ Sakikiraabe makko lili e Yeesu wi'a mo: «Moodibbo, beldiijo maa yandaa.»

⁴ No Yeesu nanunoo ka, wi'i: «Nyaw dum don nyaw maayde bane. Dum waru nun gam teddujal Alla, gam Bi'ddo Alla teddiniree e majjum.»

⁵ Yeesu e yidi Marta, e miiraawo mum, e Lasar. ⁶ Baa no o nani Lasar yandaa, haday mo joodaago balde didi to o wonunoo. ⁷ Baawo majjum o wi'i aahiife makko: «En bittee leydi Yahudiya!» ⁸ Aahiife wi'i: «Moodibbo, baa booyay Yahuduube e daartano warirgo maa kaaye, go ton nun bitataa?» ⁹ Yeesu toontii: «Hinaa wakkatiiji sappo e didi woni der nyaalooma? Jahoowo

nyaalooma fergataako gam oo yi'a jayjol duuniyaaru nu. ¹⁰ Amma jahoowo jemma fergoto gam jayjol walaa e makko.»

¹¹ Baawo o bati haalaaji dii, o wi'i: «Gido meeden Lasar daanike, mi yahan, mi finnina mo.» ¹² Aahiife wi'i: «Moodibbo, to o daani nun, o yoofoto.» ¹³ Maayde Lasar nun o batannoo. Kambe be miili haala doyyol nun o batani. ¹⁴ Yeesu laabinani be: «Lasar maayii! ¹⁵ Berne am welii gam moodon ko mi tawaaka ton. Dum laatanto on daliila goondinon. To non en jahu, to makko.» ¹⁶ Den Toma bi'eteedo Ciwto wi'i aahiife horiife: «En jahu enen bo gam maayden e makko.»

Yeesu nun woni ummital e gurnam

¹⁷ No Yeesu yottinoo, tawi wadii balde naay Lasar e tawaa der saabeere. ¹⁸ Hakkune Baytaniya e Urusaliima buraa kilooji tati, ¹⁹ Yahuduube duubbe wari to Marta e Mariyama gam eytugo be e maayde sakiike mabbe.

²⁰ No Marta nani Yeesu warii, yahi tabbitoyii mo, tawi Mariyama e joodii der suudu. ²¹ Marta wi'i Yeesu: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano. ²² Amma baa jooni mii anni huune fu ko yamudaa Alla, o wadante.» ²³ Yeesu wi'i mo: «Sakiike maa fintan.» ²⁴ Marta wi'i: «Mii anni o fintan nyalaane ummital.»

²⁵ Yeesu wi'i mo: «Min woni pintinoowo, min woni kokkoowo yonki. Neddo fu goondindo am, baa to maayii, o wuuran. ²⁶ Buurdo fu, goondindo am, maayataa abada. Aa goondini dum na?» ²⁷ O toontii: «Ee, moodibbo! Mii goondini an woni Cubaado, Bi'ddo Alla, garoowo e duuniyaaru.»

Yeesu wullii

²⁸ E dow dum Marta yahi noddoygo miiraawo mum Mariyama, o sownii dum: «Moodibbo warii, oo noddee.»

²⁹ No Mariyama nanuno kaa don, ummii don maa don, yahi to makko. ³⁰ Yeesu naatayno siire nen taw. Oo tawaa to Marta fottunoo e makko. ³¹ Yahuduube e won-dunoo e Mariyama der suudu. Bee eyta mo. Be ji'i o fadditii, o wurtii. Be tokki mo, be miili o yahan nun e saabeere o wulla.

³² No Mariyama yotti to Yeesu, no o yi'i mo, o diccii yeeso makko, o wi'i: «Moodibbo, to aa wonunoo do, sakiike am maayataano.»

³³ No Yeesu yi'i Mariyama e Yahuduube wondunooḅe e mum e wulla, hakkillo makko ummii, o wemmaa. ³⁴ O yami: «Toy gattudon mo?» be toontii: «Moodibbo, war, daaru!» ³⁵ Yeesu wulli. ³⁶ Yahuduube wi'i: «Daaree no o yidiri mo.» ³⁷ Wobbe e maḅbe wi'i: «Bumtindo bundo waawataano ko hadi gorko on maayugo na?»

Lasar fintinaama

³⁸ Hakkillo Yeesu ummii kade, o yahi to saabeere woni. Saabeere nen laati nun gayka maabfiraaka hayre. ³⁹ Yeesu wi'i: «Ikkiinee hayre nen!» Marta, sakiike maaydo, wi'i mo: «Moodibbo, o luubii ko, gam hanne wadi balde naay oo woni der saabeere.» ⁴⁰ Yeesu wi'i mo: «Mi wi'ay maa baa, to a goondinii, a yi'an baawde Alla?»

⁴¹ Be ikkini hayre nen. Yeesu tiggitii, wi'i: «Baaba, mii yettee gam aa nananammi. ⁴² Min kan, mii anni baadey fu aa nananammi. Amma mi baddu maa nun gam himbe dariibe bee do, gam be goondina an nun lilimmi.» ⁴³ Baawo haalaaji dii, o bati e semme: «Lasar wurtal!» ⁴⁴ Maayunoodo on wurtii, juude mum e koyde mum e fiilaa leppi, yeeso mum e soomii. Yeesu wi'i be: «Piilitee mo, accon mo o yaha.»

⁴⁵ Duuggal e Yahuduube warunooḅe to Mariyama, yi'uḅe ko Yeesu wadi, goondini mo. ⁴⁶ Amma wobbe maḅbe yahi to Farisaabe, bati be ko Yeesu wadi. ⁴⁷ Farisaabe ben e hooreeḅe Limaamiibe wadi dawriine, wi'i: «Gorko oo e wada kaayeeffiji duuddi. Noy gadeten?» ⁴⁸ To en accirii mo nunnun, be fu, be goondinan mo. Romankeeḅe waran, halka en enen e nokkuure meeden ceniine e leydi meeden.»

⁴⁹ Gooto maḅbe, bi'eteedo Kayafas, laatinoodo hooreejo Limaamiibe duubol mum, wi'i be: «Onon, on annaa goddum. ⁵⁰ On annaa gomma neddo gooto maayana leydi men e buri leydi nin fu halka.» ⁵¹ Nani e hoore makko bane o bati haalaaji dii, amma gam o laatinoo hooreejo Limaamiibe duubol mum, o waday maa annabaaku e haani Yeesu maayana leydi nin. ⁵² Leydi nin tan bane haani o maayana, amma gam o hawrita biḅbe Alla sankitiibe fu laatoo jama'aare woore.

⁵³ Diga nyaanne den, hooreeḅe Yahuduube dawri warugo mo. ⁵⁴ Jon kan Yeesu acci yahugo e warta hakkune

Yahuduube. O yawti diga don, o yahi siire wi'eteene Efrayim gonune ley haro. O joododii ton e aahiibe makko.

⁵⁵ Juulde Yahuduube bi'eteede Paska badike. Duuggal e himbe leydi nii yahi Urusaliima gam laabina ko'e mum diga juulde den yottaaki. ⁵⁶ Bee gonii e fageere suudu Alla, be daarta Yeesu, be Yamontira: «O warataa e juulde den? Naa no miiludon?»

⁵⁷ Tawi hooreeḅe Limaamiibe e Farisaabe batiino annudo to o woni fu, bata, heḅa o nanḅee.

12

Mariyama waanjii wardi e koyde Yeesu

¹ Balde jeego'o horii go juulde Paska yot-too, Yeesu yahi Baytaniya to Lasar mo o fintinnoo. ² Be jonjani mo hiraane. Marta e yeda be, Lasar e wondunoo e nyaamdoobe e Yeesu. ³ Mariyama etti feccere liitiri nardi, caadiidum, waanji e koyde Yeesu, moytiri de gaasa mum. Suudu ḅol fu luttii. ⁴ Yahuuda Iskariyot, gooto der aahiibe makko, garoowo jammoo mo, yami: ⁵ «Gam ume wardi dum sippaaka hande jaka ceede joddi golliido duubol, ceede mum hokkee talakaabe?»

⁶ Ko acci o wi'i nun, hinaa gam yurmeene talakaabe, amma oo gujjo nun. Kanko woni jogiido ceede, oo wujja de. ⁷ Yeesu wi'i: «Accu debbo on seese. O wadu dum nun gam nyalaane uweteemi. ⁸ Talakaabe e tawdaa e moodon nyalaane fu. Min kan, mi tawdataake e moodon nyalaane fu.»

Hooreeḅe Limaamiibe dawrii warugo Lasar

⁹ Jama'aare Yahuduube duunne nanani Yeesu Baytaniya. Gam Yeesu tan bane be gari, amma gam be ji'a Lasar pintinaado bo. ¹⁰ Hooreeḅe Limaamiibe dawri warugo Lasar bo. ¹¹ Gam Lasar nun, Yahuduube duubbe wurtii e maḅbe, goondini Yeesu.

Yeesu naati Urusaliima e teddujal

(Matiye 21.1-11; Marku 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Fini mum jama'aare duunne, warune juulde, nani Yeesu e wara Urusaliima. ¹³ Be calti bali, be taḅbitoyii mo. Bee kulgina, be bi'a: «Hosana! Alla barkidin gardudo e inne Joomiraawo, Laamiido Isira'iilal!»

¹⁴ Yeesu hefi binjel babba, joodii dow maggel hande no wanniraa e Dewte:

¹⁵ «Siire Siyoona, taa hulu!

Daaru, Laamiido maa e wara, e waddii binjel babba.»

¹⁶ Arande aahiibe makko faamayno dum. 'Baawo ko Yeesu teddinaa, be ciwtorii dum winnaanoma. Kanjum bo wadi e makko.

¹⁷ Jama'aare tawdanoone e makko no o noddunoo Lasar wurtoo e saabeere, o fintini dum, seedanike mo. ¹⁸ Himbe nani o wadiino alaama kaayniika. Kanjum acci be tabbitoyii mo. ¹⁹ Farisaabe baddontiri, wi'i: «On ji'ii, walaa fu ko baawandon mo, duuniyaaru fu nani e tokkii baawo makko.»

Yunaninkeebe e daarta Yeesu

²⁰ Der himbe warbe Urusaliima juulde gam sujidana Alla, Yunaninkeebe e woni der mabbe. ²¹ Be battii Filippu mo Baytisayda, mo leydi Galili. Be bi'i dum: «Mood-ibbo, emen jidi yi'ugo Yeesu.»

²² Filippu batoy Andere. 'Be batoy Yeesu.

²³ Yeesu toontii be: «Wakkati teddinol 'Bii neddo warii. ²⁴ Mii bata on e goonja: binjel gawri aawaajel, to nel nyolay, nel wonan nun binjel gootel. Amma to nel nyoli, nel rimaan faa duuda. ²⁵ Neddo fu jidudo yonki mum, dullan yonki tabitiiki, banyudo ki e duuniyaaru nu, heban yonki tabitiiki. ²⁶ To goddo e yidi jagganaago am, sey tokkammi. To gonmi fu, don jagganiido am bo wonata. Baaba teddinan neddo jaggantoodo am.»

Yeesu batanii maayde mum

²⁷ «Jooni kan, mi wemmaama. Kaye bi'anmi? Mi waawataa ko wi'i: "Baaba hisinam e wakkati oo", amma gam wakkati on nun garumi. ²⁸ Baaba, teddin inne maa.» Den daane nanaa e yiwoy dow kammu, wi'i: «Mi teddinii ne, mi teddinan ne kade.» ²⁹ Himbe dariibe ton, nani daane nen, wi'i: «Dum laati nun riggaayo duule.» Wobbe wi'i: «Malaykaajo nun baddi e makko!»

³⁰ Yeesu wi'i be: «Gam am bane daane nee nanaa, ne nana nun gam moodon. ³¹ Jooni woni kiita duuniyaaru. Jooni laamiido duuniyaaru nuu, tippetee yaasi. ³² Min, to mi bantaama dow fu, mi foodan himbe fu e am.» ³³ Batuuji o batata dui, hollan nun maayde ne o maayata. ³⁴ Himbe ben toontii mo: «tawreeta batii: "Cubaado maayataa abada. Noy baawirtaa ko wi'i 'Bii neddo ettete?" Moy woni 'Bii neddo on?» ³⁵ Yeesu

toontii be: «Jaayjol na'on caka mon, amma dum booyataa. Jahee diga oon goodi jayjol, gam to niwre juhu on. Gam jahoowo der niwre annaa to yahata. ³⁶ Goondinee jayjol diga oon goodi nel gam laatodon bibbe jayjol.» 'Baawo Yeesu bati kaa don, yawti suudooyii be to woddi.»

Yahuduube goondinay Yeesu

³⁷ Baa no o wadi kaayeeffiji duufdi yeeso mabbe, be goondinay mo, ³⁸ nunnun haala annabi Esaaya goondiri:

«Joomiraawo, moy goondini lilal meeden? Moy Joomiraawo holli baawde mum?»

³⁹ Esaaya wi'ii kade bo gam ume himbe ben waawataa ko goondini:

⁴⁰ «Alla wuminii be, yoorinii berne mabbe, gam to gite mabbe yi'u, to berde mabbe faamu,

to be tuubu, to mi nyawtu be bo.»

⁴¹ Esaaya wi'u dum nun gam o yi'ii teddujal Yeesu, go o bati haala makko.

⁴² Amma baa hooreebe Yahuduube duubbe goondinii Yeesu. Amma gam Farisaabe, be kulii wurtingo dum, gam to be burtinee e waajorde. ⁴³ Gam bee jidi manoore himbe furi manoore Alla.

Haala Yeesu nun hiitoto

⁴⁴ Yeesu towni daane, wi'i: «Goondindo am fu, min bane o goondini, amma lildo am nun o goondini. ⁴⁵ Ji'udo am bo yi'ii liloydo am. ⁴⁶ Mi warii e duuniyaaru, mii jayjol, gam goondindo am fu to joodoo der niwre. ⁴⁷ Nanudo haalaaji am go tokkay, min bane hiitotoo dum. Gam mi waray hiitaago duuniyaaru, gam mi hisina nu nun garumi. ⁴⁸ Caliido am, to jabay haalaaji am, e woodi ko hiitantoo dum. Ko jannimmi, kan hiitotoo dum nyalaane darjal. ⁴⁹ Gam mi batanay hoore am, amma Baaba lildo am hokkimmi ko bi'anmi e ko janninammi. ⁵⁰ Mii anni oda makko hokkata yonki tabitiiki. Ko batanmi, mi batan dum nun no Baaba batirimmi.»

13

Yeesu e loota koyde aahiibe mum

¹ Nyaanne finata juulde Paska, Yeesu e anni wakkati o accata duuniyaaru o hoota to Baaba yottike. O yidii himbe makko e duuniyaaru, oo yidi be faa keerol yidde.

² Wakkati hiraane, Seydan watti e berne Yahuuda Iskariyot bii Simon o jammoo

Yeesu. ³Yeesu e anni e hoore mum, to Alla nun yíwi, to Alla nun hootata. Baaba wattii huune fu der junjo makko. ⁴O ummii o acci hiraane nen, o boorti toggoore makko, o etti lefol, o taadi. ⁵O wayli diyam e lootorgal, o yanti lootugo koyde aahiibe makko, oo moytira de lefol njol taadinoo. ⁶No o yotti to Simon Piyer, Piyer wi'i mo: «Moodibbo, an lootata koyde am?» ⁷Yeesu toontii mo: «A faamay jooni ko gadanmi, amma baawo nii a faamaan.» ⁸Piyer wi'i mo: «A lootataa koyde am abada!» Yeesu toontii mo: «To mi lootay maa, a walaa gedu e am.» ⁹Simon Piyer wi'i mo: «Moodibbo! To nunnun, taa haadu e koyde tan, lootu juude e hoore am bo.» ¹⁰Yeesu wi'i mo: «Lootiido walaa haaju looteego, sey lootu koyde, gam o fu oo laabi. Onon on laabuibe, amma on fu bane.» ¹¹Oo anni jammotoodo mo. Kan wadi o wi'i: «On fu bane woni laabuibe.»

¹²No Yeesu lootunoo koyde maβbe, ettitii toggoore muudum, jooditii, yami: «On paamii ko gadanmi on? ¹³Oon noddammi moodibbo e maalan. On peway, kan nun laatiimi, ¹⁴jon kan mi maalan nun, mi moodibbo bo, to mi lootii koyde moodon, onon bo oon kaani lootootiron koyde. ¹⁵Ko kollumi on laati nun tintinol. Onon bo gadee ko gadumi. ¹⁶Mii bata on e goorja, maccudo burataa joomum, lilaado burataa lildo dum. ¹⁷To oon anni dum, to on gollirii, barke laatanto on.

¹⁸On fu bane batanmi. Mii anni be cubumi, amma haani ko winnaa e dewte goonda: «Nyaamdoowo e am ummanike am.» ¹⁹Diga jooni mii bata on dum hakko dum yottoto, gam to dum yottike on goondina min woni «mo gonmi!» ²⁰Mii bata on e goorja: Neddo fu jabbiido lilaado am, min nun o jabbi. Neddo fu jabbiido am, jabbike lildo am.»

Yeesu hollii Yahuuda nun jammotoo dum (Matiye 26.20-25; Marku 14.17-21; Luka 22.21-23)

²¹Baawo no o bati nunnun, o jibii sanne, o wi'i: «Mii bata on e goorja: Gooto moodon jammoto am.» ²²Aahiibe ben e daarontira. Bee yamontira moy o batanta. ²³Gooto e aahiibe makko, mo Yeesu buri yidugo, e joodii takkol makko. ²⁴Simon Piyer baayi mo o yama Yeesu moy o wondanaa. ²⁵Aahiijo on wuurorii far to gabaare Yeesu, wi'i: «Joomam moy nun?» ²⁶Yeesu toontii

mo: «Mi suyyan lonjere, mo kokkan mi ne, kanko nun.» Yeesu etti lonjere, suyyi ne, hokki Yahuuda, bii Simon Iskariyot. ²⁷Baawo o jabi lonjere nen, Seydan naati e makko. Yeesu wi'i mo: «Wadu ko gadataa, law!»

²⁸(Baa gooto e joodiibe don faamay ko o batani kaa don. ²⁹Gam Yahuuda nun jogotono ceede maβbe, wobbe e miijii Yeesu wi'u nun o soodaa goddum gam juulde, maa o heba ko o hokki talakaabe.) ³⁰Yahuuda no jabi lonjere nen fu, don maa don o wurti. Tawii jemma wadi.

Ooda kesa

³¹No Yahuuda wurtinoo, Yeesu wi'i: «Bii neddo teddinaama, Alla bo teddinaama sabbu makko. ³²[To Alla teddinaama sabbu makko,] Alla e hoore mum bo teddinan mo, baa booyataa. ³³Sukaabe am, mii wondi e moodon sedda taw. On daartan am. Mi wi'an on jooni ko bi'unoo mi Yahuduube wobbe: «On baawataa ko yahi to jahammi.» ³⁴Mii hokka on ooda kesa: Jidontiree! Hande no jidirmi on, onon bo jidontiree! ³⁵To yidde e woni hakkune moodon, hande nun, himbe fu annirta on aahiibe am.»

Yeesu batii Piyer wi'aa annaa dum

³⁶Simon Piyer wi'i mo: «Joomam, toy jahataa?» Yeesu toontii mo: «To jahanmi, a waawataa ko tokki am jooni. Amma baawo do a tokkan am!» ³⁷Piyer wi'i mo: «Joomam, gam ume mi waawataa ko tokki maa jooni? Mi hokkitiran yonki am gam maa.» ³⁸Yeesu toontii: «Goorja a hokkitiran yonki maa gam am? E goorja batan maa mi: Hakko jakaraari joggata, a wi'an de tati a annaa am.»

14

Yeesu woni laawol jaarool to Baaba

¹Yeesu wi'i aahiibe mum: «Pukkiinee berde moodon, goondinee Alla, goondinon am min bo. ²Cuudi duuddi na' on der wuro Baaba am. To dum laataakino goorja, mi batataano on mi yahan, mi moyyinanaa on joonne. ³To mi moyyinanii on to gonoyton, mi wittaani mi hokka on to am gam gonon to gonmi. ⁴Oon anni laawol jahoowol to jahanmi.»

⁵Toma wi'i mo: «Moodibbo, men annaa to jahataa, noy men annirta laawol mum?» ⁶Yeesu toontii mo: «Min woni laawol, min

woni goorja, min woni yonki. Goddo yahataa to Baaba to yiwiray to am. ⁷To oon annunoo am, on annanno Baaba am bo. Diga jooni oon anni mo, on ji'ii mo.»

⁸Filippu wi'i mo: «Moodibbo, hollu men Baaba, dum don heyana men.» ⁹Yeesu wi'i mo: «No booydirmi e moodon nii fu, Filippu a annaa am? A annaa ji'udo am fu, yi'ii Baaba? Noy bi'irtaa: "Hollu men Baaba?" ¹⁰A goondinay mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am na? Batuuji di batumi on dii fu, di yiway e hoore am. Baaba mo kawtumi e mum wadata golle mum. ¹¹Goondinee ko batumi on: "Mii hawti e Baaba, Baaba bo e hawti e am." Baa to on goondinay am, goondinee gam golle am. ¹²Mii bata on e goorja, neddo fu goondindo am, wadan kanon bo golle gadanmi. O wadan du ko buride, gam mii dilla to Baaba. ¹³Mi wadanan on huune fu ko yamirton e inne am. Mi wadan dum gam Baaba teddinee diga e Biddo. ¹⁴Ko eelirdon e inne am, mi wadan dum.»

Yeesu wi'i lildaana Ruuhu Ceniido

¹⁵«To oon jidi am, on tokkan ooda am. ¹⁶Mi eelan Baaba hokka on balloowo goddo. O wondan e moodon faa abada. ¹⁷Oo don woni Ruuhu goorja. Duuniyaaru nuu waawataa ko jabi mo, gam nu yi'ataa mo, nu annaa mo. Amma onon, oon anni mo gam oo wondi e moodon, oo tawaa bo der moodon.

¹⁸Mi accataa on hande gondaabe, mi witaan to moodon. ¹⁹To booyii sedda, duuniyaaru nuu yi'ataa am kade. Amma onon, on ji'an am, gam mi buurdo, onon bo on buuran. ²⁰Nyaanne muudum on paamaan mii hawti e Baaba, oon kawti e am, mii woni e moodon.

²¹Jogiido oodaaji am ko tokki di, kanko nun woni jiddo am. Jidudo am, Baaba am yidan dum. Min bo, mi yidan mo, mi wirtanito dum min e hoore am.»

²²Yahuuda, banda Yahuuda Iskariyot, wi'i Yeesu: «Joomam, noy dum laartotoo birtanodaa men, tawee a wirtanaaki duuniyaaru?» ²³Yeesu toontii mo: «To goddo e yidi am, o golliran haala am, Baaba am yidan mo. Min e Baaba men garda to makko, men joododo e makko. ²⁴Neddo fu mo yidaa am, gollirtaa haala am. Haala ka nanoton ka, ka am bane, haala Baaba lildo am nun.

²⁵Mi batii on dum diga mii wondi e moodon. ²⁶Ruuhu Ceniido, balloowo on, mo Baaba liloyta e inne am, kanko anninta on kujje fu. O suwtoran on ko batunoomi on fu.

²⁷Mii accana on jam, mii hokka on jam am. No duuniyaaru hokkirta bane kokkirranmi on. To berde moodon biisoo, to on kulee. ²⁸On nanii ko bi'umi on: "Mi yahan, mi wartan to mon." To oon jidunoo am, berde mon welanno ko jahanmi to Baaba, gam kanko burimmi manju. ²⁹Mii bata on jooni, diga dum waray taw, gam to dum warii, goondinon. ³⁰Mi baddataa kade e moodon ko duudi, gam laamiido duuniyaaru nuu e wara. Baa goddum o waawataa e am, ³¹amma sey duuniyaaru anna mii yidi Baaba, nu annan mi wadan bo ko Baaba wannunoo am. Ummee, jawten diga do.»

15

Yeesu nun woni innabohi goorjahi

¹«Min woni innabohi goorjahi, Baaba am woni jom gesa innabooje. ²Liccal takkiinjal e am fu, to rimataa, o saltoto dum, liccal dimoowal fu, o saabanoo dum gam njal beyda rimugo. ³Onon, jooni on laabuŕe gam waaju mo baajjimi on. ⁴Tabbitee e am, min bo mi tabbitoo e moodon! No liccal caltaanjal waawataa ko rimi e hoore mum, haani e njal tiggii e innabohi, hande nun onon bo on baawataa ko rimi to on tiggaaki e am.

⁵Min woni innabohi, onon woni licce. Tiggiido e am ko mii tiggii e mum, o rimaan faa duuda. Gam on baawataa ko wadi goddum to dum yiway e am. ⁶To goddo tiggaaki e am, o woppete nun yaasi hande liccal caltaanjal, o yoorra. Licce joorde den hawritinte, faddee der yiite, de jaba. ⁷To on piŕontirii e am, waaju am bo e fiŕontirii e mon, ko yamoton fu, on keban. ⁸To on dimii faa duudi, den kan on laatiŕe aahiibe am. Nunnun tedduŕjal Baaba am wurtortoo. ⁹Hande no Baaba yidirimmi, nun jidirmi on. Tabbitee der yidde am. ¹⁰To on tokkii ooda am, on tabbitinto der yidde am, hande no tokkirmi oodaaji Baaba am go mii tabbii der yidde makko.»

¹¹«Mi batu on nun kaa don gam beldum berne am wona der moodon. Den beldum berne moodon bo hebbaa. ¹²Ooda am nani:

jidontiree hande no jidirmi on. ¹³ Yidde buroore yidde nee do manju walaa, kokkitiroore yonki mum gam weldiife mum. ¹⁴ To on gadii ko resanmi on on laati nun weldiife am. ¹⁵ Mi noddataa on kade maccube gam maccudo annaa ko joomum gollata. Mi noddan on weldiife gam ko nanumi diga Baaba am fu, mi anninii on dum. ¹⁶ Onon bane subimmi, min subi on go desumi on jahon, dimoon biibe, biibe moodon taboo, den Baaba hokkan on huune fu ko eelirton e inne am. ¹⁷ Ko resanmi on woni, jidontiree.»

Duuniyaaru wanyii Yeesu e himbe mum

¹⁸ «To duuniyaaru nuu wanyii on, annee, min nu arti nu wanyi. ¹⁹ To oon laatinoo be duuniyaaru, duuniyaaru yidanno ko mum. Amma onon be duuniyaaru bane. Min seenni on e duuniyaaru, no cubumi on. Gam majjum nu wanyi on. ²⁰ Ciwtoore ko bi'unoo mi on: "Maccudo burataa joomum." To be toorii am, be tooran on onon bo. To be gollirii haala am, be golliran haala moodon. ²¹ Amma be gadanan on dum dum fu gam am, gam be annaa liludo am. ²² To mi warayno, to mi baddayno e mabbe, be goodataano hakke, amma jooni, be galaa accitaneego hakkeegi mabbe. ²³ Banyudo am fu, wanyii Baaba am bo. ²⁴ To mi wadayno golleeji dii hakkune mabbe, di goddo meeday wadugo, be goodataano hakke. Amma jooni be jii'ii di, be banyii am, e min, e Baaba. ²⁵ Dum wadu nun gam dum goondina ko winnaa der Dewtere tawreeta mabbe: "Be banyirii am baanji".

²⁶ To balloowo mo lildan mi on warii, kanko woni Ruuhu goonja yiwoowo to Baaba, kanko e hoore makko seedantoo am. ²⁷ Onon bo, on ceedanto am gam oon goondi e am diga fudfoode.»

16

¹ «Mi batii on dum gam to on majjee. ² Be burtinan on diga baajorde. Wakkati waran, bardo on fu miijan Alla saafata. ³ Be gadan dum nun gam be annaa Baaba, be annaa am, min bo. ⁴ Mi batii on dum, gam to wakkati on waroy, ciwtoron, mi batiino on dum.

Gollal Ruuhu Ceniido

Mi batay on dum diga arande gam mii wondunoo e moodon. ⁵ Jooni mi na'on hoota to lildo am, amma baa gooto moodon yamay am: "Toy jahataa?" ⁶ Berde moodon biisike gam mi batii on ka. ⁷ Mii bata on e goonja, yaadu am buran nafugo on. To mi yahay, balloowo on warataa to moodon. Amma, to mi yahii, mi lildan on mo. ⁸ To o warii, o anninan himbe duuniyaaru boofi mum dow hakke, dow foonnitaare, e dow kiita. ⁹ Dow hakke, bee boofa gam be goondinay am. ¹⁰ Dow foonnitaare, bee boofa gam mii hoota to Baaba am, on ji'ataa am kade. ¹¹ Dow kiita, bee boofa gam laamiido duuniyaaru hiitaama ko.

¹² Mii woodi kade kujje duudde de batanmi on, amma on baawataa ko faami de jooni. ¹³ To Ruuhu goonja warii, o anninan on goonja lalley, gam o batantaa hoore makko, amma o batan on ko o nani, o batan on bo ko warata. ¹⁴ O teddinan am gam o jaban ko woni e am, o yottina on dum. ¹⁵ Ko Baaba am jey fu, min jey, gam majjum bi'umi o yottinanan on ko o hebi e am.»

Biisere berne laatoyto seyo

¹⁶ «To booyii sedda, on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am.» ¹⁷ Wo6be e aahiibe makko yamontiri, wi'i: «Ume woni maana haala makko ka o wi'i: "To booyii sedda, on ji'ataa am e to booyii sedda, ji'on am kade", gam mii yaha to Baaba?» ¹⁸ Be bi'i: «To booyii sedda, ume dum hollata? Men paamay ko o wi'i.»

¹⁹ No Yeesu annunoo be jidi yamugo dum, wi'i be: «Oon yamontira maana haala am ka: "To booyii sedda on ji'ataa am, to booyii sedda kade, ji'on am." ²⁰ Mii bata on e goonja: on bullan bullitodon, amma duuniyaaru nuu welweltan. Berde mon biisoto, amma biisere berne mon waylitinto welwelo. ²¹ To debbo badike rimugo, o tooroto gam natakwe fillan mo. Amma to o rimii, o yeggitan naawella, berne makko e weli gam o rimii neddo e duuniyaaru. ²² Onon bo hande nun berde mon e biisii jooni, amma en jiidaan kade. Berde mon welan, goddo waawataa ko ikkini beldum berde moodon.

²³ Nyalaane nee don, on yamataa am gokka dow goddum. Mii bata on e goonja, huune fu ko eeludon Baaba, e inne am o hokkan on dum. ²⁴ Faa jooni, walaa fu ko

eeludon e inne am. Eelee, on keban gam beldum berne mon hebba.»

Yeesu woni jaaliido duuniyaaru

²⁵ «Ko batumi on jooni laati nun ballaaji. Wakkati waran de mi batirtaa on e ballaaji, amma mi batan on haala batanoowa Baaba faa laaba. ²⁶ Nyalaane nee don on eelan Baaba e inne am. Mi wi'ay mi eelanan on Baaba, ²⁷ gam Baaba e hoore muudum e yidi on. Oo yidi on gam oon jidimmi, on goondinii bo to Alla yiwmi. ²⁸ Mi yiwii to Baaba, mi warii e duuniyaaru, jooni mi accan duuniyaaru, mi hoota to Baaba.»

²⁹ Aahiibe makko wi'i mo: «Jooni kan, a batii faa laabi, a accii haalango men e ballaaji. ³⁰ Jooni kan, emen anni aa anni huune fu, a walaa bo haaju goddo yamee gokka, gam majjum men goondini a yiwudo to Alla.»

³¹ Yeesu toontii be: «Jooni kan, on goondinii na? ³² Wakkati e wara, wakkati on yottike du, on fu on cankitinto, moy fu yaha feere mum, accon am mi tan. Amma min tan bane, gam Baaba e wondi e am. ³³ Mi batii on dum, gam kebon jam der kawtal moodon e am. Oon gonii e billaare der duuniyaaru. Amma tinnee, gam mi jaalike duuniyaaru.»

17

Yeesu e du'ano aahiibe muudum

¹ Baawo haalaaji din, Yeesu tiggiti dow, wi'i: «Baaba, wakkati warii, teddin Biya, gam Biya bo teddinee. ² A hokkii mo baawde dow himbe fu, gam o hokka be kalfindaa mo fu yonki tabitiiki. ³ Annugo an woni Alla gooto, goonjaajo, e lilaado makko Yeesu Almasiihu, kan woni yonki tabitiiki. ⁴ Mi teddinii maa e duuniyaaru, mi hebbinii golle de kokkudaa am mi golla. ⁵ Jooni kan, Baaba, teddinam teddujal jal goodunoo mi to maa diga duuniyaaru tagaaka.

⁶ Mi anninii inne maa himbe duuniyaaru be kalfindaa am. An be gonannoo, a halfinii am be. Be jabi haala maa. ⁷ Jooni kan, bee annii ko kokkudaa am fu, to maada dum yiwi. ⁸ Gam mi yottinii be haala ka kaalanda am. Be jabii ka. Bee anni lalley to maada yiwmi, be goondinii an lilimmi.

⁹ Gam sabbu mabbe nun du'otoomi. Mi du'ataako gam duuniyaaru. Amma mii du'oo gam be kalfindaa am, gam an jey be.

¹⁰ Huune fu ko jeyumi, an jey, huune fu ko jeydaa, min jey. Mi teddinaama e mabbe.

¹¹ Mi wonataa der duuniyaaru kade, mii wara to maada. Amma kambe be na'on der duuniyaaru. An Baaba Ceniido, reenir be inne maada ne kokkudaa am, gam be laato gootum hande no laatoriden gootum. ¹² No gondunoo mi e mabbe der duuniyaaru, mi reenirii be inne maa ne kokkudaa am. Mi hakkilanii be, baa gooto e mabbe majjay to hanaa bii halkere, gam ko batanaa e Dewte goondinee. ¹³ Jooni kan mii foonni to maa. Mi batii haalaaji dii diga mi na'on e duuniyaaru gam beldum berne am hebba be.

¹⁴ Mi janjinii be haala maa, go duuniyaaru wanyi be, gam be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁵ Mi eelay burtinaa be e duuniyaaru, amma deenaa be e Kalludo. ¹⁶ Be duuniyaaru bane, hande no mi laatoraaki mo duuniyaaru. ¹⁷ Senu be e goonja maa. Haala maa woni goonja. ¹⁸ Hande no lilirdaa am e duuniyaaru, nunnun, liliranmi be min bo e duuniyaaru. ¹⁹ Mii sena hoore am gam mabbe gam kambe bo be laato senaabe der goonja.

²⁰ Hinaa gam mabbe tan du'otoomi. Amma mii du'oo bo gam goondinanbe am e haala mabbe. ²¹ Mii eela gam be laato gootum. Baaba, be kawta e meeden hande no kawtirdaa e am, no min bo kawtirmi e maa. Be fu be laato gootum, heba duuniyaaru hooloo an nun lilimmi. ²² Min, mi hokkii be teddujal jal kokkudaa am, gam be laato gootum, hande no laatoriden gootum. ²³ Mi na'on hawti e mabbe, a na'on hawti e am, nunnun be laatoroo gootum mam mam, heba duuniyaaru anna an lilimmi. Aa yidi be bo hande no jidirdaa am.

²⁴ Baaba, mii yidi be kalfindaa am bee, tawdee e am nokkuure to tawaami, gam be ji'a teddujal jal kokkudaa am, gam a yidii am diga duuniyaaru diidaaka. ²⁵ Baaba poonnitiido, duuniyaaru nuu annay maa, min kan mii annu maa, bee do bo annii an nun lilimmi. ²⁶ Mi anninii be inne maa. Mi anninan be ne kade gam yidde ne jidudaa am tawee e mabbe, min bo mi hawta e mabbe.»

18

¹ Baawo haalaaaji di, Yeesu yawtidi e aahiibe mum fonjo maayel bi'eteenjel Kedoron. Ledde e duudunoo ton, o naatidi ton e aahiibe makko. ² Yahuuda jammotoodo mo e anni nokkuure nen, gam Yeesu e aahiibe mum e hawritannoo ton de duuddum. ³ Yahuuda ardii ililingal soogeeji, e reenoobe be Limaamiibe e Farisaabe lili. Be jottii don, bee jogii jolli, e fitillaaji e konirdum. ⁴ Tawii Yeesu e anni ko fonnoy hebugo dum, tabbitii be, wi'i: «Moy daartoton?» ⁵ Be toontii mo: «Yeesu mo Nasaratu.» O wi'i be: «Mi nanil!»

Yahuuda jammotoodo mo e darodii e maabe. ⁶ No Yeesu wi'unoo «Mi nanil!» Be tartartiri bawbawre be jani. ⁷ Yeesu yami be kade: «Moy daartoton?» Be toontii: «Yeesu mo Nasaratu!» ⁸ Yeesu toontii be: «Mi wi'ii on, min nun. To min nun daartoton, joofee aahiibe am ben be dilla.»

⁹ O batu nun kaa don gam ka o batuno goonda: «Mi majjinay baa gooto e be kalfindaa am.» ¹⁰ Den Simon Piyer e woodunoo tabugaahi, saabii ki, feyyii maccudo hooreejo Limaamiibe, setti nowru mum nyaamooru. Maccudo on e wi'ee Malkus. ¹¹ Yeesu wi'i Piyer: «Wattita tabugaahi maa kii e kuunjil mum. Aa mijji mi yarirtaa jardugel bone nel Baaba hokkimmi na?»

Yeesu yaaraama yeeso Annas

¹² Ililingal soogeeji e mawdo maabe, e maccube hooreebe Yahuduube nanji Yeesu, habbi mo. ¹³ Be artii yaarugo mo to Annas. Annas esiraawo Kayafas nun. Der duubol nol don, kanko nun woni hooreejo Limaamiibe. ¹⁴ Kayafas batunoo hooreebe Yahuduube ko furi woodugo, kan woni neddo gooto maayana leydi fu.

Piyer yeddi, wi'i laataaki aahiijo Yeesu

(*Matiye 26.69-70; Marku 14.66-68; Luka 22.55-57*)

¹⁵ Simon Piyer e aahiijo goddo tokki Yeesu. Aahiijo oo don e annirnoo e hooreejo yottinoobe sadaka, o naatidi e Yeesu fageere hooreejo Limaamiibe on. ¹⁶ Go Piyer e darii yaasi ley dammugal. Aahiijo annirdo e hooreejo Limaamiibe on, wurti baddi e debbo deenoowo dammugal, naanni Piyer. ¹⁷ Debbo deenoowo dammugal on wi'i mo: «An bo a laataaki gooto

e aahiibe gorko oo na?» Piyer toontii mo: «Aawo, mi laataaki aahiijo makko.»

¹⁸ Maccube e reenoobe huubbiino yiite e aytinoo, gam jaarjol na'on. Piyer bo e darodii e maabe e aytinii.

Hooreejo Limaamiibe e yama Yeesu yande

(*Matiye 26.59-66; Marku 14.55-64; Luka 22.66-71*)

¹⁹ Hooreejo Limaamiibe on yami Yeesu haala aahiibe mum, yami ko o janjinta. ²⁰ Yeesu toontii mo: «Mi laabinanii duuniyaaru haala am. Nyalaane fu mi janjinii der baajorde, der suudu Alla to Yahuduube hawritinta nyalaane fu. Walaa fu ko batumi e cuucukka. ²¹ Gam ume yamantaa am? Ko batumi, yamu hettinaniibe am. Bee anni no ko woodi batumi.»

²² Der haala ka, gooto e reenoobe fiyi Yeesu meenyo, wi'i: «Nun nun toontortoodaa hooreejo Limaamiibe na?» ²³ Yeesu toontii mo: «To ko boni nun batumi, haala kay nun boni e makka. To tawii ko woodi nun batumi, gam ume piyandaa am?»

²⁴ Annas lildi mo to Kayafas hooreejo Limaamiibe, oo habbaa.

Piyer yedditake wi'i laataaki aahiijo Yeesu

(*Matiye 26.71-75; Marku 14.69-72; Luka 22.58-62*)

²⁵ Simon Piyer e aytinoo don. Be bi'i mo: «An bo, a laataaki gooto e aahiibe makko na?» Piyer yeddi, wi'i: «Mi laataaki!»

²⁶ Gooto e maccube hooreejo Limaamiibe, gettol mo Piyer settunoo nowru muudum, wi'i mo: «Mi yi'idayno maa e makko der gesa to na?»

²⁷ Piyer yeddi kade, wakkati den nun, jakaraari joggi.

Yeesu yeeso Pilaatu

²⁸ Be burtini Yeesu diga to Kayafas, diga subaka kecco, be jaari mo laamorde Roma. Yaaru be mo bee naatay baade, gam to be cobu, faa be keba nyaamugo nyaamdu juulde Paska. ²⁹ Pilaatu yahi tawoy be yaasi ton, wi'i: «Ume beforidon gorko oo?» ³⁰ Be toonti mo: «To o wadataano ko boni, men gaddataano mo to maa.» ³¹ Den Pilaatu wi'i be: «Ettee mo, kiitodon mo e ooda moodon.» Yahuduube wi'i mo: «Men goodaa laawol warugo goddo.»

³² Nunnun haala ka laatorii gam goondingo ka Yeesu batuno dow no o maayirta. ³³ Pilaatu naati der laamorde mum, noddi Yeesu, wi'i dum: «A laamiido Yahuduube nun na?» ³⁴ Yeesu toontii mo: «An wi'i dum e hoore maa, naa to wobbe nanudaa ka?» ³⁵ Pilaatu toontii mo: «Mi Yahuduujoo, min? Himbe lenyol maa e hooreebe Limaamiibe waddu maa to am. Ko gaduudaa?» ³⁶ Yeesu toontii: «Laamaare am, laamaare duuniyaaru bane. To ne laamaare duuniyaaru nun, maccube am habanno gam to mi naatu juude Yahuduube. Amma jooni Laamaare am ne do bane.» ³⁷ Den Pilaatu wi'i mo: «To nunnun a laamiido nun?» Yeesu wi'i mo: «Hande no bi'udaa, mi laamiido nun. Mi rimaama, mi warii bo e duuniyaaru gam mi seedanoo goonja. Jiddo goonja fu, nanan haala am.» ³⁸ Pilaatu yami mo: «Goonja, ume nun don?»

Yeesu hiitaamaa waree

(Matiye 27.15-31; Marku 15.15.6-20; Luka 23.13-25)

Baawo o bati ka, o wurti kade, o tawoy Yahuduube yaasi, o wi'i be: «Mi hebay gacce baa goote de nanjiranmi gorko oo. ³⁹ Oon boowi juulde Paska fu mi yoofana on neddo gooto. Oon jidi mi yoofitana on laamiido Yahuduube na?» ⁴⁰ Be toonti dow dow: «Kanko bane, sey Barabbas.» Nani Barabbas laati nun pasotoodo.

19

¹ Den Pilaatu wi'i be nanja Yeesu be piya mo looci. ² Soogeeji din sanyi gi'e, be kuunini mo, go be bornini mo toggowa bodeya. ³ Be battii mo, bee bi'a: «Foofoo, laamiido Yahuduube!» Bee piya mo meeye.

⁴ Pilaatu wurtii kade, wi'i Yahuduube: «Mi wurtinanan on mo, heba annon mi hebay fu gacce nanjiran moo mi.» ⁵ Yeesu wurti e huunii huuneere gi'e, e bornii toggowa bodeya. Pilaatu wi'i be: «Nani neddo on.» ⁶ No hooreebe Limaamiibe e reenoobe yi'i mo, be bati dow be bi'i: «Tiggu mo! Tiggu mo!» Pilaatu wi'i be: «Nanjee mo onon bo, tiggon mo, gam min kan, mi hebay gacce e makko.» ⁷ Yahuduube toontii mo: «Emen goodi ooda, ooda kan nun hokki laawol o waree gam o wadii hoore makko o Bii Alla.»

⁸ No Pilaatu nanunoo haala kan, kulol makko beydii. ⁹ O naati der laamorde, o wi'i Yeesu: «An, toy yi'udaa?» Amma Yeesu toontaaki baa goota. ¹⁰ Den Pilaatu wi'i mo: «A toontataako na? A annaa mii woodi baawde yoofugo maa, mii woodi bo baawde tiggugo maa na?» ¹¹ Yeesu toontii mo: «Walaa fu ko baawdaa e am, to hinaa Alla hokku maa baawde mum. Gam mjjum gattudo am e junjo maa, e buru maa hakke.»

¹² Diga wakkati on Pilaatu e daarta yoofitingo mo. Amma Yahuduube e bata dow, e wi'a: «To ni a yoofitii mo, a laataaki beldiijo laamiido Roma. Gam neddo gadudo hoore mum laamiido, laati nun ganyo laamiido Roma mawdo.»

¹³ No Pilaatu nani haalaaji dii, o wurtini Yeesu o joonni mo dow kittaal kiita, nokkuure bi'eteene to kaaye yowoyotiri e ne wi'ee e Iburaninkeere: «Gabbata.» ¹⁴ Nyalaane ciryaa de Paska nun, caka nyaalooma. Pilaatu wi'i Yahuduube: «Nani laamiido moodon!» ¹⁵ Bee boola: «Waru mo! Waru mo! Tiggu mo!» Pilaatu toontii: «Mi tigga laamiido moodon na?» Hooreebe Limaamiibe wi'i: «Min galaa laamiido to hinaa laamiido Roma.» ¹⁶ Den o hokki be Yeesu, be tigga.

Yeesu tiggaama e palaajal

Be kocci Yeesu. ¹⁷ O wurtii oo roonii palaajal makko faa o yottii nokkuure nod-deteene «Le'al hoore» e ne wi'e e Iburaninkeere: «Golgota.» ¹⁸ Don be tiggidi mo e wobbe dido: oo do nano, oo do nyaamo, Yeesu e tummii caka.

¹⁹ Pilaatu wadi alluwal winnaa hande ni: «YEESU MO NASARATU, LAAMIIDO YAHUDUUBE», wi'i jal takkee e palaajal jal. ²⁰ Duuggal e Yahuduube janjii binni nin gam to Yeesu tigga woddidaa e siire. Alluwal jal winniraama e Iburaninkeere e Romankore e Yunaninkeere. ²¹ Hooreebe Limaamiibe bati Pilaatu: «Taa winnu "Laamiido Yahuduube", amma winnu: "Kanko wi'i o laamiido Yahuduube.» ²² Pilaatu toontii: «Ko binnumi, winnike.»

²³ No soogeeji din tiggidino Yeesu, be kocci gineeji makko be ceenni ukke naay. Moy fu etti to mum. Horii gulunfaare ne lefol gootol, cannyaane diga dow faa ley, ne walaa nyooool. ²⁴ Soogeeji din baddi: «To en cerkatee ne, en pidanee ne tete, daaren kebando ne,» gam ko bataa e dewte

goonda: «Be ceennii gineeji am hakkune mabbe, be pidani gulunfaare am tete.» Nun bo soogeeji din wadi.

²⁵ Inna Yeesu, e miiraawo mum, e Mariyama debbo Kolopas, e Mariyama mo Magadala e darii takkol leggal njal Yeesu tiggaa e mum. ²⁶ Yeesu yi'i inna muudum e aahijoo mum mo buri yidugo e darodii, wi'i inna muudum: «Inna, biya nani!» ²⁷ Baawo mum, o wi'i aahijoo on: «Inna maa nani.» Diga nyalaane nee don, aahijoo on hoori Mariyama wuro muudum.

Maayde Yeesu

²⁸ Baawo Yeesu anni walaa fu ko horii, gam ko winnaa e Dewte goonda, o wi'i: «Donka e woodimmi.» ²⁹ Yoogirgal kebbujal innabojam lammudam e wonunoo don. Be cuuwi soosuji e innabojam dam, be kaabbi e loocol, be battini e hunnuko makko. ³⁰ No Yeesu biccininoo innabojam dam, o wi'i: «Dum fu dum hebbii!» O jimminii, o maayi.

Soogeeru yuwii wuttudu Yeesu

³¹ Nyalaane ciryaaki juulde nun. Hooreebe Yahuduube yami Pilaatu gam koyde tiggaaabe heltee, be biltee. Be jidaa balli tiggaaabe tawee e ledde nyalaane siwteteene, gam nyalaane siwteteene nen laati nun nyalaane mawne. ³² Soogeeji din wari, helti koyde arandeejo e didaabo, tiggidaabe e Yeesu ben. ³³ Amma no be jottino to Yeesu, be tawi o maayii. Gam majjum, be keltay koyde makko. ³⁴ Amma gooto e soogeeji din yuwi wuttudu Yeesu e labbo. Don yi'iyam e diyam facci. ³⁵ Ji'udoo e seedoo, seedaaku makko bo goonja nun. Oo anni o batii goonja gam onon bo, goondinon. ³⁶ Dum fu dum wadii gam ko bataa e Dewte goonda: «Baa yi'yal makko gootal heltataake.» ³⁷ Aayaare wonne der Dewtere bo wi'ii: «Be daaran mo be juwi.»

Yeesu uwaama

³⁸ Baawo mum, Yusufu mo Arimatiya, eeli Pilaatu hokka dum bannu Yeesu. Yusufu on e laatino aahijoo Yeesu e cuuccukka gam oo hulannoo Yahuduube. Pilaatu nootii, Yusufu wari etti bannu kol. ³⁹ Nikodemu, jahunoodo to Yeesu der jemmaare gom, kanun bo warii, waddi urdiji bi'teedi, miir e alo'es jillontiraadi, ko wadata kilooji laso e sappo. ⁴⁰ Be etti bannu Yeesu kol, be piili njal leppi baanjaadi wardi hande no Yahuduube

woowi wadugo to bee uwa maaydo. ⁴¹ To Yeesu tiggano, gesa e wonunoo don. Der gesa njan e woodunoo saabeere heyre ne baa goddo uwaakano e muudum. ⁴² Don be gatti Yeesu gam sabbu ciryaaki juulde Yahuduube, saabeere nen bo e badii don.

20

Saabeere baanji tawaa

¹ Nyaanne alal, Mariyama mo Magadala hujji, yahi e saabeere Yeesu. O tawi hayre mabbiranoone saabeere nen tallitaama. ² O doggi, o yahi to Simon Piyer e aahijoo mo Yeesu buruno yidugo. O wi'i be: «Moodibbo ikkinaama e saabeere, mi annaa to o wattaa.»

³ Piyer e aahijoo oo ton wurtii, be jahi e saabeere ton. ⁴ Be fu dido bee dogga. Aahijoo oo ton dadi Piyer, arti mo yottaago saabeere. ⁵ O yuurnii, o yi'i leppi e joowi, amma o naatay. ⁶ Simon Piyer yottii, naati, tawi leppi e joowi. ⁷ Lefol piilanoogol e hoore makko njal hawritayno e leppi dii ton, njal tawa nun e njal resii feere maggol. ⁸ Den aahijoo artudo yottaago on, kanun bo naati, yi'i dum, goondini. ⁹ Be paamayno taw Dewte batiino Yeesu fintan. ¹⁰ Baawo mum aahiibe ben hooti.

Yeesu wirnitanike Mariyama mo Magadala (Matiye 28.9-10; Marku 16.9-11)

¹¹ Mariyama darii yaasi ley to saabeere, e wulla: O jimminii, oo yuurnoo der saabeere nen. ¹² O yi'i malaykaabe dido borniibe gineeji daneeki e joodi to Yeesu fukkinanoo: Gooto e joodii to hoore wonnoo, gooto far to koyde. ¹³ Malaykaabe ben yami mo: «Debbo, ume bullantaa?» O toontii be: «Moodibbo am ikkinaama, mi annaa to o wattaa.»

¹⁴ No o batunoo haala ka, o yeeyitii, o yi'i Yeesu e darii, amma o annitay dum.

¹⁵ Yeesu wi'i mo: «Debbo, ume bullantaa? Moy daartataa?» Amma kanko, oo miiji jom gesa nun baddata e makko, o wi'i dum: «To an etti mo, batan to gattudaa mo, faa mi ettitoo mo.» ¹⁶ Yeesu wi'i mo: «Mariyama.» Mariyama wonyitii, wi'i mo e Iburaninkeere: «Rabbuni,» waato moodibbo.

¹⁷ Yeesu wi'i mo: «Taa meemam, gam mi eencyay to Baaba am taw, amma yahu to banniraabe am, bi'aa be: "Mi wonu nun mii eenca to Baaba am, laatiido bo

Baaba moodon, to Alla am, laatiido bo Alla moodon”.)»

¹⁸ Mariyama mo Magadala batoy aahiibe: «Mi yi'ii Joomiraawo.» O holli be ko Yeesu bati mo.

Yeesu wirmitanike aahiibe muudum

¹⁹ Alal kiikiide, aahiibe Yeesu fu hawriti der suudu, kullii dammugal gam kulol hooreeBe Yahuduube, Yeesu suppiti hakkune maBbe. O wi'i be: «Jam wonana on!»

²⁰ Baawo haala ka, o holli be newe juude makko e wuttudu makko. Berde aahiibe ben weli no be ji'i Joomiraawo. ²¹ Den Yeesu wi'i be kade: «Jam wonana on. Hande no Baaba lirimmi nunnun, liranmi on.»

²² No o batunoo haalaaji dii, o fuufi dow maBbe, o wi'i: «Jabee Ruuhu Ceniido. ²³ Mo jaafanidon hakkeji mum, yaafaama, mo on jaafanaaki, yaafataake.»

Yeesu wirmitanike Toma

²⁴ Toma bi'eteedo Ciwto, gooto e aahiibe sappo e dido, walaano don no Yeesu warunoo. ²⁵ Aahiibe ben wi'i mo: «Men ji'ii Joomiraawo!» O toontii be: «To mi yi'ay battarde newe makko, to mi wattay honnu am e julande majje, mi watta junjo am e wuttudu makko, mi goondintaa.»

²⁶ No balde jeetati wadi, aahiibe hawritii der suudu kade, Toma e wondi e maBbe. Dammude fu e kullii, Yeesu suppiti hakkune maBbe, wi'i be: «Jam wonana on!» ²⁷ O wi'i Toma: «Waddu honnu maa, daaru newe am; waddu junjo maa bo, wattu e wuttudu am. Taa laata mo hoolaaki, goondin tan.» ²⁸ Toma toontii mo: «Joomam, Alla am.» ²⁹ Yeesu wi'i mo: «Gam a yi'ii am, a goondinii: Barke wonana be ji'ay go goondini.»

Daliila Dewtere nee do

³⁰ Yeesu wadii kaayeefiiji kaayniidi duuddi goddi yeeso aahiibe mum di winnaaka e dewtere nee. ³¹ Dii do winnaama gam goondinon Yeesu laati nun Cubaado, Bii Alla, gam to on goondinii mo, keBon yonki sabbu makko.

21

¹ Baawo majjum, Yeesu wirmitanike aahiibe mum kade fonjo maayo Tiberiya. Nani no o wirmitorii e maBbe: ² Simon Piyer, e Toma bi'eteedo Ciwto, e Natanayel mo Kana, leydi Galili, e biBbe Jebede worBe,

e aahiibe makko dido wobbe, bee tawdaa don. ³ Simon Piyer wi'i be: «Mi yahan cuubaaki liyyi.» Be bi'i: «Menen bo, men jahidan e maa.»

Be jahi, be naatoy laana, der jemmaare nee don, be keBay baa goddum. ⁴ No beeg-gol ummoy, Yeesu wari e fonjo non, amma aahiibe annitay naa kanko nun. ⁵ Yeesu wi'i be: «Sukaabe, on kebii liyyi na?» Be toontii mo: «Men keBay!» ⁶ O wi'i be: «Paddee taaruwol nol wecco laana nyaamo, on keBan.» Be paddi nol. Be kebi liyyi faa be tampi wattugo nol der laana sabbu no liyyi duudiri. ⁷ Aahijjo Yeesu mo o furi yidugo wi'i Simon Piyer: «Joomiraawo nun!»

No Simon Piyer nanunoo: «Joomiraawo nun», o etti ginewol makko, o bornii gam funtu o wonunoo, o yanti e diyam. ⁸ Aahiibe wobbe wardi e laana kan, e daasa taaruwol kebbunol liyyi. Be boddoraaki fonjo ko burata kuule keme didi. ⁹ No be jabbunoo, be ji'i yulbe yiite, liyyi e peen e yowii dow mum. ¹⁰ Yeesu wi'i be: «Gaddee liyyi di nanjudon din.»

¹¹ Simon Piyer naati laana, foodi taaruwol kebbunol liyyi mawdi, hewre e lasoy didi e sappo e tati. Baa no di duudiri nunnun fu taaruwol nol serkitaaki. ¹² Yeesu wi'i be: «Garee nyaamee!» Baa gooto e aahiibe ben suusay yamugo «An moy nun?»

Gam bee anni Joomiraawo nun.» ¹³ Den Yeesu wari, etti peen e liyyi, hokki be.

¹⁴ Tatawre nun don ko Yeesu wirmitanii aahiibe mum baawo no o finti.

Yeesu e yama Piyer haala

¹⁵ No be nyaamdi, Yeesu yami Simon Piyer: «Simon bii Yuhaana, aa furi bee do yidugo am?» O toontii: «Ee! Joomam, aa anni mii yidu maa.» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁶ Yeesu wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi?» O toontii: «Ee! Joomam aa anni mii yidu maa!» Den Yeesu wi'i mo: «Duru baali am!» ¹⁷ O wi'i mo kade: «Simon, bii Yuhaana, aa yidimmi na?» Piyer berne mum biisii, gam o wi'i dum de tatawre: «Aa yidimmi na?» Piyer wi'i mo: «Joomiraawo aa anni huune fu, aa anni bo mii yidu maa.» Yeesu wi'i mo: «Duru baali am dii. ¹⁸ Mii batee e goonja, e sukaanaaku maa, aa haBbonoo belbelol, jahaano to jidudaa, to a naywii, a bantan juude maa, kaBbanedaa belbelol,

jaaredaa to a yidaa.»¹⁹ Batuuji dfin hollan nun no Piyer maayirta, e no o teddinirta Alla. Baawo majjum, o wi'i mo: «Tokkam».

Yeesu e aahijjo mum mo o buri yidugo

²⁰ Piyer yeeyitii, yi'i aahijjo Yeesu mo o buri yidugo e tokki be. Kanko woni bahinoodo ley gabaare makko, wakkati be kirtotoo, bi'unoodo: «Moodibbo, moy woni jammotoodo maa?»²¹ No Piyer yi'unoo mo, yami Yeesu: «Joomam, noy oo do heennyirta?»²² Yeesu toontii mo: «To mii yidii o wuura faa mi warta, ko faali maa? An ni tokkam.»

²³ Haala kan sankitii caka goondinbe Yeesu ike aahijjo on maayataa. Amma Yeesu wi'ay: «O maayataa». O wi'u nun: «To mii yidi o wuura faa mi warta, ko faali maa?»

²⁴ Aahijjo oo don nun seedii kujje den, winni de, emen anni bo seedaaku makko laati nun goorja.

Heennyitooode

²⁵ Yeesu wadii kujje godde duudde kade: To de binnaanoma gootel, gootel, mii mi-ila duuniyaaru nuu waawataano jabidingo dewte binnoytenoode.

Derewol ɲol Pol winnani ɓe Roma

Fuddoode haala

Derewol Pol ɲol do e jogii ekkitinooje feere feere. Gam majjum eɲol woodi jayri mawni der waajaago linjiila e der habaru eklesiya. Jooni Pol heennyii hawritingo ceede de ɓe lenyi janani hawriti gam walugo goondinɓe Urusaliima. Pol winnii derewol ɲol der jahaarjal mum tatabal. O wadii lebbi tati der Korintu, diga ton bo o winni derewol ɲol, hakkune duuɓi 57-58.

Debo bi'eteedo Fiibi, gollotoodo der eklesiya Kenkereya nun yaari derewol ɲol Roma. Kenkereya bo woddidaa e Roma.

Pol meeday go yahi Roma, de o yidi yahugo fu laawol maɓɓitantaako mo. Amma e non fu, oo anni goondinɓe duubɓe der Roma ɓe o fottunoo nokkun, kambe o sanni der hoore 16, go o yaha Roma, o winnani ɓe derewol. Der maggol o janjinii ɓe haala kisidam e tokkontirki. O wadii dum gam eklesiya kan daroo der goondinki semmidinki, gam to ekkitinooje Yahuduube ɓe goondinay dimma ka, heba ka mawna der potal hunnuko. Baawo mum no Pol heennyi faamingo ko wi'ete'e linjiila der hoore 1, waato baawɗe Alla kisinooje goondindo fu, o laabinii dum der haalaaji makko di yeeso.

O fuddii faamingo no hakke woodiri baawɗe dow himbe fu. Himbe ɓe lenyi janani woodaa accitaneego yeeso Alla. Non, Yahuduube bo woodaa accitaneego hakku yeeso Alla. Himbe fu wadii hakke, ɓe fu bo, ɓe baawan daareego foonnitiibe gam sabbu goondinki.

Hande non dum laatii e Iburahiima. Be kiita doyyi gam hakke Adamu, der Almasiihu tan ɓe kebata laatineego foonnitiibe.

Der hoore 6 e 7, Pol e toontoo yande wanyuɓe linjiila. Amma Ruuhu e laatina en ɓiɓɓe Alla, oo walla en bo.

Hoore 9 faa 11 e batana Isira'iila e laawol no Alla subirta himbe. Diga hoore 12 faa 15, Pol e bata haalaaji feere feere dow gondal hakkune goondinɓe der eklesiya e ɓe walaa der eklesiya. Hoore 16 Pol heenyitiri e cannooje.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗinirka, 1.1-17
2. Himbe fu e haajaa hisineego, 1.18-3.20
3. No Alla hisinirta himbe, 3.21-4.25
4. Goonki kesi e Yeesu Almasiihu, 5.1-8.39
5. Ko Alla miilani Isira'iilaabe, 9.1-11.36
6. No haani goondindo yahira, 12.1-15.13
7. Haala kennyitirka e cannooje, 15.14-16-27.

Sannoore

¹ Derewol ɲol yi'wii e am min Pol maccudo Yeesu Almasiihu. Mi noddaama gam mi laato lilaado, mi subaama gam mi waajoo linjiila Alla.

² Linjiila kan, Alla haɓɓiino alkawal mum diga dum ɓooyi diga e annabiibe mum, der Dewte ceniide. ³ Eka batana Bidɗo makko, Joomiraawo meeden, yi'wudo e lenyol Dawda diga e bannu. ⁴ O hollitaama e baawde, diga e Ruuhu Ceniido, o laati nun Bidɗo Alla de o fintini mo e maayɓe. Kanko woni Almasiihu, Joomiraawo men. ⁵ Diga e makko kebumi moyyere laataago lilaado, gam mi wada himbe caka lenyi fu goondina mo, dowtanoo mo, ɓe teddina inne makko. ⁶ Onon bo, on na'on caka maɓɓe, onon ɓe Yeesu Almasiihu noddii.

⁷ Mii sanna on on fu, onon wonɓe Roma, yidaabe Alla, seniibe ɓe o noddii. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, hokka on moyyere e jam.

Pol e yidi yi'a ɓe Roma

⁸ Taw, mii yetta Alla am diga e Yeesu Almasiihu gam moodon on fu. Gam goondinki moodon e batanee der duuniyaaru fu. ⁹ Alla mo jaggantoomi e ɓerne woore, emi waajaroo linjiila Bidɗo mum, e anni goonja nun batanmi. De du'otoomi fu, mii siwtora moy moodon fu. ¹⁰ Mii eela Alla hokkammi laawol mi wara to moodon to oo yidi. ¹¹ Mii yidi yi'ugo on sanne, heba mi seennira e moodon dokkal Ruuhu gam dum semmidina on. ¹² Naa bo mi wi'a, to mi warii to moodon, deyyitintiren en fu sabbu goondinki kawtuki en, min e mon.

¹³ Banniraabe, mii yidi annon, no de duuddum mi daartii mi wara to moodon, amma faa jooni mi heboray taw. Mii yidi golle am rima bikkol caka mon, hande no dum laatorii to ɓe lenyi janani. ¹⁴ Doole nun mi yaha to himbe fu, fettuɓe gite e ɓe fettay, janɲuɓe e ɓe janɲay. ¹⁵ Kanjum

acci mii suunaa waajaago on linjiila, onon wonuube Roma.

Baawde linjiila

¹⁶ Mi sentirtaa linjiila, gam der makka baawde Alla kisinooje goondindo fu woni, aran Yahuduuḅe, ḅaawo mum be lenyi janani. ¹⁷ Gam der linjiila nun foonniitaare Alla hollitii. Foonniitaare nen, e goondinki tan ne hefortoo, diga fuddoode faa heen-nyitirde. E Winnii der dewtere: «Poonniitiido wuuran e goondinki.»

Himbe fu laati nun hakkeḅe

¹⁸ Alla e hollita mone mum diga kammu dow himbe ḅe hulataa mo fu, e dow wadooḅe ko halli e suudira goonja der hal-lande mum. ¹⁹ Ko haani neddo anna dow Alla e laabani ḅe, gam Alla e hoore mum hollitii ḅe dum. ²⁰ Diga Alla tagi duuniyaaru, ko yi'ataake e makko, hande jon baawde makko tabitiide, e Allaaku makko, e faamee diga ko o tagi. Gam majjum, yeddube woodaa laawol dadirde. ²¹ Bee anni Alla, amma ḅe teddinay mo hande no haani Alla teddiniree, ḅe jettay mo bo. Miilooji maḅḅe majjinii ḅe. Berde maḅḅe de galaa faamu niḅḅii. ²² Bee gada hande woodube faamu, amma ḅe laatake haarjaabe. ²³ Be battontiri teddujal Alla mo maayataa e tooruuje nandinaade e himbe maayoobe, e pooli, e bisajji di koyde naayi, e daasotoodum.

²⁴ Gam majjum, Alla yoofi ḅe ḅe gada cobudum, hande no suuno berde maḅḅe yidi. Nonnon ḅe cobinirta balli maḅḅe, kambe e ko'e maḅḅe. ²⁵ Be battontirii goonja Alla e fewre. Be teddinii ko tagaa, ḅe caafi dum, ḅe acci Tagudo, mo yettoore wonani faa abada. Aami!

²⁶ Gam majjum, Alla yoofi ḅe ḅe tokkoo suunooji maḅḅe centiniidi. Rewbe maḅḅe wattontiri baaldal hande no tawiraa, ḅee gada ko luudontirii e ko tawaa. ²⁷ Hande non worbe bo acci waaldugo e rewbe, witti e waalontira hakkune mum. Bee gadontira ko sentinii hakkune maḅḅe. Hande non, ḅe keban riiba majjere maḅḅe.

²⁸ No ḅe calii annitingo Alla, kan wadi ko o yoofi ḅe der majjere maḅḅe, ḅe gadi ko haanay wadeego. ²⁹ Be kebbi hallande iri ney fu, e deedi bondi, e suunooji, e ganyaani. Bee kebbi kaajal e warugo himbe e kabe e nyaamugo himbe amaana. Bee yoyi dow dabareeji bondi e munaafitaaje.

Bee nyo'a himbe. ³⁰ Bee jaanca himbe, ḅee banyi Alla, ḅee jara hennu. Bee goodi manju hoore, ḅee juro, ḅee goodi yoyre dow dabareeji bondi. Be dowtantaako saareeji maḅḅe. ³¹ Be galaa hakkillo, ḅe kebbintaa ka ḅe bati. Be galaa endam, ḅe galaa yurmeene. ³² Bee anni, sariya ka Alla resi dow wadooḅe iri majjum, maayde nun, ḅe daroraaki wadugo dum tan, amma ḅee teddina wadanbe dum bo.

2

Kiita Alla poortiika

¹ To non, an kiitotoodo wobbe, baa to moy laatidaa, a woodaa laawol accitaneego hakku. To aa hiitoo wobbe, hoore maa nun kiitotodaa, gam ko kiitantodaa ḅe, kanjum gadataa. ² Een anni Alla hiitoto wadooḅe huune dum e goonjaaku. ³ An kiitotoodo wobbe ko aa wada hande ko ḅe gadata, aa miili a dadan kiita Alla na? ⁴ Naa a wonu nun aa yawoo manju neddaaku Alla e sawraare mum e munyal mum? A annitay no Alla hollii maa neddaaku mum gam tuubaa na? ⁵ A yoorinii berne maa, a yidaa tuubugo. Gam majjum, a foodanan hoore maa mone Alla mawne, nyaanne o hollitinta mone makko. Nyaanne mum, o hiitoto e tawreeta makko poonniitiika. ⁶ O yoban moy fu jaka gadu muudum. ⁷ Tinniibe e wada ko woodi e daartira teddujal e manju e ko tabotoo, Alla hokkan ḅe yonki tabitiiki. ⁸ Amma yidube jeddi, e saliibe goonja, e tokki ko halli, mone e tikkere Alla yanan dow maḅḅe. ⁹ Billaare e jibayeere duudanano gadoowo ko halli fu, aran, Yahuduuḅe, den ḅe lenyi janani. ¹⁰ Manju e teddujal e jam laatanto wadooḅe ko woodi fu, aran, Yahuduuḅe, den ḅe lenyi janani. ¹¹ Gam Alla suddontirtaa himbe.

¹² Wadube hakke dow dullere annal tawreeta fu, halkan hinaa e tawreeta. Amma wadube hakke e anniri tawreeta, hiitorte e tawreeta. ¹³ Hettintooḅe tawreeta bane laatii foonniitiibe yeeso Alla. Gollirooḅe ko tawreeta bati tan, laatintee foonniitiibe. ¹⁴ Be lenyi janani, woodaa tawreeta, amma ḅee gada ko tawreeta wi'i e sago maḅḅe. Be goodaa tawreeta, amma ḅee laatanii ko'e maḅḅe tawreeta. ¹⁵ Be kollitii golle de tawreeta yami e Winnii e berde maḅḅe. Cuudiidum berde maḅḅe e seedanoo ḅe dum. Tife miilooji berde

maḅḅe e gacoo ḅe, tife bo, dii caloroo ḅe. ¹⁶Dum hollitinto nyaanne Alla hiitoto miilooji himḅe cuudiidi. O wadan dum diga e Yeesu Almasiihu, hande no linjiila ka baajotoomi bati.

Yahuduube e tawreeta

¹⁷Aa nodda hoore maa Yahuduujoo, aa darii dow tawreeta, aa juroro Alla. ¹⁸Aa anni ko Alla yidi, aa anni suttontirgo ko woodi gam a janjinaama tawreeta. ¹⁹Aa miili a fotii ardanaago wumuḅe, kollaa wonuḅe der niwre jayjol. ²⁰Aa ekkitina ḅe galaa annal, aa janjina sukaaḅe. Aa woodi annal e goonja diga e tawreeta. ²¹An janjinoowo wobḅe, a janjintaa hoore maa na? Aa waajoo wobḅe to ḅe bujju, go an aa wujja! ²²Aa wi'a: «to on jeenee», go an aa jeena? Aa wanyi tooruuje, go aa wujja ko woni der cuudi majje! ²³Aa mawnitoroo tawreeta, go aa yawna Alla e yaartaago ka. ²⁴Dewtere wi'ii: «Gam daliila moodon acci ḅe lenyi janani e yenna inne Alla.»

²⁵E goonja juulnol e nafa to a dōwtanike tawreeta, amma to a yaartake tawreeta, a laatake hande a juulnaaki. ²⁶To mo juulnaaki wadii ko sariya yamata, mo juulnaaki on fotay daarego hande juulniido na? ²⁷Mo juulnaaki, go e dōwtanii ko tawreeta bati, o hiitete an goodudu tawreeta e juulnol, go a dōwtanaaki ka. ²⁸Hinaa ko yi'etee yaasi ḅannu laatinta neddo Yahuduujoo, hinaa bo ko wadeteḅe dow ḅannu laatii juulnol. ²⁹Yahuduujoo e goonja, woni laatiiido dum diga der. Juulnol goonjakuwol bo woni ḅol Ruuhu wadata der ḅerne, hinaa ḅol tawreeta wadata. Iri Yahuduujoo on, Alla nun manata dum, himḅe bane.

3

¹Den to non, ume nun Yahuduujoo ḅurdiri ḅe lenyi janani? Ume woni nafuwe juulnol? ²Nafuwe majjum e mawni dow laabi fu. Aran, Yahuduube nun Alla arti yowani haala mum. ³To non, to wobḅe maḅḅe laataaki hoolaabe, dum hadan Alla laataago koolaado na? ⁴Wadataako! Dum annitinte no Alla laati nun goonjaajo, himḅe fu bo e laatii fewooḅe. Gam e wannii:

«A annitinte aa laatii poonnitiido diga e haala maa, to a hiitaama, a jaaloto.»

⁵Amma to dullere goonjaaku meeden e hollita foonnitaare Alla, den ume bi'eten? Alla laataaki poonnitiido to mone makko ummake dow meeden na? Mii bata do hande no himḅe batirta. ⁶Aawo nun nun bane, Gam to non non nun, noy Alla hiitor-too duuniyaaru?

⁷Gam to fewre am e beyda hollugo goonja Alla, e teddina mo, ume kiitanteemi hande mi laati nun hakkeejo? ⁸Wobḅe e hallina men e wi'a, menen nun wi'ata: «En gadee ko halli gam ko woodi wurtoo diga e majjum.» Kamḅe, ḅe kiitete no haaniri.

Poonnitiido walaa

⁹To non, enen Yahuduube een ḅuri horiiḅe na? Aawo, baa sedda! Gam mi hollii no Yahuduujoo e mo laataaki Yahuduujoo fu na'on e baawde hakke. ¹⁰Dewtere wi'ii:

«Poonnitiido walaa, baa gooto,

¹¹mo faamu baa gooto walaa,

daartoowo Alla walaa, baa gooto.

¹²Himḅe fu majjii, ḅe fu ḅe biisake,

gadoowo ko woodi walaa,

baa gooto.

¹³Konoli maḅḅe e nandi e caabeeje maḅḅitiide,

ḅee jammoo himḅe e delle maḅḅe.

Tondi kunnude maḅḅe e hebbi tooke, hande bolle pure.

¹⁴Kunnude maḅḅe e hebbi jaa'ooje e boliide naawude.

¹⁵Koyde maḅḅe e yawdanoo reyyitingo yi'iyam himḅe.

¹⁶Halkere e bone e woni to ḅe jahi fu.

¹⁷ḅe annaa laawol jam.

¹⁸Kulol Alla walaa e berde maḅḅe baa sedda.»

¹⁹Een anni ko tawreeta wi'i fu, ka wi'anay dum maa wonḅe e makka. Den kunnude fu muḅḅoto, gacce himḅe fu annitee yeeso Alla. ²⁰Gam majjum, walaa laatinteedo poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam tawreeta hollan nun himḅe hakkeji mum.

No Alla laatinirta himḅe foonnitiibe

²¹Jooni, Alla hollitii laawol no o laatinirta himḅe foonnitiibe, hinaa e tokkugo tawreeta. Nun dewte tawreeta, e annabiibe seedinoo der binni. ²²Alla laatinan himḅe foonnitiibe gam ḅe goondinii Yeesu Almasiihu. Dum laatanto goondindo fu, gam Alla ḅurontirtaa himḅe. ²³Himḅe fu wadii hakke, ḅe tampi yottaago tedduḅal ḅal Alla

hokkata. ²⁴ Amma Alla wadani *be moyyere*, laati *be foonnitiibe gam Yeesu Almasiihu*, cooditiido *be*. ²⁵ Kanko nun Alla laati sadaka moytoojum hakkeji goondinbe yi-iyam makko. Hande non Alla hollitiri foonnitaare mum e munyaal mum dow hakkeji gadanoodi hiitaaka. ²⁶ O wadii dum gam o hollita foonnitaare makko der wakkati ki gonden jooni. Dum hokkii mo laawol laataago poonnitiido e laatingo goondindo Yeesu fu poonnitiido.

²⁷ Ume nun horii ko jurortee kade? Goddum walaa! E sariya kaye? E dwtanaago tawreeta na? Gam Alla daarataa dwtanaago tawreeta, goondinki tan o daarata. ²⁸ Gam emen miili e goondinki nun neddo laatinirtee poonnitiido, hinaa gam tokkugo tawreeta. ²⁹ Naa Alla laati nun Alla mo Yahuduube tan na? O laataaki Alla *be lenyi janani na?* Seko walaa, o laati nun Alla *be lenyi janani bo*. ³⁰ Alla gooto nun woni. Kanko laatiinta juulniibe foonnitiibe sabbu goondinki ma6be. Kanko bo laatiinta *be juulnaaki foonnitiibe sabbu goondinki ma6be*. ³¹ Den fu, en moytan nun tawreeta gam en goondinii na? Abada! En moytataa ka, amma een tabbitina ka!

4

Goondinki Iburahiima

¹ Ume bi'eten dow Iburahiima maama lenyol meeden? Ume o hebi? ² To Iburahiima laatiinaama poonnitiido gam gadu mum, den o waawan ko mawnitii, amma yeeso Alla bane. ³ Gam Dewtere wi'i: «Iburahiima goondinii Alla, go Alla daari mo poonnitiido sabbu goondinki makko.» ⁴ To goddo gollake, sey joomum yobee joddi mum, moyyere bane o wadanaa, ko haanani mo nun. ⁵ Hande jon bi'en goddo waday golle, amma o goondinii Alla laati-noowo hakkebe foonnitiibe. Alla daaran mo poonnitiido gam goondinki makko. ⁶ Hande nun Dawda batirani barke de neddo hebata to Alla, baa to o waday gadu geetu. O wi'i:

⁷ «Barke laatanii *be boofi mum yaafaa, e be hakke mum moytaa.*

⁸ Barke laatanii neddo mo Joomiraawo li-may hakkeji mum.»

⁹ Barke den juulniibe tan nun resanaa de na? de laataanaaki *be juulnaaki na?* Gam

en bi'i: «Alla daarii Iburahiima poonnitiido gam goondinki mum.» ¹⁰ Wakkati dey nun dum laatanii Iburahiima? De o juulnii na? Naa, de o juulnaaki? De o juulnii bane, amma diga o juulnaakino nun. ¹¹ Alla hokkii mo juulnol, jol laatii alaama foonnitaare ne o hebi. E goondinki o hebi dum diga o juulnaakino. Hande non, o laatorii maama goondinbe fu, *be juulnaaki, gam kambe bo be daaree foonnitiibe*. ¹² O laatake bo baaba juulniibe. *Be daroraaki juulnol tan nun batananmi, amma tokku6e laawol goondinki maama meeden Iburahiima, diga o juulnaaki.*

Alkawal Alla

¹³ Iburahiima e lenyol mum hab6anaama alkawal rona duuniyaaru nu. Hinaa gam oo tokkii tawreeta. O hab6anaama alkawal jol gam foonnitaare makko ne o hebiiri goondinki. ¹⁴ Gam majjum, to tokkugo tawreeta nun hokkata donju, den mum goondinki laatake baanji, alkawal bo moytaama. ¹⁵ Tawreeta waddan nun mone Alla. To tawreeta walaa, yaartaago ka bo walaa.

¹⁶ Gam majjum, alkawal Alla dow goondinki nun darii, gam jol laato e moyyere dow lenyol Iburahiima nu. Hinaa tokku6e tawreeta tan jol laatanii, amma goondinbe hande non Iburahiima laatiido maama meeden en fu goondiniri. ¹⁷ Dewtere wi'i: «Mi wadii maa baaba himbe lenyi duuddi.» (Iburahiima woni maama meeden en fu), yeeso Alla mo o goondini. Alla pintinoowo maay6e, laatiinoowo ko walaano laato. ¹⁸ Iburahiima hoolake, wakkati daliila hoolaago walaa. O hoolake, o goondini, nun nun o laatorii baaba himbe lenyi duuddi, hande non Alla wi'unoo mo: «Nii lenyol maada laatoyto.» ¹⁹ Goondinki Iburahiima tampay, baa non duubi makko wadan hewre. Oo anni bannu makko faanake maayugo, Saratu debbo makko bo rimataa kade. ²⁰ O waday seko dow alkawal Alla, o saloo goondingo. Amma goondinki makko semmidinii mo, o teddini Alla. ²¹ O tabbitini no Alla e woodi baawde hebbingo alkawal mum. ²² Gam majjum, Alla daari mo poonnitiido. ²³ Amma hinaa gam makko tan dum winnaa: «O daaraama poonnitiido.» ²⁴ Gam meeden nun, enen bo, Alla daaran goondinki men. En goondinii Alla pintindo Joomiraawo meeden Yeesu diga maay6e.

²⁵ Yeesu on maayi gam boofi meeden, o fintinaama gam laatineden foonnitiiḃe.

5

Almasiihu waddii jam hakkune men e Alla

¹ En laatinaama foonnitiiḃe gam en goondinii. Jooni jam wadii hakkune meeden e Alla, sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ² Kanko yottini en moyyere Alla ne gonuden e muudum jooni. Dum laatake gam goondinki meeden. Een juroro hoolaare heḃugo gedu der tedduḃal Alla. ³ Hinaa kanjum tan, een juroro bo tooraaji meeden, gam een anni tooraaji riman munyal. ⁴ Munyal e rima hoolaare semmidinne. Hoolaare semmidinne e wadda heḃaago ko warata yeeso. ⁵ Hoolaago ko warata yeeso majjintaa en, gam Alla wattii yidde mum der berde meeden, diga e Ruuhu Ceniido mo o hokki en.

⁶ Gam wakkati de en galaano semme, den nun Almasiihu maayani en, enen hakkeḃe no wakkati ki o subii yottii. ⁷ E sadi neddo nootoo maaya gam poonnitiido. Wadoto neddo nooto maaya gam neddo geeto. ⁸ Amma Alla hollitii en yidde mum. Gam Almasiihu maayanii en wakkati latinoden hakkeḃe. ⁹ To en laatinaama foonnitiiḃe gam yiyam Almasiihu, den kan, een anni en dadan mone Alla sabbu makko. ¹⁰ Wakkati latinoden wayḃe Alla, o weldinii en e hoore makko diga e maayde Biyiiko. Jooni en beldii e makko, to non en keḃan hisineego gam yonki Biyiko. ¹¹ Kanjum tan bane, een juroro Alla sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, beldindo en e makko jooni.

Aadamu e Almasiihu

¹² Diga e neddo gooto nun hakke naatiri duuniyaaru. Diga hakke bo maayde wari, go ne sankitii dow himḃe fu, gam ḃe fu ḃe gadii hakke. ¹³ Diga tawreeta waray, hakke na'onno der duuniyaaru, amma de limaakano, gam tawreeta walaano. ¹⁴ E non fu maayde nun laamii diga Aadamu faa yottii Muusa. Ne laamake baa dow ḃee do waday hakke hande de Aadamu waduno.

Aadamu on woni misaalu garoowo. ¹⁵ Dokkal Alla foonnataake e hakke Aadamu. E goonja, himḃe duuḃḃe maayii gam hakke neddo gooto. Amma endam Alla, e moyyere ne o wadani duuḃḃe diga e neddo

gooto, waato Yeesu Almasiihu, e buri nun mawnugo. ¹⁶ Kade bo dokkal Alla, e hakke neddo gooto, gootum bane. Gam kiita warii diga e hakke neddo gooto. Baawo boofol gooto, Alla doyyii himḃe fu kiita. Amma baawo boofi duuddi, dokkal moyyere Alla wari, laatini duuḃḃe foonnitiiḃe. ¹⁷ Diga e hakke neddo gooto, maayde laamii dow himḃe fu gam neddo gooto on. Amma ko neddo gooto wadi, e buri mawnugo. O hokkorii ḃe moyyereji makko, o laatini ḃe foonnitiiḃe. Be keḃan yonki, ḃe laamodoo e makko.

¹⁸ Boofol neddo gooto accii himḃe fu doyyaa kiita. Hande non bo gadu geetu nu neddo gooto wadi acci himḃe fu heḃi foonnitaare, hokkaa yonki. ¹⁹ Dullere dowtaare neddo gooto accii himḃe duuḃḃe laatii hakkeḃe. Hande non bo dowtaare neddo gooto accirta himḃe duuḃḃe laatoo foonnitiiḃe.

²⁰ Tawreeta Muusa warii gam hakke beydoo. Amma to hakke beydii, don nun moyyere Alla buri beydaago. ²¹ Hakke acci maayde laamii. Hande non bo foonnitaare acciri moyyere Alla laamii gam keḃen yonki tabitiiki ki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokkata.

6

Maayidingo e fintidingo e Almasiihu

¹ Den mum, ume bi'eten? En tabitinto nun wadugo hakke gam moyyere Alla beydoo na? ² Wadataako! Gam dow wecco hakke, en maayii. Noy kade buurirten der majje? ³ E goonja on annaa enen wadanaaḃe batisi e inne Yeesu Almasiihu, en kawtii e maayde makko na? ⁴ Diga e batisi, en maayii, uwidaden e makko. Almasiihu fintii e maayḃe sabbu baawde Baaba teddude, hande non enen bo, buurirten gonki kesi.

⁵ To en kawtii e makko dow maayde nandune e ne makko, en pintan bo hande no o fintiri. ⁶ Een anni jikku meeden kiingju tiggi-daama e makko dow leggal palaanaal. Dum wadaama, heḃa bannu meeden hakkewol halka, gam to en laatoo kade maccuḃe hakke. ⁷ Gam to goddo maayii, hakke woodaa baawde dow makko. ⁸ To en maaydii e Almasiihu, een koolii no en buuridan e makko bo. ⁹ Een anni Almasiihu pintudo diga maayḃe, maayataa kade. Maayde woodaa baawde dow makko. ¹⁰ Almasiihu

maayii, de woore gam hakke, dum heyii faa abada. Jooni oo wuuri, gam Alla bo o wuuri. ¹¹Hande non, onon bo, daaree ko'e mon hande maayube dow wecco hakke, den buuranon Alla sabbu Yeesu Almasiihu.

¹²Gam majjum, to on accee hakke laamanoo balli moodon maayooji, to on dwtanee suunooji majji. ¹³To on kokkee hakke jokkule balli moodon de gadira ko foonniitaaki. Amma kokkee Alla ko'e moodon. On maayino, jooni oon buuri. To non kokkee mo jokkule moodon, de laatoowu gadirdum ko foonnitii. ¹⁴To on accee hakke laamanoo on, gam der tawreeta bane gonudon, amma der mooyere Alla.

Gollantooḃe foonniitaare

¹⁵Ume kade? En tokkoto nun wadugo hakke gam der mooyere nun gonuden hinnaa der tawreeta na? Dum wadataako! ¹⁶On annaa na? Mo gadudon ko'e mon maccube mum, gam dwtanodon dum, kanko dwtantodon. Wadoto hakke nun, jaarooje der maayde, dum bo dwtaree jaarore der foonniitaare. ¹⁷Yettoore laatanoo Alla! On laatikenoo maccube hakke, amma jooni on dwtanake e berde moodon fu janjinol ḡol janjinadon. ¹⁸On dindinaama diga e hakke, on laatake gollantooḃe foonniitaare. ¹⁹Mii bata do hande no himbe woowi batirgo, gam tampere moodon. On kokkiino balli moodon, gadudon ko tuuni e ko wuurii, oon gada ko halli. Hande non jooni bo, kokkee balli moodon laatonon gollantooḃe ko foonnitii gam laatonon seniibe.

²⁰Wakkati laatinodon maccube hakke, foonniitaare woodaano baawde dow moodon. ²¹Ume keḃunodon no gadunodon ko centirton jooni? Heennyitirde majjum laati nun maayde. ²²Amma jooni, on dindinaama e hakke. On laatike maccube Alla, riiba majjum laatii laabineego. Heennyitirde majjum laati yonki tabitiiki. ²³Riiba hakke, maayde nun. Amma kokkal Alla laati nun yonki tabitiiki der kawtal men e Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden.

7

Goondindo firtake e tawreeta

¹Banniraabe, mii badda on hande annube tawreeta. Oon anni tawreeta dawrantaa maa neddo to emo wuuri. ²Hande non debbo banjaado, tawreeta habḃii dum e

gorum wakkati guurnam goriiko. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta kaḃḃunooka mo e goriiko. ³Amma to o laatike debbo goddo diga goriiko e wuuri, o noddete jeenoowo. Amma to goriiko maayii, o firtake e tawreeta, o noddataake bo jeenoowo baa to gorko goddo hoowii mo. ⁴Hande non dum laatii e moodon onon bo, banniraabe am. Sabbu maayde Almasiihu on pirtaama e tawreeta. On laatake jeyde Almasiihu mo Alla fintini diga maaybe gam gaden ko fottanta Alla. ⁵Wakkati gadetenno ko suunooji balli men yidi, en tokkiino gidaadi hakke yiwude e tawreeta. Tawreeta kan gollotono der men e yaara en e maayde. ⁶Amma jooni, en pirtaama e tawreeta, en maayii dow wecco makka. Gam majjum en caafirtaa Alla e laawol kiinḡol ḡol tawreeta binnaaka. Amma een caafa mo e laawol kesol ḡol Ruuhu makko.

Tawreeta moytataa hakke

⁷Den, ume bi'eten kade? Tawreeta laati nun hakke na? Abada! Amma, diga e tawreeta nun annirmi ko woni hakke. Gam mi annataano ko woni suuno to tawreeta wi'ayno: «Taa suuna.» ⁸Hakke hebii laawol diga e umuroore, de gattimmi suunooji iri diye fu. Gam to tawreeta walaa, hakke bo waatii. ⁹Naane, ko mi annaano tawreeta, emi wuurunoo. Amma no umuroore wari, hakke hebii baawde, ¹⁰den min, maayumi. Umroore kaanunoone hokkammi yonki, waddanii am maayde. ¹¹Gam hakke hebii laawol diga e umuroore, yoyrimmi, yaarimmi der maayde.

¹²Hande non, tawreeta e laatii ceniika. Umroore bo e laatii seniine, foonniitiine, woodune. ¹³Jooni, ko woodi laatanike am maayde na? Abada! Amma gam hakke hollitoo no de laati nun hakke e goonja, de gollirii ko woodi, go de barimmi. Hande non, diga e umuroore, hakke hebii hollitiri hallande mum fu.

Haḃidingo e hakke

¹⁴Een anni tawreeta yiwii diga Ruuhu. Amma min, mii laatii neddo tampudo, mii laatii maccudo hakke. ¹⁵E goonja, mi faamataa ko gadanmi. Ko jidumi, mi wadataa dum, amma ko banyumi, gadanmi. ¹⁶To mii wada ko mi yidaa, edum hollita no mi nootake tawreeta e woodi. ¹⁷Jooni, min bane wadata ko gadanmi, hakke gonude der am wadata dum. ¹⁸Gam mii anni, ko woodi

walaa der am, waato der bannu am. Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi waawataa ko wadi dum. ¹⁹Mii yidi wadugo ko woodi, amma mi wadataa dum. Kalludum ko mi yidaa gadanmi. ²⁰To mii wada ko mi yidaa, min bane wadata dum, amma hakke gonude der am wadata dum.

²¹Daa ko ji'umi e wadoo der am: mii yidi wadugo ko woodi, amma go kalludum e takkii am. ²²Der luggudum berne am, mii seyorii tawreeta Alla. ²³Amma mii yi'a tawreeta gokka der am, kaβidoowa e tawreeta ka hakkillo am jabi. Ka latinimmi maccudo tawreeta hakke gonude der am. ²⁴Kayto! Mii laatii neddo jurminiido! Moy rindintammi e bannu maayoowol hol? ²⁵Yettoore laatanoo Alla, diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu!

Min, der hakkillo am, mi laati nun maccudo tawreeta Alla, amma der am, mii maccudo tawreeta hakke.

8

Goonki mo Ruuhu Alla durata (Galaatiya 3.13-14, 5.16-25)

¹Gam majjum, jooni, hawtuβe e Yeesu Almasiihu doyyataake kiita. ²Gam tawreeta Ruuhu e hokka yonki to goddo hawtii e Yeesu Almasiihu. Kanka rindinimmi diga tawreeta hakke, e maayde. ³Tawreeta Muusa waawayno ko wadi dum gam tampere bannu. Amma Alla wadi dum. O liloy 'Biyiiko tii etti bannu nandurhol e bannu hakkeβe gam o firta βe diga hakke. Hande non o hiitorii hakke gollotoode der balli meeden. ⁴O wadii dum gam foonnitaare ne tawreeta yami, hebba dow meeden. Hande non, en jahataa kade no bannu yidiri, amma no Ruuhu yidiri. ⁵Tokkiβe jidaadi bannu, ko bannu yidi βe miijantoo. Amma tokkiβe Ruuhu, dum Ruuhu βe miijantoo. ⁶Tokkugo jidaadi bannu, maayde nun. Amma tokkugo ko Ruuhu yidi, yonki e jam nun. ⁷Tokkudo jidaadi bannu laati nun ganyo Alla. O dowtantaako tawreeta Alla, o waawataa du ko dowtanii ka. ⁸Wadooβe ko balli mum yidi waawataa ko fottani Alla.

⁹Onon kan, on tokkaaki jidaadi moodon, amma Ruuhu Alla, to Ruuhu on e woni e moodon kan. Mo walaa Ruuhu Almasiihu, laataaki mo makko. ¹⁰To Almasiihu na'on der moodon, e non fu balli moodon maayan gam hakke, amma ruuhu moodon

wuuran gam on laatinaama foonnitiibe. ¹¹Alla fintinii Yeesu diga maayβe. To Ruuhu makko na'on der moodon, den kan pintindo Yeesu Almasiihu diga maayβe, hokkan balli moodon maayooji yonki, diga e Ruuhu makko gonodu der moodon.

¹²To non non, banniraabe, een jogii nya-maane. Amma hinaa nyamaane suunooji balli jogiden gam gonoden no di jidiri. ¹³To oon tokki jidaadi bannu, on maayan. Amma to on barri di diga e Ruuhu Alla, on buuran. ¹⁴Gam βe Ruuhu Alla dowata fu, kamβe nun laatii βiββe Alla. ¹⁵Ruuhu mo Alla hokki on latinay on maccuβe, hakko gonodon kade der kulul. Amma o latinii on βiββe Alla. Ruuhu acci een nodda Alla «Abba» waato Baaba. ¹⁶Ruuhu Ceniido e hoore mum, e seedanoo ruuhu meeden, en laati nun βiββe Alla. ¹⁷To een laatii βiββe Alla, en donan ko Alla resani himβe mum. En donidan dum e Almasiihu. To en toorodike e makko, en donidan bo teddujal e makko.

Teddujal garoowal

¹⁸Mii anni tooraaji meeden di jooni, foonnataako e teddujal garoowal, jal Alla sup-pitananoyta en. ¹⁹Ko tagaa fu e haabi yi'a wakkatiire ne o hollitinta teddujal βiββe makko. ²⁰Gam ko tagaa fu naatinaama der jeyaanaaku, dum laatinaa baanji, hinaa e yidde majjum, amma sabbu naatindo dum e maggu. Amma e non, hoolaare na'on. ²¹Ko Alla tagi fu firtete e jeyaanaaku halkere. Den dum heba rindineego e teddujal jal βiββe Alla hebata. ²²Gam een anni, faa jooni, tagaadum fu e uuma e tooroo hande debbo dimoowo. ²³Tagaadum tan bane tooroto. Baa enen βe Alla hokki Ruuhu mum hande kokkal artuwal, een uuma. Enen bo, een kaabi Alla rindina balli meeden, laatina en βiββe mum. ²⁴En kisinaama, amma een kedii taw. To een ji'a huune ko tammihiden hebugo, dum laataaki kade tammuwe. Moy nun tammihintoo ko yi'i? ²⁵Amma to een tammihii ko en ji'ataa yottoto, en kettinto dum e munyal.

²⁶Hande non bo Ruuhu e wara wallugo en der tampe meeden. En annaa du'aago hande no haani. Amma Ruuhu e hoore mum e du'anoo en e uumaali di neddo waawataa ko bati. ²⁷Alla annudo ko woni der berde himβe e anni ko Ruuhu yidi. No

Alla yidiri bo, nun nun Ruuhu du'orantoo himbe makko.

²⁸Een anni bo, ko Alla wadata fu, oo wada dum gam boodfum yidube mo, kambe be o subii hande no o resiri. ²⁹Himbe be Alla anni diga aran, o subii be diga fuddoode be nanda e Biyiiko. Den Biyiiko laato afo caka banniraabe duubbe. ³⁰Be o subii diga fuddan, o noddii dum. Be o noddii bo, o laatinii dum foonnitiibe. Be o laatinii foonnitiibe, o teddinii dum.

Walaa ko seennata en e yidde Alla

³¹Ume bi'eten kade dow haala kan? To Alla e wondi e meeden, moy waawata ko haadi en? ³²Kanko, mo saloraaki Biyiiko, amma o hokkitirii mo gam meeden en fu. Noy woni o hokkirtaa en ko o woodi fu e moyyere, diga e Biyiiko? ³³Moy nun gaccoto be Alla subii? Walaa! Gam Alla nun laatinii be foonnitiibe! ³⁴Moy waawata ko doyyi be kiita? Walaa! Yeesu Almasiihu maayii gam maabe. Ko buri fu, o fintii, o na'on joodii nyaamo Alla, oo du'anoo en. ³⁵To non non, moy nun waawata ko seenni en e yidde Almasiihu? Billaare na, jibayeere na, tooreego na, rafo na, talakaaku na, kaliire na, naa kaafahi? ³⁶Hande no Dewtere wi'i:

«Gam maada acci emen gonii nyalaane fu der kaliije maayde,

emen daaraa hande baali kiiseteedi☆.»

³⁷Amma der huune dum fu, en kebii jaalorgal sabbu jidudo en. ³⁸Gam mii anni, walaa ko seennata en e yidde makko. Baa maayde, baa guurnam, baa malaykaabe, baa baawdeejii, baa ko warata jooni, dum bo ko waroyta yeeso, dum bo semme gom, ³⁹baa baawdeejii gonudi dow, dum bo baawdeejii gonudi ley, to dum bo tagaadum gom, walaa e majjum ko seennata en e yidde Alla nee do hawti en e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

9

Pol e wullana himbe lenyol mum (Galaatiya 4.22-31)

¹Ka batanmi do goonja nun. E inne Almasiihu, mi fewataa. Cuudiidum berne am bo e seedanoo am diga e Ruuhu Ceniido no goonja nun batanmi. ²Berne am e biisii puy, mii woodi toora ka heennyataa, der

berne am. ³Mi wanyay laataago jaa'aado, mi seenniree e Almasiihu to dum nafanno banniraabe e baabiraabe am, be lenyol am. ⁴Kambe woni Isira'iilaabe, be Alla laatinii fiibe mum, holli be teddujal mum. Be kebii alkawalji e tawreeta. O hollii be no be caafirta mo, o batii be o wadanan be huune duuddum. ⁵Kambe laatinii yiwube diga e kaakiraabe amen. Almasiihu bo yiwi e lenyol nol. Kanko woni Alla jintudo huune fu, yettoore laatanoo mo faa abada. Aami!

⁶To non non haala Alla tampu nun na? Gam yiwube e lenyol Isira'iila fu bane woni Isira'iilaabe. ⁷Yiwube e lenyol Iburahiima fu bane woni fiibe makko. Gam Alla wi'i Iburahiima: «Diga e Isiyaaku kebataa lenyol innitirteengol inne maa». ⁸Ko dum yidi wi'ugo woni: rimaabe e bannu bane laatinii fiibe Alla, sey rimaabe dow alkawal Alla. Kambe nun limetee der lenyol makko. ⁹Gam Alla haabani mo alkawal wi'i: «Mi wittaana mawuuri hande nii, mi tawan Saratu rimii fiddo gorko.»

¹⁰Don tan bane. Rebeka bo hebii reedu siwtube. Baaba maabe nun Isiyaaku, maama meeden. ¹¹Sukaabe ben rimaakano taw, be gaday ko woodi, dum bo ko halli. E nun fu, ko Alla resi nun wadata. Cubol makko daraaki dow gadu, amma dow no o resiri, kanko cuboowo. ¹²Alla wi'i Rebeka: «Mawniraawo jagganto miiraawo.»

¹³Hande ko winnaa: «Yaakuubu jidumi, Isuwa banyumi☆.»

¹⁴Den, ume bi'eten? Ko Alla wadata foortaaki na? Abada! ¹⁵Nani ko o wi'i Muusa: «Mi endoto mo endotoomi, mi yurmoto mo jurmootoomi.» ¹⁶Hande non, cubol Alla daraaki dow sago neddo, dum bo dow anniya mum, amma diga e Alla endotoodo dum yiwi. ¹⁷Gam Dewtere batii dow Fiirawna, wi'i: «Mi subii maa e sago am gam mi hollita baawde am dow maa, kade bo gam inne am sankitoo e duuniyaaru fu☆.» ¹⁸Den, Alla endoto mo yidi, yoorinan berne mo yidi.

¹⁹A yaman am bi'aa: «Ume acci ko Alla e gaccoo himbe? Moy waawata ko salii sago makko?» ²⁰Amma an, moy laatidaa faa jeddantiraa e Alla? Fayande waawan ko yami mahudo dum: «Gam ume ko mahirdaa am ninni na?» ²¹Mahoowo payande woodaa hoore mum wada ko yidi e loope goote den

☆ 8:36 Jabuura 44.23.

☆ 9:13 Malakiya 1.2-3

☆ 9:17 Wurtaago 9.16

na? E loope goote den, o waawan ko mahi payande godde de teddujal, o maha godde bo de walaa teddujal.

²² Alla yidii hollitingo mone mum e baawde mum. Amma o munyanii himbe puy, kambe haanannoobe mone makko, resanoobe gam halkere. ²³ O wadii dum gam hollitingo teddujal makko manjal dow be o endii. O siriyake dum gam be o yidi teddingo. ²⁴ Himbe ben woni enen be o noddi, hinaa caka Yahuduube tan, amma e caka be laataaki Yahuduube bo. ²⁵ Kanka nun Alla bati e dewtere annabi Hose'a o wi'i:

«Lenyol njol laataakino lenyol am, mi noddan njol lenyol am, lenyol njol yidaakano, mi noddan njol lenyol am jidaarjol.

²⁶ Kade bo, to be bi'etenoo, be laataaki himbe am,

ton be noddete e bi'bbe Alla mo yonki[☆]»

²⁷ Annabi Esaaya bo batii haala Isira'iilaabe, wi'i: «Baa to bi'bbe Isira'iila duudii hande jaaneeri maayo, wofbe ma'bbe tan hisintee.

²⁸ Gam Joomiraawo hebbinan law haala ka o bati fu, deydey, dow leydi do.» ²⁹ Kade bo non Esaaya wi'unoo diga booydum:

«To Joomiraawo hooreejo konunkeebe accanayno en lenyol baa sedda, en laatotono hande Sodoma, en nandanno e Gomora.»

Isira'iilaabe downtanaaki Alla

³⁰ Den, ume bi'eten? Himbe be lenyi janani dartayno laato foonnitiibe yeeso Alla, amma be kefiidum diga e goondinki.

³¹ Amma Isira'iilaabe dartube foonnitaare diga e tokkugo tawreeta, waaway ko hebi dum. ³² Gam ume nun? Gam be dartiray dum e goondinki. E anniya ma'bbe nun be dartiri dum, go be pergi dow hayre doyyoore be. ³³ Dewtere wi'ii:

«Mi yowii dow Siyoona hayre fergeteene, teppure doyyoore himbe. Amma goondindo ne fu sentintaake abada!»

10

¹ Banniraabe, mii yidi e berne am fu, Isira'iilaabe hisa. Kanjum eelanmi Alla.

² Mii seedanoo be no bee goodi tinnaare gam Alla, amma be galaa annal. ³ Be annaa

laawol njol Alla laatiniirta himbe foonnitiibe. Den be dartani ko'e ma'bbe no be laatortoo foonnitiibe. Be jiday downtanaago Alla e laawol njol o laatiniirta himbe foonnitiibe. ⁴ Almasiihu yottinii tawreeta, gam goondindo mo fu laatinee poonnitiido.

Goondindo Almasiihu fu hisan

⁵ Muusa winnii dow haala foonnitaare yi'wune e tawreeta, wi'i: «Neddo fu tokkudo tawreeta, wuuran diga e makka.» ⁶ Amma foonnitaare yi'wune e goondinki wi'i: Taa wi'u der berne maa «Moy eencata dow kammu?» Jippingo Almasiihu nun don.

⁷ Taa wi'u der berne maa bo: «Moy mutata der leydi?» Wurlingoo Almasiihu diga hakkune maaybe nun don. ⁸ Den, ume haala kan bati? «Haala Alla e badii maa, ka na'on der hunnuko maa, e der berne maa.»

Haala kan woni habaru goondinki ki men baajotoo. ⁹ To a batii e hunnuko maa Yeesu nun laatii Joomiraawo, go goondindaa der berne maa Alla fintinii mo diga maaybe, den a hisan. ¹⁰ Gam goondindo e berne mum fu, Alla laatinan dum poonnitiido. Batudo e hunnuko mum bo, Alla hisinan dum. ¹¹ Dewtere wi'ii: «Goondindo fu sentintaake.» ¹² Walaa ko suttontiri Yahuduujoo e mo laataaki Yahuduujoo. «Be fu Joomiraawo gooto be goodi. Kanko nun hokkata noddanbe mo fu jawdi makko. ¹³ Gam «noddudo inne Joomiraawo fu, hisan.»

¹⁴ Amma noy be noddirta inne mo be goondinay? Noy be goondinirta mo be nanay habaru muudum? Noy be nanirta habaru makko to baajotoodo walaa? ¹⁵ Noy himbe waajortoo to be lilaaka? Dewtere wi'ii: «Ume woodi hande koyde fiinoobe habaruuji beldi.» ¹⁶ Amma himbe fu bane downtanii linjiila kan. Hande non Esaaya wi'i: «Joomiraawo, moy nun goondini waaji amen?» ¹⁷ Hande non, goondinki e yiwa diga e nanugo, ko nanetee bo e yiwa diga e haala Almasiihu.

¹⁸ Amma mii yama kaa do: Isira'iilaabe nanay woni na? E goonja be nani! Gam dewtere wi'ii:

«Daade ma'bbe nanaama der duuniyaaru fu, Haala ma'bbe yottike kaddi leydi.»

¹⁹ Mii yama kade: Isira'iilaabe faamay woni na? Muusa artii wi'i:

«Mi wadan nawniraagu moodon ummoo dow lenyol njol on gattiray,

[☆] 9:26 Esaaya 1.9; Laatanooji 19.24-25

Mi accan mone moodon ummoo dow lenyol nol walaa annal.»

²⁰Baawo mum Esaaya hulay wi'ugo:

«Himbe be dartayno am yiitii am, mi hollitanike himbe be yamanay am.»

²¹Amma dow Isira'iilaabe, o wi'i: «Nyalaane fu mii weefi juude am gam jabugo himbe nanaruube e yeddoobe.»

11

Alla woppay Isira'iilaabe

¹Mii wi'a: Alla woppu nun himbe muudum na? O woppay be! Gam min bo mi laati nun Isira'iilaajo, taaniraawo lburahiima, mi yi'wii e lenyol Benyamin.

²Alla woppay himbe muudum be o subii diga fufdoode. Oon anni ko Dewtere bati wakkati annabi Eliya wullani Alla gam Isira'iilaabe, e wi'a: ³«Joomiraawo, be barii annabiibe maa, be pusii kiisirde maa. Min tan horii, go bee darta min bo be barammi.»

⁴Ume Alla toontii mo? O wi'i: «Mii horanii hoore am worbe ujune jeedido be jic-canaaki tooruure wi'eteene Ba'al.» ⁵Hande non bo dum laatii jooni. E woodi himbe horiibe be Alla subii e moyyere mum. ⁶To e moyyere nun o subiri be, den fu gam gadu mabbe bane. To hinaa non, moyyere laataaako moyyere*.

⁷Ume nun kade? Ko Isira'iilaabe dattannoo, be kebay dum. Be Alla subii caka maabe hebi dum. Horiibe, berde muudum yoorinaama, ⁸hande no winnaa:

«Alla maabii hakkilooji maabe, Bee goodi gite, amma be ji'ataa, bee goodi noppi amma be nanataa.

Non dum laatii faa hanne.»

⁹Dawda bo wi'i:

«Nyaamduuji juulde maabe laatanoo be pittol e to be pergotoo, dum laatanoo be dooyere, e riiba golle maabe.

¹⁰Gite maabe wuminee, dulla yi'ugo,

be laatinee jeyaabe e baadey*!»

¹¹Den, mii yama: Yahuduube fergi nun gam be jana e baadey na? Aawo! Amma sabbu fergaago maabe, be lenyi janani hefii kisdam gam nawniraagu Yahuduube umminiree. ¹²Fergaago Yahuduube laatanike himbe duuniyaaru jawdi, seekaago maabe

bo waddanii be lenyi janani jawdi. Den noy dum laatotono to Yahuduube fu tuubiino?

Kisdam lenyi janani

¹³Jooni, onon be lenyi janani nun bad-danmi. Mii laatii lilaado caka be lenyi janani, mii teddina golle am. ¹⁴Mii yidi to wadoto, mi minna nawniraagu himbe lenyol am, mi hisina wobbe maabe.

¹⁵Takkeego maabe sera weldini himbe duuniyaaru e Alla. Noy dum laatotono to be bittinaama? Dum nandan hande yi'wugo diga maayde naata e yonki. ¹⁶To peen artuja sakkaama Alla, den koriiko fu e laatanii mo. To dadi leggal e laatanii Alla, licce maggal bo e laatanii mo. ¹⁷Hande non dum laatii e himbe Isira'iila, bee laatii hande leggal jaytuhi. Licce jaytuhi wuro godde wudditaama, go an jaytuhi laddehi takkadaa dow jayri jaytuhi wuro, go aa heba nyaamdu maa diga e makki. ¹⁸Gam majjum, taa yawa licce budditaade. A woodaa laawol mawnitaago. Amma to aa mawnito, annitin no an bane roonii dadi, dadi nun roonii maa.

¹⁹Wadoto bi'aa: «Licce wuddita nun gam mi takkee to de gonunoo.» ²⁰Goonja nun! De budditaama gam dullere goondinki majje, go an takkadaa gam goondinki maa. To non non, taa mawnita, amma hulu Alla.

²¹Gam to Alla accay licce wuro, o accataa maa an bo. ²²En daaree geetaaku Alla e sadella makko. Sadella makko dow yanube, den geetaaku makko bo dow maa, to aa tabitii der geetaaku makko. To hinaa non, an bo a wudditinte. ²³To Isira'iilaabe bo tabitaaki der dullere goondinki mum, Alla takkanbe kade. Gam Alla e woodi baawde takkugo be kade. ²⁴An jaytuhi laddehi, a wudditaama takkadaa to jaytuhi ki wuro. Dum don haandanayno maa. To non, edum sadi takkugo licce jaytuhi ki wuro to de gonunoo na?

Alla e woodi yurmeene himbe fu

²⁵Banniraabe, mii yidi faamingo on asiiri dum do, gam to on daaree ko'e moodon hande woodube hakkilloo. Wobbe der Isira'iilaabe, berde mum yoorinaama. Amma dum daroto to limgal be lenyi janani hisinteebe hebbii. ²⁶Hande non, Isira'iilaabe fu hisan. Non Dewtere wi'i:

* ^{11:6} Dewte godde beydii kaa do: To e gadu maabe nun be cubiraa, den fu moyyere bane, to hinaa nun gadu laataaki gadu. ^{11:10} Jabuura 69.23-24

«Kisinoowo waran diga Siyoona,
o mooytan dullere kulol Alla caka himbe
lenyol Yaakuubu.

²⁷ Kanjum woni alkawal am e maβbe
to mi moytii hakkeji maβbe.»

²⁸ Dow wecco linjiila Yahuduuβe laatake
be Alla wanyi, gam moodon. Amma dow
wecco cubol Alla, be laati nun yidaabe
gam kaakiraabe maβbe. ²⁹ To Alla hokkii
neddo o hokku nun, to o noddi neddo bo
o noddu nun. ³⁰ Naane, on dwtanaakino
Alla. Amma joonii on keβii endam Alla
gam dullere dwtatare Yahuduuβe. ³¹ Non
bo jooni, be dwtanaaki Alla gam keβon
endam makko. Jooni, kambe bo be keβan
endam makko, hande no onon bo keβirdon.
³² Gam Alla maβbii himbe fu der dullere
dwtatare, gam o endoo be, be fu.

³³ Hey! E goonja Alla e mawni! Hakkillo
makko e annal makko e luttol! Walaa baa-
woowo ko faami no o hiitotoo, laabi makko
faamataako! ³⁴ Gam e winnaa:

«Moy anni miilooji Joomiraawo?
Moy woni kokkoowo mo saawari?

³⁵ Moy arti hokki mo, hakko o yoba dum?»

³⁶ Gam huune fu e makko yiwi, gam makko
dum woni, kanko bo woodi dum. Teddujal
laatanoo mo faa abada! Aami!

12

No haani goondinbe Yeesu wuurira

¹ Banniraabe, mii eela on sabbu endam
Alla. Kokkee mo ko'e moodon hande
sadaka yonkinteha, ceniika, pottananka
Alla. Kanjum woni sujida goonjaha,
kaanuka caafiron Alla. ² To on nandee e
himbe duuniyaaru nu. Amma accee Alla
waylita on. Hakkillooji moodon laatoo kesi.
Den on baawan suttontirgo ko Alla yidi, e
ko woodi, e ko weli, e ko hebbi.

³ Alla wadonii am moyyere mum. Gam
majjum mii wi'a moy moodon fu to daaru
hoore muudum bura ko laati. Amma
moy fu daara hoore mum jaka no foti, e
jaka goondinki ki Alla hokki dum. ⁴ Moy
meeden fu e woodi jokkule duudde der
bannu gootol. Jokkule den fu golle goote
bane wadata. ⁵ Hande non, enen bo, no
duudirden fu, en laati nun bannu gootol,
gam kawtal meeden e Almasiihu. En
fu, een jeyontiri. ⁶ Alla hokkii en dokke
feere feereje e moyyere mum. Kokkaado
gadol annabaaku, wada dum no fottiri e

goondinki. ⁷ To wallugo wobbe nun, o wada
dum e hakkillo makko fu. Janjinoowo
bo, hiinnoo janjinol mum. ⁸ Kokkaado
dokkal semmidingo himbe, o semmidina
be. Kokkaado dokkal wallugo wobbe, walla
e berne woore. Ardiido, ardo e tinnaare.
Endotoodo himbe, wada dum e seyo.

⁹ Yidde mon laatoo ne walaa munaafi-
taare. Banyee ko halli, takkee ko woodi e
semme. ¹⁰ Jidontiree e yidde banniraagu.
Moy moodon fu teddina banniraawo mum,
furina hoore mum. ¹¹ Laatee tinniibe, to on
laatee ciiwankeebe. Accee hakkillo mon e
fini. Gollanee Joomiraawo e berde mon fu.
¹² Ceyoree ko koolidon on keβan, munyane
tooraaji, tinnee e wadugo du'aaje. ¹³ Ballitee
himbe Alla e haajeeji mum, laatee weer-
noobe hobbe.

¹⁴ Barkidinee tooranbe on, barkidinee, to
on jaa'ee. ¹⁵ Ceyodee e seyotoobe, bullidee e
wulloobe. ¹⁶ Goodee miilooji gooti hakkune
mon. To on dartee ko mawni, amma nootee
bo wadugo ko leesi. To on daaree ko'e
moodon hande woodube hakkillo.

¹⁷ To goddo wadonii on ko halli, to on
battee mo. Dartee wadugo ko woodi yeeso
himbe fu. ¹⁸ To wadoto, gadee no baawu-
don fu, gonidon e himbe fu e jam. ¹⁹ Banniraabe
am yidaabe, to on battanee ko'e moodon,
amma accee mone Alla wada dum. Gam
Joomiraawo wi'i der Dewtere: «Min nun
wattaago wonani, mi yoban moy fu ko
wadi.» ²⁰ E winnaa kade: «To ganyo maa e
rafaa, hokku mo o nyaama, to emo dondaa,
hokku mo o yara. To a wadii dum, yulbe
yiite nun jowandaa mo don dow hoore
makko.» ²¹ Taa accu hallande jaalee, amma
jaalora ne ko woodi.

13

Dwtanaago mawbe genni
(1 Piyer 2.13-17)

¹ Sey moy fu dwtanoo laamiibe.
Laamiido walaa to hinaa mo Alla sufi,
gam laamiibe fu, Alla nun laaminta dum.
² Gam majjum, caliido ko dwtanii laamiido,
salike ka Alla bati. Caliido ka Alla bati fu,
foodanan hoore mum kiita. ³ Gadoowo ko
woodi hulaataa mawbe genni, sey gadoowo
ko halli. A yidaa aa huli laamiibe na? wadu
ko woodi, den be manete. ⁴ Golle Alla nun
laamiibe wadata gam nafuwe maa. Amma
to a wadii ko halli, sey kulaa, gam baanji

bane acci 6ee bakkii kaafahi. ⁶Be laati nun gollantoo6e Alla gam 6e battoo, 6e kollita mone makko dow wadoo6e ko halli. ⁵To non non, edum haani dowanodon laami6e, hinaa gam oon kula hiiteego tan, amma gam miilooji berde moodon cuudiidi e holla on dum.

⁶Gam majjum acci oon joba ceede faada. Alla 6e gollantoo, der golle den. ⁷Kokkee moy fu ko haanani dum. Jobee ceede faada to haanu6e jobon de. Jobee ko tannyanadon to haanu6e jobon. Kulee kaanudo huleego. Teddinee kaanudo teddineeego.

Yidugo banniraawo

⁸To on joganee god6o nyamaane, to hinaa nyamaane yidontirgo hakkune mon. Gam jidudo banniraawo mum, hebbinii ko tawreeta yami. ⁹Gam tawreeta wi'i: «Taa jeenu, taa waru ned6o, taa wujju, taa suuna.» Tawreeta ka, e tawreetaaji koriidi fu, hawtii dow haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa.» ¹⁰Yidde wadantaa banniraawo ko halli. To non yidde laati nun hebbingo tawreeta.

Hedaago wittoyki Yeesu

¹¹Gadee dum, gam oon anni der iri wakkati kiye nun gonuden. Wakkati kaanuki pinen diga e doynol nun. Gam jooni kisidam men e 6adii 6uri de goondinnoden. ¹²Jemma jenjii, nokkuuje faanake weetugo. Gam majjum, en accee wadugo golle niwre, en 6ornee kabirdum dum jaynol. ¹³En gonee hande no haani wonube der nyalooma wonira. En accee deereraaku e jarde, accen bo jeenu e suunooji baanji baanji, accen kabe e nawniraagu. ¹⁴Bornee jikku Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hande no 6ornortodon kolte. To on kiinnitane 6annu gam deyyi'ingoo suunooji maggol.

14

Gondal semmidin6e e 6e goondinki mum semmidaa

¹Jabee mo goondinki mum semmidaa, to on jeddontiree dow miilooji makko. ²Hande jon, god6o, goondinki mum hokkan dum semme nyaamugo huune fu. Mo goondinki tampuki bo nyaamataa goddum, sey baafe tan. ³Nyaamoowo huune fu, to yawoo mo

nyaamataa. Mo nyaamataa huune fu bo, to hiitoo nyaamoowo ko yidi fu, gam Alla jabii mo. ⁴An, moy laatidaa faa kiitodaa gollantoodo god6o? To oo darii, dum bo to o yanii, ka joomiraawo makko nun. O daroto bo, gam Joomiraawo e woodi baawde darnugo mo.

⁵God6o e daari hande nyalaane nee do e 6uri nee to teddugo, oo to bo e daari no nyalaade fu fotan nun. Sey moy fu anna to darii der hakkillo mum. ⁶Burontiroowo nyalaade e wada dum gam Joomiraawo. Nyaamoowo ko yidi fu, e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla. Mo nyaamataa huune fu bo e wada dum gam Joomiraawo, oo yetta Alla kanko bo. ⁷Gam walaa e meeden buurudo gam hoore mum, nun nun bo walaa maayoowo gam hoore mum. ⁸To een buuri, Joomiraawo nun buuranden, to en maayii bo, Joomiraawo on nun maayanden. To een buuri dum bo to en maayii, Joomiraawo laataniden. ⁹Gam Almasiihu maayii, o fintii bo gam o laatoo Joomiraawo wuuru6e e maayu6e fu.

¹⁰Amma an, gam ume kiitodaa banniraawo maa goondindo? An bo, ume jawantodaa banniraawo maa goondindo? En fu, en daroyto yeeso hiitorde Alla, ¹¹gam e winnii:

Joomiraawo wi'i:

«Min, mii wuuri

moy fu jiccoto yeeso am,

delle fu teddinan am.»

¹²Den moy meeden fu toontanto hoore mum yeeso Alla.

Taa fergin banniraawo maa

¹³Gam majjum, en accee gaccontirgo. Ko haani gaden woni accen resango banniraawo ko ferginta 6e, 6e jana. ¹⁴Mii anni, mii tabbitini bo der kawtal men e Joomiraawo Yeesu, no nyaamdu walaa karmuñol e hoore mum. Amma to god6o e miili e woodi huune ko harmi, dow makko dum harmi. ¹⁵To gam sabbu nyaamdu, a accii 6erne banniraawo maa biisake, a tokkay laawol yidde. Taa accu gam nyaamdu maa, ned6o mo Almasiihu maayi gam mum halka. ¹⁶Gam majjum, to on accee him6e bata kalluka dow ko laatanii on boodudum. ¹⁷Gam Laamaare Alla laataaki gam nyaamde e jarde, amma ne laati nun foonnitaare, e jam, e seyo dum Ruuhu Ceniido hokkata.

¹⁸ Golliranoowo Almasiihu hande non, fottanan Alla, himbe bo yettan mo.

¹⁹ Gam majjum, en dartee ko waddata jam hakkune meeden, e ko mawninta goondinki moy meeden fu. ²⁰ Gam sabbu nyaamdu, taa biisu golle Alla. E goonja, nyaamdu fu e laabi. Amma nyaamaa nyaamdu, den dum doyya goddo, dum woodaa. ²¹ E dum woodi, to neddo yakku tew, to o yaru bo innabojam, o acca wadugo huune ko ferginta banniraawo makko. ²² Ko koolidaa dow haala ka fu, joga dum gam maa yeeso Alla. Barke laatanto mo gacataako hoore mum dow ko o subii o wada! ²³ Amma gadufo seko dow ko nyaamata, hiitaama, gam joomum nyaamiray dum e goondinki. Nani bo, huune fu ko wadaaka e goondinki, laati nun hakke.

15

¹ Enen be goondinki mum semmidi, e haani balliten be goondinki mum semmidaa. Haanay daarten ko fottanta en tan. ² Sey moy meeden fu darta ko fottanta banniraawo mum gam nafuwe makko e gam mawningo goondinki makko. ³ Gam Almasiihu dartay ko welata dum. Amma hande no winnaa: «Jennooje yennanbe maa yanii dow am.» ⁴ Ko artaa winnaa e dewte fu, winnaama gam jannjingo en. Kanjum hokkata en munyal, e berde deyyude, een kedorii ko warata. ⁵ Munyal e deyyitinki berne, diga Alla nun yiwata. Alla on hokka on laatoon miilo wooto hakkune mon. Dum laatooy deyyey no Yeesu Almasiihu ekkitiniri on. ⁶ Den on teddina Alla, Baaba Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden e berde goote, e daane woore.

Lenyi janani nanii linjiila

⁷ Ja6bontiree hakkune mon hande no Almasiihu ja6borii on, gam teddujal Alla. ⁸ Mii bata on no Almasiihu laatika jaggiido caka Yahuduube. O wadii dum gam o hebbina alkawal jal Alla wadanno maamiraabe men gam o tabbitina Alla laati nun goonjaajo. ⁹ Den be lenyi janani bo teddina Alla gam endam makko, hande no Dewtere wi'i:

«Mi maantete caka be lenyi janani, mi yiman, mi teddina inne maa.»

¹⁰ Dewtere wi'i kade:

«Lenyi janani, belbeltee e himbe Joomiraawo.»

¹¹ Kade:

«Onon be lenyi janani fu, Jettee Joomiraawo, Himbe fu yetta mo.»

¹² Annabi Esaaya bo wi'i:

«Yiwudo e lenyol Yesa waraan, O ummoto gam o laamanoo himbe lenyi janani, Be jowan hoolaare ma6be dow makko.»

¹³ Alla mo tammuwe hebbina berde moodon seyo e jam gam goondinki mon. Tammuwe moodon beydoo der berde moodon diga e baawde Ruuhu Ceniido!

Pol e batana golle mum

¹⁴ Banniraabe am, min e hoore am, mii hoolii, oon goodi ko woodi, oon keewi annal, on baawan ko hokkontiri saawari hakkune moodon. ¹⁵ Amma der nokkuuje godde der derewol am jol, mi winnanii on e cuusal gam siwtorgo on ko annudon. Mi wadii dum sabbu moyyere ne Alla wadanimmi. ¹⁶ O wadii am gollantoodo Yeesu Almasiihu caka be lenyi janani. Mii golloo hande Limaamiijo. Mii waajoo be lenyi janani linjiila gam be laatoosadaka belanka Alla, ka Ruuhu Ceniido laabini. ¹⁷ Gam majjum, sabbu kawtal am e Yeesu Almasiihu, mi waawan ko jurorii golle am yeeso Alla. ¹⁸ Gam mi suusataa batango goddum, to hinaa ko Almasiihu wadi diga e am, gam wadugo be lenyi janani downtanoo Alla. O wadii dum diga haala am, e gadu am, ¹⁹ non bo diga e baawde kaayeeffiji e haaynaareeji, e baawde Ruuhu Alla. Hande non baajoriimi linjiila Almasiihu diga Urusaliima e nokkuuje piiltiide dum, faa yottii leydi Illiriya. ²⁰ Mi tinnake gam to mi waajoo linjiila to inne Almasiihu meedi noddeego. Mi wadii dum, gam mi yidaa mahugo dow dadfa goddo. ²¹ Hande no Dewtere wi'i:

«Be bataakano haala makko, yi'aan, be nanayno oo batanee, faamaan.»

Miilooji Pol

²² Golle am den nun hadimmi de duuddum warugo to moodon. ²³ Amma jooni mi woodaa to gollotoomi, golle am heennyii der leyde dee, kade bo diga duubi duuddi nun jidumi warugo to moodon. ²⁴ Mii yidi yaalugo on to mii yaha Espaniya. Mi joododoto e moodon sedda, ballon am

der jahaarjal am baawo de ji'umi on go hakkillo am fukkii. ²⁵ Amma jooni mi yahan Urusaliima walloygo himbe Alla wonbe ton. ²⁶ Goondinbe Maseduwaan e be Akaya hawritii ceede, gam be balla goondinbe talakaabe wonbe Urusaliima. ²⁷ Be gadii dum e sago maabe, e haani bo be gadana be dum. Gam to be lenyi janani hebii kujje ruuhunkeje diga e Yahuduube, den e haani bo be balla be e jawdi maabe. ²⁸ To mi yottinii golle den, kokkumi ko hawritaa to haanuube dum yattoo, den mi yahan Espaniya, mi yaalan bo to moodon. ²⁹ Mii anni to mii wara to moodon, mi waridan e barke Almasiihu fu.

³⁰ Banniraabe, mii eela on gam sabbu Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e gam yidde ne Ruuhu hokkata: Ballee am hawre, oon eelanammi Alla. ³¹ Du'ee gam mi dada e juude himbe Yahudiya be goondinay. Du'ee bo gam himbe Alla wonbe Urusaliima jaba ballal njal jaaranmi. ³² Hande non, to Alla e yidi, mi yottoto to moodon e welwelo, den mi siwtoo sedda hakkune moodon. ³³ Alla kokkoowo jam wonda e moodon, on fu. Aami!

16

Cannooje

¹ Mii yowana on sakiike meeden Fiibi junjo, o laati nun gollotoodo der Eklesiya Kenkereya. ² Jahee mo e inne Joomiraawo hande no haani himbe Alla wada. Ballee mo dow huune ko o haajaa e mon fu, gam kanko bo, o wallii duube, min e hoore am bo o wallii am.

³ Mi sannii Pirusilla e Akilas, gollidoobe e am golle Yeesu Almasiihu. ⁴ Be kokkii ko'e maabe gam be kisina yonki am. Min tan bane seedantooobe dum, eklesiyaaji be lenyi janani fu e seedanoo be dum. ⁵ Cannanee am goondinbe hawritintooobe wuro maabe. Mii sanna Epaynetus, gidu am. Kanko arti goondini Almasiihu der leydi Asiya. ⁶ Mii sanna Mariyama, kokkudo hoore muudum sanne gam moodon. ⁷ Mii sanna Andoronikus e Yuniyas, himbe lenyol am. Min e maabe nun mabbidanoo der kasu. Bee laatii lilaabe teddinaabe, be arti am bo goondingo Almasiihu.

⁸ Mii sanna bo Ampiliyatus jidaado am sabbu kawtal amen e Joomiraawo. ⁹ Mi sannii Urbanus, gollidoowo e meeden der

golle Almasiihu, kanko e Estakis, gidu am. ¹⁰ Mii sanna Apelles goondindo Almasiihu e goonjaaku. Mi sannii bo himbe wuro Aristobil. ¹¹ Mii sanna Herodiyon, mo lenyol am. Mii sanna bo himbe wuro Narsisi hawtuube e Joomiraawo. ¹² Mii sanna Tirifen e Tirifos, rewbe gollantooobe Joomiraawo puy. Mii sanna bo Persis, debbo jidaado, kokkudo hoore mum sanne gam golle Joomiraawo. ¹³ Mi sannii Rufus mo Joomiraawo subi, e inna mum, laatiido inna am min bo. ¹⁴ Mii sanna Asinkiriti e Felegon e Hermes e Patorobas e Hermas e goondinbe Yeesu wondube e maabe fu. ¹⁵ Mii sanna Filologus e Yuliya. Mii sanna bo Nere e sakiike mum, mii sanna Olimpasi e himbe Alla wondube e maabe fu.

¹⁶ Moy moodon fu sanna banniraawo mum e mammilontirgo, e yidde. Kawtal Eklesiyaaji Almasiihu fu e sanna on.

Haalaaji keennyitirdi

¹⁷ Banniraabe, nani do ko eelanmi on: kakkilane waddoobe ceennirgu caka mon. Kambe see darta selingo on diga ekkitinol njol kebudon. Boddodee be! ¹⁸ Gam himbe ben, Almasiihu Joomiraawo meeden bane be gollantoo, amma deedi maabe. E haalaaji beldi, eytooji be jarbortoo himbe be walaa hakkillo. ¹⁹ Amma onon, himbe fu e anni habaru dowtaare moodon. Gam majjum mii seyori on. Amma mii yidi laatodon hakkilbe dow wadugo ko woodi, laatodon bo laaube dow wadugo ko halli. ²⁰ Alla kokkoowo jam muunyitan Seydan yeeso sedda ley koyde moodon. Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²¹ Timote gollidoowo am sannii on. Lusiyus e Yason e Sosipater himbe lenyol am bo e sanna on.

²² Min Tertiyus binnudo derewol njol mi sannii on der kawtal meeden e Joomiraawo.

²³ Gayus, beero am, e beero goondinbe sannii on. Erastus cuudoowo ceede siire sannii on, e Kartus banniraawo meeden.

[²⁴ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonoo e mon on fu. Aami!]

Yettoore

²⁵ Yettoore laatanoo Alla! Oo woodi baawde semmidingo on der goondinki, hande no linjiila ka baajotoomi batiri. Linjiila kan laati nun habaru Yeesu Almasiihu, eka hollita laabi Alla cuudiidi diga dum

booyi. ²⁶ Amma jooni dum hollitake. Dewte annabiibe e seedoo ka. Alla tabitiido batii ka anninee himbe lenyi janani fu, gam be goondina, be dowtoo.

²⁷ Alla tan woodi faamu. Teddujal laatanoo mo diga e Yeesu Almasiihu, faa abada. Aami!

Derewol aranol ɲol Pol wannani 6e Korintu

Haala Puɗɗirka

Pol lilaado nun wannani 6e Korintu derewol mum aranol ɲol do hakkune duubi 54 e 55, baawo de o wadi duubi tati der wannarde Efesu, Golle Lilaabe. 20.31. Wakkati mum Korintu laati nun wannarde mawne der leydi Akaya. Derewol Golle lilaabe 18.1-18 e batana en no Pol yahiri Korintu e no o tiggiri eklesiya der siire nen.

Be Korintu wannaniino Pol, yami yande dow teegal, e dow yakkugo tew caafiranaadam tooruje. Pol wannanii 6e derewol ɲol do gam o toontoo yande maɓɓe. Berne makko biisakeno e habaruuji di o nani dow ceenniigu naatunjo caka 6e Korintu, e jeddi tawaadi hakkune maɓɓe, e kade tooraaji goddi gonudi caka maɓɓe. O nani bo haala jeenu kallunjo tawaanjo caka maɓɓe, go bee jeedi, 6e baaway ko moyyini ka.

Ko jogii Pol dow 6e Korintu woni moyyingo goonki maɓɓe dow ko yaadataa e ko Alla yidi. Haalaaji di o batani der derewol makko e duudi, amma di fu huune gootum nun di cappii. Kan woni, haala joonne goondindo fottune.

Tokkontirki haalaaji

- Toonti Pol dow ka o nani 1-6
Haala puɗɗirka 1.1-9
Ceenniigu der eklesiya 1.10-4.21
Toora dow joonne goondinbe 5.1-6.20
- Toonti dow tooraaji feere feere 7-16
Bajugo e joodaago banay 7
Woodugo hoore mum e kirtaari ceniini 8.1-11.1
Jikka kaanunjo goondindo e woodi der eklesiya 11.2-34
Dokke Ruuhu, e no de gollirte 12-14
Haala pintol 15
Haalaaji cakitiidi e cannooje 16

Sannoore

¹ Min Pol e banniraawo men Sosteni wannani on derewol ɲol. Min Pol noddaado gam laatoo lilaado Yeesu Almasiihu e muunyo Alla. ² Emen canna eklesiya Alla gonuka Korintu. Alla laabinii on gam on kawtii e Yeesu Almasiihu, onon

noddaabe gam laatodon seniibe, noddoobe inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu to gonudon fu. Yeesu on laatii Joomiraawo maɓɓe, e Joomiraawo meeden. ³ Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam 6e Korintu

⁴ Wakkati fu mii yetta Alla gam moodon sabbu moyyere makko ne o holliti on. O hollitii on ne gam on kawtii e Yeesu Almasiihu. ⁵ Der kawtal e makko, on keŋii huune fu, ko buri du, der haala, e der annal fu, e edum hollita no on jabii seedaago amen haala Almasiihu no woodi. ⁷ Kanjum acci on dullay dokkal Alla baa gootal, oon kedorii Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wittaa. ⁸ Kanko semmidinta on faa heennyitirde, gam laatodon 6e walaa gacce der nyalaane wittoygo makko. ⁹ Gam Alla laati nun koolaado, kanko nodduo on kawton e Biyiiko Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden.

Hawre caka goondinbe

¹⁰ Banniraabe, mii eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, batee haala goota, to on ceenniree, gadee hakkillo wooto e miilo wooto. ¹¹ Banniraabe am, mi nani dige e getti wuro Kolowe, kabe tawaade caka moodon. ¹² Ko jidum wi'ugo woni mi nani moy moodon e wi'a min, mo Pol nun, goddo bo e wi'a: «Min, mo Apollos nun,» goddo feere kade e wi'a: «Min, mo Piyer nun,» faa hanne goddo e wi'a: «Min, mo Almasiihu nun.» ¹³ Almasiihu seenu nun na? Pol nun maayi gam mon dow leggal palaanjal na, naa e inne Pol nun gadiradon batisi?

¹⁴ Mi yettii Alla gam mi waday baa gooto moodon batisi, to hinaa Kirispus e Gayus. ¹⁵ Non non, goddo moodon waawataa ko wi'i wadaama batisi e inne am. ¹⁶ Ee, goonja, mi wadii getti wuro Estefanas batisi. Baka don, mi annaa naa mi wadii goddo kade batisi. ¹⁷ Almasiihu du lilay am gam mi wada batisi. Ko o lilanimmi woni, mi waajoo linjiila. To emi waajoo ka bo, mi wadirtaa dum e baawal haala, gam to maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatoo baanji.

Baawde Alla e annal mum

¹⁸ Haala maayde Yeesu dow leggal palaanjal laati nun haanjaare dow gite halkoobe, amma dow meeden enen

hisinaaβe, ka laati nun baawde Alla. ¹⁹Edum winnaa der dewtere:

«Mi halkan faamu faamuβe, mi jirgitan annal annuβe»

²⁰ Den, toy wooduβe faamu woni? Toy moodiβe tawreeta woni? Toy waawuβe jeddi der jamaanuuru nuu do woni? Alla bane wayliti annal himβe duuniyaaru nuu wadi ŋal haanjaare na?

²¹ Himβe duuniyaaru nuu e faamu mum fu, annitay Alla no o holliti faamu makko. Dum laatake nun nun gam Alla e yidi hisingo goondinβe dum fu diga e waaji amen di wobβe daari haanjaare. ²² Gooŋa nun, Yahuduβe e yama haaynaareeji, Yunaninkeeβe bo e darta annal. ²³ Amma enen, habaru tiggol Almasiihu dow leggal palaanjal baajotoden. Yahuduβe e daari dum ko ferginta βe, Yunaninkeeβe bo e daari dum haanjaare. ²⁴ Amma βe Alla nodd, baa βe Yahuduβe, dum bo βe Yunaninkeeβe, βee anni no Almasiihu laati nun baawde e annal Alla. ²⁵ Gam haanjaare Alla e buri annal neddo, kade bo, tampere Alla e buri semme neddo.

²⁶ Onon banniraabe, daaree no Alla noddiri on onon e ko'e moodon, caka moodon, wooduβe annal dow gite himβe, dum bo semmenteeβe, maa bo βe lenyi laamiibe, duudaa.

²⁷ Amma Alla subii kaanjal duuniyaaru gam o sentina wooduβe annal, o subii tampuβe gam o sentina wooduβe semme.

²⁸ O subii ko walaa tedduβal e jawniidum, e ko wattiraaka der duuniyaaru nuu, gam o yawna ko teddi, ²⁹ gam to goddo hebu juraago yeeso Alla. ³⁰ Kanko hawti en e Yeesu Almasiihu, go Yeesu laatani en annal Alla, der makko keβuden goonjaaku e laabiinego e rindinego diga hakke. ³¹ To non «jurotoodo fu, juro gam kawtal mum e Joomiraawo», hande no winniraa.

2

No Pol waajorii βe Korintu

¹ Banniraabe, no garunoomi waajaago on haala Alla cuudiika, mi waajoraaki on e annal, dum bo e baawal batu. ² Mi yidayno waajaago on goddum feere to hinnaa Yeesu Almasiihu e no o tiggiraa dow leggal palaanjal. ³ Mi wonakeno to moodon e tampere, e kulol, mii diwna puy. ⁴ Haala am e waaji am daraaki dow baawal haala

e annal himβe. Edum darii dow ko Ruuhu Ceniido hollitinta e baawde, ⁵ gam to goondinki moodon daroo dow annal himβe, amma dow baawde Alla.

⁶ E nun fu, emen baajoo annal lugguβal yeeso βe goondinki mum semmidi. Amma annal himβe duuniyaaru nuu do bane men baajotoo, dum bo annal himβe halkooβe wooduβe baawde. ⁷ Annal Alla kaayniŋal, cuudaniŋal himβe men baajotoo, ŋal o siriyani en diga duuniyaaru tagaaka, gam tedduβal men. ⁸ Baa gooto der semmenteeβe duuniyaaru nuu annaano ŋal, gam to βee annunoo ŋal, βe tiggataano Joomiraawo mo tedduβal dow palaanjal. ⁹ Amma hande no winnaa:

«Ko itere meeday ko yi'i, noppi bo meeday ko nani, ko hakkillo goddo yahay dow mum abada, kanjum Alla siriyani yiduβe dum.»

¹⁰ Amma enen, Alla hollitii en dum diga e Ruuhu mum. Ruuhu on e widitoo huune fu, faa e luggudum Alla. ¹¹ Moy waawata ko anni neddo to hinnaa yonki gonuki der joomum? Hande nun Alla bo, walaa annudo mo to hinnaa Ruuhu gondo der makko. ¹² Enen kan, ruuhu duuniyaaru bane keβuden, Ruuhu Alla nun, gam annen ko Alla wadani en e moyyere nun. ¹³ Men batirtaa dum bo e boliide de himβe duuniyaaru janŋinta, amma e boliide de Ruuhu janŋinta. Hande non men paaminirta hebuβe Ruuhu, kujje ruuhunkeeje.

¹⁴ Mo heβay Ruuhu Alla waawataa ko jabi kujje Ruuhu, gam de laatani mo nun haanjaare. O waawataa ko anni de, gam e ballal Ruuhu tan de annitirtee. ¹⁵ Goodudo Ruuhu Alla e suttontira huune fu, amma kanko e hoore makko, walaa tuttontiroowo haala makko. ¹⁶ Edum winnaa der Dewtere: «Moy anni milooji Joomiraawo?

Moy tintinta mo gokka?»

Amma enen, Ruuhu Almasiihu na'on der meeden.

3

Gollantoobe Alla

¹ Banniraabe, mi waaway ko baddi on hande hebuβe Ruuhu Ceniido, doole mi badda on hande himβe duuniyaaru, e hande sukahon petton der goondinki Almasiihu. ² Gam majjum baajimi on hande yarooβe kosam, hinnaa nyaamdu tekkuβal

kokkumi on, gam on potanay ɲol taw. Faa jooni bo, on potanay ɲol, ³gam jikku duuniyaaru nun jogii on taw. To nawniraagu e kabe e woni hakkune moodon, dum hollitintaa no jikku duuniyaaru nun jogii on na? Dum hollitintaa no balli moodon nun jaalii on na? ⁴To oon ceenniri hakkune moodon faa moy moodon fu e wi'a: «Min mo Pol nun,» oya bo e wi'a: «Min mo Apollos nun,» dum hollataa no onon e be duuniyaaru fu on gootum nun na?

⁵Moy nun Apollos laatii? Moy nun Pol laatii? Men laatii nun gollantooɓe Alla, be diga e muudum goondindon, jaka no Joomiraawo hokkiri moy maɓɓe fu. ⁶Min, mi aawi, go Apollos misi diyam, amma Alla mawnini. ⁷Hande non, aawudo e misuɗo diyam fu laataaki goddum, Alla mawnindo tan laatii goddum. ⁸Aawudo e misuɗo diyam fu laatii nun gootum, moy maɓɓe fu heban riiba jaka golle mum. ⁹Gam minon men gollidooɓe e Alla, onon laatii deme makko, e suudu makko maheteɲol.

¹⁰Dow moyyere ne Alla wadanimmi, daddumi dadɗa suudu, hande mahoowo annanaado. Jooni goddo feere e maha dow makka. Amma sey moy fu wada hakkillo dow no mahirta. ¹¹Gam goddo waawataa ko dadɗi dadɗa gokka to hinaa arana, kanka woni Yeesu Almasiihu. ¹²Wobbe e maha dow dadɗa kan e kanjeeri, wobbe e cardii, wobbe bo e kaaye dime, wobbe bo e mahira ledde e fudo e yomme. ¹³Nyalaane darɲal, Almasiihu sumpitan golle moy fu, gam moy fu yiite foonnan golle mum, gam yiite hollan no golle moy fu wa'i. ¹⁴Mo golle mum jabay yiite dow dadɗa, joomum heban riiba golle mum. ¹⁵Amma mo golle mum yiite nyaami, dullan riiba mum, kanko o hisan, amma o nandan hande cuttaado e yiite.

¹⁶Faa jooni on annitay onon nun laatii suudu Alla na? On annaa Ruuhu Alla na'on der moodon na? ¹⁷To goddo halkii suudu Alla, Alla halkan joomum. Gam suudu Alla laatii nun seniinu, onon nun bo laatii suudu makko.

¹⁸To goddo jammoo hoore mum. Miiludo e moodon e woodi faamu der jaamanuru nuu do, sey o laato taw kaɲaado, gam o heba faamu goɲawu. ¹⁹Gam annal duuniyaaru nuu laatii nun haɲaare yeeso Alla. E winnii der dewtere: «Alla nanjiran annube e dabareeji maɓɓe.» ²⁰E winnii

kade: «Joomiraawo e anni miilooji annube, di laati nun baanji.» ²¹Gam majjum, to goddo juroro himbe, gam huune fu onon woodi. ²²Pol e Apollos e Piyer, ko woni der duuniyaaru, yonki e maayde, hanne e jaano fu, onon woodi. ²³Onon, Almasiihu jey on, Almasiihu bo, Alla woodi dum.

4

Lilaabe Almasiihu

¹Min Pol e Appollos, daare men hande gollantooɓe Almasiihu, yowanaabe haala Alla cuudiika. ²Ko yidaa yi'ee dow yowaanaabe golle woni be gaɗa golle de be jowanaa e hoolaare. ³Mi faalaaka baa to on kiitake am, dum bo to wobbe hiitake am. Min e hoore am bo, mi hiitataako hoore am. ⁴Baa to berne am gaccaaki am, dum yiday wi'ugo mii poonnitiido. Joomiraawo woni kiitotoodo am. ⁵Gam majjum, to on kiitee goddo ko wakkati yottoo, kedee faa Joomiraawo wara. Kanko wurtinta ko suudii der niwre, o hollita ko woni der berde himbe. Nyalaane majjum, moy fu heban yettoore kaananne mo to Alla.

⁶Banniraabe, haalaaji di batumi dow am e Apollos fu, gam moodon batumi di. Men jidu nun tokkitodon koyde amen, golliron haala bi'uka to neddo yartoo ko winnaa. To on mawnitoree janjinoowo oo do, jawodon oo to. ⁷Den moy burnu maa dow wobbe? Ume gooduda ko a hokka dum bane? To laataa a hokka dum nun, ume wadi go aa mawnitooɓe dum hande a hokka dum bane?

⁸On kaarii ko, on kebii ko jawdi, on pudɗii laamaago, men laamodaaki e mon! Kay, emen jidi laamodon, gam men laamodoo e moodon minon bo! ⁹Gam edum nandi hande minon lilaabe, Alla latinii men sakiitiibe. O nandinii men hande hiitaabe waree, ko duuniyaaru e malaykaabe e himbe e daara men. ¹⁰Minon men kaɲaama gam Almasiihu, amma onon oon goodi anal gam kawtal mon e Almasiihu. Minon men galaa semme, amma onon oon cemmidi. On teddinaabe, amma minon men jawaabe. ¹¹Faa e jooni, minon men dafaabe e dondaabe, funtu men goni, emen piyee, emen jiiloo toy fu. ¹²Emen golloo e ko'e amen hande maayooɓe gam nyaanugo ko'e amen. To men jennaama, men barkidina, emen tooree emen munyi, ¹³to

men batanaama kalluka, men toonto geeta. Men laatake buuri duuniyaaru, e tuuni ni himbe fu woppata.

¹⁴ Mi winnanay on gam mi sentina on, amma gam mi waggina on, hande sukaaḅe am yidaaḅe. ¹⁵ E nun fu, baa to oon goodi ekkitinooḅe ujune sappo der goondinki mon Almasiihu, on goodaa baabiraḅe duuḅḅe kan. Gam der kawtal moodon e Almasiihu, min on laatii baaba moodon diga e waaji linjiila. ¹⁶ Gam majjum mii eela on, yemminee am. ¹⁷ Kan wadi lilumi Timote biyam jidaado to moodon, koolaado der kawtal mum e Joomiraawo. O siwtoran on no tokkirmi Almasiihu, e ko baajotoomi nokku fu der eklesiyaaji.

¹⁸ E woodi mawnitiḅe caka moodon, ḅee miiji mi warataa kade to moodon. ¹⁹ Amma ḅooyataa ko mi wara to moodon, to Joomiraawo e yidi. To mi warii, mi yidaa nanugo haala mawnitiḅe ḅen tan, amma baawḅe maḅḅe. ²⁰ Gam Laamaare Alla, hollitintaako e haala tan, amma e baawḅe. ²¹ Ume buruḅon yidugo? Mi warida to moodon e sawru na? Naa e yidde e diggere?

5

Ko sentinii caka goondinḅe Korintu

¹ Men nanii huune centiniidum wadii caka moodon. Iri majjum meeday ko wadii baa caka heeferḅe. Men nanii gooto moodon e yidi debbo baaba mum! ² Go oon juroro dum! Ko haanuno ḅerde moodon biisoo, burtinon gaḅuḅo iri baadi bonni nii caka moodon.

³ Min, mii woddodii on e bannu, amma miilooji am e wondi e mon. Mi hitake gaḅuḅo baadi ni hande mi na'on to moodon. ⁴ De kawritidon fu, hakkillo am e wondi e moodon, gaḅee dum ḅo e baawḅe Joomiraawo meeden Yeesu: ⁵ gattee nedḅo on der juude Seydan, gam suunooji bannu makko halka, amma yonki makko hisa der nyaalaane garki Joomiraawo.

⁶ E gooḅa, on goodaa laawol juraago! On annaa no yuufinirdum seḅḅa yuufinan conni peen laawaani fu na? ⁷ Laabinee ko'e moodon, ikkinee yuufinirdum kiiddum hakkune moodon, heḅa laatodon conni laawaani keyri, on galaa yuufinirdum. Oon laabi ko, gam Almasiihu jawgiiri Paska meeden hiisaama. ⁸ Gam majjum, en nyaamee juulde Paska hinaa e yuufinirdum

kiiddum dum hallande e ganyaani. Amma nyaamen ḅe e conni peen ni walaa yuufinirdum, laatiini alaama laaḅal e gooḅa.

⁹ Mi winnaniino on der derewol am bi'umi, to on kawtee e wadoḅe jeenu. ¹⁰ Himbe duuniyaaru jeenoḅe bane batananmi, to dum bo suunaḅe, maa bo wuyḅe, to dum bo saafooḅe tooruuje, gam to kamḅe nun batananmi, doole sey burtodon duuniyaaru. ¹¹ Ko binnumi woni, to on kawtee e godḅo noddeteḅo goondindo, go emo laatii jeenoowo, to dum cuunaado, maa bo caafowo tooruuje, maa bo nyo'oowo himbe, dum bo jaroowo bagi, to dum bo gujjo, baa nyaamḅe to on kawtee e iri makko.

¹² Ume faalii am e hiitaago himbe ḅe goondinay? Onon yowanaa hiitaago wonḅe caka moodon. ¹³ Himbe ḅe goondinay, Alla nun hiitotoo dum. Gam e winnaa: «Burtinee nedḅo kalluḅo caka moodon.»

6

Gaccontirgo hakkune goondinḅe

¹ To godḅo mon e woodi haala gom e banniraawo mum, o suusan o yaara ka to hiitotoḅe ḅe duuniyaaru, ḅe goondinay, o acca himbe Alla na? ² E gooḅa on annaa no seniḅe nun hiitoytoo himbe duuniyaaru na? Den, to onon nun hiitoyto himbe duuniyaaru, noy tampirdon ko hiiti haalaaji petti? ³ On annaa enen nun hitoyto malaykaḅe na? Gam ume tampeten ko hiiti haalaaji goonki ki jooni? ⁴ Den, to haala gom wadii caka moodon, himbe ḅe eklesiya daaray godḅum cuḅoton ḅe kiitoo ka! ⁵ Mii bata ka gam centon! E gooḅa on goodaa mo hakkillo baa gooto caka moodon, baawowo ko hiiti haala caka banniraḅe na? ⁶ Goondindo e yaara goondindo bannu kiita to ḅe goondinay!

⁷ Maa to oon gaccontira, eḅum hollita no on tampii. Ume wadi on jabataa gaḅanedon ko woodaa? Ume wadi on munyantaa nyaameego amaana? ⁸ Amma onon, oon parkana woḅḅe, oon nyaama ḅe amaana, banniraḅe moodon bo gaḅanton dum.

⁹ On annaa ḅe fonnitaaki naatataa der Laamaare Alla na? To on jammee ko'e moodon: Sobuḅe, e saafooḅe tooruuje e jeenoḅe e luudiḅe, ¹⁰ e wuyḅe e suunaḅe e yaroḅe bagi, e nyo'oḅe, e pasotoḅe, ḅe fu ḅe naatataa Laamaare Alla. ¹¹ Woḅḅe

moodon laatakeno hande non, amma jooni on lootaama, cenadon, on laatinaama foonniitiife e baawde inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e Ruuhu Alla meeden.

Teddiniree Alla balli moodon

¹²Oon bi'a, oon goodi laawol wadugo huune fu. Gooja nun, amma huune fu bane nafata on. Mii woodi laawol wadugo huune fu, amma mi nootataako mi laatoo jeyaado majjum. ¹³Oon bi'a, nyaamdu wadaaka maa gam reedu, reedu bo gam nyaamdu. Gooja nun, amma Alla halkan dum dum fu didum. Bannu bii aadama tagaaka gam wadugo jeenu, njol laatani nun Joomiraawo, Joomiraawo bo gam maggol. ¹⁴Hande nun, Alla pintindo Joomiraawo meeden e maayde, fintinan en enen bo e baawde mum.

¹⁵E gooja, on annaa balli moodon laati nun jokkulal gootal der bannu Almasiihu na? Den, e haani mi etta jokkulal Almasiihu mi laatina jokkulal jeenoowo na? Wadataako! ¹⁶E gooja on annaa kawtudo e debbo jeenoowo fu, laatake bannu gootol e makko na? E winnaa: «Be fu dido, fe laatoto bannu gootol.» ¹⁷Amma kawtudo e Joomiraawo laatoto ruuhu gootu e makko.

¹⁸Boddodee haala jeenu fu. Hakke de neddo wadata fu, meemataa bannu mum, amma gadudo jeenu, wadii hakke der bannu mum. ¹⁹On annaa balli moodon laati nun suudu Ruuhu Ceniido gondo der moodon, mo Alla hokki on na? On jeyaa ko'e moodon, ²⁰gam Alla soodirii on e huune teddudum. Gam majjum, teddinee mo e balli moodon.

7

Toonti yandé dow teegal

¹Jooni kan mii yidi toontaago on yandé de binnandon am. E gooja, e dum woodi to gorko meemay debbo. ²Amma, gam to on gonee der jeenu, e haani gorko fu e woodi debbo mum, debbo moy fu bo, e woodi gorko mum. ³Gorko huntana debbo haaje mum, debbo bo hande nun. ⁴Debbo jeyaa bannu mum, gorum jey njol. Gorko bo hande non, jeyaa bannu mum, debbo mum jey njol. ⁵To on calontiree dow kawtal balli moodon, sey to on nannantiri dow majjum der wakkati sedfa gam du'aago. Baawo majjum, kawtee kade gam to Seydan jarboo on dow tampere jogaago ko'e mon.

⁶Ka batumi on do, doole bane, saawari nun. ⁷Mii yidi himbe fu laatoo hande am, amma moy fu bane Alla hokki dum. Moy fu e dokkal muudum non, oo do hande nii, oya bo hande nun.

⁸Mii yidi wi'ugo fe banjaj e fe banjaaka, e gowniife, edum woodi fe joodoo hande am. ⁹Amma to fe baawataa ko jogii ko'e mabbe, fe banjontira. Banjontirgo e buri wonaago der suunooji.

¹⁰Banjontirbe, mii hokka fe dooka, to am bane ka yiwi, amma to Joomiraawo: debbo haanay saloo gorum. ¹¹To o salake bo, sey o joodoo nun nun, maa bo o naara e goriiko. Nunnun gorko bo, haanay seera debbo mum.

¹²Amma dow horiife, min nun batata kaa do, Joomiraawo bane. To goondindo e woodi debbo mo goondinay, go debbo on nootii wondugo e makko, to o seeru mo. ¹³Non non nun bo, to debbo goondindo e woodi gorko mo goondinay, to gorko on nootake wondugo e makko, to o saloo mo.

¹⁴Gam gorko mo goondinay senaama gam debbo mum, nun bo debbo mo goondinay senaama gam gorko mum. To hinaa nun, fiibbe mabbe laatataako seniife, nani bo bee ceniife. ¹⁵Amma mo goondinay, to e yidi seerugo goondindo, o seera. Den fu goondindo, debbo, to dum bo gorko, doolaaka joodoo der teegal mum, Alla noddu en nun gam gonoden der jam. ¹⁶Debbo, aa anni naa a hisinan gorko maa na, nun bo gorko, aa anni naa a hisinan debbo maa na?

Moy fu wonoo hande no Joomiraawo noddiri dum

¹⁷To non, moy fu wonoo hande no Joomiraawo hokkiri dum, moy fu wonoo der goonki ki wonuno go Alla nodda dum. Kanjum umuranmi der eklesiyajji fu. ¹⁸Juulniido go Alla noddii dum, wonoroo nun nun, mo juulnaakino bo go Alla noddii dum, wonoroo nun nun. ¹⁹Juulnaago e dullere juulnaago fu, laataaki goddum, sey tokkugo umurooje Alla. ²⁰Moy fu wonoro hande no latinoo go Alla nodda dum. ²¹To jeyaado nun latinodaa go Alla noddu maa, taa accu dum billee. Amma to a hebii laawol no dimdirtaa, taa yeeba dum. ²²Gam jeyaado mo Joomiraawo noddii, laatake dimo gam Joomiraawo. Dimo mo

Alla noddi bo, laatake jeyaado Almasiihu. ²³ On coodiraama e huune ko teddi. Gam majjum, to on laatinee ko'e mon jeyaabe himbe. ²⁴ Banniraabe, moy fu wonoro yeeso Alla, hande no laatinoo go o noddee.

Bayugo dum bo joodaago nun nun

²⁵ Dow himbe be meeday bayugo, dum bo bayeego, mi woodaa umuroore gom yiwne to Joomiraawo, amma mi batan ko miilumi, min mo Joomiraawo yurmii, wadimmi koolaado. ²⁶ Mii miila to neddo wonake non, dum buran woodugo, sabbu tooraaji di jooni. ²⁷ Bayudo, to seeru, mo bayay bo to daartu bayugo. ²⁸ Amma bayudo waday gacce, gatol bo to bayaaama, waday gacce. Amma annee no bayube e woodi billaaje der goonki mum. Kanji bo woni mi yidanaa on. ²⁹ Banniraabe, ko jidum batugo on nani: Wakkati juutaa, gam majjum, bayube laato hande be bayay, ³⁰ wulloobe laato hande be bullataa, seyotoobe wada hande be ceyataako, soodoobe bo wada hande be goodaa goddum, ³¹ seyortoobe jawdi duuniyaaru, wonoo hande be ceyataako, gam duuniyaaru nuu do faanake heennyugo.

³² Ko jidumi woni, burtofon e sugullaaji. Mo bayay e hiinnitano golle Joomiraawo, ko fottanta Joomiraawo tan o darta. ³³ Amma bayudo, hakkillo mum, to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata debbo makko o darta, ³⁴ hakkillo joomum seenake. Hande non bo, mo bayaaaka, hakkillo mum to kujje Joomiraawo wonoto, gam bannu e yonki makko fu laato ko senaa. Amma bayudo, hakkillo mum to kujje duuniyaaru wonoto, ko welata goriiko o darta.

³⁵ Mi batay ka, gam mi fergina on, amma gam wallugo on batanmi ka. Mii yidi gonodon der goonki kaanuki, tokkodon bo Joomiraawo e berde goote.

³⁶ To goddo e woodi dabberere mum, go o yidaa sentingo mo diga o bayay mo, o wada ko o yidi. O bayay mo, o farkay to o bayii mo. ³⁷ Amma to gorko wadi niyya der berne mum, hinaa e doole, laato bo o waawan ko jogii hoore makko, o bayay, o wadii ko woodi. ³⁸ Bayudo dabberere mum wadii ko woodi, amma mo bayay mo, wadii ko buri woodugo.

³⁹ Debbo bayaaado laati nun kabbaado to goriiko e wuuri. Amma to goriiko wuura,

o rindii, o waawan ko etti mo o yidi fu, amma tawee der laawol Joomiraawo nun. ⁴⁰ Dow miilo am, to debbo joodake bayaaaka, o buran hebugo seyo. Miilooji am nun batanmi don, mii miila bo mii woodi Ruuhu Alla.

8

Toonti yande dow tew caafiranaadum tooruuje

¹ Jooni faa mi toontoo yande moodon dow tew caafiranaadum tooruuje. Gooja nun, en fu, een goodi annal. Annal e wadda manju hoore, amma yidde woni ko yaarata eklesiya yeeso. ² Neddo miijudo e anni, joomum annaa taw no haani anniree. ³ Amma neddo fu jidudo Alla, Alla e anni dum.

⁴ Dow yakkugo tew caafiranaadum tooruuje, een anni tooruure laataaki goddum der duuniyaaru, Alla gooto tan woni. ⁵ Himbe e saafa tooruuje de dow e de ley. E gooja, saafeteebe duubbe e wi'eteebe joomiraabe duubbe na'on. ⁶ Amma e nun fu, enen kan, Alla gooto tan woni, Baaba tagudo huune fu, mo gam mum buuruden. Kade bo Joomiraawo gooto tan woni, Yeesu Almasiihu mo huune fu laatorii e mum, e mo gam mum kebuden yonki.

⁷ Amma himbe fu bane anni gooja kaa don. Wobbe woowunoobe tooruuje, e yakka tew caafiranaadum tooruuje, go miilooji berde mabbe tampudi e hiitoo be. ⁸ Nyaamdu beydantaa en goddum to Alla. To en nyaamii, dum nafataa en goddum, to en nyaamay bo, dum buyataa en goddum.

⁹ Amma kakkilee to dimaaku moodon doyya be goondinki mum semmidaa. ¹⁰ An goodudo annal, to goddo yi'ii maa aa nyaama to tooruure saafete, hakkillo makko tampujo hokkan mo o nyaama kanko bo. Den fu, der cuuditidum berne makko, nafa caafiranaaka tooruure bane o nyaami na? ¹¹ Den banniraawo tampudo halkan gam annal maa, kanko mo Almasiihu maayi gam muudum halka gam annal maa. ¹² To oon gada hakke dow banniraabe moodon be goondinki mum semmiday hande nun, oon nawna miilooji berde mabbe, hakke nun gadoton don dow Almasiihu. ¹³ Gam majjum to nyaamdu nun doyyata banniraawo am, mi yakkataa kade tew abada, gam to mi doyyu mo.

9

Ko haanani lilaado

¹ Mi jeyaa hoore am na? Mi laataaki lilaado na? Mi yi'ay Joomiraawo meeden Yeesu na? Diga golle de gollaniimi Joomiraawo bane goondinirdon na? ² Baa to wobbe daaray am hande lilaado, to moodon kan, mi lilaado nun, gam onon laati ko hollitinta no Joomiraawo nun lilimmi.

³ Daa ko bi'anmi yiduube gaccaago am: ⁴ Men kaanaa nyaamugo e yarugo der golle amen na? ⁵ Men kaanaa woositaago e rewbe goondinbe hande no lilaabe wobbe, e miiraabe Joomiraawo, e Kefas wadata na? ⁶ Min e Barnabbas tan nun haani golloo gam nyaannugo ko'e amen na? ⁷ Soogeeru nuye habata konu e nyaanna hoore mum bo? Demoowo moy woni mo nyaamataa bibbe gesa mum? Moy woni duroowo mo yarataa kosam darne mum?

⁸ Ka batanmi do, dow miilooji himbe bane dum yiwi, tawreeta bo batii dum. ⁹ E winnaa der tawreeta: «Taa habbu hunnuko gaari gollotooni der nafa.» Ga'i demooji nun Alla batani ka na? ¹⁰ E goonja enen bane batanaa ka na? Enen nun batanaa haala ka, gam demoowo e duggoowo fu wada golle muudum e miiliri hebugo gedu mum. ¹¹ Men aawii der moodon kujje ruuhunkeeje. To men duggii jawdi ni goodudon, ko mawni nun na? ¹² To wobbe e woodi laawol dow moodon, minon, men buraa be woodugo nol na?

Amma minon, men nafitoraaki baawde amen. Men munyanii huune fu gam to men paddoo linjiila Almasiihu yahugo yeeso. ¹³ E goonja, on annaa gollotoobe der suudu Alla e heba nyaamdu mum der ko sakketea na? On annaa bo no gollotoobe der wuudirde sadakaaji, der don nun hebata gedu mum na? ¹⁴ Hande non bo, Joomiraawo batii waajotoobe linjiila, heba nyaamdu mum diga waaji linjiila.

¹⁵ Amma min, mi nafitoraaki kujje dee fu, to mi winnii ka bo, gam mi heba de bane. Gomma mi maaya, mi nootataako goddo hadanmi juraago dow majjum. ¹⁶ Gam waajaago linjiila laatanaaki am juro, doole nun mi waajoo ka. Bone woodanimmi to mi waajaaki ka! ¹⁷ To e anniya berne am nun gadiranmi golle den, mi heban riiba am. Amma min bane subi, mi yowana de nun.

¹⁸ Den fu, ume woni riiba am? Riiba am woni waajaago linjiila hinaa gam joddi. Mi dartay nafitoraago ko haani mi heba gam gollal jal.

¹⁹ Mii dimo dow himbe fu, amma mi laatinii hoore am jaggantoodo himbe fu, gam mi hebana Almasiihu duubbe mabbe.

²⁰ To mi na'on caka Yahuduube, mi wada hoore am hande Yahuduujo, gam mi heba be. To mi yahii to tokkuube tawreeta, mii wada hoore am hande tokkudo tawreeta, gam mi heba be, baa to mi tokkay tawreeta.

²¹ Hande nun bo to mi yahii to be annaa tawreeta, mii wada hoore am hande mo annaa tawreeta, gam mi heba be, dum yiday wi'ugo mi tokkay tawreeta Alla, gam der umuroore Almasiihu gonumi. ²² To mi yahii to goondinbe tampube, mii wada hoore am hande tampudo, gam mi heba be. Walaa fu no mi laatinay hoore am dow himbe fu gam mi hisinira wobbe mabbe, baa no wadi fu.

²³ Dum fu, mi wadii dum gam linjiila, gam mi heba gedu am der barke makka.

²⁴ E goonja, on annaa himbe fu nun doggata der jayri, to wadoobe dadontiro doggata na? Amma e non fu, gooto mabbe tan nun hebata ko resaa on. Gam majjum, doggee gam kebal. ²⁵ Jiddo dadugo der doggudu fu, sey elta bannu mum der huune fu. Kambe, bee gada dum gam hebugo kebal meetalol dayloowol, amma enen, een tammi hebugo meetalol nol daylataa. ²⁶ Gam majjum to emi dogga, gam baanji bane dogganmi, to emi lukka bo, dow hennu bane lukkanmi. ²⁷ Amma mii gollina bannu am e naawdum faa mi jaaloo nol, gam mii hula mi dulla hebugo yetteego baawo baajiimi wobbe linjiila.

10

To on caafee tooruuje

¹ Banniraabe, mii yidi paamon dum do: baawo no kaakiraabe meeden wurtii Misira, der wakkati Muusa, be fu be gonake ley duulere ardani ne be, be fu bo, be jolii maayo. ² Be fu be gadanaama batisi der duulere e der maayo sabbu kawtal mabbe e Muusa. ³ Kade bo, be fu be nyaamii nyaamdu ruuhunkewol gootol, ⁴ be fu be jarii jaram ruuhunkejam gootam,

burtiidam e tepaare ruuhunkeere, jaadan-noore e maḅḅe. Tepaare nen woni Almasiihu. ⁵ Amma e non fu, duuḅḅe maḅḅe, Alla yerdaaki dum. Be baraama der ladde.

⁶ Huune dum fu, laatanake en misaalu gam to en tokkee jidaadi yonki meeden, hande no maḅḅe. ⁷ To on laatee saafooḅe tooruuje hande no wobḅe maḅḅe wadi, hande no winnaa: «Himḅe joodii nyaami yari, den ḅe ummii gam ḅe pija fijo jaayḅo.»

⁸ To on naatee jeenu hande no wobḅe maḅḅe wadi. Faa himḅe ujune laso e tato maayi nyalaane woore. ⁹ To on jarḅee Joomiraawo hande no wobḅe maḅḅe wadi, ko bolle halki ḅe. ¹⁰ To on dumbitee hande no wobḅe maḅḅe wadi, go malaykaajo maayde halki ḅe.

¹¹ Huune dum fu, tawii ḅe gam keḅen misaalu. Dum winnaama bo gam keḅen hakkillo, enen wonuḅe der wakkatiiji cakitiidi. ¹² Gam majjum, miiludo e darii fu, wada hakkillo to yanu. ¹³ Jarḅeeji walaa di keḅudon, di wobḅe heḅayno. Alla e laatii koolaado, o accataa jarḅefon ḅura semme mon. To di garii bo, o hokkan on laawol no munyirton, e no burtortodon e majji.

¹⁴ Gam majjum, banniraabe am yidaabe, bodḅoddee caafol tooruuje. ¹⁵ Mii badda on hande wooduḅe hakkillo, onon e ko'e moodon biditee ko batumi. ¹⁶ Jarigel hiiraane seniine ḅel jetteten Alla gam mum, ḅel hollitintaa en kawtii e yiyam Almasiihu na? Peen ceenneten een nyaama, ḅa hollitintaa en kawtii e bannu Almasiihu na? ¹⁷ Peen ḅan laati nun goota, nun nun enen bo, no duudirden fu, en laati nun bannu gooton, gam en fu, een keḅa gedu meeden e peen goota ḅan.

¹⁸ Daaree Isira'iilaabe: himḅe maḅḅe nyaamoḅe sadakaaji cakkanaadi Alla, ḅe goodaa kawtal e Alla cakkanteedo sadakaaji ḅin na? ¹⁹ Ko jidum wi'ugo woni: Tooruure e tew ko ne saafiranaa e laatii godḅum? Aawo! ²⁰ Amma, ko heeferḅe saafirta, ginnaaji ḅe caafanta dum, Alla bane. Nani bo mi yidaa oon goodi kawtal e ginnaaji. ²¹ On baawataa ko yariri jarigel Joomiraawo, jariron bo ḅel ginnaaji, on baawataa ko nyaamidi e Joomiraawo, nyaamidon e ginnaaji bo. ²² Naa en jidu nun ummingo nawniraagu Joomiraawo? Een furi mo semme na?

Teddinee Alla der huune fu

²³ Gooḅa nun: «Huune fu e dagii». Amma huune fu bane nafata. «Huune fu e dagii,» amma huune fu bane yaarata eklesiya yeeso. ²⁴ To godḅo moodon daartu ko nafata dum kan tan, amma ko nafata wobḅe bo.

²⁵ Ko sippete der luumo fu, on baawan ko nyaami dum, to on daartee annugo to dum yiwi, gam berde mon e gacoo on. ²⁶ Gam: «Leydi e ko woni e mayri fu, Joomiraawo jey.»

²⁷ To mo goondinay noddinii on nyaamde, go nootidon noddooḅe makko, nyaamee ko o resani on fu e jam, to on biditee dum gam berde moodon e gacoo on. ²⁸ Amma to godḅo wi'ii on: «Tew dum do caafiranaadum tooruure nun,» den kan, to on nyaamee gam sabbu ceedindo on, e gam sabbu cuudiidum berne. ²⁹ Mi batantaa do miilooji berde mon, amma di oya. E gooḅa, gam ume miilooji berne godḅo hitotoo dimaaku am? ³⁰ To mi yettii Alla dow nyaamdu am, gam ume gaceteemi dow nyaamdu nu jettumi Alla gam mum?

³¹ Gam majjum, on nyaaman nun, on jaran nun, ko gadoton fu de, gadee dum gam teddinon Alla. ³² To on laatane Yahuduube e Yunaninkeḅe e eklesiya Alla fergere. ³³ Laatee hande am, gam dow huune fu, mii darta fottango himḅe fu, mi dartaata ko nafatammi min tan, ko nafata himḅe fu dantanmi, gam ḅe kisa.

11

¹ Yemminee am hande no min e hoore am yemminiranmi Almasiihu.

Ekkitinol dow fiilaago

² Mii yetta on gam oon ciwtorammi wakkati fu, e kade bo gam oon joggii ekkitinooje hande no ekkitinirmi on. ³ Mii yidi bo paamon no Almasiihu nun woni hooreejo dow gorko fu, gorko bo woni hooreejo dow debbo, Alla bo woni hooreejo Almasiihu. ⁴ To gorko e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go e suddii hoore mum, o teddinay hooreejo makko. ⁵ Amma to debbo kan e du'oo, dum bo e wada annabaaku, go fiilaaki, o teddinay hooreejo makko, oo nandi e pemmiido laabune. ⁶ Gam to debbo fiilaaki, sey o hesa gaasa makko. Amma to hesugo gaasa, dum bo femmugo ka e sentinoo mo, den fu, o fiiloo. ⁷ Gorko haanay sudda hoore mum gam o laati nun nandi Alla e teddujal mum. Amma

debbo, laati nun teddujal gorko. ⁸ Gam gorko bane yiwi e debbo, debbo nun yiwi e gorko, ⁹ gorko bane tagaa gam debbo, debbo nun tagaa gam gorko. ¹⁰ Gam daliila malaykaaḅe, debbo fiiloo gam hollita baawde mum. ¹¹ Hande no Joomiraawo resiri, debbo wonataako to gorko walaa, gorko bo wonataako to debbo walaa. ¹² Gam hande no debbo yiwiri e gorko, non non nun gorko bo miriraa e debbo. Amma dum fu, to Alla dum yiwi.

¹³ Miilee onon e ko'e moodon: E woodi debbo e du'oo, o fiilaaki na? ¹⁴ Tawaanjal hollataa to gorko yoofitii gaasa mum, femmay ka, edum sentinii na? ¹⁵ Amma to debbo, teddujal muudum nun, gam o hokkaama gaasa juutuka hande fiilaanu. ¹⁶ Jiddo yeddugo ka fu, baa minon, baa eklesiya Alla, en goodaa tawaanjal jal don.

Hiraane Joomiraawo seniine

¹⁷ Woodi ko jidum batugo on kade dow haala no kawritirton. Dow majjum mi waawataa ko mani on, gam no kawritirton laataaki gam jaarugo on yeeso, amma gam wittingo on baawo. ¹⁸ Taw, mi nanii to on kawritii, hunnuko wooto walaa hakkune mon, mi hoolake bo haala kan gokka mum, goonja nun. ¹⁹ Haani du ceenniigu laato caka moodon, gam heba goonjaabe wurtoo e moodon. ²⁰ To on kawritii, hiraane Joomiraawo bane nyaamoton. ²¹ Gam to on kawritii oon nyaama, moy moodon fu, e yawdanoo nyaamugo nafa mum, den tawaa wobbē e rafaa, wobbē bo bagi e doyyi dum. ²² E goonja on goodaa cuudi to haani nyaamon, jaron na? Naa on jawu nun eklesiya Alla? On jidu nun sentingo talakaabe na? Ume bi'anmi on? Mi yetta on na? Mi waawataa ko yetti on dow majjum.

²³ Min, diga Joomiraawo nun kebumi ko jottimmi on: Jemmaare ne der muudum Joomiraawo meeden Yeesu jammaa, o etti peen, ²⁴ o yetti Alla, o nappiti ja, o wi'i: Dum do woni bannu am kokkaanjol gam moodon. Gadee dum, oon ciwtorirammi. ²⁵ No be keennyi, o etti jarirgel innabojam, o wi'i: Jarirgel nel woni alkawal kesal tabitiniraanjal e yiyyam am. De jaroton dam fu, jaree dam, oon ciwtorirammi. ²⁶ De nyaamoton peen oon jara der jarirgel nel fu, oon baajoo wa don haala maayde Joomiraawo faa de o wittyo.

²⁷ Gam majjum, neddo fu yakkudo peen, yariri jarirgel Joomiraawo hande no haaniray, wadii hakke dow bannu Joomiraawo e yiyyam mum. ²⁸ Gam majjum, moy fu widitoo hoore mum go yakka peen, yara bo der jarirgel nel. ²⁹ Gam neddo yakkudo peen, yari der jarirgel nel, go suttontiray ko woni bannu Joomiraawo, o foodanan hoore makko kiita diga nyaamde e jarde makko. ³⁰ Gam majjum wadi ko duubbe moodon laatii nyawbe e moofidinbe, duubbe bo maayi. ³¹ To en biditake ko'e meeden, en kiitataake. ³² Amma Joomiraawo e hiitoo en gam o elta en, wara doyyi deden kiita e himbe duuniyaaru.

³³ To non, banniraaḅe am, to on kawritii gam nyaamon hiraane Joomiraawo, kedontiree. ³⁴ To woodi e moodon mo rafo wadata, joomum nyaama diga wuro mum, gam to kawtal moodon waddana on kiita. Dow ko horii fu, to mi warii, mi laabinanan on dum.

12

Dokke Ruuhu Ceniido

¹ Banniraaḅe, dow haala dokke Ruuhu Ceniido hokkata, mi yidaa dullon annal dow mum. ² Ciwtoree, den ko on goondinayno, on poodeno far to tooruuje muume. ³ Gam majjum wadi ko mii yidi paamon dum do. Walaa bi'oowo Yeesu laati nun naalaado to Ruuhu Alla o batirta ka, kade bo walaa bi'oowo Yeesu laati nun Joomiraawo to joomum woodaa Ruuhu Ceniido.

⁴ Dokke Ruuhu Ceniido feere feereje nun woni, amma Ruuhu on gooto nun. ⁵ Golle feere feereje nun woni, amma Joomiraawo majje laati nun gooto. ⁶ Baawal golle feere feereje nun woni, amma Alla gooto on wadata huune fu der moy fu. ⁷ Moy fu hebii kokkal kollitoowal baawde Ruuhu, nafaowal himbe fu. ⁸ Ruuhu hokkata oo do dokkal batugo e hakkillo, o hokka oo to dokkal batugo e annal. Ruuhu gooto on wadata dum. ⁹ Kanko on hokkata oo do goondinki, oo to nyawtugo nyawbe, ¹⁰ o hokka oo do baawde wadugo haaynaareeji, oo to baawde wadugo annabaaku, oo do baawde annitingo ko warata diga Ruuhu, oo to baawde batugo e delle Ruuhu, goddo bo o hokka dum baawde nantingo delle den. ¹¹ Ruuhu gooto on tan wadata dum don fu,

o seennirana moy fu dokkal hande no o yidiri.

Jokkule duuddé der bannu gootol

¹²Hande no bannu laatorii gootol baa no jokkule duuddé njol woodi, nun bo, jokkule duuddé laatorii bannu gootol. Non Almasiihu bo wa'i. ¹³Gam en fu, en kebii batisi diga e Ruuhu gooto gam laatoden bannu gootol, Yahuduube e Yunaninkeebe, maccube e rimbe, en fu en jarinaama Ruuhu gooto on.

¹⁴Bannu neddo laataaki jokkulal gootal, amma jokkule duuddé. ¹⁵To koyñal wi'i: «No mi junjo bane, mi jeyaaka e bannu,» e nun fu ñal jeyaaka e bannu na? ¹⁶Naa to nowru wi'i: «No mi laataaki itere, mi jeyaaka e bannu,» dum hadan ne jeyeege e bannu na? ¹⁷To jokkule bannu fu laataake gite, noy neddo nanirta? Naa to de fu de laataake nowru, noy neddo luuttirta? ¹⁸Amma, Alla resii jokkulal baangale fu der bannu, hande no o yidiri. ¹⁹To jokkule fu laatakeno gootal, noy bannu laatotonoo? ²⁰E goonja, jokkule e duudi, amma de fu, de laati nun bannu gootol.

²¹Itere waawataa ko wi'i junjo: «Mi woodaa haaje maa». Hoore bo waawataa ko wi'i koyde: «Mi woodaa haaje moodon».

²²Amma, jokkule bannu daaraade e buri tampugo, kanje bo dee nafa. ²³Jokkule de daareten walaa tedduñal, kanje buruden teddingo. Jokkule de centirten bo kanje buruden hakkilango. ²⁴Jokkule meeden godde en kaajaaka hakkilango dum. Alla hawtii jokkule fu, hokki burude faandugo, tedduñal, ²⁵gam to ceennirgu wadu der bannu, o acci jokkule fu e wallontira hakkune mum. ²⁶To jokkulal gootal e naawee, de fu de nana naawdum e maggal. To jokkulal gootal teddinaama, de fu de maata welwelo e maggal.

²⁷Onon, on laati nun bannu Almasiihu, moy moodon fu laati nun jokkulal bannu makko. ²⁸Hande nun Alla resiri himbe der eklesiya mum. Aran, lilaabe, didawre annabiibe, tatawre janjinoobe, baawo majjum wadoobe haaynaareeji, e nyawtooobe nyawbe, e faabotoobe, e ardiibe, e batoobe delle Ruuhu. ²⁹Himbe ben fu laati nun lilaabe na? Naa be fu bee annabiibe nun? Naa be fu bee janjinoobe nun? Himbe fu nun wadata haaynaareeji na? ³⁰Himbe fu bane hokkaa baawde nyawtugo nyawbe, be

fu bane hokkaa baawde batugo e delle Ruuhu, be fu bane bo hokkaa baawde nantingo delle den. ³¹To non, tinnee daartee dokke burude nafugo. Jooni mi hollan on laawol burñol woodugo.

13

Yidde

¹Baa to mii waawi batugo delle himbe e delle malaykaabe fu, to mi walaa yidde, mi laati nun hande lenjuru piyeteenu, dum bo hande rimmo baggu. ²To Alla hokkii am dokkal wadugo annabaaku, to mi hebii annal dow siiriji e dow huune fu, dum bo to mii woodi goondinki faa mi sottina baalle, amma mi woodaa yidde, mi laataaki goddum. ³Baa to mi hokkii jawdi am fu talakaabe, mi sakka bannu am bo wuudee yiite, to mi woodaa yidde, dum nafataa am.

⁴Goodudo yidde e woodi munyal, ne hebii neddaaku. Yidde walaa nawniraagu, ne jurataako, ne woodaa manju hoore. ⁵Goodudo yidde wadataa ko sentinii, o dartaataa ko nafata mo tan, o monnortaako goddo, o jogataako hallande. ⁶Goodudo yidde seyortaako ko halli, amma e seyoro goonja. ⁷Oo yaafoo huune fu, oo hoolo huune fu, oo hedoo Alla der ko waroyta, oo munyana huune fu.

⁸Yidde heennyataa faa abada. Annabaaku heennyan, batugo e delle feere feereje heennyan, annal bo heennyan. ⁹Annal meeden laabidaa, annabaaku meeden bo laabidaa. ¹⁰Amma to huune fu laabinaama, ko laabaa fu majjitan.

¹¹No laatinoomi suka, mi batii hande suka, mi mijono hande suka, jiidé am bo hande jiidé suka. Amma no mawnumi, mi accii golle sukaaku. ¹²Jooni en ji'ataa taw huune fu e laabal, dum nandi hande daanorgal niibñuñal nun daanortoden. Amma wakkati waraan, en ji'an e gite meeden deydey. Jooni taw annal am laabay, amma wakkati waraan de annanmi faa laaba, hande no Alla annirimmi.

¹³Den, huune tati woni ko tabitii, goondingo, e hedaago moyyere Alla, e yidde. Amma yidde buri dum dum fu mawnugo.

14

Gollirgo dokke Ruuhu Ceniido

¹ To non, daartee yidde. Daartee bo dokke Ruuhu Ceniido, hakko du dokkal annabaaku. ² Batoowo e delle Ruuhu, Alla nun joomum baddata, himbe bane. Gam goddo faamataa ka o batata, Ruuhu nun hokkata mo haalaaji Alla cuudiidi. ³ Amma gadoowo annabaaku wallan nun wobbe mawnugo der goondinki, e tiidina be, e hokka be semme. ⁴ Batoowo e delle Ruuhu, semmidinan nun goondinki mum, gadoowo annabaaku bo e walla eklesiya yahugo yeeso.

⁵ Mii yidi on fu baton e delle Ruuhu, amma ko burumi yidugo woni, gadon annabaaku. Gadoowo annabaaku e buri batoowo e delle Ruuhu, gam batoowo e delle Ruuhu mawnintaa eklesiya to jottinoowo de wala. ⁶ BanniraaBe, hande jon bi'en, mi wara to moodon, mi yanta baddirgo on e delle Ruuhu tan, laato mi janjinay on ko Alla hollitimmi, mi waddanay on bo annal kesal, mi ekkitinay on bo, ume nafanmi on?

⁷ Daaree ji'en, baa huune jimirdum, hande jon fuuraanu dum bo moolooru. To puuroowo fuuraanu, dum bo piyoowo moolooru fiyay hande no haaniri, moy tintotoo ko fuuretee dum bo ko fiyete? ⁸ Naa moy siriyanto konu to puuroowo walaldu konu fuuray hande no haani? ⁹ Hande non onon bo, to haala moodon laabay, moy faamata ko jiddon wi'ugo? On boppii haala moodon! ¹⁰ Delle duudde nun woni der duuniyaaru nu, de fu, dee goodi ko de bi'ata. ¹¹ Amma to goddo baddii am e denjal njal mi nanataa, mi laatake janano makko, kanko bo o laatake janano am. ¹² Hande non, onon bo, no oon tinnii daartugo dokke Ruuhu, daartee aran dokke puy, jaarooje eklesiya yeeso.

¹³ Gam majjum, batoowo e delle Ruuhu fu, eela Alla walla dum nantingo de. ¹⁴ Gam to mii du'oo e denjal Ruuhu, ruuhu am e du'oo, amma hakkillo am gollataako. ¹⁵ Den, noy gaganmi? Mi du'oto e ruuhu am, mi du'oto bo e hakkillo am. Mi yiman e ruuhu am, mi yiman bo e hakkillo am. ¹⁶ To hinaa nun, to aa yetta Alla e ruuhu, noy tawaado caka hettiniibe, mo anna dum, waawirta ko wi'i «aami» to a yettidii? Gam joomum nanataa ko batata. ¹⁷ Baa to yettoore maa e woodi hande noy, dum mawnintaa goondinki joomum.

¹⁸ Mii yetta Alla gam mii buri on, on fu batugo e delle Ruuhu. ¹⁹ Amma der eklesiya, mii buri yidugo mi bata haalaaji joy paameteedi gam ekkitingo wobbe, buri batugo haalaaji ujune sappo e delle Ruuhu de faamataake.

²⁰ BanniraaBe, to on laatee hande sukaaBe der hakkillo moodon. Amma dow hallande laatee hande sukaaBe, dow suttontirgo huune, laatee be hakkillooji mum benni hande mawbe. ²¹ E winnaa der tawreeta: Joomiraawo wi'i:

«Himbe be, e delle Ruuhu, e kunnude hobbe nun baajortoomi be.

Amma e nun fu, be kettinantaako am.»

²² Hande non, batugo e delle Ruuhu laati nun maane kiita dow be goondinay. Wadugo annabaaku laati nun gam goondinbe, hinaa gam be goondinay.

²³ Hande jon, to himbe eklesiya fu hawritii, den moy maBbe fu e bata delle Ruuhu feere feere, to himbe be janjinaaka, dum bo be goondinay warii yi'ii dum, be bi'ataa ko'e mon sottake na? ²⁴ Naa bo, hande jon, mo goondinay, dum bo mo annaa dum, naati der juulirde moodon, go o tawi himbe fu e wada annabaaku, ka o nanata hiitoto mo, o faama no oo woodi hakke. ²⁵ Miilooji berne makko cuudiidi wurtinte, den o jiccoo, o sujidana Alla, o wi'a: «E goonja, Alla e wondi e moodon.»

No haani huune fu wadoroo der Eklesiya

²⁶ BanniraaBe, noy haani gaden? To on kawritii, go oo do e woodi jimol, oo to e woodi janjinol, goddo bo e woodi kollitol gom, goddo bo e bata e delle Ruuhu, goddo bo e nantina de, sey huune fu wadee gam goondinbe mawna. ²⁷ To delle Ruuhu nun batete, sey himbe dido bata, to dum buru tato, moy fu e wakkati mum. Goddo moodon nantina de. ²⁸ Amma to nantinoowo wala, goodudo dokkal batugo e delle Ruuhu jeedoo der eklesiya, bata der berne mum, badda e Alla. ²⁹ Dow wadoobe annabaaku, dido dum bo tato etta haala, horiibe widitoo haala maBbe. ³⁰ To goddo der joodiibe e woodi ka Alla holti dum bata, sey aranneejo batoowo jeedoo. ³¹ Hande nun, on baawan ko wadi annabaaku gooto gooto, gam moy moodon fu ekkitoo, semmidina goondinki mum. ³² Wadoobe annabaaku sey waawa ko jogii

ko'e mum, ³³ gam Alla laataaki Alla mo jibayeere, amma Alla mo jam.

Hande no dum laatii toy fu der ekle-siyaaji Alla, ³⁴ sey rewbe jeedoo der ekle-siya, be kokkaaka laawol be bata. Sey be baawa jogaago ko'e maŕbe bee dowtii hande no winniraa der tawreeta. ³⁵ To woodi ko be jidi faamineego, be acca faa to be kooti wuro, be yama worbe maŕbe. Gam to debbo batii haala der ekle-siya, dum centiniidum.

³⁶ Naa oon miili to moodon nun haala Alla yiwi? Onon tan hebi ka na? ³⁷ To goddo e miili e laati annabijjo, dum bo e miili hebii Ruuhu Ceniido, e haani joomum annita ko binnanmi on laati nun umuroore Joomiraawo. ³⁸ To goddo salake ko jabi haala ka, edum hollita no kanko e hoore makko Alla jabay mo.

³⁹ Gam majjum, banniraaŕe, tinnee daartee dokke annabaaku. To on calee bo himbe bata e delle Ruuhu, ⁴⁰ amma kakkilee, huune fu wadoo e hakkillo, e no haaniri.

15

Pintol Almasiihu

¹ Banniraaŕe, mii yidi siwtorgo on linjiila ka baajiimi on, jabudon ko oon darii dow makka e semme. ² Diga e makka kisintedon to oon jogii ka hande no baajoriimi on. To hinaa non, goondinki moodon laatoto baanji.

³ Aran, mi yottinii on ko kebumi min e hoore am, kanjum woni. Almasiihu maayii gam hakkeeki meeden, hande no Dewtere wi'i. ⁴ O uwaama, o fintii nyalaane tatawre, hande no Dewtere batiri. ⁵ O hollitanake Piyer, baawo majjum o hollitanii aahiibe sappo e dido. ⁶ Baawo majjum o hollitanii banniraaŕe ko buri keme joyo de woore. Duuŕbe maŕbe e wuuri faa jooni, amma wobbe mum maayi. ⁷ Baawo majjum, o hollitanake Yaakuuba, den go o hollitanii lilaabe fu.

⁸ Faa sakitiineere, o hollitanii am, min nandudo hande sukeel dimaangal lebbi mum hebbay. ⁹ Gam min buri lilaabe fu faandugo, mi fotay du noddeego lilaado, gam mi tooriino ekle-siya Alla. ¹⁰ Gam moyyere Alla laatoriimi ko laatiimi. Moyyere ne o wadanimmi bo laataaki baanji, gam mi gollake ko buri lilaabe fu. Min bane wadata dum, amma moyyere Alla wonne der am wadata dum. ¹¹ To non, min nun, kambe

nun, haala goota kan men piinata, kanka nun bo goondindon.

Pintol maaybe

¹² To emen baajoo no Almasiihu fintii e maayde, den noy wobbe moodon wi'irta maaybe fintataa? ¹³ To pintol maaybe walaa, Almasiihu e hoore mum bo fintay, ¹⁴ to Almasiihu fintay bo, waaji amen laatake baanji, goondinki moodon bo laatake baanji. ¹⁵ Ko buri fu, to e gooŕa maaybe fintataa, minon bo men laatake seedaniibe Alla fewre, gam emen ceedoo o fintinii Almasiihu, nani bo gooŕa bane, to maaybe fintataa. ¹⁶ Gam to maaybe fintataa, Almasiihu e hoore mum fintay. ¹⁷ To Almasiihu fintay, goondinki moodon laatake baanji, der hakkeeki moodon bo gonudon faa jooni, ¹⁸ maayunooŕe e goondinki Yeesu bo halkii. ¹⁹ To der duuniyaaru do tan miiluden hebugo riiba gonuka der kawtal men e Almasiihu, enen burannoo himbe fu yurminaago.

²⁰ Amma e gooŕa, Almasiihu fintii, o laatake arano der maaybe fintoobe. ²¹ Hande no maayde naatiri der duuniyaaru diga neddo, hande non bo pintol wariri diga e neddo. ²² Hande no himbe fu maayirta gam kawtal mum e Aadamu, hande non himbe hebirta yonki gam kawtal mum e Almasiihu. ²³ Moy fu fintan e wakkati mum. Almasiihu laatii arano, baawo mum, goondinbe mo tokkina der nyalaane garki makko. ²⁴ Baawo majjum, timmoode duuniyaaru waran. Almasiihu halkan hooreeŕe e wooduŕe baawde e semmeeji kalludi fu, den o hokka Alla Baaba meeden laamaare. ²⁵ Gam doole Almasiihu laamoo faa to Alla wattii waybe makko ley teppe makko. ²⁶ Ganyo cakitorteedo halkeego woni maayde. ²⁷ E winnaa: «Alla wattii huune fu ley koyde makko». Amma to wi'aama, «huune fu» Alla gattudo huune fu ley koyde makko bane wonda. ²⁸ To Almasiihu laatake hooreejo dow huune fu, kanko Biddo bo, o hokkan Alla hoore makko, den Alla laamoo dow huune fu, e dow moy fu.

²⁹ To non, riiba kaye wadeteŕe batisi faa maayira woodi to maaybe fintataa? Ume wadi ko himbe e wadee batisi faa maayira? ³⁰ Enen e ko'e meeden bo, gam ume potteten wakkati fu kaliije maayde?

³¹ Banniraaḅe, nyalaane fu der hunnuko maayde nun gonumi. Amma e nun fu mii juroro on gam daliila kawtal moodon e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ³² To e miilooji hebugo godḁum der duuniyaaru ḁo nun gadirmi duuro der wanjarde Efesu, kaḁumi e bisaaji ladde kalluḁi, ume ḁum nafatammi to maayḅe fintataa? 'Dum laa-totono hande no ballool ḁol ḁo wi'i: «Nyaa-men jaren, gam jaajo en maayan.» ³³ To on jammee ko'e moodon: «Yaadugo e kalluḁo biisan jikku booduru.» ³⁴ Pukkiinee hakkilooji moodon hande no haani, to on gadee hakke. Mi batii ka gam centon, gam wobbe moodon annaa Alla.

³⁵ Amma, wadoto godḁo yama: «Noy maayḅe fintirta? Bannu iri ḁole ḅe bit-tiroyta?» ³⁶ Onon ḅe galaa hakkillo! To a aawi awdi, doole ni waata go ni fuda. ³⁷ Awdi ni aawuḁaa fu, to gawri nun, ḁum bo awdi feereeri gom nun, gitel tan aawataa, pudol e haako mum bane. ³⁸ Baawo mum, Alla nun hokkata awdi fu iri pudol mum no o yidiri, awdi fu bo e pudol muudum nun. ³⁹ Kujje yonkinteeje fu bane woodi ḅannu gootol. Himḅe e woodi ḅannu mum, bisaaji e ḅannu mum, pooli e ḅannu mum, liyyi bo e ḅannu mum.

⁴⁰ E woodi ḅannu ḁol dow kammu, e ḅannu ḁol leydi. Bannu ḁol dow e ḁari mum, ḁol leydi bo e ḁari mum. ⁴¹ Naaje e jayḁol mum, lewru e jayḁol mum, kooḁe bo e jayḁol mum, baa kooḁe den jayḁol mum e suttontiri.

⁴² Hande non, pintol maayḅe bo laatii. To ḅannu uwaama, ḁol nyola, to ḁol fintinaama, ḁol nyolataa. ⁴³ To ḁol uwaama ḁol woodaa tedduḁal, ḁol fintinee, eḁol woodi tedduḁal. To ḁol uwaama, ḁol tampuḁol, ḁol fintinee eḁol woodi semme. ⁴⁴ To ḁol uwaama ḅannu leydinkewol, ḁol fintinee eḁol laatii ḅannu ruuhunkewol. To ḅannu leydinkewol na'on, ḅannu ruuhunkewol bo na'on. ⁴⁵ E winnaa: «Aadamu nedḁo aranneejo laatake yonkinteejo». Aadamu cakitiido laatake Ruuhu kokkoowo yonki. ⁴⁶ Ruuhunkejum bane ardii, ḁum ḅannu nun ardii. Baawo mum ko ḁum Ruuhu tokkii. ⁴⁷ Aadamu nedḁo arandeejo e sollaare leydi nun tagiraa, e leydi o yiwi, nedḁo didabo bo, dow kammu yiwi. ⁴⁸ No tagiraado e sollaare leydi wa'i, hande non wooduḅe ḅannu leydinkewol bo wa'i. No yiwudo dow

kammu wa'i, hande non ḅe dow kammu bo wadoyta. ⁴⁹ Hande no nandirden e nedḁo tagiraado sollaare leydi, hande non bo nandiroyten e nedḁo yiwudo dow kammu.

⁵⁰ Banniraaḅe, ko jidum wi'ugo on nani: 'Bannu e yiyam waawataa ko roni Laamaare Alla, kade bo, nyoloojum waawataa ko roni ko nyolataa.

⁵¹ Nani mi hollan on asiiri gom: en fu bane maayata, amma en fu en baylitinte, ⁵² der wakkati gooti, der mayyande itere, to rimmo walaldu sakitiinewol nanaama. To ḁol fuuraama, maayḅe artan finta e ḅannu ḁol nyolataa, enen horiibe en baylitinte. ⁵³ Den fu, ḅannu nyoloowol ḅornoto ko nyolataa, ḅannu maayoowol bo ḅornoo ko maayataa. ⁵⁴ To ḅannu nyoloowol ḅorninaama ko nyolataa, maayoowol bo ḅorninaama ko maayataa, den haala annabaaku binnaaka ka hebban: «Maayde jaalaama, modaa.

⁵⁵ Maayde, toy jaalorgal maa woni? Maayde, toy tooke maa woni?»

⁵⁶ Hakke woni tooke maayde, baawḁe hakke bo woni tawreeta. ⁵⁷ Yettoore laatanoo Alla kokkoowo en jaalaago diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu.

⁵⁸ Gam majjum banniraaḅe am yidaaḅe, laatee tabitiibe, ḅe dimmataako. Wakkati fu kiinnee golle Joomiraawo, gam oon anni ko gaduḁon sabbu kawtal moodon e Joomiraawo yanataa baanji.

16

Wallugo goondinḅe Urusaliima

¹ Jooni, wallirgo goondinḅe wonḅe Urusaliima e ceede nun batananni. Onon bo gadee hande no batumi eklesiyaaḁi leydi Galaatiya. ² Alal fu, moy moodon fu resa wecco dow ko o hebi. To on kedee mi wara go kawriton de. ³ To mi warii, mi lilan ḅe cuboton ḅe jaara ballal moodon faa Urusaliima, e dereeji paaminooji haala ballal moodon. ⁴ To fotii mi yaha min e hoore am, ḅe jaadan e am.

Pol e miili witta to ḅe Korintu

⁵ Mi waran to moodon, amma mi yiwiran e leydi Maseduwaan, gam ton tokkiranmi. ⁶ Wadoto to mi warii mi joodoo to moodon balḁe sedḁa, ḁum bo mi dabba ton. Den ballon am der jahaanḁal am mi yahira to jahanmi fu. ⁷ Gam e laawol ḁol ḁo, mi yidaa

yaalugo on to mii yawta, to Joomiraawo e yidi mi joodoto to moodon balde sedda.

⁸ Amma mi joodoto taw Efesu faa juulde Pantekosta yottoo, ⁹ gam laawol manjol mabbitanake am mi wada golle am, baa no waybe bo e duudi.

¹⁰ To Timote warii to moodon, jabbee mo, jogodon mo faa wooda, gam golle Joomiraawo nun o wadata hande am. ¹¹ Gam majjum, to goddo yawoo mo. Ballitee mo dow jahaanal makko. O yaha e jam, o warta to amen. Min e banniraabe emen kedii mo.

¹² Banniraawo meeden Apollos, mi tiidini dum de duuddum o yaada e banniraabe to moodon, amma faa hanne o nootaaki. Amma o waran to o hebori.

Baynaade

¹³ Kakkilee, daree e semme der goondinki, kollitee cuusal mon, goodee semme. ¹⁴ Ko gadoton fu, gadiree dum e yidde.

¹⁵ Banniraabe, ko eelanmi on woni, oon anni Estefanas e himbe wuro mum, kambe nun arti goondini der leydi Akaya fu. Be tinnake gollanaago himbe Alla. ¹⁶ Downtanee himbe iri mabbe, tinniibe e gollodoo e mabbe.

¹⁷ Berne am weli e garki Estefanas e Fortunatus kan e Akaykus. Be gadanii am ko on baaway ko wadanimmi gam oon boddi.

¹⁸ Be pukkinii berne am e berde moodon. Gam majjum teddinee himbe hande mabbe.

¹⁹ Himbe eklesiyaaaji leydi Asiya fu sannii on. Akilas e Piriikiila, e goondinbe Yeesu hawritintoobe der wuro mabbe fu e sanna on sanne e inne Joomiraawo. ²⁰ Banniraabe fu e sanna on.

Moy moodon fu sanna banniraawo mum e yidde mawne.

²¹ Min Pol mi sannii on e binni junjo am.

²² Neddo fu mo yidaa Joomiraawo, o naalaado! Maranata, yaa Joomiraawo Yeesu, war!

²³ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon!

²⁴ Mii yidi on on fu, gam kawtal meeden e Yeesu Almasihu.

Derewol ɗol Pol winnani 6e Galaatiya

Haala Puɗɗirka

Derewol Galaatiya laati nun ɗol Pol winnani eklesiyaaji di o titi wakkati o wadi jahaale makko de Golle Lilaabe batani. Wobbe e miili, eklesiyaaji din tawa nun weccoore Asiya pettel, waato to wi'etee Turkiya jooni. No Pol yawti, Yahuduube waajotoobe wobbe yahii ton e bata kalluka dow golle waaji de o wadata. Bee bi'a: haanu nun himbe downtano tawreeta Muusa e juuldeji Yahuduube, e juulnol. Baawo mum, wobbe der goondinbe wi'i e woodi hoore mum, go be etti dimaaku mabbe bee gadira ko haanay. Pol fuddi toontaago dow ka be gaccortoo dum dow golle waaji de o wadata. Bee bata ka gam be gatta seko der teddujal linjiila ka o waajoto. Yeesu Almasiihu pintudo e hoore mum nun hollitanii Pol, kanko nun bo hokki Pol linjiila ka waajoto. Lilaabe Yeesu wobbe bo e darii baawo Pol. Pol wooltanii Piyer der siire Antakiya gam munaafitaare makko. O habidii bo yidube e jogii tawaajal Yahuduube. Pol hollii be no goondindo fu laatinaama poonnitiido diga e goondinki mum, hande no Ibrahiima habbiranaa alkawal mum. Baawo mum, Pol hollii ko laatii golle tawreeta. Goondingo Yeesu Almasiihu e waylita gonki men, laatina en rimbe, hinaa maccube. Wittitaago der dwtanaago golle tawreeta, kanjum laatinta neddo maccudo. Baawo mum, Pol heennyitiri e hollugo goonki mo Ruuhu Alla ardanii.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1.1-10
2. Alla e hoore mum nun laatini Pol lilaado, 1.11-2.21
3. Haala moyyere Alla, 3.1-4-31
4. Dimaaku goondinbe e ko be jowanaa, 5.1-6.10
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 6.11-18.

Sannoore

¹Derewol ɗol do yiwii e am, min Pol, lilaado. Himbe bane lilimmi. Lilal am yi-way diga e neddo. Amma Yeesu Almasiihu e Alla Baaba pintindo mo diga maayde nun

lilimmi. ²Min e banniraaɓe wondube e am fu, emen binnana on derewol ɗol, onon himbe eklesiyaaji leydi Galaatiya. ³Baaba meeden Alla, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, wadana on moyyere, hokka on jam. ⁴Almasiihu hokkii hoore mum gam hakkeji meeden. O wurtinii en diga e jamaanuuru hallunu nu. Hande non Alla Baaba meeden yidiri. ⁵Teddujal laatanoo mo faa abada. Aami.

Linjiila feereha gom walaa

⁶Dum haaynake am no baylitoridon law, tokkudon linjiila gokka, accudon Alla, noddudo on e moyyere Almasiihu. ⁷Linjiila gokka walaa. Amma himbe nun laawata on e yidi waylitingo linjiila Almasiihu. ⁸To goddo waajike on linjiila feereha ka yaaday e ka men baajii on, baa to menen nun, dum bo malaykaajo yiwudo dow kammu nun, naaloore Alla wonoo dow joomum. ⁹Men batiino on ka, jooni bo mii batitoo on ka: To goddo waajike on linjiila feereha, cuttontirka e ka men baajii on, naaloore Alla wonoo dow joomum.

¹⁰Den kan, fottango himbe nun daartanmi, naa fottango Alla? Mi daartan nun mi fottana himbe na? To mii daartanno fottango himbe, mi laatataakono maccudo Almasiihu.

No Pol laatorii lilaado

¹¹Banniraaɓe, mii yidi paamon no linjiila ka baajotoomi yiway e neddo. ¹²Neddo bane hokkimmi ka, neddo bane janjinimmi ka bo, amma Yeesu Almasiihu hollitanii am, hokkimmi ka.

¹³On nanii no laatinoomi arande, der diina Yahuduube. Mi toorii eklesiya Alla e cattal, mi tinnakeno halkugo ka. ¹⁴Mii burunoo igoobe am duube der laawol diina Yahuduube. Mii wooduno tinnaare mawne dow saloraago tawaajal kaakiraaɓe am.

¹⁵Amma Alla subii am diga mii woni der reedu inna am, noddimmi sabbu moyyere mum. ¹⁶O hollitii am Biyiiko gam mi waajoo heefere habaru makko. Wakkati mum, mi seedinay goddo. ¹⁷Mi yahay Urusaliima to artube am laataago lilaabe, amma mi yahii leydi Arabiya, bittoymi Damas. ¹⁸Duubi tati baawo mum jahumi Urusaliima, gam mi annita Piyer, gondumi e makko balde sappo

e joy. ¹⁹Mi yi'ay lilaado baa gooto, to hinaa Yaakuuba, miiraawo Joomiraawo.

²⁰Ko binnananni min on do, Alla woni seedejeo am, mi fewataa.

²¹Baawo majjum, jahumi leydi Siriya, e leydi Silisiya. ²²Wakkati majjum, goondinbe 6e eklesiyaaji leydi Yahudiya meeday yi'ugo am e gite mum. ²³Be nananno nun tan e wi'ee, neddo toorannoodo en, jooni na'on waajoo haala goondinki ki yiduno halkugo. ²⁴Den 6e teddinii Alla sabbu am.

2

No lilaabe jabiri Pol.

¹Duu6i sappo e naay 6aawo mum, bitumi Urusaliima min e Barnabbas. Titus bo e wondi e am. ²Mi yahii ton gam ko Alla hollitimmi. Mi hawtii min tan e ardiibe, kollumi 6e linjiila ka baajotoomi caka 6e lenyi janani. Gam mi yidaa golle am de gadumi, e de gadanni laatoo baanji.

³Titus goduudo e am, laati nun Yunanin-keejo, o doolaaka bo julnaago. ⁴E non fu, banniraabe fewrekuube naatu6e caka men e yoyre, e yidunoo dum. ⁵Be daartii liinyugo dimaaku kebuden der kawtal meeden e Yeesu Almasiihu, gam 6e bittina en der maccunnaaku. ⁶Amma men kokkay 6e laawol baa sedda, he6a goonja linjiila tabitoo caka moodon.

⁶Daaraabe maw6e 6en, baa to ume 6e laatiino, walaa ko faalii am, gam Alla burontirtaa him6e. Maw6e 6en yowanay am goddum. ⁷Amma 6e paamii Alla nun yowanimmi linjiila mi waajoo 6e lenyi janani, hande no o yowirani Piyer waa-joo Yahuduube. ⁸Alla laatindo Piyer lilaado caka Yahuduube, kanko laatiniimmi min bo lilaado caka 6e lenyi janani.

⁹Yaakuuba e Piyer e Yuhaana, laatiibe darjanal goondinbe annitii moyyere ne Alla wadanimmi. ¹⁰Be kokkii men juude min e Barnabbas gam hollitingo naaral amen. Hande non menen, men jaha men baajoo 6e lenyi janani, kam6e bo 6e baajoo Yahuduube. ¹¹Ko 6e eeli men tan woni, men ciwtora talakaa6e. Mi tinnike bo wadugo dum.

Pol wooltanii Piyer der siire Antiyokiya

¹¹Amma no Piyer wari Antiyokiya, mi wooltanii mo yeeso him6e gam o woofii. ¹²Gam ko lilaabe Yaakuuba wara, Piyer e nyaamdannoo e 6e lenyi janani. Amma no

6e jottii, o takkitii 6e, o acci nyaamdugo e ma66e, gam oo hula Yahuduube.

¹³Yahuduube goondinbe Yeesu wob6e hawtii e makko, faa 6e naanni Barnabbas bo der munaafitaare ma66e. ¹⁴No ji'umi 6e jahataa der goonja linjiila, bi'umi Piyer yeeso him6e fu: «An Yahuduujo, aa wada hande no 6e lenyi janani wadata, hinaa hande no Yahuduube, noy doolirta 6e lenyi janani 6e gada hande Yahuduube?»

Goondingo Yeesu Almasiihu tan hisinta

¹⁵Menen, men dimaaka maa der lenyol Yahuduube, men laataaki hakkee6e 6e lenyi janani. ¹⁶Emen anni neddo laatintaake poonnitiido e tokkugo tawreeta. E goondinki Yeesu Almasiihu tan neddo laatiniirtee poonnitiido. Menen bo men goondinii Yeesu Almasiihu, gam men laati-nee foonnitiibe diga e goondinki, hinaa gam tokkugo tawreeta. Gam walaa baa gooto laatinteedo poonnitiido e tokkugo tawreeta. ¹⁷Emen daarta laatiineego foonnitiibe der kawtal amen e Almasiihu. Der majjum, to tawaama men hakkee6e nun, den Almasiihu laati nun gollantoodo hakke na? Abada! ¹⁸Gam to mii mahitoo ko pusumi, min e hoore am mii tabbitina no mi boofudo. ¹⁹Amma min, mi maayi dow wecco tawreeta, tawreeta kan warimmi, he6a mi wuura gam Alla. Mi tiggidaama e Almasiihu dow leggal palaanal. ²⁰Min bane wuurata, Almasiihu nun wuuri der am. Guurnam bannu buuranmi jooni, e goondinki Biddo Alla nun buuranmi, kanko jiddo am faa hokkitiri hoore mum gam am. ²¹Mi woppataa moyyere Alla. Gam to e tokkugo tawreeta nun neddo laatiniirtee poonnitiido, den fu Almasiihu maayii gam baanji.

3

Tokkugo tawreeta dum bo goondingo Yeesu

(Roma, 4; 8.14-17)

¹Onon 6e Galaatiya, on galaa hakkillo! Moy jammii on? On laabinanaamaa haala Yeesu Almasiihu, tiggaado dow leggal palaanal. ²Toontee am yande dee do: Gam tokkudon tawreeta acci kebudon Ruuhu Ceniido na, naa gam on nanii linjiila go goondindon Yeesu Almasiihu? ³Non hakkillo moodon faandiri? On puddirii e Ruuhu Alla, ko oon jidi heennyitirgo

e semme moodon? ⁴ Huune ko hebi on dum fu laatike baanji na? Wadataako dum laatoo baanji. ⁵ Kokkudo on Ruuhu mum, go e wada haaynaareeji hakkune mon, gam tokkudon tawreeta o wadata nun na, naa gam on nanii linjiila ko goondindon?

⁶ Dewtere wi'i: «Iburaahiima goondinii, go Alla daari mo poonnitiido.» ⁷ Gam majjum, paamee kaa do: Goondinbe Alla nun laatii bi6be Iburaahiima. ⁸ Dewtere batiino, no Alla wadan be lenyi janani foonnitiibe gam goondinki ma6be. Kan acci ne batunoo Iburaahiima linjiila diga law, ne wi'i: «Lenyi fu barkidinte diga e maa.» ⁹ Iburaahiima goondinii go o barkidinaa. Hande non goondinbe heban barkidineego e makko.

¹⁰ Amma hooliibe tawreeta fu naaloore na'on dow ma6be. Gam e winnii der Dewtere: «Naaloore laatanoo mo tokkay baadey e gollira ko winnaa der tawreeta.»

¹¹ Dum laabii no baa gooto laatintaake poonnitiido yeeso Alla e tokkugo tawreeta. Gam dewtere wi'i: «Poonnitiido wuuran sabbu goondinki mum.» ¹² Nani tawreeta yiway e goondinki, gam e winnii: «Golliroowo ko tawreeta bati fu wuuran e majjum.»

¹³ Almasiihu sooditake en diga naaloore tawreeta. O laatake naalaado gam men, gam e winnii: «Bilaado dow leggal fu laati nun naalaado.» ¹⁴ Yeesu wadii dum gam barke Iburaahiima laatanoo be lenyi janani. Goondindo Yeesu Almasiihu heban Ruuhu mo Alla ha66ani dum alkawal.

Tawreeta e alkawal

¹⁵ Banniraabe, mii bata do hande no himbe batirta. To neddo ha66ii alkawal tabbitini jal, walaa piirtando jal, walaa beydoowo jal bo. ¹⁶ Alla ha66anii Iburaahiima e taaniraawo mum alkawal. Dewtere wi'ay: «Taaniraabe», hande be duu6be nun, amma gooto ne batani, ne wi'i: «taaniraawo maa», kanko woni Almasiihu. ¹⁷ Ko jidumi wi'ugo woni: Alla ha66i alkawal faa woodi. Den tawreeta garuka 6aawo duubi keme naay e laso e sappo, waawataa ko fiirti jal, laatina jal baanji. ¹⁸ To donju hebirte nun e tawreeta, den fu e alkawal bane nu hebirtee. Nani bo e alkawal nun Alla hokkiri Iburaahiima moyyere.

¹⁹ Den ume sariya wari wadugo? Ka hokkaamaa gam hollitingo boofi, faa ko taaniraawo Iburaahiima wara, kanko nun

Alla ha66ani alkawal. Diga e malaykaabe bo tawreeta hokkaa, der junjo hakkunneejo. ²⁰ Amma to neddo gooto nun, haaje hakkunneejo walaa. Nani bo Alla kan laati nun gooto.

²¹ Den, tawreeta luudontiran nun e alkawal Alla na? Aawo! To tawreeta waawanno ko hokki yonki, den fu e goonja neddo laatinteno poonnitiido diga e tawreeta. ²² Dewtere wi'i, hakke jaalake himbe fu. To non goondinbe Yeesu Almasiihu heban ko be kab6anaa alkawal gam goondinki ma6be.

²³ Diga goondinki waray, tawreeta e ha66unoo en hande der kasu. Ekaa ha66i en hakko goondinki suppitintoo. ²⁴ Hande non tawreeta laatorii deenoowo en faa wakkati Almasiihu wari gam laatineden foonnitiibe diga e goondinki. ²⁵ Jooni no goondinki wari, en burtake e junjo deenoowo on.

²⁶ On fu, on laatake bi6be Alla gam on goondini Yeesu Almasiihu. ²⁷ On fu, on kawtii e Almasiihu, gadanaadon batisi e inne makko, nandudon mo. ²⁸ Cuttontirol walaa hakkune Yahuduugo e Yunaninkeejo, dimo naa bo maccudo, gorko naa bo debbo, gam on fu on laatike gootum der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁹ To on laatike himbe Almasiihu, den on laatike be lenyol Iburaahiima, on donan ko Alla ha66annoo mo alkawal.

4

¹ Ko jidum wi'ugo woni, to donoowo e laatii sukeel, walaa ko suttontirta mo e maccudo, baa no kanko nun woodi huune fu. ² O downtanto reenoobe mo e dawraanoobe jawdi makko faa wakkati ki baabiko resi yottoo. ³ Enen bo, no laatinoden sukaabe, en laatikeno maccube baawdeeji duuniyaaru. ⁴ Amma no wakkati ki Alla resi hebbi, o lilii Biddo makko. Biddo on rimaama e debbo, o umminaama ley baawde tawreeta, ⁵ gam o rindina wonbe der makka, o laatina en bi6be Alla.

⁶ Gam een laatii bi6be Alla, o lilii Ruuhu Biyiiko der berde meeden. Kanjum acci Ruuhu on e wi'a: «Abba», waato Baaba. ⁷ To non, a laataaki kade maccudo, biddo nun laatidaa. No aa laatii biddo, a ronan ko Alla resani bi6be mum.

⁸Den ko on annaano Alla, on jagganakeno safeteebe 6e laataaki Alla e goonja. ⁹Amma jooni no annitindon Alla, dum bo mi wi'a no Alla anniti on, noy dum wadi ko oon bitta to ruuhuui di walaa baawde e teddujal? Ko jey sabbu ko oon jidi laataago maccube majji kade? ¹⁰Oon kakkilana nyalaade godde, e lebbi goddi, e wakkatiiji goddi, e duubi goddi. ¹¹Mii hula to golle gadumi gam moodon laato baanji.

¹²Banniraabe, mii eela on, laatee hande am, gam min bo mii laatii hande moodon. On gaday am fu gacce gom. ¹³Oon anni gam sabbu nyaw nun acci ko baajjimi on linjiila aran. ¹⁴Nyaw am toorii on, amma on jawaaki am, on elay am bo. On jabii am hande malaykaajo Alla, e hande Yeesu Almasiihu. ¹⁵To non, toy seyo moodon goodunodon woni? Gam mii seedanoo on dum, to on baawiino, on doofanno gite moodon kokkon am. ¹⁶Mi laatike ganyo moodon gam mii bata on goonja na?

¹⁷Tinnaare himbe 6en woodi dow moodon woodaa, gam 6e jidu nun seennugo on e am, gam tokkodon 6e e tinnaare. ¹⁸Wadugo ko nafata e tinnaare baadey e woodi, amma hinaa to mii woni e moodon tan. ¹⁹Sukaabe am, mii tooro kade gam moodon hande no debbo nanirra jatawre. Dum laato faa jikku Almasiihu wonoo der moodon. ²⁰Mii yidunoo wonaago to moodon jooni, gam mi heba no baddirmi e moodon. Jooni mi annaa noy gadanmi e haala moodon.

Alkawalji didi: Jeyaanaaku e dimaaku

²¹Batee am onon yidube dwtanaago tawreeta. On nanay ko tawreeta kan wi'i na? ²²E winnii no Iburahiima e woodi 6i66e worbe dido, gooto bii kordo, gooto bo bii dimo. ²³Bii kordo rimaama hande no himbe fu rimirtee, bii dimo bo rimiraa e alkawal Alla. ²⁴E woodi ko soomii der haala ka. Rewbe dido 6en laati nun alka-walji Alla didi. Gootal, waato Hajara, yiwii dow waanne Sinayi, kanjal rimi maccube. ²⁵Hajara laati nun hande waanne Sinayi, tawaane leydi Arabiya. Oo nandi e Urusali-ima ni jooni. Gam Urusaliima e sukaabe mum, e jeyaanaaku woni. ²⁶Amma Urusali-ima ni dow kammu laati nun dimuri, kayri laatii inna meeden. ²⁷Gam e winnii: «Welweltu, an dimaro!

Huu6u kuubaali seyo! an mo meeday ko nani jatawre.

Gam sukaabe debbo accaado duudan bura 6e debbo 6anjaado.»

²⁸Onon banniraabe, on laati nun 6i66e alkawal Alla hande Isiyaaku. ²⁹Amma, hande no dimaado e bannu tooriri dimaado e Ruuhu Alla, hande nun bo dum laatii faa hanne. ³⁰Amma ume non Dewtere wi'i? Ne wi'i: «Riiwu kordo e biyum, gam bii kordo ronidintaa e bii dimo». ³¹Hande non banniraabe, en laataaki 6i66e kordo, amma een 6i66e dimo.

5

Goondinbe rindinaama

¹Almasiihu firtii en gam laatoden rimbe e goonja. Gam majjum, daree e semme, to on accee bittinedon der baawde jeyaanaaku.

²Min Pol, mii wi'a on: To on nootike ju-ulnadon, Almasiihu nafataa on goddum.

³Mii batitoo ka kade, neddo fu nootiido juulnaago, sey joomum dwtanoo tawreeta fu.

⁴Onon dartoobe laataago foomitiife diga e tawreeta, on ceedi e Almasiihu, on boddodike e moyyere Alla. ⁵Menen, e men kedi Alla latina men foomitiife diga e goondinki. Kanjum men kedi e baawde Ruuhu Ceniido. ⁶To goddo hawtii e Yeesu Almasiihu, juulnol e dullere juulnol fu laataaki goddum. Ko nafata woni, goondinki gollotooki e yidde.

⁷On puddii doggudu moodon no woodiri. Moy haggi on, hadi on dwtanaago goonja?

⁸Ko wayliti miilooji moodon yiway to Alla, noddudo on. ⁹E wi'ee: Yuufinirdum sedda yuufinan conni laawaani fu. ¹⁰Min kan, mii hoolii on gam Joomiraawo, mii anni miilo moodon wittay nokkun feere. Amma laawoowo on on, baa to moy nun, o doyyete kiita.

¹¹Banniraabe, to haala juulnol nun baajotoomi, gam ume tooreteemi? To kanka baajotoomi, den fu maayde Almasiihu dow leggal palaanjal laatantaakono goddo fergere. ¹²Laawoobe on 6ee, yaha wuddita dum fu.

¹³Banniraabe, on noddaama gam laatodon rimbe. To on ettee dimaaku moodon gadiron jidaadi yonki. Amma, moy fu jagganoo bannun e yidde. ¹⁴Gam tawreeta fu hawtii der haala goota kaa do: «Yidu banniraawo maa hande no jidirdaa hoore maa». ¹⁵Amma to oon yakkontira,

oon nyaamontira hande dawaadi, kakkilee to on kalkontiree.

Ruuhi Ceniido e jidaadi yonki

¹⁶Gam majjum, mii bata on: Accee Ruuhu Ceniido dura gonki mon, den on tokkataa jidaadi yonki moodon. ¹⁷Gam jidaade yonki e luudontiri e Ruuhu, ko Ruuhu yidi bo e luudontiri e jidaadi yonki. Edum luudontiri hakkune majjum, kan acci on baawataa wadugo ko jidudon. ¹⁸Amma to Ruuhu durata on, tawreeta woodaa baawde dow mon.

¹⁹Ko jidaadi yonki waddata e laabi. Kanjum woni, jeenu, ko sobi, kaaruwaaku, ²⁰caafol tooruuje, dobodoboos, gayru, hawre, nawniraagu, mone, jeddi cattudi, luudontirgo, ceennirgu, ²¹suuno, jarde bagi, deereraaku e ko nandi e majjum. Mii seedina on hande no ceedinirnoomi on bi'umi, wadoobe iri baadi nin fu naatataa der Laamaare Alla.

²²Amma ko Ruuhu Ceniido rimata woni: yidde, seyo, jam, munyal, neddaaku, yurmeene, goondinki, ²³diggere e jogaago hoore mum. Tawreeta walaa gaccotooka iri kujje dee. ²⁴Laatii-bee Yeesu Almasiihu tiggii balli mum e jidaadi yonki, e suuno mum fu dow leggal palaanjal. ²⁵To e Ruuhu nun buurirden, accee jahiren no Ruuhu yidiri. ²⁶To en mawnitee, to en corkontiree, to en gadontiree nawniraagu.

6

Ballontiree hakkune moodon

¹Banniraa-be, to on nanjii goddo e wada boofol, onon woodube Ruuhu, bittinee joomum e diggere. Amma, onon bo kakkilee gam to on naatee der jarbeeji. ²Ballontiree roonaago doolle moodon, hande non kebinirton ko Almasiihu resani on. ³To goddo e miili e laatii goddum, nani bo o laataaki goddum, o jammike hoore makko. ⁴Moy fu daara golle muudum. To de potii ko o juroro, o juro gam hoore makko, amma to o jura dow golle goddo. ⁵Gam moy fu roonoto e hoore mum doongal mum.

⁶Janjinteedo haala Alla, e haani seennira ko woodi e janjinoowo dum.

⁷To on majjinee ko'e moodon, Alla nootataako goddo yawoo dum. Ko moy fu aawi, kanjum ruggata. ⁸Aawudo ko suuno mum yidi, ruggan ko suuno rimata,

waato maayde. Aawudo ko Ruuhu Ceniido yidi, ruggan ko Ruuhu rimata, waato yonki tabitiiki. ⁹To en comee wadugo geetum. Gam to en tampay, en duggan to wakkati mum warii. ¹⁰To non, de gooduden wakkati, en gadanee himbe fu geetum, accu dun banniraa-be meeden goondinbe.

Haalaaji cakitiidi e baynaade

¹¹Daaree binniji mawdi di binnanmi on e junjo am. ¹²Dartoo-bee hollitingo hoore mum yeeso himbe, kambe doolata on juulnaago. Bee gada dum gam be jidaa tooreego sabbu leggal Almasiihu palaanjal. ¹³Baa kambe juulnaabe, be tokkaaki tawreeta. Be jidu nun juulnodon gam be keba juroraago on. ¹⁴Min kan, mi jurortaako goddum to hinaa leggal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu palaanjal. Diga e maggal duuniyaaru tiggaa gam am, min bo tiggaa gam mayru. ¹⁵Gam juulnaago e dullere juulnaago fu laataaki goddum, sey laataago neddo keso, tagitaado. ¹⁶Tokku-bee laawol jol fu, Alla hokku dum jam e endam, kambe e Isira'iilaabe be Alla.

¹⁷Diga jooni, to goddo tooranmi kade, gam bannu am e woodi maane battarde Yeesu.

¹⁸Banniraa-be, moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon! Aami.

Derewol ɗol Pol winnani ɓe Efesu

Haala Puɗɗirka

Derewol Pol ɗol do, eklesiya Efesu tan bane o winnani ɗol, amma eklesiyaaji ɓaadeere leydi Asiya fu o winnani ɗol, don nun wi'etee jooni Turkiya. Der binniji arandeeji, inne Efesu walaano der derewol ɗol. Pol e anni eklesiya Efesu, gam o wadiino ton hande duubi tati. Golle Lilaabe 19 e 20. Dum nandi hande derewol Efesu ɗol nun Koloosi 4.16 batani.

Roma nun Pol woni o winniri derewol ɗol hakkune duubol 62, ko Tikikus yaari ɗol. Diga fuddoode maggol, Pol hollii laawol ɗol Alla tokki o hisinira himbe diga e Yeesu Almasiihu. Alla e hoore mum resiino ko yiduno wadugo diga duuniyaaru tagaaka. Kanjum Pol noddii asiiri. O hollitii asiiri ko o resunoo wadugo diga e Yeesu Almasiihu, den o subii Pol laato gollantooɗo asiiri on.

Baawo haalaaji di, Pol batanii goonki goondinbe hebbuɓe Ruuhu Ceniido. O luudontirii ki e goonki ɓe goondinay, ɓe annaa Alla.

Hande non, ɓe Pol winnanta hebirta semme jaalaago ekkitinooɓe fewrekuuɓe, dartoobe seekina eklesiyaaji gonuɗi ɓaadeere Koloosi.

Haala mawka der derewol ɗol woni o himbe fu laatorii gootum diga e Almasiihu baa no ɓee laatii lenyi e himbe feere feere. Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1.1-2
2. Almasiihu e eklesiya mum, 1.3-1-23
3. Yahuduuɓe e ɓe lenyi janani laatake gootum baa no ɓee laatii lenyi feere feere (2.1-3.20)
4. Eklesiya e laatii goota, amma moy fu e dokkal mum der eklesiya ka wuro (4.1-16).
5. Himbe fu e laatii gootum baa no joonne maɓɓe e suttontirii (5.21-6.9)
6. Kaɓirdum goondindo e cannooje, 6.10-24.

Sannoore

¹Derewol ɗol do yiwii e am min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e yidde Alla. Mii winnana himbe Alla wonbe Efesu,

goondinbe Yeesu Almasiihu. ²Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, wadana on moyyere, hokka on jam.

Barke Alla wadanta himbe diga Almasiihu

³Yettoore laatano Alla, laatiido Baaba Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden. Gam kawtal meeden e Almasiihu, o barkidinii en e hokkugo en barke ruuhunkeeje feere feere, yiwude dow kammu. ⁴Diga duuniyaaru tagaaka, Alla subii en sabbu Almasiihu, gam laatoden seniibe, ɓe wala gacce yeeso makko. ⁵O subii en diga aran, gam laatoden biɓɓe makko diga e Yeesu Almasiihu. Non non o yidiri dum sabbu geetaaku makko. Non dum fottirani mo bo. ⁶Gam majjum, en maantee, teddinen Alla gam moyyere makko ne o wadani en, diga hokkugo en Biyiiko jidaado.

⁷Moyyere Alla e mawni: Diga e kawtal men e Almasiihu, en pirtaama, jaafaden, sabbu yiyam makko deyyitiidam. ⁸O duudinanii en moyyere makko, o hokki en hakkillo e faamu kebbuju. ⁹Geetaaku makko acci o annini en asiiri sago makko, ko o resuno wadugo diga fuddoode diga e Almasiihu. ¹⁰To wakkati warii, Alla hebbinan ko resuno wadugo, o hawritan ko woni dow kammu e dow leydi fu, o wada Almasiihu laato hooreejo majjum.

¹¹Der kawtal men e Almasiihu, Alla hokkii en gedu ɗu o haɓɓannoo en alkawal mum, e subugo en diga law, hande no o resirno. O wadii dum, gam non o subirno e sago makko, ¹²gam maanten Alla, teddinen mo, enen artaabe subaa, watti hoolaare mum dow Almasiihu.

¹³Onon bo, no kawtudon e Almasiihu, on nanii haala goorja, kanka woni linji-ila kaa do hisinta on. No goondindon, Alla maanake on. Maane nen woni Ruuhu Ceniido mo o haɓɓuno alkawal mum o hokkan. ¹⁴Ruuhu Ceniido on nun laatii hande torma barke de desanaden. En keban de to nyalaane kisidam men hebbidii. To non en maantee Alla, teddinen mo.

Pol e du'anoo goondinbe Efesu

¹⁵Gam majjum, min bo, no nanumi habaru no goondinirdon Yeesu Joomiraawo, e no jidirdon banniraabe goondinbe, ¹⁶mi accay yettugo Alla gam moodon. De du'otoomi fu, emi siwtora on. ¹⁷Mii eela Alla Joomiraawo meeden Yeesu

Almasiihu, Baaba mo tedduɗal, hokka on Ruuhu mum kokkoowo hakkillo. Ruuhu on hollita on Alla hande no o laati. ¹⁸Mii eela Alla yaynina berde moodon, heba paamon ko hedii on der noddoore ne o noddi on, paamon bo no barke de desanadon onon e himbe makko teddiri. ¹⁹On paaman bo baawde mawde, semmenteeje, de o holliti dow meeden, enen goondinbe. E baawde den, e semme makko, ²⁰o fintiniri Almasiihu diga e maayde. O joodini mo wecco junjo makko nyaamo, dow kammu. ²¹Hande non Almasiihu laatorii burudo laamuuji e baawdeejji e semmeeji e mawbe fu. Kanko nun laatii hooreejo dow ko woodi inne fu, hinaa der duuniyaaru nuu do tan, amma e der duuniyaaru nu yeeso bo. ²²Alla wattii huune fu ley koyde Almasiihu. O wadii mo Joomiraawo dow huune fu, o latini mo hooreejo Eklesiya. ²³Eklesiya kan woni bannu Almasiihu. E makka Almasiihu hebbi, kanko mo Alla hebbi der mum.

2

Almasiihu woni Kisinoowo

¹Onon, on maayiino gam boofi moodon e hakkeji moodon. ²Kanji tokkunodon, hande no duuniyaaru yahiirta, downtanon hooreejo ruuhuujji kallufi, tawaadi hakkune dow e ley. Ruuhuujji din nun gollotoo faa e hanne caka himbe yeddube Alla. ³En fu, hande no maabe latinoden. Suunooji meeden tokkunoden. Ko miilooji meeden kallufi, e jikku meeden yidi gadetenno. Gam sabbu jikku meeden ru, mone Alla nun haandannoo en hande no maabe.

⁴Amma endam Alla walaa kaddi, o yidii en e yidde mawne. ⁵Gam majjum, enen maayinoobe sabbu boofi men, o fintidini en e Almasiihu. E goonja, gam moyyere Alla kisudon. ⁶No een kawti e Yeesu Almasiihu, Alla fintidini en e makko, joodidini en e makko dow kammu. ⁷O wadii dum gam o hollita en geetaaku makko. Jaamanuujji garooji fu yi'an manju moyyere makko ne foonnirtaake goddum. O wadanii en ne gam een kawti e Yeesu Almasiihu. ⁸Gam sabbu moyyere Alla kisudon, e gam on goondinii Almasiihu. Kisidam moodon laati nun dokkal Alla, golle moodon bane. ⁹Kisidam mon yiway diga e mon, gam to goddo hebu juraago. ¹⁰Alla nun wadi en,

kanko tagi en diga e kawtal men e Yeesu Almasiihu, gam golle boodde. Golle boodde den, Alla siriyake de diga aran gam gaden de.

Almasiihu latinii en gootum

¹¹Yahuduube e woodunoo maane juulnol e balli mum, bee jidi bo noddeego «juulniibe.» Onon be laataaki Yahuduube, on goodaa hande maane nen e balli mun, go bee nodda on «heeferbe.» To non ciwtoree ko latinodon. ¹²Wakkati mum, on goodaano Almasiihu, on kawtaano e Isira'iilaabe, on galaano der alkawalji di Alla habduno. On kedaakino goddum yeeso, on goodaano bo Alla der duuniyaaru. ¹³Amma jooni, no kawtudon e Yeesu Almasiihu, onon woddinoobe, on battinaama diga e yiyyam makko deyyitiidam. ¹⁴Gam Almasiihu nun laatii jam meeden. O wadii laatiibe Yahuduube e be lenyi janani laatii gootum, diga e hokkugo yonki makko dow leggal palaanjal. Hande non o pusiri bombooru gayru nuu do seennunoo be. ¹⁵Almasiihu moytii Sariya e umurooje mum, e kakkilanol mum fu. Non non o wadiri Yahuduube e be lenyi janani fu laatii lenyol kesol, gam bee kawti e makko. Hande non o joonniri jam hakkune maabe. ¹⁶Diga e maayde makko dow leggal palaanjal o weldiniri be e Alla. O hawtii be be laatii bannu gootol diga e maayde makko. Diga e palaanjal njal, o sottiniri gayru tawanoonju hakkune maabe. ¹⁷Almasiihu warii fiinii habaru jam caka moodon, onon be lenyi janani woddinoobe, e onon Yahuduube badinoobe. ¹⁸Gam sabbu Almasiihu, en fu, en kebii laawol yottaago to Baaba, e ballal Ruuhu gooto.

¹⁹Hande non, on laataaki kade hoobe, dum bo jananbe. On laatodake be genni goori e himbe Alla, oon himbe wuro Alla. ²⁰On mahaama dow suudu njol dadfa mum laatii lilaabe e annabiibe. Yeesu Almasiihu e hoore mum woni hayre jogiine maadi. ²¹Kanko nun jogii maadi nin fu, eni mawnira, faa ni towa, ni laatoo suudu Alla Joomiraawo ceniinjal. ²²No kawtudon e makko, on laatake mahirdum to Alla wonoto diga e Ruuhu mum.

3

Pol, lilaado caka be lenyi janani

¹ Min Pol, mii maḅḅaado der kasu gam golle Yeesu Almasiihu caka moodon, onon be lenyi janani. ² Seko walaa, on nanii habaru golle de Alla yowanimmi e moyyere mum, mi wada gam mon. ³ O hollitanake am, o faaminimmi asiiri ko o resi o wada. Kanjum nun binnanmi on e haala sedda. ⁴ To on jannii derewol am, on annan no paamirmi asiiri dow Almasiihu. ⁵ Asiiri on, himbe hollaakano dum der jaamanuui jawtudi. Amma jooni, diga e Ruuhu Ceniido, Alla hollitii dum lilaabe e annabiibe be o sufi be gollanoo mo. ⁶ Nani do no asiiri on laatori: Diga e linjiila, be lenyi janani hebi gedu mum der moyyereji desaadi, hande no Yahuduube hebiiri. Be laatake jokkule bannu gootol, bee goodi alkawal gootal gam be kawtii e Yeesu Almasiihu.

⁷ Linjiila kan nun laatiimi gollotoodo mum, sabbu moyyere ne Alla wadanimmi e golle baawde mum. ⁸ Min buri goondinbe fu faandugo. E non, mi hebii moyyere waajaago be lenyi janani habaru jawdi gonuni der Almasiihu, ni faamataako. ⁹ Mi hebii bo dokkal faamingo no Alla tagudo huune fu hebbinirta ko o resuno o wada, cuudinoofum diga den. ¹⁰ Hande non Eklesiya anninirta woodube baawde e semme dow kammu, no faamu Alla duudiri. ¹¹ Non o resunoo o wada diga booydum, ko o hebbini dum diga e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹² En kawtii e Almasiihu, en goondinii mo, to non, en baawan ko battii Alla e hoolaare. ¹³ Kanjum wadi mii eela on, to on accee berde moodon biisoo sabbu tooraaji di kebammi gam moodon. Tooraaji din laati nun teddujal moodon.

Yidde Almasiihu yidi en

¹⁴ Gam sabbu dum don fu, mii jiccano Baaba. ¹⁵ Diga e makko lenyi gonudi dow kammu e leydi fu hebi inne mum. ¹⁶ Mii eela Alla mo teddujal manjal semmidina berde mon e baawde Ruuhu mum Ceniido. ¹⁷ Mii eela Almasiihu wonoo der berde moodon, diga e goondingo mo. Mii eela mo kade, cemmidee der yidde, gadee fadi der mayre. ¹⁸ Hande non paamirton, onon e himbe Alla fu, no yidde Almasiihu foti yaajugo e juutugo e luggugo e towugo. ¹⁹ Mii eela Alla annina on yidde Almasiihu burune faamu

fu, gam laatodon hebbube, Alla bo hebba der moodon.

²⁰ Alla gollotoodo der meeden e baawde mum, wadana en bura ko eelen, e ko miiletan fu. ²¹ Teddujal laatanoo mo der Eklesiya, diga e Yeesu Almasiihu, der jaamanuui fu, faa abada abadin! Aami.

4

Laataago gootum der goondinki

¹ Mii eela on, min maḅḅaado der kasu gam Joomiraawo, goniree no fottiri hande no Alla noddiri on. ² Buytee ko'e mon, laatee diggube e munyube. Munyanee himbe e yidde. ³ Tinnee oon laatii gootum hakkune mon, diga e jam mo Ruuhu Ceniido hokkata on. ⁴ Bannu gootol nun woni, e Ruuhu gooto, non bo gootum woni ko tammihidon yeeso, dum Alla noddani on. ⁵ Joomiraawo gooto nun woni, e goondinki gooti, e batisi gooti. ⁶ Alla gooto nun woni, laatiido Baaba himbe fu, laamaniido himbe fu, gollotoodo diga e himbe fu, gonudo der himbe fu.

⁷ Moy meeden fu hebii dokkal moyyere, jaka no Almasiihu yidirani dum. ⁸ Dewtere wi'ii:

«O eencii dow, o yaarii nanjaabe,
o hokkii himbe dokke✠.»

⁹ Ume nun «o eencii dow» yidi fillitaago? Ko dum fillitii woni, o artii o jippii der nokkuure to buri luggugo der leydi. ¹⁰ Jippiido on woni, «eencudo» faa dow kammu, gam o hebba duuniyaaru fu. ¹¹ Kanko nun hokki wobbe be laato lilaabe, wobbe annabiibe, wobbe waajotoobe, wobbe bo durugo himbe, e janningo be. ¹² O wadii dum gam o siriyoo himbe Alla gam golle, be mawninira bannu Almasiihu. ¹³ Hande non tinnortoden keben goondinki gooti, e annal Biddo Alla gootal, laatoden mawbe, jottoden to Almasiihu woni laatoden hande no o wa'i. ¹⁴ Den, en laataako kade sukaabe wifitinteebe nokku fu, hande laanayel diyam nel galmaaji diyam jaarata to yidi. Den bo, janninoobe pewe majjintaa en e yoyre mum. ¹⁵ Amma to een bata goora e yidde, en mawnan der huune fu, een poonnorii Almasiihu laatiido hooreejo. ¹⁶ Diga e makko nun jokkule bannu fu jogontirii. To jokkulal fu e wada golle mum, den bannu mawnan, yaha yeeso der yidde.

Almasiihu laatinii en heybe

¹⁷ Mii bata on, mii batitoo e inne Joomiraawo, to on nyaamee goonki mon hande heeferbe, 6e miilooji mum majjinta dum. ¹⁸ Hakkillo ma6be ni66ii, 6ee bod6odii yonki ki Alla hokkata. 7e galaa annal, ko berde ma6be e yoori. ¹⁹ 7e annaa suttontirgo ko woodi e ko halli, 6ee nyaama goonki ma6be no be pakkiri fu, 6ee gada ko berde ma6be yidi.

²⁰ Amma onon, kanjum bane janninadon e Almasiihu. ²¹ On nanii habaru makko, on janninaama goo7a gonuka e makko. ²² To non, bortee jikku moodon 7u gonunodon e muudum. Kanjum woni suunooji bannu kalkooji yonkiiji moodon. ²³ Accee Ruuhu Alla laatina yonki moodon e hakkillo moodon kesum. ²⁴ 7ornee jikku kesu 7u Alla tagi dow nandi mum he6a gonodon no foonnitorii e no laabiri, yiwwudum diga e goo7a.

²⁵ Ton non, accee batugo fewre, moy mon fu bata bannun goo7a, gam en fu, en laati nun jokkule bannu gootol. ²⁶ To mone wadii on, to on gadee hakke. To on accee mone wada on faa naaje yana. ²⁷ To on kokkee Seydan laawol der moodon baa sedda. ²⁸ Bujjannoodo acca guyka mum, wada golle geete e semme bannu mum, gam he6a ko wallirta woodube haaje. ²⁹ Haanay haalaaji bondi e wurtoo diga e kunnude moodon. Ko haani gadon woni, baton haalaaji nafooji, cemmidiinooji goondinki wob6e, gam kettinaniibe on nana ko nafata dum. ³⁰ To on mettinee berne Ruuhu Ceniido mo Alla maanorii on, gam o rindina on nyalaane dar7al. ³¹ Ikkiinee ko haadi e gay7u, e mone, e palmooje, e jennooje e huune ko halli fu caka moodon. ³² Gadontiree ko woodi hakkune mon. Jurmontiree, moy fu yaafanoo bannun, hande no Alla yaaforarii on, sabbu kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

5

Wonaago der jay7ol

¹ Jooni on laatike 6i66e Alla yidaabe, gam majjum, yemminee mo. ² Yidde ardanoo goonki mon, hande no dum laatii e Almasiihu. O yidii en, faa o hokki yonki makko gam meeden. O laatake sadaka e kiisaadum pottandum Alla.

³ On laatike him6e Alla. Gam majjum haanay jeenu, e cobudum fu, e suuno, batanee caka mon. ⁴ Hande non bo, haanay haalaaji centiniidi, di walaa hoore, e haalaaji baanji baanji, nanee caka moodon. Ko haani wurtoo e kunnude moodon woni, jetton Alla. ⁵ E haani paamon faa wooda: Jeenoobe e sobube e suunaabe, gam suuno laati nun saafugo tooruure, 6ee don fu walaa gedu der Laamaare Almasiihu e Alla.

⁶ To on accee god6o majjina on e haalaaji baanji baanji, gam iri majjum nun wadata mone Alla dow salii6e dwtanaago mo. ⁷ Sabbu majjum, to on kawtee e him6e iri ma6be. ⁸ Aran, der niwre gonunodon, amma jooni, gam kawtal moodon e Joomiraawo, on naati e jay7ol. To non, buuree hande 6i66e jay7ol. ⁹ Gam ko jay7ol rimata woni: geetaaku e foonnitaare e goo7a fu. ¹⁰ Liinyee ko fottanta Joomiraawo. ¹¹ To on gattee juude mon e golle gadeteede der niwre, de walaa nafuwe, amma cumpitee de. ¹² Ko him6e 6en wadata e suude, baa batugo dum e sentinii. ¹³ Amma to huune sumpitaama, jay7ol hollitan no dum laatii. ¹⁴ Huune ko wurtii fu, laatoto jay7ol. Gam majjum acci e wi'ee:

«Finu e doyyol maa, an daaniido!
Umma hakkune maay6e,
Almasiihu yaynante jay7ol mum.»

¹⁵ Gam majjum, kakkilane yaa du mon dow no gonirton, to on laatee hande 6e galaa hakkillo, amma laatee hakkil6e. ¹⁶ To on majjinee wakkati, gam nyalaade de gonuden e mum jooni e halli. ¹⁷ Gam majjum, to on laatee 6e walaa hakkillo, amma paamee ko Joomiraawo yidi. ¹⁸ To on accee bagi doyya on, gam edam watta him6e der hallumaru, amma, kebbe Ruuhu Ceniido. ¹⁹ Cemmidinontiree e jimi jabuuraaji e jettooje, e jimi ruuhunkeeji. Jimanee Joomiraawo, maantee mo e berde mon fu. ²⁰ Jettee Alla Baaba wakkati fu e gam huune fu, e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ²¹ Moy moodon fu dwtano banniraawo mum gam teddingo Almasiihu.

Joonne 6a7ontir6e

²² Onon rew6e, dwtanee wor6e moodon hande no dwtorantodon Joomiraawo. ²³ Gam gorko nun laatii hooreejo dow debbo muudum, hande no Almasiihu laatorii hooreejo dow Eklesiya. Kanko

woni kisinoowo Eklesiya, laatiika bannu makko. ²⁴Hande no Eklesiya dowtorantoo Almasiihu, hande non debbo fu, haani dowtorano gorko mum, dow huune fu.

²⁵Onon worbe bo, jidee rewbe moodon hande no Almasiihu yidiri eklesiya. O yidii ka, faa o hokki yonki makko gam makka, ²⁶gam o loota ka e diyam, o laabina ka e haala makko. ²⁷O wadii dum, heba o darina ka yeeso makko e teddujal, ka laa-too ceniika, ka walaa aybe, dum bo tuuni, maa bo boofol gom, e huune ko nandi e mum fu. ²⁸Hande non, haani worbe yidira rewbe mum, hande no be jidiri balli maabe. Jidudo debbo mum, yidii hoore mum. ²⁹Dadey, goddo meeday ko wanyi bannu mum. Amma oo nyaanna njol, oo hiinnoo njol, hande no Almasiihu wadanta Eklesiya, ³⁰gam enen nun laatii jokkule bannu makko. ³¹Kan wadi dewtere wi'i: «Gorko accan baaba mum e inna mum, takkontira e debbo mum, be fu dido, be laa-too bannu gootol[☆].» ³²Asiiri mawdo nun don. Amma, Almasiihu e Eklesiya mum nun batananmi. ³³Amma onon ko yaali on woni, gorko fu yida debbo mum, hande no yidiri hoore mum. Debbo bo teddina gorum.

6

Sukaabe e saareeji mum

¹Onon sukaabe, dwtanee saareeji moodon, gam sabbu Joomiraawo, kanjum laatii ko fotti. ²«Teddin baaba maa e inna maa.» Kanka woni umuroore arandeere, goodune alkawal. ³Den: «a heban barke, balde maa juuta der duuniyaaru.» kan woni alkawal njal[☆].

⁴Onon saareeji, to on mettinee berde sukaabe moodon, amma, eltee be, oon ekkitina be laawol Joomiraawo hande no haani.

Maccube e joomiraabe mum

⁵Onon maccube, dwtanee joomiraabe moodon be duuniyaaru do, e kulol e diwnugo, e berde laabude, hande no dowtorantodon Almasiihu. ⁶Dwtanee be, hinaa yeeso maabe tan, gam fottango be. Amma dwtanee be gam on maccube Almasiihu, wadoobe ko Alla yidi e berde goote. ⁷Jagganee be e seyo, hande Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane.

⁸Gam oon anni neddo fu gadudo ko woodi, heban riiba majjum to Joomiraawo, baa to oo dimo, dum bo maccudo.

⁹Onon joomiraabe bo, jogoree non maccube moodon. Accee nyaasaataago be. Annitee, onon e maabe fu, Joomiraawo gooto goodudon dow kammu, o burontirtaa bo himbe.

Kabirdum goondindo

¹⁰Ko horii wi'ugo on woni: Accee baawde Joomiraawo mawde semmidina on. ¹¹Ettee kabirdum dum Alla hokki on fu, gam baawon daraago yeeso dabareeji Seydan. ¹²Gam e himbe bane kaBidinten, amma e ruuhuujji kalludi, tawaadi dow kammu, goodudi baawde e semme, e laamanii duuniyaaru nu niwre. ¹³Gam majjum, ettee kabirdum dum Alla fu, gam baawon ko darii to nyalaade kallude warii, kebon semme baawo to hawre heenyii.

¹⁴To non, ummee daree. Kabbee goonja hande belbelol e punjuli moodon. Bornee foonnitaare hande toggoore janni ne konu. ¹⁵Tinnaare waajaago linjiila ka jam laa-too pade moodon. ¹⁶Wakkati fu, jodgee goondinki hande taBbordum kure. E makki nyifirton kure Ibiliisa de yiite. ¹⁷Kuunee kisidam hande huuneere janni, jodgee haala Alla hande kaafahi ki Ruuhu Ceniido hokkata. ¹⁸Wakkati fu gadee du'aaje feere feere. Eelee ballal Alla hande no Ruuhu Ceniido hollitirta on. Deenee e tinnaare! To on accee du'anaago himbe Alla. ¹⁹Du'anee am min bo, gam Alla hokkammi boliide pottude, mi anninira e cuusal, goonja cuudiika der linjiila. ²⁰Kanka nun laatiimi lilaado mum, mii habbiraa callalluuji. Du'anee am, gam mi waawa ko waajii ka e cuusal, hande no haaniri.

Baynaade

²¹Mii yidi onon bo, annon no gonirmi e ko gadanmi. Gam majjum, Tikikus banniraawo meeden jidaado, gollantoodo Joomiraawo e hoolaare, humpitan on habaru am fu. ²²Mii lila mo e moodon, gam annon no men goniri, o fukkina hakkillo moodon.

²³Banniraabe, Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on jam e yidde, o hokka on goondinki bo. ²⁴Yidube Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu fu, e yidde

Efesu 6:24

97

Efesu 6:24

ne heennyataa, moyere Alla laatanoo
dum.

Derewol ɲol Pol wannani ɓe Filippi

Haala Puɗdirka

Filippi tawaaka maa der leydi Erop, weccoore Maseduwaan to Romankeeɓe laamanii. Der jahaarjal didabal ɲal Pol wadi kanko e Silaasi gam waajaago linjiila, der maggal nun o waaji himɓe Filippi, go eklesiya fuddi, Golle Lilaabe 16.12-40. Eklesiya arandeya nun don ɲa Pol tiggi der leydi Erop. Sabbu tooraaji ummiidi nun Pol nanɲaa maɓɓaa der kasu. Diga kasu don nun o wannani himɓe Filippi derewol ɲol do.

Wobbe e miila Efesu nun Pol woni der kasu go o wanniri derewol ɲol. Wobbe bo e miila Kaysariya nun, amma to nandi goorja buri woni Roma. Amma e nun fu Pol e miili yooftintte, o yaha to himɓe Filippi gam o walla ɓe, goondinki maɓɓe beydoo, ɓerde maɓɓe wela.

Pol yettii himɓe filippi gam ballal ɲal ɓe balliti mo dow dokkal ɲal ɓe lildani mo diga e junɲo Epaforoditus. Baawo mum, o batii ɓe no o wonorii, e ko wadata to o woni. O semmidinii ɓe ɓe daroo der goorja linjiila no haaniri, o tiidinii ɓe ɓe gonoo der joonne seese hakkune maɓɓe, ko dum laatoo bo, sey moy maɓɓe fu buyta hooe mum.

Wobbe innii derewol ɲol, «derewol seyo» gam boliide ceyee, belbeltee kebbude der maggal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗdirka e cannooje 1.1-12
2. Habaruuji dow Pol 1.13-26
3. Wonaago der nannantiral e buytugo hooe mum 1.27-2.18
4. Habaruuji dow Timote e Epaforoditus 2.19-30
5. Hakkilango waajotoobe fewoobe, e kujje kallude 3.1-4.9
6. Jettooje e cannooje 4.10-23

Sannoore

¹ Min Pol e Timote, maccuɓe Yeesu Almasiihu, wannani seniibe hawtuɓe e Yeesu Almasiihu wonɓe Filippi derewol ɲol, e onon ardiibe e gollotoobe der eklesiya.

² Alla Baaba e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu hokka on moyyere e jam!

Pol e du'anoo ɓe Filippi

³ Mii yetta Alla am de ciwtormi on fu. ⁴ Wakkati du'antoomi on on fu, e ɓerne welne du'ortoome, ⁵ diga nyalaane arandee faa jooni, on darorake am, on balli am waajaago linjiila. ⁶ Mii tabbitini, Alla puɗɗudo golle muudum boodude der moodon hebbinan de, der nyalaane Yeesu Almasiihu. ⁷ E fotti, mii woodi miilooji dii dow mon on fu, gam mii watti on der ɓerne am. Gam baa no kaɓɓaami callalluuji gam mi seedanake linjiila tabbitinmi ka, on darorake am, on kawtii e am der moyyere ne. ⁸ Alla woni seedejo am, mii yidi on on fu e yidde Yeesu Almasiihu.

⁹ Ko eelananmi on Alla woni, beydodon yeeso yeeso, dow yidde, e dow annal, e sut-tontirgo goorja e fewre, ¹⁰ gam baawon anningo ko buri nafugo, laatodon laabuɓe, ɓe galaa gacce der nyalaane Almasiihu witooya. ¹¹ On kebbinaama ɓiɓɓe foonnitaare yiwuɗe diga e Yeesu Almasiihu, gam inne Alla teddinee, yettee.

Almasiihu woni yonki

¹² Banniraabe, mii yidi, annon dum do: ko heɓimmi walli linjiila yahugo yeeso. ¹³ Himɓe hiitorde wuro laamiido, e wobbe, e nokku fu e anni no gam Almasiihu nun maɓɓaami der kasu. ¹⁴ Maɓɓol am accii banniraabe duuɓɓe beydii hoolaago Joomiraawo, ɓe accii hulugo, ɓe beydi cuusal dow waajaago haala Alla.

¹⁵ E goorja, woodi waajotoobe habaru Almasiihu gam nawniraagu e jeddi, amma e woodi waajotoobe e miilooji boodudi. ¹⁶ Bee do e wada dum gam ɓee jidi Almasiihu, ɓee anni mi yowanaama haɓango linjiila. ¹⁷ Amma ɓee to, e waajo habaru Almasiihu gam nawniraagu, miilooji maɓɓe bo laabaa, kade bo, ɓee daarta beydugo toora callalluuji am der kasu.

¹⁸ No ɓe baajori fu, dum ɓillataa am! to yidi anniyaaji maɓɓe laatoo bondi maa bo boodudi, anni inne Almasiihu waajee tan, mii seyii, mi seyoto bo kade. ¹⁹ Gam mii anni heennyitirde toora kan laatoto kisidam am, gam sabbu du'aaje moodon, e ballal Ruuhu Yeesu Almasiihu. ²⁰ Mii hedii sanne, mii woodi bo tammuwe, mi heɓataa senteene goddum. Amma hande no baadey, nun jooni bo, mii anni mi teddinan Almasiihu e tinnaare, der gurnam am, baa to mii wuuri,

baa to mi maayi. ²¹ Min kan, Almasiihu woni gurnam am, maayde laatani am nun riiba, ²² amma, to wonaago am e duuniyaaru waddanan am wadugo golle nafaooje, den mi annaa du ume nun cubanmi. ²³ Mii wada berde didi: ko jidumi woni, mi yaha mi wonda e Almasiihu, kanjum buranimmi woodugo. ²⁴ Amma gonki am e duuniyaaru buran nafugo on. ²⁵ Mii hoolii, mii anni mi wonoto e duuniyaaru taw, mi wonda e moodon on fu, gam beydodon yeeso, berde moodon wela gam goondinki, ²⁶ hande nun, to mi wittoy to moodon, daliila juroraago kawtal mon e Yeesu Almasiihu beydoto.

²⁷ Amma, sey no gonirdon fotta e linjiila Almasiihu, gam to mi warii daarugo on, naa bo to mi waray, mi nana oon tabitii der hakkillo wooto, oon kaba gam goondinki linjiila e berde goote, ²⁸ to on accee waybe huunna on baa sedda, kanjum hollitinta seedaaku halkere ma6be, amma onon, kisidam moodon, dum fu diga to Alla dum yiwi. ²⁹ On kokkaama moyyere goondingo Almasiihu, kanjum tan bane, on kokkaama bo moyyere tooranaago mo, ³⁰ e daranaago hawre woore ne ji'udon mii ha6a, e ne nanoton kade mii ha6a faa jooni.

2

No Almasiihu leesiniri hoore mum, e no Alla mawniniri mo

¹ Almasiihu deyyitini berde moodon, semmidini on der yidde, oon kawti e Ruuhu, oon goodi yurmeene e endam, naa noy? ² To non kan, kebbinee seyo am e laataago gootum hakkune moodon: yidde moodon, e berde moodon, e miilo moodon laato gootum. ³ To on gadee goddum e miilooji burontiro, naa bo e manju hoore; amma leesinee ko'e mon, moy mon fu daara wobbe hande buru6e dum. ⁴ To goddo moodon daarta ko nafata dum tan, amma daarta ko nafata wobbe bo. ⁵ Goodee hakkune mon, miilo no Yeesu Almasiihu woodunoo.

⁶ Kanko potidindo e Alla diga fudfoode, e non fu, o daaray fotugo makko e Alla hande huune ko o jogitinto,

⁷ amma o buyti hoore makko, o etti jayri maccudo, o nandi e him6e, o tawaama oo laatii neddo deydey.

⁸ O leesinii hoore makko,

o downtanii Alla faa o maayi, o maayi dow legal palaanjal.

⁹ Gam majjum, Alla etti mo faa dow, hokki mo inne burne inde fu manju,

¹⁰ gam to inne Yeesu noddaama, doole him6e fu jiccoo

dow kammu e dow leydi, e der leydi fu,

¹¹ kade bo him6e fu batan

wi'a, Yeesu Almasiihu woni Joomiraawo, gam inne Alla Baaba teddinee.

Jaynee der duuniyaaru

¹² Gam majjum, banniraabe am yidaabe, hande no downtoridon wakkati fu, hande nun, gadee kolliton kisidam moodon e kulol e diwnugo, hinaa to mii wondi e moodon tan, amma baa no mii boddodii on bo.

¹³ Gam Alla e hoore mum nun gollata der moodon, faa jidon ko weli mo, gadon dum bo.

¹⁴ Ko gadoton fu, to on dumbitee, to on kabee bo, ¹⁵ gam laatodon 6e walaa gacce, laa6u6e, 6i66e Alla 6e walaa ko elee, won6e der jaamanuuru biisiinu, oonyiinu, laatodon yaynoobe der duuniyaaru hande fitillaaji. ¹⁶ Oon baajoo 6e haala ka yonki gam mi juro der nyalaane wittoyo Almasiihu, mi anna doggudu am e comuri am waday baanji.

¹⁷ Golle moodon laatake hande dokkal goondinki mon. Baa to yiyam am reyyi-take dow dokkal moodon, mii seyorii dum, mii seyorii on bo on fu. ¹⁸ Hande non onon bo, ceyee, ceyodee e am.

Timote e Epaforoditus

¹⁹ To Joomiraawo Yeesu jabii, 6ooytaa mi lilan Timote to moodon, gam min bo, mi he6a habaruuji moodon di o waddanoytammi, di cemmidinammi, ²⁰ gam mi walaa goddo jidudo on hande am, paaliido on e goonja, to hinaa kanko, ²¹ horiibe fu haaje mum tan miijantoo, hinaa dum Yeesu Almasiihu. ²² Oon anni Timote hollitii oo laatii koolaado, o gollodake e am gam waaji linjiila hande no biddo gollorantoo baaba mum. ²³ Kanko miilumi lilugo to moodon law, to mi annii no haala am laatortoo. ²⁴ Mii hooli Joomiraawo, do e yeeso sedda, min e hoore am mi waran to moodon.

²⁵ Amma mi tawi e haani mi lila banniraawo am Epaforoditus, gollodiido am, e wallitammi hawre, kanko lilunodon to am gam o wallammi huuntugo haaje am.

²⁶ Emo humpaa on boodum on fu, kade bo o toorakeno sanne no nanudon emo nyawi. ²⁷ E goonja, o nyawiino sanne faa o badii maayugo, amma Alla yurmake mo, kanko tan bane Alla yurmii, baa min Alla yurmake am, gam to mi hebu biisere berne dow biisere berne. ²⁸ Kan wadi, jidum lilugo mo law to moodon, gam berde moodon wela e yi'ugo mo, min bo, biisere berne am buytoo. ²⁹ Cilminee mo e inne Joomiraawo e seyo manjo. Teddinee himbe hande makko, ³⁰ gam der golle Almasiihu o badino maayugo, o hokkii yonki makko der kaliire gam o hebbita ko on baaway wallugo am wadugo.

3

Goonjaaku, sey der Almasiihu

¹ Banniraaɓe am, ko horii wi'ugo on woni: Ceyoree Joomiraawo. Mi somataa mayti-taago goota kan der binni am, gam kanjum tabbitinta faamu moodon. ² Kakkilaneɓe himbe nanduɓe e dawaadi, e gollotooɓe halluɓe, jeeyanɓe on juulnaago! ³ Gam enen woni julniibe e goonja, enen saafirooɓe Alla e Ruuhu, jurortoobe Yeesu Almasiihu, ɓe koolaaki ko'e mum. ⁴ Min e hoore am, mi waawanno yowugo hoolaare am dow gadu bannu. Wobbe e miili waawan hoolaago hoore mum, hakko min. ⁵ Mii julnaado nyaanne jeetatawre, mii Isira'iilaajo yi'wudo e lenyol Benyamin, mii Iburaninkeejo gii Iburaninkeejo. Dow wecco tawreeta, mii Farisaajo, ⁶ ko yaalani tinnaare, mi tooriino eklesiya, dow wecco foonnitaare ko tawaa der sariya, mi walaa gacce. ⁷ Dum don fu daarunoomi hande riiba, amma jooni mi daarii dum baanji gam Almasiihu. ⁸ E goonja, mi daarii huune fu baanji, gam mi hepii ko ɓuri dum teddugo, kan woni annugo Yeesu Almasiihu Joomiraawo am. Gam makko, mi majjinii huune fu, daarumi dum hande buuri, gam mi heba mo, ⁹ mi tawee e makko, hinaa e foonnitaare yi'wune diga dwtanaago tawreeta, amma e foonnitaare yi'wune diga goondingo Almasiihu, ne Alla hokkata goondinɓe. ¹⁰ Min kan, sago am woni annugo Almasiihu e baawde pintol mum, mi heba gedu am der toora makko faa mi nanda mo der maayde makko, ¹¹ gam no dum wadi fu, min bo, mi heba yottaago nyalane pintol maayɓe.

Doggango far to riiba

¹² Mi wi'ay mi hepii ko keɓal am, naa bo mii kebbudo, amma emi jokki doggudu am gam mi happa ɗal law. Min e hoore am Yeesu Almasiihu happii am. ¹³ Banniraaɓe am, min e hoore am, mi wi'ay mi happii ɗal ko, amma ko gadanmi nun: Emi yeg-gita ko yawti, mii fonnani ko woni yeeso, ¹⁴ mii doggana heennyitirde gam mi heba riiba, noddooɓe ne Alla noddii en diga dow kammu gam kawtal men e Yeesu Almasiihu. ¹⁵ To non en fu, enen bennuɓe der goondinki, sey gooden iri miilo ɗoo, amma dow gokka, to on goodi miilo wonjo no paamirton, Alla hollan on ko haani. ¹⁶ Amma to jottiden do, sey tokken laawol ɗol jaheten e mum jooni.

¹⁷ Banniraaɓe, on fu, yemminee am, daaree wa'uɓe hande no ji'udon emen laatii. ¹⁸ Gam duuɓɓe e yaha hande wayɓe leggal Almasiihu palaanjal, mi batiino on ka de duuddum, jooni bo, mii batitoo on ka e bojji, ¹⁹ heennyitirde maɓɓe laatoto halkere, deedi maɓɓe laatii tooruuje maɓɓe, ɓee juroro ko waddanta ɓe senteene, huune duuniyaaru tan ɓe miijanto. ²⁰ Amma enen, dow kammu jeyaden, diga ton kediden Kisi-noowo men, Joomiraawo Yeesu Almasiihu wara. ²¹ Kanko o waylitan balli meeden centiniidi, o nandina di e bannu makko tedduɗol, o wadan dum diga e baawde kokkude mo laamanaago huune fu.

4

Ceyoree kawtal mon e Joomiraawo

¹ Gam majjum, banniraaɓe am yidaaɓe, mii woodi kumpa yi'ugo on sanne, onon laatii seyo am, e tuutawal am, tabitee hande nun der kawtal mon e Joomiraawo, onon yidaaɓe am.

² Mii wi'a Ewodi e Sintis ɓe gonda der hakkillo woto gam Joomiraawo. ³ An gollidoowo e am koolaadi, mii elee ballaa rewɓe ɓen, ɓe gollidii e am gam waaju linjiila, kamɓe e Kelema e golloɗiibe e am wobbe, inde maɓɓe winnaama der dewtere yonki.

⁴ Wakkati fu, ceyee der kawtal moodon e Joomiraawo, mii batitoo ka kade, ceyee! ⁵ Accee himbe fu annita neddaaku moodon. Joomiraawo badake warugo. ⁶ To on accee berde moodon biisoo gam goddum, amma huune fu kollee dum Alla. Du'ee, elee,

eelitee, jettee Alla. ⁷ Jam Alla burudum faamu fu, reena berde moodon e miilooji moodon der kawtal mon e Yeesu Almasiihu.

⁸ Banniraabe am, ko horii wi'ugo on woni, miilaneer ko laatii goorja, ko foti teddineego, e poonnitiidum, e laabudum, e kaanudum yideego, e ko manetee, e kaanudum yetteego, e ko haani maanteego. ⁹ Ko janjinmi on jabudon, nanudon, ji'udon e am, golloreer dum, Alla mo jam wonda e moodon.

Pol e yetta gam ballal

¹⁰ Mii seyorii Joomiraawo sanne, gam on pudditake miilango am. E goorja oon goodunoo miilooji dii dow am, amma on kebayno laawol hollitingo dum. ¹¹ Hinaa gam dullere acci ko mii bata ka, gam mi ekkitake seyoraago no gonirmi fu. ¹² Mii waawi wonaago der dullere, mi waawan bo ko woni der kebal. Der wakkatiiji fu e no dum laatii fu, mi ekkitake wonaago der haarande e rafo, der goonnan e dullere. ¹³ Mi waawan ko wadi huune fu, gam sabbu cemmidiinoowo am. ¹⁴ Amma e nun, on gadii ko woodi, no balludon am der toora am.

¹⁵ Onon be Filippi, oon anni no yiwumi Maseduwaan, der wakkati puddumi wajaago linjiila, eklesiya gom hawtay e am dow hokkugo e jabugo, to hinaa onon, ¹⁶ onon tan wallimmi, gam no jahumi Tesalonika, on lildii am ballal de didi mi huntira haaje am. ¹⁷ Dum wi'ay no ballal nun daartanmi, ko daartanmi woni, bikkon goondinki moodon beydoo faa duuda. ¹⁸ Mi hebi ballal moodon jal lildudon am fu e junjo Epaforoditus, jal heyii am faa buri haaje am. Jal laatake hande wardi beldo, hande sadaka, dum Alla jabi. ¹⁹ Alla am huunta haajeeji moodon fu, jaka goonnan mum teddugal, dum wadoo der kawtal moodon e Yeesu Almasiihu. ²⁰ Teddugal wananoo Alla Baaba meeden faa abada, Aami!

Cannooje

²¹ Cannee senibe hawtuube e Yeesu Almasiihu. Banniraabe wondube e am sannii on. ²² Goondinbe wonbe do fu sannii on, wonbe der wuro Kaysara bo sannii on puy.

²³ Moyyere Joomiraawo men Yeesu Almasiihu wonda e moodon!

Derewol ɲol Pol winnani ɓe Koloosi

Haala Puɗɗirka

Der wakkati gooti nun Pol winni derewol Koloosi, e ɲol Efesu. Wanɗarde Koloosi tawaaka maa der Turkiya ni jooni. Pol bane titi eklesiya kan, amma gollodintooɓe mo gooto mum nun. Epafaras nun waajii ɓe linjiila. Wadoto Epafaras nun maatini Pol tooraaji di goondinɓe Koloosi woodi, gam wobbe yahii ton e janjina haalaaji di yaaday e linjiila. Kanjum laatii ko wobbe daari annal luggunjal. Ekkitinooje den yiwii diga e Yunaninkeeɓe, go dum hawrontiri e tawaarjal Yahuduube, e gaɗu maɓɓe, hande jon saafugo malaykaaɓe, e haala juulnol. Boofi janjinteedi din e wittina himbe der dɔwtanaago tawreeta Muusa. Baawo no Pol sanni ɓe hande no o woowi wadugo. O batanii Almasiihu e golle mum. Baawo mum o batanii ɓe hawre ne o wadata gam linjiila yaha yeeso der siire Koloosi e Lawdikiya. Den o wittoy oo batana golle Almasiihu.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka e cannooje, 1.1-11
2. Manɗu Almasiihu e golle mum, 1.12-2.19
3. Goonki goondindo laatii nun goonki to neddo jey hoore mum 2.20-3.5
4. No goonki kin hollitorto, 3.6-4.6
5. Cannooje, 4.7-23.

Sannoore

¹ Min Pol, mii laatii lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Min e banniraawo meeden Timote, ² men cannii on onon himbe Alla wonube Koloosi, banniraabe men hoolaabe der kawtal mum e Almasiihu. Alla Baaba meeden wadana on moyyere, hokka on jam!

Pol e yetta Alla gam ɓe Koloosi

³ Wakkati fu, emen du'anoo on, emen jetta Alla, Baaba Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁴ Men nani habaru goondinki moodon dow Yeesu Almasiihu e batane, e yidde ne goodudon dow himbe Alla fu. ⁵ Oon goodi dum gam oon kedii ko Alla resani on dow kammu. Oon kedii ko Alla resani on gam on nani haala

goonjakuwa, yiwuka e linjiila. ⁶ Linjiila kan yottake on, e rima bikkon, e sanki-too, e laya der duuniyaaru fu. Hande non dum laatii to moodon onon bo, diga nyaanne nanuɗon, ko paamuɗon moyyere Alla e goonja. ⁷ Epafaras banniraawo amen jidaado, gollodintooɗo e amen, waajike on haala moyyere nen. Oo laatii koolaado, gollantooɗo Almasiihu caka moodon. ⁸ O batii men bo yidde ne Ruuhu Ceniido watti der berde moodon.

⁹ Gam majjum, menen bo, diga men nani ka, men accay du'anaago on. Emen eela Alla hokka on hakkillo fu e faamu yiwuɗu diga e Ruuhu mum. Den on kebban annal sago makko faa woofa. ¹⁰ Hande non, on buuran der goonki pottananki Joomiraawo der huune fu. On tabitinto wadugo ko woodi feere feere, on beydoto annugo Alla. ¹¹ Emen eela Alla hokka on semme, e baawde mum teddude, gam baawon tinnaago, e munyango huune fu. ¹² Jettee Alla Baaba e seyo, gam o wadii on fotube hebugo gedu der moyyereji di o resani himbe makko, gonudi der jayɲol. ¹³ Kanko teeti en e baawde niwre, naanni en der Laamaare Biyiiko jidaado. ¹⁴ O sooditake en, o yaafii hakkeji meeden.

Teddunjal Almasiihu

¹⁵ Biɗɗo on nun laatii nandi Alla mo yi'ataake. Kanko woni afo, buruɗo huune ko tagaa fu. ¹⁶ E makko Alla tagiri huune fu, ko woni dow kammu, e ko woni e leydi, ko yi'etee, e ko yi'ataake fu, laamuuji, e baawdeji, e semmeeji, e hoorejum fu, diga e makko dum fu dum tagaa, e gam makko bo. ¹⁷ Almasiihu na'on diga huune fu tagaaka, huune ko woni fu, diga e makko dum woni. ¹⁸ Kanko woni hooreejo Eklesiya laatiika bannu makko. Kanko woni fuddoode, oo laatii arano dow fintoobe diga maayde, gam o laatoo arano dow huune fu. ¹⁹ Gam dum fottanii Alla ko woni der mum fu wonoo der Almasiihu. ²⁰ E Almasiihu nun o weldiniri huune fu e makko, ko woni dow kammu, e ko woni der leydi fu. O waddii jam, sabbu yiyam Almasiihu deyyitiidam dow leggal palaanjal.

²¹ Naane, oon bodɗodinoo e Alla, oon laatinoo waybe makko, gam miilooji moodon kalludi, e golle moodon bonde.

²² Amma jooni, Alla weldinii on e muudum

diga e maayde B'iyyiko laatiido neddo, gam darodon yeeso makko oon laatii seniibe, laabuube, be walaa gacce. ²³ Amma, sey tiidon, darodon e semme der goondinki, laatonon be dimmataako. To on boddodee e linjiila, laatiika tammuwe meeden. Linjiila ka nanudon, waajaama der duuniyaaru do. Min Pol, kanka nun laatiimi gollotoodo mum.

Golle Pol caka goondinbe Yeesu

²⁴ Jooni, berne am e weli gam tooraaji di kebammi gam moodon. Hande non, kebbiniranmi ko horii der tooraaji Almasiihu gam bannu mum, laatiinol eklesiya makko. ²⁵ Eklesiya kan nun laatiimi gollotoodo mum. Alla yowanii am golle wajaago on haala mum deydey no ka wa'i. ²⁶ Kanjum woni asiiri cuudaninoodo himbe diga den, der jaamanuujii duuddi, amma jooni, Alla hollitii dum himbe mum. ²⁷ Gam Alla e yidi anningo himbe be lenyi janani manju asiiri mum teddufo. Asiiri on woni, Almasiihu na'on der moodon. Kanko hokki on tammuwe hebugo gedu der tedduwal Alla. ²⁸ Almasiihu on nun men piinata haala mum. Emen baajoo himbe fu, emen janjina be e hakkillo fu, gam men jottina moy fu yeeso Alla e hebbi der kawtal mum e Almasiihu. ²⁹ Kanjum acci mii golloo, mii haaba diga e baawde Almasiihu gollotoode e semme der am.

2

¹ Mii yidi anningo on hawre mawne ne kabammi gam moodon, e gam banniraabe meeden wonube Lawdikiya, e wobbe be meeday yi'ugo am e gite muudum fu. ² Mii wada dum, gam be keba cuusal, be kawta der yidde, be keewa hakkillo hebbuwo, be paama asiiri Alla cuudiido, kan woni Almasiihu. ³ Der makko nun jawdi ni faamu e annal fu suudii.

⁴ Mi batii ka, gam to goddo majjin on e haalaaji beldi. ⁵ Bannu am e woddodii on, amma hakkillo am e wondi e moodon. Berne am e weli gam foonnitaare tawaane caka moodon, kade bo oon darii dow goondingo Almasiihu e semme.

Wonaago goonki kesi e Almasiihu

⁶ Jooni, no on jabii Yeesu Almasiihu laato Joomiraawo moodon, tokkee mo. ⁷ Gadee dadi der makko, mahee goonki mon

bo dow makko. Cemmiddee der goondinki hande no janjiniradon, jettee Alla puy.

⁸ Kakkilee gam to goddo yoyra on e annal lugguwal. Kakkilane bo haalaaji majjinooji, yi'wudi e tawaanjal himbe, naa bo e semmeeji duuniyaaru. E Almasiihu bane dum yiwi. ⁹ Gam ko woni der Alla fu e yi'oo der bannu Almasiihu. ¹⁰ Onon bo, on kepii huune fu der kawtal moodon e makko, kanko laatii hooreejo laamuujii, e baawdeejii fu.

¹¹ Der kawtal moodon e Almasiihu, on kepii juulneego. Amma juulnol wol himbe wadata bane. Juulnol yi'wuwal e Almasiihu nun. Wol laati nun hande moytugo baawde hakke jaaliide balli moodon. ¹² Diga e batisi, on uwidaama e Almasiihu, on pintidinaama bo e makko, gam on goondinii baawde Alla pintinde mo e maayde. ¹³ Onon, on maayino gam boofi moodon, e gam on juulnaaki. Amma Alla wuuridini on e Almasiihu, yaafi boofi meeden fu. ¹⁴ O moytii derewol nyaane men, gaccotonoo wol en. O ikkini wol, o tiggi dow leggal palaanjal. ¹⁵ O bortii laamuujii, e baawdeejii fu, o sentinii di yeeso himbe fu. Non Alla jaalorii di e maayde Almasiihu.

¹⁶ Gam majjum, to on nootee goddo gacoo on dow ko nyaamoton e ko jaroton, dum bo dow hakkilango nyalaade juulde, e lebbi, maa bo dow nyalaade ciwteteede. ¹⁷ Dum fu, kollitoojum ko waroyta nun, goonja majjum fu der Almasiihu nun woni. ¹⁸ To on accee wadoobe hande e buyti ko'e mum, ko bee caafa malaykaabe majjina on. Koydaali mabbe be tokkii, bee mawnito dow baanji, gam miilooji mabbe be tokkii. ¹⁹ Be kawtay e Almasiihu laatiido hoore. Kanko nun hokkata bannu fu ko haajaa, kanko acci jokkule e dadi fu e hawti. Kanko bo acci bannu e mawna no Alla yidiri.

Maayidingo e wuuridingo e Almasiihu

²⁰ On maayidii e Almasiihu, burtidon e baawdeejii duuniyaaru. Den, ume wadi ko oon nyaama goonki mon hande woniibe der baawdeejii duuniyaaru? Ume wadi ko oon nooto dwtanaago bodaaji himbe resanta on: ²¹ «Taa ettu dum do, taa mettu dum to, taa meemu dum do?» ²² Bodaaji dii fu laati nun nyolooji, janjinol himbe tan nun. Alla tagii kujje fu gam nafitoroden de. ²³ Goonja nun, sujidango baawdeejii,

e buytugo hoore mum, e toorugo bannu mum puy, e nandi ko woodi. Amma, dum don fu nafataa goddum, suuno bannu tan dum deyyitinta.

3

¹ Onon, on pintidinaama e Almasiihu. Gam majjum, daartee kujje gonude dow kammu to Almasiihu joodii nyaamo Alla. ² Miilaneer kujje gonude dow kammu, to on kakkilaneer kujje de leydi. ³ Gam on maayi, yonki moodon na'on suudi e Almasiihu to Alla. ⁴ To Almasiihu laatiido yonki moodon suppitoyke, on cuppitinto e makko onon bo e teddujal.

Goonki kesi e kiikki

⁵ Gam majjum, baree suunooji duuniyaaru gonudi der moodon, hande jon, baadi jayni, e cobudum, e yidde baanjaare, e suunooji kalludi, e suuno woodugo huune fu. Dum don fu, laati nun caafol tooruuje. ⁶ Kanjum waddata mone Alla dow saliiɓe ko dwtanii mo. ⁷ Onon bo, hande non nyaamirnodon goonki mon naane, de gonunodon der hakkeeki mon.

⁸ Amma jooni, boppee kujje dee do: mone, e bernugo, e haadugo reedu, e jennooje, e batugo kalluka. ⁹ To on pewontiree hakkune moodon, gam on boppii jikku mon kiinjɔ, e golle mum fu. ¹⁰ On laatike himbe heyɓe. Alla tagudo huune kesum der moodon, accataa waylitingo dum, faa dum nanda e makko, gam keɓon annal kebbuɗal. ¹¹ To non, walaa ko suttontiri Yahuduujɔ e mo laataaki Yahuduujɔ, juulniido e mo juulnaaki, janɗudo e mo janɗay, maccudo e dimo, gam Almasiihu nun laatii huune fu, e der moy fu.

¹² Alla subii on laatini on himbe mum yidaaɓe. Gam majjum, goodee yurmeene mawne, e neddaaku, e buytugo hoore, e diggere, e munyal. ¹³ Munyontiree hakkune mon. To goddo woofanii bannu, jaafontiree hande no Joomiraawo yaaforanii on. ¹⁴ Ko buri dum fu, accee berde moodon hebba yidde, gam yidde e hawta himbe no woodi. ¹⁵ Accee jam Almasiihu laamanoo miilooji moodon, kanjum Alla nod-dani on, gam laatodon bannu gootol. To non, jettee mo. ¹⁶ Accee haala Almasiihu hebba e moodon faa wooda. Janɗinontiree, tiidinontiron e hakkillo. Jimanee Alla e

berde moodon fu, jettee mo e jimi jabuurraaji, e maantooje, e jimi di Ruuhu Ceniido hokkata on. ¹⁷ Ko batoton e ko gadoton fu, gadee dum e inne Yeesu Joomiraawo. Jettee Alla Baaba meeden diga e makko.

No haani goondinɓe Almasiihu wonoro

¹⁸ Onon rewɓe, dwtaneeer worɓe moodon, hande no haani rewɓe tokkuba Joomiraawo wonira.

¹⁹ Onon worɓe, jidee rewɓe moodon, to on monnaneer be.

²⁰ Onon sukaaɓe, dwtaneeer saareeji moodon dow huune fu, gam kanjum fottanta Joomiraawo.

²¹ Onon saareeji bo, to on monnineer sukaaɓe moodon, gam to berde maɓɓe biisoo.

²² Onon maccuɓe, dwtaneeer joomiraabe moodon be duuniyaaru do, dow huune fu, hinaa yeeso maɓɓe tan, gam himbe yetta on. Ko haani nun, jagganodon be e berde laaɓude, der kulol Joomiraawo. ²³ Ko gadoton fu, gadee dum e berde goote, gam Joomiraawo nun jaggantodon, himbe bane. ²⁴ Annitee Joomiraawo hokkan on riiba ka o resani himbe makko. Gam Joomiraawo mo jaggantodon woni Almasiihu. ²⁵ Gadoowo ko halli fu, heɓan riiba golle mum kallude, gam Alla burontirtaa himbe.

4

¹ Onon joomiraabe, gadaneeer maccuɓe moodon ko woodi, ko foonniti. Anneer onon bo oon goodii joomiraawo dow kammu.

Haalaaji cakitiidi

² Tinnee der du'aare, deeneer, oon jetta Alla. ³ Du'aneer men menen bo, gam Alla maɓɓitana men laawol fiinugo haala mum, gam mi waawa ko waajii asiiri Almasiihu. Sabbu majjum nun acci jooni, mii maɓɓaa der kasu. ⁴ Eelee Alla gam mi waajoo asiiri on hande no haaniri.

⁵ Kakkilaneer gondal mon e himbe be goondinay. De keɓudon wakkati fu, nafi-toree ki. ⁶ Sey wakkati fu haala moodon e laatii belka, nafoowa. Anneer bo no toon-tortodon moy fu.

Baynaade

⁷ Tikikus, banniraawo meeden jidaado, humpitan on no gonirmi fu. O laati nun koolaado, gollodintoodo men der golle

Joomiraawo. ⁸ Mi lilii mo to mon gam majjum, heba annon no men goniri, hakkillo moodon fukkoo. ⁹ Mi liliidii mo e banniraawo meeden Onesimu jidaado, koolaado, neddo leydi moodon. Be batan on ko wadotoo do fu.

¹⁰ Aristarkus mo maɓɓidaami e sanna on, e Marku dendiraawo Barnabbas mo bi'umi to warii to moodon, jabɓodon dum no woodi. ¹¹ Yeesu noddeteedo Yustus bo e sanna on. Kambe tan laatii Yahuduube gollodiibe e am der Laamaare Alla. Be cemmidiinii am sanne.

¹² Epafaras, neddo leydi moodon, gollantoodo Yeesu Almasiihu, e sanna on. Wakkati fu, o accay haɓugo gam moodon der du'aaje makko. O eela heba cemmidon der goondinki, kebbinon sago Alla. ¹³ Mii seedanoo mo dum, oo hiinnanii on sanne, onon e be Lawdikiya, e be Hiyerapolis fu. ¹⁴ Luka lokotoroojo men jidaado, e Demas sannii on.

¹⁵ Emen canna banniraabe meeden wonube Lawdikiya. Emen canna bo Nimfa, e goondinbe hawritintoobe wuro makko fu. ¹⁶ To on janjii derewol ɗol, gadee no gadoton fu, faa himbe eklesiya Lawdikiya bo janja ɗol. Onon bo, janjee derewol ɗol be lildanoyta on diga Lawdikiya. ¹⁷ Batee Arkippus tinnoo wada golle de Joomiraawo yowani dum no woodi.

¹⁸ Min Pol, mi wannanii on sannoore ne e junjo am. To on jeggitee e callalluujii nun gonumi.

Moyyere Alla wonoo e moodon!

Derewol didaḅol ḅol Pol wannani 6e Tesalonika

Haala Puḅḅirka

Pol, e Silaasi, e Timote nun hawti winnani 6e Tesalonika derewol ḅol. Siire Korintu 6e goni, diga ton nun 6e binni ḅol. Pol yettii goonḅinḅe Tesalonika puy, sabbu goonḅinki maḅḅe e no 6e tinnorii baa der tooraaji maḅḅe. O moyyiniḅ boofol dow no 6e kedorii wittoygo Joomiraawo.

Sabbu tooraaji ḅi 6e tooretee, 6e Tesalonika e miili nyalaane darḅal nun yottii. Pol batii 6e no nyalaane nen warataa to nedḅo kalluḅo artay wari. To o warii, o haḅidan ko wi'etee Alla fu, e ko teddintee dow laawol diina fu.

Der hoore 3, 6aawo no Pol eeli 6e du'anoo ḅum, o eelii 6e 6e boddodoo e himḅe 6e yidaa gollaago, gam 6ee miila no der wakkati cakitiiki nun 6e gonii. O batii 6e o wi'i: «Mo gollaaki haanay nyaama». Tokkontirki haalaaji

1. Haala puḅḅirka, 1.1-2
2. Pol manii himḅe Tesalonika, du' anii 6e, 1.3-12
3. Ekkitinol dow wittoyki Almasiihu, 2.1-17
4. No haani goonḅinḅe yahira, 3.1-15
5. Haalaaji cakitiidi e cannooje, 3.16-18.

Sannoore

¹Derewol ḅol yiwii diga e Pol, e Silaasi, e Timote. Emen canna eklesiya Tesalonika, kawtuka e Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ²Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam!

Goonḅinki 6e Tesalonika

³Banniraabe, e haani men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Edum fotti, gam goonḅinki moodon e beydoo yeeso yeeso, kade bo yidde ne goodontirḅon hakkune moodon e beydoo der moy moodon. ⁴Kanjum acci emen juroro on der eklesiyaaji Alla. Emen juroro munyal moodon, e goonḅinki moodon, der tooraaji ḅi tooretedon, e billaaje ḅe munyanton.

⁵Tooraaji ḅin laati nun ko hollitinta kiita Alla poonnitiika, gam laatodon fotuḅe naatugo der Laamaare Alla, ne gam mum tooretedon. ⁶Gam edum foonnitiḅ yeeso

Alla, o yoba tooranḅe on, toora. ⁷Onon toorootoobe, o hokkan on siwtaare e amen. Dum laatoto to Joomiraawo meeden Yeesu gonuḅo dow kammu suppitoyke e malaykaabe mum 6e baawḅe. ⁸Nyalaane majjum, o suppitinto der denḅal yiite, gam o fooda noppi 6e annaa Alla, e 6e dwtanaaki linjiila Joomiraawo men Yeesu. ⁹Poodol maḅḅe noppi e foonnitiḅ, halkere tabitiine nun, 6e boddodinto e Joomiraawo e tedduḅal baawḅe mum. ¹⁰Dum laatoto der nyalaane ne o wittoyta. Den himḅe makko teddinan mo, goonḅinḅe mo fu haaynee gam makko. Onon bo, on gonoto caka maḅḅe, gam on goonḅinii waaji men baajii on.

¹¹Gam majjum emen du'anoo on wakkati fu. Emen eela Alla meeden laatina on fotuḅe noddoore ne o noddi on. Baawḅe makko hokka on semme hebbingo golle boodude ḅe jidudon waḅugo fu, gam on goonḅinii mo. ¹²Hande nun inne Joomiraawo meeden Yeesu teddinirtee der moodon, onon bo, teddinedon gam makko. Dum fu, gam moyyere Alla meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo.

2

Nyalaane Joomiraawo

¹Banniraabe, dow garki Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, e no kawritirḅeden e makko, nani ḅo ko men eelata on: ²To on accee hakkillo moodon jiboo law. To on accee bo godḅo huunna on der annabaaku mum, dum bo der haala mum, dum bo godḅo wi'a, men binnii ka der derewol amen no nyalaane Joomiraawo warii ko. ³To on accee godḅo yoyra on baa dow laawol ḅole. Gam nyalaane nen warataa to hinaa himḅe duuḅḅe yeddi Alla, nedḅo kalluḅo, laatiḅo ḅii halkere suppitoo. ⁴Ganyo on mawnitinto dow huune fu ko saafetee e noddee Alla, o yahan faa o joodoo der suudu Alla, o wi'a hoore makko, kanko woni Alla.

⁵Mi batiino on ka wakkati gonnoomi to moodon, on ciwtoray na? ⁶Jooni kan oon anni ko faddii mo warugo. Amma o hollitinto to wakkati makko wadii. ⁷Gam baawḅe hakke cuudiḅe e golloo ko diga jooni. Amma paḅḅiiḅo ḅe na'on taw. To o yawtii, den ⁸nedḅo kalluḅo on suppitinto. Amma Yeesu Joomiraawo waran mo e foofaanḅo hunnuko mum, halka mo e jayḅol garki

mum. ⁹Neddo kallufo on waridan e baawde Seydan, o wadan kaayeeffiji, e maaneeji, e kaayeeffiji fewrekuuji. ¹⁰O eytan halkoobe e hakkeoji diye fu. ¹¹Be majjan, gam be jiday goonja kaa do hisinta be. ¹²Gam majjum Alla lildanoyta be baawde majjinooje, heba be goondina fewre. ¹³O wadan dum gam o hiitoo be goondinay goonja, go bee ceyoroo ko foonnitaaki.

Semmidingo der goondinki

¹³Banniraabe, yidaabe Joomiraawo, menen, doole men jetta Alla wakkati fu gam moodon. Alla subii on diga fuddoode, gam kison diga e Ruuhu Ceniido laabindo on, gam on goondinii goonja. ¹⁴Kanjum Alla noddani on diga e linjiila ka men baajii on, gam kebon teddujal Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ¹⁵Gam majjum banniraabe, tabitee wakkati fu, jogee ko men ekkitini on e haala, dum bo e dereeji amen.

¹⁶Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e hoore mum, e Alla Baaba meeden, jidudo en, hokkii en moyyere mum e jam tabitiido, e tammuwe woodune. ¹⁷Be deyyitina berde moodon, be tiidina on wadugo, e batugo ko woodi.

3

Du'anee men

¹Banniraabe, ko horii woni, du'anodon men gam haala Joomiraawo sankitoo law, ka teddinee bo hande to moodon. ²Du'ee gam men dada himbe be walaa ko'e, bonbe. Gam himbe fu bane goondini.

³Amma Joomiraawo e laatii koolaado, o semmidinan on, o reena on e ganyo. ⁴Gam daliila Joomiraawo, emen koolii on, oon tokki umurooje de men umuri on, on tokkoto de bo yaago.

⁵Joomiraawo acca berde moodon yida Alla, munyon hande no Almasiihu munyiri!

Moy fu golloo

⁶Banniraabe, emen eela on e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, boddoodee banniraabe be walaa gadaanjal, be tokkay ko men ekkitini on. ⁷Onon e ko'e moodon, oon anni no haani yemminiron men, gam men goday e moodon der dullere gadaanjal.

⁸Walaa mo men nyaami nafa mum baanji. Jemma e nyalooma fu, men gollike e comuri, gam to men laatano goddo mon doongal. ⁹Men baawanno ko eeli on

nyaamdu, amma men gaday dum. Men gollike e ko'e amen gam men laatanoo on misaalu, gam yemmenen men. ¹⁰Gam wakkati men gonunoo to moodon, men batiino on, men bi'i: «Mo yidaa gollaago fu, to nyaamu bo.»

¹¹Gam men nani wobbe caka mon yidaa gadaanjal, sey naatugo haalaaji di yaalay dum. ¹²Emen eela iri himbe ben, emen bata be e inne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, be golloo e jam, gam be nyaanna ko'e mabbe.

¹³Amma onon banniraabe, to on comee wadugo ko woodi. ¹⁴To goddo salike ko downtanii ko men binni der derewol nol, maanee joomum, boddoon mo, gam o senta. ¹⁵Amma, to on daaree mo hande ganyo, bagginee mo hande banniraawo.

Cannooje

¹⁶Joomiraawo mo jam e hoore mum hokka on jam wakkati fu, e der noy fu. Joomiraawo wonda e moodon, on fu.

¹⁷Min Pol winni e junjo am sannoore ne, hande non boowirmi wattirgo dereeji am fu junjo.

¹⁸Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu wonda e moodon, on fu!

Derewol aranol ɲol Pol wannani Timote

Haala Puddirka

Pol nanɲaanaoma, maɓɓaa der Roma, Golle Lilaabe 28. Der dereeji makko goddi, o bati ko nandi hande o yoofitinteno, Filippi 1.25; 2.24; Filemon 22. No o yoofitaa bo, o fuddii golle boosaade makko. Diga Maseduwaan o wannani Timote jidaado makko, mo o gollodintoo. O bati mo o joodoo Efesu gam o semmidina goondinbe, o janjina be bo. Haani o janjina puy, gam waajotoobe fewrekuube na'on e waajoo haalaaji di wala hoore e luodontirdi e goondinki. E woodi o janjina, gam ekkitinol goorawol nun accata eklesiya daroo to laabi.

Derewol Timote aranol ɲol e holla ko haani accen e ko haani gaden der joonne men. Eɲol holla bo no haani laawol foonnitaare tokkiree der eklesiya. Eɲol janjina en bo ko woodi.

Derewol ɲol e batana bo du'aare e no haani worbe e rewbe wonira der eklesiya. Pol e holla no haani ardiibe eklesiya e walloobe dum e laatii. Baawo mum, oo bata Timote takkoo Alla e gollal janjinol.

Der wecco didaɓo, Pol e hokka himbe gebe feere feere wonbe der eklesiya saawari, hande jon: gawniibe, e ardiibe, e joomiraabe, e maccuibe, e jom jawdiibe.

Derewol ɲol e walla en annugo no eklesiya resirnoo laabi dow ardanal. Ardiibe duuɓbe nun woni der eklesiya. No haani be cuɓiree batanaamaa, golle maɓbe bo batanaamaa. Gowniibe wɓɓe, go be daaree gowniibe e goɲa, sey be jottoo jaka duubi gom. Haala janjinol semmidinaama, gam haani goɲa janjinee faa laaba, gam haɓidingo boofi beydotoodi duudugo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1.1-2
2. Ekkitinol dow eklesiya e duroobe makka, 1.3-3-16
3. No haani Timote gollira, 3.17-6.19
4. Haalaaji kaktiidi e cannooje, 6.20-21.

Sannoore

¹Derewol ɲol yiwii e am min Pol lilaado Yeesu Almasiihu. Alla Kisinoowo en e Yeesu

Almasiihu laatiido tammuwu men, yowan-
immi dum junjo.

²Emi sannee Timote, biyam goorajaajo, mo dimumi dow laawol goondinki. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam.

Ekkitinol fewrekuwol

³Wakkati jahannoomi Maseduwaan, mi batiino maa joodooda Efesu. Himbe wɓɓe na'on don e janjina ekkitinol feerewol. Haɗu be dum. ⁴Batu be be acca hakkilango taalaaji e inde kaakiraabe de wala kaddi. Jeddi tan dum waddata, dum nafataa laawol ɲol Alla hisinirta himbe e goondinki.

⁵Ka batanmi do laati nun gam mawningo yidde yiwune diga berne laabune, e miilooji laabudi, e goondinki ki wala munaafitaare. ⁶Wɓɓe seekake e majjum, be majjii der haalaaji baanji baanji. ⁷Bee jidi laataago moodiɓbe tawreeta, amma be paamataa ka be batata, e ka be tabbitinta.

⁸Een anni tawreeta e woodi, to kaa golliree hande no haani. ⁹Een anni no tawreeta wadaaka gam foonnitiibe. Amma ka wadaama gam hallube, e nanaruube, e be hulataa Alla, e hakkeefe, e be teddintaa ko senii, e yawiibe Alla, e waroobe baabiraabe e inniraabe mum, e reyyitoobe yiyyam himbe. ¹⁰Ka wadaama bo gam jeenoobe, e wadoobe jeenu gorko e gorko, non bo debbo e debbo, e sippoobe maccuibe, e fewoobe, e hunortoobe fewre, e huune duuddum, luodontirdum e ekkitinol goorawol. ¹¹Ekkitinol ɲol e yaada e linjiila ka jowanaami. Eka hollita tedduɲal Alla maanteteedo.

Yettoore gam endam Joomiraawo

¹²Mii yetta Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu, kokkudo am semme. Mii yetta mo gam o daarii am koolaado, o yowanimmi golle makko. ¹³Mii laatino batoowo kalluka dow makko. Mii toorannoo himbe makko, mi hollino mo gite bodeje. Amma Joomiraawo meeden endike am. Mi annaano ko gadannoomi, gam mi goondinayno. ¹⁴Moyyere Joomiraawo duudanii am puy. O hokkii am goondinki e yidde yiwune diga e Yeesu Almasiihu. ¹⁵Haala kooliniika nani, kaanuka himbe fu jaba: Yeesu Almasiihu warii e duuniyaaru gam hisingo hakkeefe. Mii laatii arano caka maɓbe. ¹⁶Amma Alla endake am gam Yeesu Almasiihu hollita munyal mum dow am, min laatiido arano

caka hakkeefe. Yeesu on wadii dum gam mi laatanoo goondinoofe mo, heboofe yonki tabitiiki fu misaalu. ¹⁷ Alla gooto woni, laamiido tabitiido, mo maayataa, mo yi'ataake bo. Daraja e teddujal woodani mo faa abada abadin. Aami!

¹⁸ Biyam Timote, saawari kokku maa mi nun don, jaadooki e annabaakuuji gadanoofi dow maa. Accu di laatanee gineeji gadiraa konu geetu. ¹⁹ Joga goondinki e cuudiidum berne geetum. Wobbe hakkilanyan dum, go goondinki ma'bbe halki. ²⁰ Himeneyus e Aleksandire na'on caka ma'bbe. Mi wattii fe e junjo Seydan gam be annita no haanay fe bata kalluka dow Alla.

2

Du'anaago himbe fu

¹ Ka batanmi on aran nani: Eelee, eel-itee. Du'ee, jettee Alla gam himbe fu. ² Du'anee laamiife, e mawbe leydi fu. Du'ee gam gonoden e jam, e deyyere der kulol Alla, heba himbe downtanoo neddaaku men. ³ Kanjum woodi, edum fottani Alla kisinoowo en. ⁴ Oo yidi himbe fu hisa, heba fe jottoo annal goonja. ⁵ Alla gooto nun woni. Tawaado hakkune makko e himbe bo gooto nun, kanko woni Yeesu Almasiihu, laatiido neddo. ⁶ O hokkitirii hoore makko gam sooditaago himbe fu. Non Alla hollitiri laawol njol o subii no wakkati mum wadi. ⁷ Gam mi batana dum, Alla wadimmi baajotoodo e lilaado. O yowanii am mi janjina himbe fe lenyi janani haala goondinki e goonja. Goonja batammi, mi fewataa.

⁸ Gam majjum, mii yidi worbe du'oo nokku fu, be banta juude ma'bbe. Be gada dum e berde laabude, hinaa e tikkere, hinaa e jeddi.

⁹ Rewbe kan bornoo gineeji pottudi. Be gooda neddaaku e senteene. To be mooroo moordi di gidi e kanjeeri, e bannaaje de cardi. To be borna gineeji di ceede puy. ¹⁰ Amma jari ma'bbe laato wadugo gadu geetu. Hande nun haanirani rewbe batoofe no e teddini Alla. ¹¹ To e janjinee, sey rewbe jeedoo, e hettinii e dowtaare. ¹² Mi hokkay laawol, debbo janjina, dum bo laato hooreejo dow gorko. Ko haani nun o jeedoo. ¹³ Gam Aadamu nun artaa tagaa, ko Hawwa tokki. ¹⁴ Kade bo Aadamu bane Seydan jarbii, debbo nun jarbaa, go o yaartii sariya Alla. ¹⁵ Amma debbo hisinte diga e

beynu mum, to emo tabbitii e goondinki e yidde, e laabal, e jogaago hoore mum.

3

Hooreefe Eklesiya

¹ Haala kooliniika nani: Jiddo laataago hooreejo eklesiya fu, yidii golle boodude. ² Den, sey ardiido eklesiya fu laato mo walaa gacce. O laato goodudo debbo gooto, nantiido, mo hakkillo, goodudo neddaaku, cilminoowo hobbe, baawudo ekkitingo. ³ Taa o laato jaroowo bagi, dum bo kabaado. Amma o laato munyudo, daartoowo jam, mo suunaaka ceede. ⁴ O laato ardaniido saare makko no woodiri. O elta bi'bbe makko faa be downtanoo mo, be teddina mo. ⁵ Gam to goddo waaway ko ardanii saare mum, noy o waawirta ko hiinnii eklesiya Alla? ⁶ Haanay hooreejo eklesiya e laatii goondindo keso. To oo laatii keso, o mawnitinto, o doyyee kiita hande no ibiliisa doyyiraa kiita. ⁷ E haani joomum e batanee geeta yeeso himbe fe goondinay. Den fe jawataako mo, o yantataa bo der pittii ibiliisa.

Walloofe der golle Eklesiya

⁸ Walloofe der golle eklesiya bo, e haani laato fotube teddineego. Be galaa mu-naafitaare, be jarataa bagi jiiloojam. To be laato daartoofe ceede e laabi kalludi. ⁹ Sey be jogoo goonja goondinki ka Alla holliti. Be jogoo ka e cuudiidum berne laabudum. ¹⁰ Sey be poonnee taw. To be galaa gacce, be pudda golle ma'bbe. ¹¹ Hande non rewbe bo, sey be laato fotube teddineego. Haanay be laato nyo'oofe himbe, amma be laato nantiife, hooliniife der huune fu. ¹² Laatiido balloowo eklesiya fu, sey joomum e woodi debbo gooto. O waawa bo dawrango bi'bbe makko, e wuro makko hande no haani. ¹³ To walloofe der eklesiya wadii gelle mum no woodiri, be keban joonne teddune. Be keban bo semme der goondinki ma'bbe Yeesu Almasiihu.

Asiiri kollitaaki

¹⁴ Mi wannanii maa derewol njol do, amma mii miila warugo to maada, yeeso sedda. ¹⁵ Amma to booyii mi waray, derewol njol do anninte no haani goniraa der saare Alla, laatiine eklesiya Alla yonkinteejo. Eklesiya kan laatii darjanal, e to goonja darii. ¹⁶ Seko fu walaa, asiiri diina meeden e mawni:

Alla hollitake e bannu neddo,
Ruuhu seedanike goonjaaku makko,
malaykaabe yi'ii mo,
lenyi fu waajaama haala makko,
o goondinaama der lenyi janani,
o hebii teddujal dow kammu.

4

Ekkitinoobe pewe

¹ Ruuhu Ceniido batii e laabudum wi'i:
Der jaamanuujj kakitidi, wobbe woppa
goondinki. ² Be dowtanto ruuhuujj majji-
nooji, e ekkitinooje ginnaaji. ³ Be accan
ekkitinoobe munaafitiibe e fewoobe ma-
jjina be. Cuudiidum berde ekkitinoobe
pewe den maanaama e fewe, nandi hande
cumaadum e janni bodeeri. ⁴ Bee kada
himbe banjontirgo, e nyaamugo nyaamdu-
ujj goddi. Amma Alla tagi nyaamduujj din.
Goondinbe, annube goonja fu, waawan ko
yetti Alla, nyaama di. ⁵ Ko Alla tagi fu e
woodi. Walaa ko woppete e majjum, to en
jabii dum e yettoore. ⁶ Gam haala Alla, e
du'aare, e laabina huune fu.

Gollantoodo Yeesu geeto

⁶ Ekkitin banniraabe huune dum. Den a
laatoto gollantoodo Yeesu Almasiihu geeto.
A nyaannan hoore maa e haala goondinki,
e ekkitinol poonnitijol njol tokkudaa e tin-
naare. ⁷ Haalaa di walaa hoore, e taalaa di
di himbe tafi, di jaadataa e goondinki, sala
di. Amma an, eltu hoore maa aa takkii
Alla. ⁸ Eltugo bannu e nafa sedda dow
kujje godde. Amma takkaago Alla e nafa
dow huune fu. Edum woodi alkawal der
goonki duuniyaaru do, e der goonki ga-
roowi yeeso. ⁹ Kanka woni haala kooliniika,
kaanuka himbe fu jaba! ¹⁰ Gam sabbu dum
don fu, emen golloo emen duura, gam men
jowii hoolaare amen fu dow Alla yonkin-
teeju. Kanko laatii Kisinoowo himbe fu,
accu du goondinbe mo.

¹¹ Kanjum haani bataa himbe, ekkitinaa
be dum. ¹² Taa accu goddo yawee gam aa
laatii gojankeejo. Amma laatana goondinbe
misaalu diga e haala maa, e gadu maa, e
yidde maa e goondinki maa, e laabal maa.
¹³ Go mi wara, tinna aa janjana goondinbe
dewte ceniide, aa tiidina be, aa ekkitina be.
¹⁴ Taa yeeba dokkal moyyere njal kebudaa.
A hebii njal diga e annabaaku, wakkati dot-
tiibe eklesiya yowi juude mum dow maa.

¹⁵ Tinna e golle den, kokkaa hoore maa e
majje, gam himbe fu yi'a no beydortodaa
yeeso yeeso. ¹⁶ Hakkilan hoore maa. Reenu
bo janjinol maa, tinna dow majjum. To
a wadii dum, den aa hoolii a hisan, an e
hettinaniibe maa fu.

5

Pol e hokka Timote saawari

¹ Taa falmu dottiijo e semme, amma tiidin
mo hande baaba maa. Gojankeebe bo,
baddu be hande mawniraabe maa, e mi-
iraabe maa. ² Rewbe manjusuuibe, baddu
dum hande inniraabe maa, saangoobe bo,
hande sakikiraaibe maa. Wadu dum e mi-
ilooji laabudi.

³ Teddin rewbe gowniibe, be woodaa wal-
lanbe dum. ⁴ Amma to debbo gowniijo e
woodi sukaaabe, dum bo taaniraabe, e haani
be ekkitoo taw golloraago kulol Alla der
saareeji mabbe. ⁵ Be joba saareeji mabbe
barjaari booduni. Kanjum fottani Alla.
⁶ Debbo gowniijo, mo walaa kiinnotoodo
dum, go e woni kan tan, yowii hoolaare
mum dow Alla. Jemna e nyalooma, oo
tinnii, oo eela ballal Alla. ⁷ Amma gowni-
ijo daartoowo welwelo, laati nun maaydo
baa to emo foofa. ⁸ Kanjum haani bataa
be, gam be laatoo be walaa gacce. ⁹ Mo
hiinnaaki getti wuro mum, accu du himbe
saare mum, joomum yeddi goondinki, oo
buri mo goondinay jaasugo.

⁹ Ko inne gowniijo winnee e derewol, sey
oo woodi jaka duubi lasoy tati, tawee o
laatanakeno goriiko koolaado. ¹⁰ O laatoo
anniraado wadugo ko woodi, hande jon:
ummingo sukaaabe mum hande no haani,
oo laatii bernudo hobbe, e lootudo koyde
goondinbe, e balludo toorotoobe. Laatoo
bo o wadii gaduujj geeti duuddi.

¹¹ Amma taa winnu inde rewbe saangoobe,
laatiibe gowniibe. Gam to suunooji mabbe
ummake, be jidan hooweego kade, be acca
gollanaago Almasiihu. ¹² Be keban gacce,
gam be accii alkawal gollanaago Alla njal
be kabuno. ¹³ Ko buri dum, no be galaa
gadaanjal, be ettan wakkati mabbe, bee
boositoo wuro e wuro. Dullere gadaanjal
tan bane, amma bee nyo'a himbe. ¹⁴ Bee
naata haalaa di yaalay be, bee una batu.
¹⁵ Sabbu majjum, mii yidi saangoobe, laatiibe
gowniibe, hoowitee. ¹⁶ Be dima sukaaabe,
be kiinno wuro mabbe. Den be kokkataa

waybe men laawol no biisiri inde meeden. ¹⁵ Wobbe maβbe selii ko laawol, tokkii Seydan. ¹⁶ Debbo goondindo, mo rewbe gawniibe woni e wuro mum, o walla be, gam to be laatana eklesiya doongal. Eklesiya kan, hiinno rewbe gawniibe, be goodaa goddo kiinnotoodo dum.

¹⁷ Dottiibe ardaniibe Eklesiya deydey, e haani heba joddi golle mum de didi. Accu du tinniibe e waaji e janjinol. ¹⁸ Gam Dewtere wi'i: «Taa habbu hunnuko gaari corboori gawri.» Ne wi'i kade bo: «Gollo-toodo fu e haani joddi mum.» ¹⁹ To goddo waddanii maa gacce dow dottiiyo eklesiya, taa jaβu, to hinna be gadii seedeēbe dido, dum bo tato. ²⁰ Wadoobe hakke, felu dum yeeso himbe fu, gam heba horiibe hula.

²¹ Mi eelii maa yeeso Alla, e Yeesu Almasiihu, e malaykaabe subaaabe, downtana haalaaji dii, tawee a suttontiray himbe, a burontiray be bo. ²² Taa yawda jowaa juude maa dow hoore goddo. Taa naannu hoore maada der hakkeji wobbe. Reenu hoore maa aa laabi.

²³ Taa yaru diyam balam tan. Yaru innabojam sedda gam reedu maa, e gam aa nyawi de duuddum.

²⁴ Hakkeji wobbe wurttintito diga be ki-itaaka, di wobbe bo wurttitoo baawo ni. ²⁵ Hande nun bo golle boodde hollitortoo, de hollitaaki bo, tabitintaako e suudi.

6

¹ Maccube laatiibe goondinbe, daara joomiraabe mum hande fotube teddineego. Den mum, goddo hebataa laawol bata kalluka dow inne Alla, e ekkitinol men. ² Maccube woodube joomiraabe goondinbe, to wi'u gam bee laatii banniraabe, be teddintaa be. Amma, be jagganoo be bura, gam goondinbe yidaabe nun be jaggantoo.

Waajotoobe fewoobe e suuno jawdi

Kanjum haani janjinaa, baajodaa. ³ Wobbe e ekkitina ekkitinol feerewol. Be tokkay haala joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu laabuka, e ekkitinol jaadoowol e kulol Alla. ⁴ Himbe ben laati nun mawnitiibe, be annaa goddum. Bee nyawi jeddi e biditiri haalaaji. Diga e majjum nawniraagu, e kabe, e jennooje, e biisugo bannun yiwata. ⁵ Edum wadda jeddi di

walaa kaddi, hakkune himbe be hakkillo mum wuurii. Be joofii goonja, be miili goondinki laati nun laawol kebal.

⁶ E goonja, goondinki laati nun laawol kebal manjal, to neddo e seyorii ko woodi. ⁷ En gadday goddum der duuniyaaru. En baawataa bo ko hoori goddum. ⁸ Gam majjum to een goodi nyaamdu e kolte, dum hey'i en. ⁹ Amma suunaabe jawdi, jarbeeji waranan be. Be jantan pittii Seydan e suunooji di nafataa, jaarooji der majjere e halkere. ¹⁰ Gam suuno ceede woni dadol kalludum. Wobbe suunake de, go be ceeki diga goondinki, den be gaddani ko'e maβbe tooraaji duuddi.

Joga ko bataadaa

¹¹ Amma, an neddo Alla, woddoda kujje den. Daartu foonnitaare e takkaago Alla, e goondinki, e yidde, e tinnaare, e diggere. ¹² Habu hawre goondinki woodune, jabaa yonki tabitiiki. Gam sabbu yonki kin Alla noddu maa, gaduɗaa seedaaku maada booduru yeeso seedeēbe duuβbe. ¹³ Mii batee kaa do yeeso Alla buurinoowo huune fu. Mii batee ka bo yeeso Yeesu Almasiihu gadudo seedaaku booduru yeeso Ponsu Pilaatu. ¹⁴ Joga ko bataadaa faa wooda. Laata mo walaa tuuni dum bo gacce faa nyalaane Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu sup-pitoyto. ¹⁵ Garki makko laatoto wakkatiire ne Alla resi, Alla maanteteedo. Kanko tan woodi baawde, Laamiido laamiibe, Joomiraawo joomiraabe. ¹⁶ Kanko tan woni mo maayataa, joodiido der jayjol ɗol goddo waawataa ko battii. Walaa mo meedi yi'ugo mo, walaa baawoowo ko yi'i mo bo. Teddujal e baawde tabitiide woodani mo faa abada abadin. Aami.

Haalaaji cakitiidi

¹⁷ Batu woodube jawdi der duuniyaaru do, to be mawnito. To be kooloo jawdi ni tabitintaako, amma be kooloo Alla. Kanko nun hokkata en huune fu, faa heya, gam ceyoroden dum. ¹⁸ Batu be be gada ko woodi. Wadugo geetum laatoow jawdi maβbe. Be laatoo hokkitiroobe, siriyiibe wallugo wobbe e jawdi maβbe. ¹⁹ Hande nun be cuudiranta ko'e maβbe jawdi booduni, tabitintooni, gam nyalaade garooje, be keba bo yonki goonjahi.

²⁰ Timote, hakkilan ko kalfinadaa, woddoda haalaaji baanji baanji di yaadataa e goondinki. Hakkilan bo jeddi dow ko wobbe wi'ata annal lugguɗal. ²¹ Wobbe mawnitorake annal ɗal, go be acci goondinki.

Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol didaból ñol Pol winnani Timote

Haala Puddirka

Pol wittoy kade Roma, oo laatii nanjaado. Amma oo woodi toora jooni buri de o nanjanoo der siire nen. Himbe wobbe accii mo, Luka tan nun wondi e makko. E nandi hande Pol winnii derewol ñol hakkune duubi 66 e 68.

Pol yamii Timote wara law go dabbune wada. To oo wara bo, o wadda gulunfaare Pol e dereeji guri mum. O hoolaaki naa be jiidan, gam oo anni no wakkati dillugo makko yottake. Gam majjum derewol ñol do laatii binnaañoñol ñalaa, hakko o maayata. Der derewol ñol, Pol yeeyitake baawo dow ko wadunoo, oo batana bo ko wadotoo jooni de o winnata ñol, waato kiita makko e ko wadoytoo yeeso sedda, waato maayde makko ne woddaa kade.

Der derewol ñol, Pol hollii Timote ko haani wada o laatoroo koolaado der ekkitinooje de o hebi. Wakkati mum goondinbe e tooreno, faa dum wadi Pol ma6baa der kasu, ekkitinooje leliide bo e toora ekle-siyaaji. Gam majjum o semmidinta Timote, o munyana tooraaji, o daroo baawo goonja. O acca jeddi di nafataa, o wodfodoo janjinoobe ko lelii, o takkoo ko o ekkitinaa, o waajoo haala Alla, «gam Binni Ceniini fu yiwii diga e kollitinki Alla, nii nafa gam janjingo goonja, e foortugo neddo, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no Alla yidiri».

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-2
2. Yettoore e tiidinki, 1.3-2.13
3. Pol e bata Timote hakkilana hoore mum, 2.14-4.5
4. Heennyitoode goonki Pol, 4.6-18
5. Cannooje, 4.19-22.

Sannoore

¹Derewol ñol yiwii diga e am, min Pol, lilaado Yeesu Almasiihu e sago Alla. Mi lilaama gam mi fiina haala dow yonki ki Alla ha6bani en alkawal, sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu. ²Mi sannii maa, an Timote biyam jidaado. Alla Baaba meeden, e Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu endee, hokkee moyyere e jam!

Pol e semmidina Timote

³Mii yetta Alla mo kujidananmi e cuudiidum berne laabudum, hande no kaakiraabe am wadunoo. Emi siwtoree jemma e nyalooma fu der du'aaje am. ⁴Mii siwtora gondi maa. Mii woodi kumpa yi'itaago maa puy, gam mi seyoo puy. ⁵Mii siwtora goondinki maa ki walaa munaafitaare. Maama maa Loyis e inna maa Enis e artu maa woodugo ki. Mii hoolii an bo aa woodi ki. ⁶Gam majjum mii hattinee, accu dokkal ñal Alla hokku maa no jowumi juude am dow maa beydoo. ⁷Gam Ruuhu ñu Alla hokki en, laatintaa en huloobe. Amma Ruuhu kokkoowo en semme, e yidde, e nantaare o hokki en.

⁸Gam majjum taa sentu seedanaago Joomiraawo meeden. Taa sentu bo seedanaago am, min ma6baado der kasu gam makko. Hawtu e am der tooraaji gam linjiila, jaka baawde de Alla hokku maa. ⁹Kanko hisini en, noddi en gam laatanoden mo. Hinaa gam gadu meeden o hisiniri en, amma gam nun nun o yidiri dum e moyyere makko. Moyyere nen o wadani en diga e Yeesu Almasiihu, diga hanne bane. ¹⁰Jooni, moyyere nen hollitake e garki kisinoowo meeden Yeesu Almasiihu. Kanko halki baawde maayde. Diga e linjiila o holliti yonki tabitintooki.

¹¹Gam sabbu linjiila kan, Alla wadimmi baajotoodo, lilaado e janjinoowo. ¹²Sabbu majjum tooreteemi tooraaji dii do, amma mi sentiray dum. Gam mii anni mo goondinmi. Mii hoolii bo o waawan ko reeni ko o halfinimmi faa nyalaane darñal yottoo. ¹³Joga haala goonja ka nanudaa diga e am. Gollir ka e goondinki, e yidde ne kebuden gam een kawti e Yeesu Almasiihu, ka laatanee misaalu. ¹⁴Joga geetum dum kalfinadaa e ballal Ruuhu Ceniido gonudo der meeden.

¹⁵Aa anni, himbe leydi Asiya fu accii am, Figelus e Hermogenes na'on der ma6be. ¹⁶Joomiraawo endoo himbe saare Onesifor, gam o deyyitinii am. O sentiray bo nanjoode am der kasu, ¹⁷accu du no o wari Roma, o dartii am e tinnaare mawne faa o yiitimmi. ¹⁸Alla Joomiraawo hokka mo endam nyaanne darñal. An e hoore maa aa anni no woodi, golle de o wadanimmi der siire Efesu.

2

Gollantoodo Yeesu kooliniido

¹ Gam majjum biyam, accu moyyere ne kebuden sabbu kawtal men e Yeesu Almasiihu semmidinee. ² Ko nanudaa diga e am yeeso seedeebe duubbe, halfin dum himbe hooliniibe, waawoobe ko janjini wobbe.

³ Jafu gedu toora maa hande soogeeru Yeesu Almasiihu yeeru. ⁴ To soogeeru jahooru konu e yidi fottango mawdo mum, hakkilantaa haajuuji duuniyaaru. ⁵ Nun nun bo, to gadoowo doggudu yawton-tire dwtanaaki sariyaaji doggudu, hebataa meetalol. ⁶ Demoowo golliiido puy, kan nun haani arta nyaama biibe deme mum. ⁷ Mijja ka batu maa mi faa wooda, Joomiraawo faamintu huune fu.

⁸ Siwtor Yeesu Almasiihu mo lenyol Dawda. O fintii e maayde, hande no linjiila ka baajootomi bati. ⁹ Linjiila kan nun acci mii tooree faa kaabaami e callalluuji, hande gadudo kalludum. Amma haala Alla habbaaka. ¹⁰ Gam majjum munyanmi huune fu, sabbu subaabe Alla heba kambe bo, Yeesu Almasiihu hisina be, be keba teddujal makko tabitiinal. ¹¹ Daa do haala kooliniika:

To en maaydii e makko, en buuridan e makko bo.

¹² To en munyanii tooraaji, en laamodoto e makko bo,

to en calike mo, kanko bo o saloto en.

¹³ To en laataaki hooliniibe, kanko o tabitinto oo kooliniido, gam o waawataa ko yeddi hoore makko.

Gollotoodo mo Alla yerdii

¹⁴ Kanjum haani ciwtoraa goondinbe, eelaa be yeeso Alla be acca jeddi dow haalahon. Jeddi iri dii don nafataa goddum, sey majjinga hettiniibe. ¹⁵ Tinna darodaa yeeso Alla aa koolaado. Laata gollotoodo mo sentintaake der golle mum. Laatodaa bo janjinoowo haala goonjaha, hande no fotti. ¹⁶ Seedu e haalaaji baanji baanji, centiniidi. Batoobe di e beydoo wodddoogo Alla. ¹⁷ Haala maabe e nandi hande buure kokkollaare, layoore. Himeneyus e Filetus na'on caka maabe. ¹⁸ Be celii laawol goonja. Be accii wobbe woppi goondinki mum e wi'ugo pintol maaybe wadii yawtii. ¹⁹ Amma Alla daaddii dadda ka dimmataako. Nani do ko winnaa dow makka: «Joomiraawo e anni laatanibe dum.» Nunnun bo: «Noddoowo

inne Joomiraawo fu, woddo wadugo ko halli.»

²⁰ Der suudu manjol, keede gadiraade jande geete e kanjeeri tan bane woni don. Keede gadiraade ledde e loope na'on don. Godde, gollirte golle de teddujal, godde bo golliree golle de walaa teddujal. ²¹ To goddo laabinii hoore mum e kujje dee fu, joomum laatoto hande heedo gollirteego golle teddude. O laatoto, cenaado, nafaowo joomum, ciriyiido wadugo golle boodde fu. ²² Doggu suunooji gojankaaku. Dartu foonnitaare e goondinki, e yidde, e jam, an e noddooobe inne Joomiraawo e berde laabude fu. ²³ Amma an, wodddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi baanji baanji. Aa anni di umminan nun kaabe. ²⁴ Gollantoodo Joomiraawo haaniraa e hawre. Amma o laatoo diggudo yeeso himbe fu, o laatoo bo baawudo janjingo, e munyudo. ²⁵ E haani o foorta yeddoobe mo e jam. Wadoto Alla walla be, be tuuba, be paama goonja. ²⁶ Den hakkilooji maabe wittaa, be dada pittii Seydan nanjunoodo be, e wadina be sago mum.

3

Jaamanuuru sakitiineeru

¹ Annu der jaamanuujii cakitiidi, wakkatiiji cadudi waran. ² Himbe laatoto yidube ko'e mum tan, suunaabe ceede, be laatoto jurotoobe e mawnitintooobe, be jennan haala Alla. Be dwtantaako saareeji maabe, be annaa gadu, be teddintaa ko senii. ³ Be laatoto be berde mum yoori, be cawrantaako goddo, nyo'ooobe himbe, be galaa nantaare, be yonki bonki, be banyan ko woodi. ⁴ Be laatoto jammotoobe, dullube hakkillo, be jidan welwelo duuniyaaru bura Alla. ⁵ Be nandinan ko'e maabe hande huloobe Alla, amma be jedda baawde mum. Wodddoda iri himbe ben. ⁶ Wobbe maabe e naata e wurooji, be yoyra rewbe be galaa hakkillo, be hakkeeki nyoyyi, go suunooji feere feere e wifita dum. ⁷ Rewbe ben e ekkitoo wakkati fu, amma abada be baawataa ko yottii annal goonja. ⁸ Hande no Yannes e Yamberes habidiri Muusa, nunnun himbe ben habidirta e goonja. Hakkillo maabe wuurake, goondinki maabe walaa nafuue. ⁹ Amma be kebataa saa'a, gam haanjaare maabe laabanani himbe fu, hande no dum laatii e Yannes e Yamberes.

Haalaaji cakitiidi

¹⁰ Amma an Timote, a yi'i no janjiniirmi. A yi'ii jikku am, e anniya am, e goondinki am, e munyal am, e yidde am, e tinnaare am. ¹¹ Aa anni tooraaji am, e boneeji am. A yi'ii ko hebimmi Antiyokiya e Ikoniya, e Listira fu. A yi'i bo no munyirmi dow tooraaji di kebumi. Amma Joomiraawo wurtinii am e majji di fu. ¹² Hawtube e Yeesu Almasiihu, go e yidi hulugo Alla, be toorete. ¹³ Amma hallube e hiilooobe, beydoto e halla. Be majjinan wo6be, gam kambe bo bee majji. ¹⁴ Amma an, joga ko ekkitidaa, e ko kooliidaa e semme. Aa anni moy ekkitin maa dum. ¹⁵ Diga sukaaku maa, aa anni Dewte ceniide. Kanje de baawan ko hokku maa faamu, jiidiraa kisdam kebeteedam diga e goondingo Yeesu Almasiihu. ¹⁶ Binni ceniini fu yi'wii diga e kollitinki Alla. Nafuwe majje woni, janjingo goonja, e hollugo boofi, e moyyingo di, e ekkitingo wonaago no fottiri. ¹⁷ Nunnun neddo Alla fu laatortoo kebbudo, ciriyiido wadugo golle geete.

4

Tinna aa waajoo

¹ Mii eeleee yeeso Alla e yeeso Yeesu Almasiihu, kiitotoodo wuuru6e e maay6e. Mii eeleee bo sabbu witooygo makko e Laamaare makko: ² Waaja haala Alla, waajita ka wakkati fu, baa dum fottanii be, baa dum fottanay be. Felu be, semmidin be e munyal, aa janjina be. ³ Gam wakkati waran de himbe salotoo nanugo ekkitinol poortiiinol. Be tokkoto suunooji ma6be. Be dartanan ko'e ma6be janjinoobe duu6be, janjinanbe be ko be jidi nanugo. ⁴ Be cukkan noppi ma6be gam to be nanu goonja, be baylitinto far to taalaaji. ⁵ Amma an, nantu hoore maa der huune fu. Munyan tooraaji, wadu golle baajotoodo linjiila, heennyitin golle maa faa wooda.

⁶ Amma min, mi badike laataago sadaka, hande kiriseteedi, wakkati yawtugo am badake. ⁷ Mi habii hawre woodune, mi yottinii doggudu am, mii joggii goondinki. ⁸ Diga jooni, Joomiraawo kiitotoodo e goonjaaku, e resanimmi riiba kokketeeka poonniitiido nyaanne darjal. Min tan bane hokkete ka. Amma, min e hettiniibe, yidu6e witooygo makko fu, o hokkata ka.

Ka Pol bati dow be o gollodii

⁹ Tinna garaa to am law. ¹⁰ Gam Demas accii am, sabbu yidde duuniyaaru, o yahii Tesalonika. Kereskes yahii Galaatiya, Titus bo yahii Dalmatiya. ¹¹ Luka tan nun wondi e am. Waddu Marku to aa wara, o nafan am sanne der golle am. ¹² Tikikus, mi liliidum Efesu. ¹³ To aa wara, gaddanaa am gulunfaare am ne accumi Torowas, wuro Karpus. Gaddanaa am bo dewte am, ko jogii am buri woni, dewte am de guri.

¹⁴ Aleksandire bahillo wadani am ko halli puy. Joomiraawo yoban mo ko o wadi. ¹⁵ An bo, hakkilan mo, gam o salake waaji amen e semme.

¹⁶ Nyalaane arandeere ne darinaami yeeso kiitoowo gam mi toontano hoore am, baa gooto wallay am, be fu be accii am. To Alla liman be dum gacce! ¹⁷ Amma Joomiraawo wallii am, semmidinimmi. Kan acci keennyitimmi golle waaji am. Himbe lenyi janani fu nanii waaji din. Nunnun dadirmi diga e hunnuko jaggere. ¹⁸ Joomiraawo dadinan am ko halli fu, o yottinammi jam to Laamaare makko ne kammu. Teddujal laatanoo mo faa abada. Aami!

Heennyitirde e cannooje

¹⁹ Mi sannii Pirisilla e Akilas, mi sannii getti wuro Onesifor. ²⁰ Erastus darake Korintu, Torofimus bo, mi accii dum Miletus oo nyawi. ²¹ Tinna garaa go dabbune wada. Ebulus e Pudes e Linus e Kalawdiya e sakikiraabe wonbe do fu, sannii maa.

²² Joomiraawo wonda e maal! Moyyere Alla wonda e moodon.

Derewol ɲol Pol wannani Titus

Haala Puddirka

Wakkati Pol yoofitaa de o maɓɓanoo der Roma, den nun o waajii haala linjiila der Kereta, siire ɓurune manju der dunde girekiife. Wakkati o yaareteno Roma to laamiido mawdo, laana diyam maɓɓe yaaliiniino ɓe Kereta.

Wakkati o yawtata diga don, o accii don mo o gollodintoo, tokkiido mo, mo laataaki Yahuduujoo, Galaatiya. 2.3. De duuddum Pol yowanoo mo o wada golle cadude, der Korintu du. O yowanii mo gollal moyyingo joonne eklesiya ka kanko Pol o titunoo.

Pol batii Titus ɓe potta Nikopolis. E nandi hande diga Maseduwaan nun o winoy derewol ɲol do, e ɲol Timote aranol. Haala majji e nandi.

Baawo Pol holli no haani ardiife e wa'i, o batanii bo boofi Yahuduube salotoobe ekkitinol goonawol. O hollii bo ko haani geɓe himɓe feere feere wonɓe der eklesiya wada. No o heennyitiri derewol makko nani, o batanii moyyere Alla accooe neddo joodoo joonne teddinoore linjiila.

Tokkontirki haalajji

1. Haala puddirka, 1.1-4
2. Dottiife eklesiya, 1.5-16
3. Golleeji geɓe himɓe feere feere der eklesiya, 2.1-15
4. Joonne goondinɓe der duuniyaaru, 3.1-11
5. Haalajji kakitiidi e cannooje, 3.12-15.

Sannoore

¹Derewol ɲol do yiwii e am, min Pol, maccowoo Alla e lilaado Yeesu Almasiihu. Alla yowanii am mi wada subaabe makko goondina mo. O yowanii am anningo ɓe goonja jaadooha e goondinki men. ²Hande non ɓe goodirta hoolaare hebugo yonki tabitiiki. Alla mo fewataa haɓɓaniino en alkawal yonki kin diga huune fu tagaaka. ³No wakkati wadi, o anninii haala makko diga e waaji di o yowanimmii hande no Alla Kisinoowo en umuri dum.

⁴Titus, mi sannii maa, an, laatiido biyam e goonja diga e goondinki men gooti. Alla Baaba, e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en wadaneer moyyere, hokkee bo jam!

Golle Titus der Kereta

⁵Mi accii maa Kereta gam moyyinaa ko horii moyyineego. Cubanaa genni fu dottiife Eklesiya hande no bi'uno maa mi.

⁶Sey dottiijo cubaado fu laatoos mo walaa gacce. O laatoos gorko mo debbo gooto, mo ɓiɓɓe mum laatii goondinɓe. ʼBibɓe ɓen laatoos ɓe nyo'irtaake baadi baanjaari, dum bo dullere dowtaare. ⁷Doole ardiido Eklesiya fu laatoos mo walaa gacce, gam o laati nun gollantoodo Alla. Haanay o laatoos mawnitiido, dum bo mo mone, maa bo jaroowo bagi, dum bo kabaado, maa bo cunaado riiba kalluka. ⁸Amma sey joomum e laatii bernoowo hobbɓe, jidudo ko woodi, mo hakkillo, poonnitiido, laabudo, nantiiido. ⁹Sey joomum e jogii haala kooliniika hande no ka janjiniraa. Den o waawan ko semmidini wobɓe e ekkitinol laaburɲol, o waawan bo ko jaalii yeddoobe.

¹⁰E goonja, duubɓe e laatii nanaruube, accu du caka Yahuduube goondinɓe. Bee laatii batoobe haalajji di walaa hoore, ɓee yoyra himɓe. ¹¹Sukku kunnude maɓɓe, gam ɓee biisa saareji duuddi. Bee ekkitina ko haanay, gam ɓe keɓa riiba kalluka. ¹²Neddo maɓɓe, mo himɓe daari hande annabiijo, batii du, wi'i: «Keretaabe laati nun fewoobe wakkati fu, ɓee laatii bisaaji bondi, ciwankeɓe, e deereruube.» ¹³O batii goonja. Gam majjum, felu ɓe e semme, gam ɓe keɓa goondinki geeti. ¹⁴Be acca tokkugo taalajji Yahuduube, e oodaaji himɓe yoofuɓe goonja. ¹⁵Huune fu e laafi to laabuɓe. Amma walaa ko laafi, to sobuɓe e ɓe goondinay, gam hakkillo maɓɓe e cuudiidum ɓerne maɓɓe fu sobii. ¹⁶Bee bi'a ɓee anni Alla, amma golle maɓɓe e yedda no ɓee anni mo. Bee laatii nyidduɓe, e nanaruube. Be baawataa ko wadi geetum baa gootum.

2

Ekkitinol goonawol

¹Amma an, accu batu maada yaada e ekkitinol goonawol. ²Worɓe nayeɓe, batu ɓe no haani ɓe laatoos nantiiɓe, fotuɓe teddineego, hakkilɓe. Be laatoos ɓe goondinki mum yandi, ɓe gooda yidde e munyal. ³Batu rewɓe nayeɓe bo, wonoo hande no haani rewɓe goondinɓe wonoroo. To ɓe laatoos nyo'oobe himɓe, dum bo horɓe bagi. Amma ɓe laatoos ekkitinoobe ko woodi.

⁴Be ekkitina rewbe saarjooḃe yidugo worḃe mum, e sukaaḃe mum. ⁵Be laatoḃ hakkilḃe, laaḃuḃe. Be kiinnoo golle wuro maḃḃe, be laatoḃ yeedduḃe. Moy fu dowtanoo gorko muuduḃ, gam to haala Alla yennee.

⁶Waaja gojankeḃe, be laatoḃ hakkilḃe der huune fu. ⁷An e hoore maa, laatana be misaalu der golle boodḃe fu. Ekkitin be ekkitinol goonḃawol, e pottunḃol. ⁸Haala maa laatoḃ goonḃaha, ka yeddataka, gam wayḃe meeden jiboo, be dulla kalluka ka be batani en.

⁹Maccuḃe bo, waaja be, be nanana joomiraabe maḃḃe der huune fu. Be gaḃa ko welata be, to be jeddantir e maḃḃe. ¹⁰To be bujju be, amma wakkati fu, be kollita beḃe laatii hoolaaḃe, hebbuḃe. Be gaḃa dum gam ekkitinol haala Alla kisinoowo en, teddinee der huune fu.

¹¹E goonḃa, moyyere Alla hollitake gam himḃe fu hisa. ¹²Moyyere nen e ekkitina en accen wonaago der dullere kulol Alla, e suunooji duuniyaaru. Nee ekkitina en bo laatoḃen hakkilḃe, e foonnitiibe, e huuloḃe Alla der duuniyaaru nuu do. ¹³Hande non kedortoden nyalaane barkidinaane, ne tammihiden. Nyalaane nen, Yeesu Almasiihu, Alla meeden mawḃo, Kisinoowo en, hollitinto e tedduḃal. ¹⁴O hokkii hoore makko gam men, o sooditii en diga ko halli fu. O laatinii en himḃe makko be o woodi, laaḃinaaḃe, tinniibe wadugo golle geete.

¹⁵Kanjum haani bataa himḃe, nun bo haani baajodaa be, pelaa be e baawḃe maa fu. Taa accu godḃo yawee.

3

No haani goondinḃe Yeesu e laatii

¹Siwtor goondinḃe be nanana mawḃe leydi, e wooduḃe baawḃe. Be dowtanoo be, beḃe ciriyii wadugo golle boodḃe fu. ²To be batu kalluka dow godḃo, be laatoḃ deyyuḃe, e sawriibe, e weluḃe deedi dow himḃe fu. ³Gam enen bo, een laatinoo be walaa hakkillo, nanaruḃe, e majjuḃe. Een laatinoo maccuḃe jidaali, e suunooji diye fu. Een goodunoo ganyaani e nawniraagu, een banyontiri, en banyaa, een banyontiri. ⁴Amma Alla Kisinoowo en hollitii himḃe geetaaku mum e yidde mum. ⁵O hisinii en, amma hinaa gam en gadii golle poonnitiide, e endam makko o rimatorii en, laatiden heyḃe diga e Ruuhu Ceniido

laaḃindo en. ⁶Alla hokkii en Ruuhu mum ceniido puy, diga e Yeesu Almasiihu Kisinoowo en. ⁷O wadii dum diga moyyere makko gam laatoḃen foonnitiibe, heba donen yonki tabitiiki, ki tammiden heḃugo. ⁸Kanka woni haala kooliniika.

Mii yidi tasinaa ka, gam goondinḃe Alla tinnoo wadugo golle boodḃe. Kanjum woni ko woodi, ko nafata himḃe. ⁹Amma woddoda haalaaji di walaa hoore, e jeddi dow habaruuji lenyi, e kaḃe, e jeddi dow tawreeta. Haalaaji dii don fu nafataa godḃum, baanji di laatii. ¹⁰Gaddoowo ceennol caka himḃe, felu mo de woore, de didi, to o salake, takku mo sera. ¹¹Annu gadoowo hande non laati nun majjudo e hakkeejo, o doyyii hoore makko kiita.

Cannooje e baynaaḃe

¹²To mi lilii Artemas naa bo Tikikus to maa, yawḃa garaa law, tawaa am Nikopolis, gam ton jidumi dabbugo. ¹³Tinna ballaa Jenas, moodibbo tawreeta, e Apollos, gam to godḃum jaccu be der jahaanḃal maḃḃe. ¹⁴E haani himḃe meeden bo ekkitoo wadugo golle boodḃe. Be balla haajaabe walleego gam to kamḃe wallooḃe ben be gonoo baanji.

¹⁵Wonduḃe e am fu sannii maa. Emen canna goondinḃe yiduḃe men fu.

Moyyere Alla wonda e moodon, on fu.

Derewol ɲol Pol winnani Filemon

Haala Puɗɗirka

Derewol ɲol Pol winnani Filemon do, haala joonne hakkune himbe dido nun ɲol batanta. Pol winnani derewol ɲol gam o sawrinana Onesimu, maccudo doggunoodo joomiraawo mum Filemon. Filemon laati nun goondindo tawaado der wanjarde Koloosi. Onesimu tuubii, goondini Yeesu diga e waaji Pol. Kan wadi Pol e eela Filemon jaba Onesimu hande banniraawo mum, o sawranoo mo bo.

Der duubol 62 nun Pol winni derewol ɲol der nanjoore mum arandeere der Roma. Dum nandi hande Tikikus nun yaari derewol ɲol e ɲol Koloosi, Kol. 4.7-9.

Ko hollitii der derewol ɲol woni, tinnaare ne Pol woodi dow moyyingo haala hakkune himbe dido, hande no o woowi wadugo hakkune himbe duubbe. Ko Almasiihu wadani en hakkune men e Baaba mum, kanjum nun Pol wadani Onesimu hakkune mum e Filemon.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puɗɗirka, 1-3
2. Yettoore Alla gam goondinki Filemon, 4-7
3. Pol e eelana Onesimu sawraare, 8-22
4. Cannooje, 23-25.

Sannoore

¹ Min Pol, e banniraawo meeden Timote nun winni derewol ɲol. Min Pol, mii laatii maɓɓaado gam daliila Yeesu Almasiihu. Emen canna Filemon, jidaado amen, gollodintoodo e amen. ² Emen canna bo Afiya, sakiike men debbo, e Arkippus kabidoowo e meeden gam linjiila, e goondinbe hawritin-toobe der wuro maa. ³ Alla Baaba meeden, e Yeesu Almasiihu Joomiraawo, hokka on moyyere e jam.

Yidde e goondinki Filemon

⁴ Filemon, mii yetta Alla wakkati fu, mi accay siwtorgo maa der du'aaje am. ⁵ E goonja, mi nanii yidde e goondinki maada dow Joomiraawo Yeesu e batanee, e no jidirdaa himbe Alla fu. ⁶ Emii eela Alla, gam goondinki kii do hawti en yi'oo der gadu. Den paaminaa geetum fu dum baaweten

wadugo gam Almasiihu. ⁷ Banniraawo, berne am seyake puy, hakkillo am fukkake bo, gam yidde maa deyyitinii himbe Alla.

Pol e sawrinana Onesimu

⁸ Mii woodi laawol der kawtal men e Almasiihu mi eele ko haani gadaa. ⁹ Amma, mii buri yidugo, mi eele gam yidde, min Pol dottiijo, jooni bo mii maɓɓaado sabbu Yeesu Almasiihu. ¹⁰ Mii eele gam Onesimu biyam no kebumi goondini der kasu. ¹¹ Naane, o nafayno maa, amma jooni, o nafan en, min e maa.

¹² Mii wittina mo to maada, jaba mo hande min e hoore am. ¹³ Mii yiduno haggugo mo to am, gam o wallammi hande no haani balliraano am jooni no tawaami der kasu gam linjiila. ¹⁴ Amma mi yiday wadugo goddum to hinaa en baddii, gam mi yidaa wadingo maa booddum e doole, amma dum laatoo e sago maa.

¹⁵ Wadoto Onesimu seenniriino e maa wakkati sedda, gam o wonda e maa, e baadey. ¹⁶ O laataaki kade maccudo tan, oo buri maccudo, o laatike banniraawo men jidaado. Min, mii yidi mo sanne. Mii anni aa yidi mo buri, hinaa hande neddo tan, amma hande goondindo Joomiraawo.

¹⁷ To a daarii am hande igo maa, den kan, jaba mo hande no jabirtaa am min e hoore am. ¹⁸ To o woofaniino maa, dum bo to o joganiino maa nyamaane, yowanam dum. ¹⁹ Min Pol, mii winna ka e junjo am, mi yobete dum. Amma mii siwtoree, an bo aa joganii am nyamaane, nyamaane nen bo, an e hoore maa nun. ²⁰ An banniraawo am, wadanam dum sabbu Joomiraawo, deyyitin berne am gam kawtal men e Almasiihu.

²¹ Mii winnane gam mii hoolii a nananan am, gam mii anni a wadan buri ko eelu maa mi. ²² Sikan, ciriyanocdaa am suudu to beeranmi, gam mii miila, Alla jaban du'aaje mon, o wittinammi to moodon.

Cannooje

²³ Epafaras mo maɓɓidaami gam Yeesu Almasiihu sannii maa. ²⁴ Marku bo, e Aristarkus, e Demas, e Luka gollidoobe e am sannii maa.

²⁵ Moyyere Yeesu Almasiihu Joomiraawo meeden wonda e moodon.

Derewol Iburaninkeeße

Haala Puddirka

Derewol Iburaninkeeße e woodi nafuwe mawdo der Alkawal Kesal. Binnudo derewol ɲol batay inne mum, ko baaweten ko bati tan woni, o laati nun Yahudu-ujo goondindo Yeesu, woliine maamiraabe men nun hollata dum. Oo anni Alkawal Kiinɲal puy, accu du dow golle Leewinkeeße. Diga seedeße linjiila arandeeße nun o nani linjiila.

Yahuduube goondinße Yeesu hande makko nun o wannani, kamße o baddata. Bee laatii himße tawaabe der eklesiya ka o anni, go oo yidi beraago be, dum booyataa. Liinyooße dewte e miili eklesiya Roma, der leydi Italiya nun o wannani derewol ɲol. Gam Roma nun himße arti nani haala derewol ɲol, diga e derewol ɲol Kelema mo Roma winni der duuɓol 95 yahugo 96 baawo Almasiihu rimaa.

Toora batanaaka der don e laatii toora ka Kolodu laamiido toori Yahuduube goondinße Yeesu der duuɓol 49 baawo Almasiihu rimaa. O riwi Yahuduube goondinße jaka duuɓi sedda diga Roma.

Dum nandi hande derewol ɲol winnaama hakkune duuɓol 60 yahugo 64 baawo Almasiihu rimaa.

Binnudo derewol ɲol, wannii ɲol gam semmidingo be o wannani. Dum nandi bo hande be o wannani e tawaa der toora mawka. O wannanii be, gam to be boppu goondinki.

Der derewol makko, o hollii be no Yeesu e ɓuri malaykaaße, e Muusa, e Yosuwa, e Limaamiibe be Alkawal Kiinɲal. Dum don fu, e hollita no be o wannani e yiduno wittugo der tawaanɲal Yahuduube dow sujidango Alla. O hollii be, no sadaka Almasiihu wadi de woore, e yiyyam mum heyii faa e baadey.

O semmidinii be e hollugo be goondinki himße arandeeße. O batii be, be tigga Almasiihu gite, gam kanko nun laatii misaalu munyal.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka, 1.1-3

2. Almasiihu e ɓuri malaykaaße mawnugo, 1.4-2.18
3. Almasiihu e ɓuri Muusa e Yosuwa mawnugo, 3.1-4.13
4. Limaamaaku Almasiihu e ɓuri limaamaaku fu, 4.14-7.28
5. Alkawal Almasiihu e ɓuri alkawalji fu, 8.1-9.28
6. Yiyyam Almasiihu e ɓuri kiiseteedi fu nafuwe, 10.1-31
7. No goondinki ɓuriri huune fu, 11.1-12.25
8. Haalaaji cakitiidi, 13.1-25.

Alla baddii himße diga e Biddo mum

¹Diga ko ɓooyi, Alla baddiino kaakiraabe meeden de duudum, e laabi feere feere. O baddii be diga e annabiibe. ²Amma der nyalaade cakitiide dee do, o baddii en diga e Biyyiko. E makko Alla tagiri duuniyaaru e kammu. Kanko nun bo Alla suɓi laato doonoowo huune fu. ³Kanko nun laatii jayɲol jalboowol, kollitoowol tedduɲal Alla, e no Alla laatii e goonja. Oo jogii huune fu diga e haala makko gooduka baawde. Baawo o laabini hakkeeki himße, o joodake dow kammu, to nyaamo Alla mawdo, mo tedduɲal.

Biddo e ɓuri malaykaaße

⁴Biddo e ɓurii malaykaaße manɲu, kan wadi Alla hokki mo inne ɓurune inde maɓbe. ⁵Malaykaajo moy nun Alla meedi ko wi'i:

«An laatii Biddo am,
hanne min nun laatii Baaba maa[☆]?»
Moy o wi'i kade:

«Mi laatanto mo Baaba,
kanko bo, o laatanoo am Biddo[☆]?»

⁶Kade bo, no o liloyta Afo makko e duuniyaaru, o wi'i:

«Malaykaaße Alla fu sujidana mo[☆].»

⁷Dow malaykaaße bo Alla wi'ii:

«Oo gollira malaykaaße makko hande keni,
o wadii be jagganoo mo hande delle yiite[☆].»

⁸Amma dow Biddo, o wi'i:

«Laamu moa, an Alla, wonoo faa abada!
A laamoranto himße maa e sawru foonni-taare.

⁹Aa yidi foonniitaare, aa wanyi ko halli,

☆ 1:5 Jabuura 2.7 ☆ 1:5 2 Samuyiila 7.14 ☆ 1:6 Tokkitaaki Tawreeta 32.43 ☆ 1:7 Jabuura 104.4 ☆ 1:9 Jabuura 45.7-8

gam majjum, Alla maada subí ma, wuju maa nebbam seyo

burunjo ŋo wondube e maada[☆].»

¹⁰ O wi'i kade:

«Joomiraawo, diga fuddoode, an tagi leydi, juude maa tagi kammu.

¹¹ Dum fu, dum halkan, amma an, a tabbitinto,

dum fu, dum hiiddan hande kolte,

¹² a taggan dum hande toggoore, dum waylitinte, hande kolte.

Amma an, a waylitintaako.

Duubi maa bo heennyataa[☆].»

¹³ Alla meeday ko wi'i malaykaajo gom:

«Jooda nyaamo am

gam mi wada wanyube maa laatoo jaabirdum koyde maa[☆].»

¹⁴ Malaykaaße fu laati nun ruuhuui jagantoodi Alla, oo lila di gam di gollanoo ronoobe kisidam.

2

To en jeebee kisidam

¹ Gam majjum, e haani kakkilanen puy ko nanuden, gam to en boddodee laawol.

² Haala ka Alla hokki diga e malaykaaße goondii. Woofube e saliiße dwtanaago ka fu, heban kiita kaa do haanani be. ³ To non noy dadirten, to en jeebake kisidam mawdam hande dam do? Joomiraawo nun arti batango kisidam dam, den nanube tabbitinani en dam.

⁴ Alla semmidinii seedaaku maßbe e wadugo maaneeji, e kaaydiniidum, e kaayeeffiji feere feere. Alla hollitii dum bo e seennango be Ruuhu Ceniido hande no o yidiri.

Yeesu laatake neddo gam hisina himbe

⁵ Alla hokkay malaykaaße be laamano duuniyaaru garoowu nu batanten. ⁶ Goddo batii nokkun der Dewtere, wi'i:

«Ume neddo laatii faa ciwtora düm? naa bii-aadama ko paaledaa düm?

⁷ A leesinii mo wakkati sedfa ley malaykaaße,

a meelii mo teddujal e manju.

⁸ A yowii huune fu ley koyde makko[☆].»

No Alla yowanii mo huune fu, edum holla no goddum horaaki ko o yowanay mo junjo. Jooni en ji'ataa taw no o yowanii mo kujje fu junjo. ⁹ Amma een ji'a Yeesu leesinanoodo

wakkati sedfa ley malaykaaße, jooni o meelinaama teddujal e manju. Gam ume? Gam o toorake, o maayi. Hande non, sabbu mooyere Alla, o maayiranii himbe fu. ¹⁰ Dum fottanii Alla tagudo huune fu, e mo gam mum huune fu woni, yaara himbe duuße be kefa teddujal. Dum fottanii mo bo, o yottina Yeesu maßbitindo laawol kisidam, o laato kebbudo diga e tooraaji.

¹¹ Gam laabinoowo, e laabinteeße fu yiwii diga e baaba gooto. Kan wadi o sentay noddugo be banniraaße. ¹² O wi'ii:

«Mi batan banniraaße am inne maa, mi maantete caka jama'aare maa[☆].»

¹³ O wi'ii kade:

«Mi yowan hoolaare am fu dow Alla.»

Kade bo, o wi'i:

«Mi nani, min e bißbe be Alla hokkimmi[☆].»

¹⁴ Hande no bißbe woodiri bannu e yi-iyam, hande non Yeesu bo ettiri bannu, laatii hande maße. O wadii dum gam diga e maayde makko, o halka baawde laamaniido maayde, waato Seydan. ¹⁵ Diga e majjum o rindini laatiiße maccube der gonki mum fu, gam be kuliino maayde. ¹⁶ Gam een anni, malaykaaße bane Yeesu wari wallugo, amma laatiiße lenyol Ibu-rahiima nun. ¹⁷ Gam majjum, e haani o nanda e banniraaße makko der huune fu. Hande non o laatorii hooreejo Limaamiife mo endam, koolaado der golle Alla, gam o moyta hakkeeki jama'aare. ¹⁸ Kanko e hoore makko o tooraama, o jarbaa. Gam majjum, o waawan wallugo jarbaaße.

3

Yeesu e buri Muusa

¹ Banniraaße goondinbe, onon be Alla noddi, gattee hakkillo mon dow Yeesu. Alla liloyi mo gam o laatoo hooreejo Limaamiife dow goondinki meeden ki cee-dotoden. ² O laatake koolaado yeeso Alla cubudo mo, hande no Muusa laatorii koolaado der suudu Alla fu. ³ E goorja, Yeesu e buri Muusa teddujal, hande no mahoowo buriri suudu ŋol o mahi teddujal. ⁴ Gam suudu fu e woodi mahudo dum, amma mahudo huune fu woni Alla. ⁵ Muusa laatike koolaado der suudu Alla fu, hande jaggiido,

☆ 1:12 Jabuura 102.26-28

☆ 1:13 Jabuura 110.1

☆ 2:8 Jabuura 8.5-7

☆ 2:12 Jabuura 22.23

☆ 2:13

oo seedano ko batanoytee. ⁶ Amma Almasiihu laatike koolaado der suudu Alla hande biddo. Enen laatii be suudu makko to en tinnake een koolii, een tabbitini ko jurortoden faa heennyitirde.

Naatugo der siwtaare Alla

⁷ Gam majjum, Ruuhu Ceniido wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,
⁸ to on joorinee berde moodon
 hande no kaakiraabe moodon wadunoo,
 no be ummanii Alla*,
⁹ be jarbii mo der ladde haro.
 Alla wi'i, ton be jarbii am, be poonnimmi,
 baa no be ji'ii golle de gadumi jaka duubi
 lasoy didi.

¹⁰ Gam majjum, mone am ummii dow himbe
 jaamanuuru nu,

bi'umi: “Wakkati fu, berde ma6be e majji,
 be annaa laabi aml”

¹¹ Gam majjum, mone am ummii, kuniimi,
 bi'umi:

“Be naatataa der siwtaare am pay[☆].”

¹² To non, banniraabe, kakkilee, gam
 to goddo moodon woodu berne hallune,
 dulla goondingoo, wordodoo Alla mo yonki.

¹³ Amma baajontiree nyalaane fu, faa dum
 wi'ee «hanne» gam to hakke majjin goddo
 moodon, yoorina berne mum. ¹⁴ To en
 jogake hoolaare men arandeere e semme
 faa heennyitirde, den en laatike hawtuube e
 Almasiihu.

¹⁵ Hande no Dewtere wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,
 to on joorinee berne mon
 hande no kaakiraabe moodon wadunoo,
 be ummanii Alla»

¹⁶ Bey nun nani daane Alla, go be ummanii
 mo? Kambe woni wurtiibe diga leydi Misira
 fu, be Muusa ardanii fu! ¹⁷ Bey nun mone
 Alla ummii dow muudum faa duubi lasoy
 didi? Kambe woni waduube hakke, go maayi
 der ladde haro. ¹⁸ Bey nun o hunanii be
 naatataa der siwtaare makko? Kambe woni
 saliibe dwtanaago mo. ¹⁹ En ji'i, be ba-
 away naatugo der siwtaare nen gam be
 goondinay.

4

¹ Alla habbanii en alkawal naatugo der
 siwtaare mum. To non, sey kulen, gam

* 3:8 Himbe Isira'iila ummaniibe Alla e annabi Muusa wi'i, wittan leydi Misira. ☆ 3:11

Jabuura 95.7-11 ☆ 4:3 Jabuura 95.11 ☆ 4:4 Laatanooji 2.2 ☆ 4:5 Jabuura 95.11 ☆ 4:7 Jabuura 95.7-8

to goddo moodon miilu sakitake, dullii
 naatugo der mayre. ² Gam enen bo, en
 baajaama linjiila hande kaakiraabe men.
 Amma, ka be nani nafay be, gam no be nani,
 be goondinay. ³ Amma enen goondinbe, en
 naatan der siwtaare ne Alla batani, hande
 no o wi'i:

«Mi hunake e mone bi'umi:

“Be naatataa der siwtaare am pay[☆]!”»

Nani bo Alla heennyi wadugo golle mum
 diga o tagi duuniyaaru. ⁴ Bataama kade
 nokkun der Dewtere, dow nyalaane
 jeedidawre, wi'aa: «Alla siwtake wadugo
 golle mum fu der nyalaane jeedidawre[☆].»

⁵ O wi'i kade der nokkuure wonne: «Be
 naatataa der siwtaare am pay[☆].»

⁶ Artube nani linjiila naatay der siwtaare
 nen, gam be dowtaaki. Amma wobbe
 waawan ko naati kade. ⁷ Gam majjum,
 Alla resii nyalaane wonne kade, o noddi ne
 «hanne» o batanii ne baawo duubi duuddi,
 diga e hunnuko Dawda, o wi'i:

«Hanne, to on nanii daane Alla,
 to on joorinee berde moodon[☆].»

⁸ To Yosua hokkiino be siwtaare, Alla
 batantaano kade siwtaare wonne baawo nii.
⁹ To non, nyalaane siwtaare e horanii kade
 himbe Alla. ¹⁰ Gam naatudoo der siwtaare
 Alla, siwtoto e golle mum kanun bo, hande
 no Alla siwtorii e de mum. ¹¹ Gam maj-
 jum, en tinnee naaten der siwtaare Alla.
 To goddo tokku misaalu dullere dowtaare
 himbe Isira'iila, yana.

¹² Haala Alla e woodi yonki, eka woodi
 semme. Kaa buri kaafahi kiye fu, belnaaki
 becce didi welugo. Kaa naata faa der, ka
 seenna yonki e ruuhu, jokkule e busam. Eka
 hiitoo maatirdum, e miilooji berne. ¹³ Walaa
 fu ko tagaa, ko suudanii Alla, huune fu
 laabi e gite makko. Kanko jottinoyten ko
 gaduden fu.

Yeesu e buri hooreebe Limaamiibe

¹⁴ Een goodi hooreejo Limaamiibe mawdo
 jottiido to Alla dow kammu, kanko woni
 Yeesu, Biddo Alla. Gam majjum, sey
 jogoden e berde goote goondinki meeden
 ki ceedotoden. ¹⁵ Een goodii hooreejo
 Limaamiibe baawoowo endaago en der
 tampe meeden. Gam kanko e hoore
 makko o jaribaama der huune fu hande

no meeden, amma o waday hakke. ¹⁶ Gam majjum, en battee kittaal Laamaare Alla njal moyyere e hoolaare, gam keben endam, e moyyere, de gooduden bukaata ballal fu.

5

Hooreejo Limaamiibe mo yurmeene

¹ Hooreejo Limaamiibe fu, subete nun caka himbe, o gollanoo Alla gam ma6be, o yaara dokke e kiiseteedi yeeso Alla gam ikkingo hakkeji. ² O waawan faamugo be walaa annal e majju6e, gam kanko e hoore makko oo laatii tampudo der becce fu. ³ Gam sabbu tampere nen nun haani o wada kiiseteedi ikkinooji hakke, hinaa gam jama'aare tan, amma gam hoore makko bo. ⁴ Goddo waawataa ko hokki hoore mum teddujal laataago hooreejo Limaamiibe. Amma Alla nun noddata joomum hande no o noddiri Haruuna.

⁵ Non bo dum laatii e Almasiihu, kanko bane hokki hoore makko teddujal laataago hooreejo Limaamiibe. Alla nun hokki mo dum, de o wi'i:

«An laatii Biddo am,
hanne min nun laatii Baaba maa[☆].»

⁶ O wi'i nokku kade:
«A laatike Limaamiijo faa e baade
hande no Malkisadaka[☆].»

⁷ Wakkati Almasiihu wonunoo e duuniyaaru, o eelii Alla, o eelii, e bojjii mawdi, e gondi, gam Alla hisina mo diga maayde. Alla bo toontake mo, gam oo woodi kulol Alla. ⁸ Baa no oo laatii Biddo Alla, tooraaji makko ekkitinii mo dowtaago. ⁹ Alla laatini mo kebbudo, gam majjum o laatani dowtaniibe mo fu daliila kisidam tabitiidam. ¹⁰ Alla su6i mo, wadi mo hooreejo Limaamiibe hande no Malkisadaka.

En kakkilee to en boppee goondinki

¹¹ Dow haala kaa do, emen goodi haalaaji duuddi, e kujje cadude faamingo, gam on paamataa law. ¹² E haanunoo oon laatii janninoobe diga dum booyi, amma faa jooni oon goodi bukaata jannineego puddir dum der haala Alla. Haanuno oon nyaama nyaamdu tekkujol, amma faa jooni, kosam nun musinton. ¹³ Musinoowo fu, waawataa suttontirgo haala foonnitaare, gam o laati nun suka. ¹⁴ Amma, maw6e, woowin6e

hakkillo mum suttontirgo ko woodi e ko halli nun nyaamdu tekkujol wonani.

6

¹ Gam majjum en accee ekkitaago ekkitinol leesujol dow Almasiihu. En jahee yeeso e ko hebbi. To en daddee dadfa kesa, hande jon: tuubugo golle jaayde, e goondingo Alla, ² e ekkitinooje dow batasi, e yowugo himbe juude, e pintol maay6e, e kade kiita duumiika. ³ En jahee yeeso, kanjum en gadan dum, to Alla jabii.

⁴ Daaree haala himbe wittube der gonki mum kiikki. Be kebiino jayujol Alla. Be mettii dokkal yiwuujol dow, go be kebi gedu e Ruuhu Ceniido. ⁵ Be mettii haala Alla geeta, e baawde jaamanuuru warooru, ⁶ e non fu, go be bitti 6aawo. Wadataako be bittinee be tuuba kade. Gam dum laatii hande kambe e ko'e ma6be, bee tigga kade Biddo Alla dow leggal palaanj, bee jawna mo yeeso himbe fu.

⁷ To leydi e yara diyam to6oojam de duuddum, nii fudinana aawudo awdi geeri, den ni hebuwa don barke Alla. ⁸ Amma to gi'e, e tuppe nun ni fudinta, sey ni woppee, booyataa ko ni yaa'ee, ko sakitoytoo fu, sey ni sunnyee yiite.

⁹ Onon, banniraabe am yidaabe, baa to emen bata hande non, emen anni oon darii dow laawol boodujol, njol kisidam. ¹⁰ Gam Alla laataaki mo fonnitaaki. O yeggintataa gadu mon, e yidde ne kollitindon gam inne makko. On kollitii yidde nen e golle de gadudon, e de gadoton faa hanne gam himbe Alla. ¹¹ Amma emen jidi moy moodon fu hollita iri anniya kaa don faa heennyitirde, gam kebon ko kefidon. ¹² To on laatee ciywaakuube, amma yemminee goondinki e munyal himbe he6oobe donju nu Alla ha66i alkawal mum diga e goondinki.

¹³ No Alla ha6banta Iburahiima alkawal, e hoore makko o hunorii, gam o waawataa ko hunorii burudo mo manju. ¹⁴ O wi'i: «E goonga, mi barkidinte, mi duudinan lenyol maa[☆]!» ¹⁵ Hande non Iburahiima munyiri, o hebi ko Alla ha6bani mo alkawal. ¹⁶ To himbe e hunoo, bee kunoro inne burdo be manju. Hunayeere nen nun tabbitinta haala, ikkina jeddi fu. ¹⁷ Non bo, no Alla yidi hollugo ronoobe alkawal mum e burudum

laabugo, no ka o resi waylitintaako pay, o wadii dum e hunayeere. ¹⁸ To non, kujje didi woni waylitintaako, de Alla waawataa ko fewi dow mum, kanje woni: hunayeere e alkawal. Kanjum semmidinta berde men, enen accoybe huune fu, go kooliden ko bi'aden. ¹⁹ Hoolaare nen e laatanii en hande tiggere laana diyam, tiggaane ne dimmataako gam yonkii men. Ne yahii faa baawo wudere wirnirde nokkuure burune fu senaago. ²⁰ Don nun Yeesu arti naatani en, o laatanii en hooreejo Limaamiibe faa e baadey, hande no Malkisadaka.

7

Limaamiijo bi'eteedo Malkisadaka

¹ Malkisadaka on laati nun laamiido sire ire wi'eteene Salaam. Oo laatii bo Limaamiijo Alla towudo. Wakkati Iburahiima wartata diga konu nu o jaalii laamiibe, den Malkisadaka fotti e makko, barkidini mo[☆]. ² Kanko nun Iburahiima hokki jakka huune fu. Ko inne Malkisadaka fillitii woni: «Laamiido foonnitaare», kade bo, oo laatii laamiido Salaam, waato «laamiido jam.» ³ O woodaa Baaba, dum bo inna, o woodaa bo kaakiraabe. O woodaa fuddoode, o woodaa timmoode. O nandinaama e Biddo Alla, oo laatii Limaamiijo faa e baadey.

⁴ Daaree no teddujal Malkisadaka foti mawnugo, faa Iburahiima maama meeden hokki mo jakka ko hebi diga konu. ⁵ Limaamiibe yiwoe e lenyol Leewi, kambe nun tawreeta hokki laawol jabugo jakka to Isira'iilaabe, banniraabe mabbe, baa no kambe bo be yiwii e Iburahiima hande mabbe*. ⁶ Amma Malkisadaka mo jeyaaka der lenyol Leewi, jabii jakka to Iburahiima, o barkidini kebedo alkawalji Alla. ⁷ Nani bo, jeddi walaa, barkidindo e buri barkidinaado manju. ⁸ Dow wecco arano, Limaamiibe jaboobe jakka laati nun himbe maayoobe. Amma dow wecco didafo, Malkisadaka ceedanaado e wuuri nun jabi ka. ⁹ En baawan ko wi'i Leewi jaboowo jakka, hokkii ka diga e Iburahiima. ¹⁰ Gam Leewi rimaakano taw, go Malkisadaka fotti e maamiiko Iburahiima.

¹¹ Der tawreeta ka Isira'iilaabe hokkaa, be lenyol Leewi nun haani subee laato

Limaamiibe. To golle limaamaaku Leewinkee e hebbuno, Limaamiijo goddo hande Malkisadaka bukaakano wara, laato mo lenyol Haruuna bane. ¹² To golle limaamaaku waylitake, doole sariya bo waylitoo. ¹³ Mo haala kan wondanaa laati nun mo lenyol feerewol, mo himbe lenyol mum gollaakino dadey to hirsirde. ¹⁴ Himbe fu e anni no Joomiraawo meeden yiwii diga e lenyol Yahuuda. Lenyol njol, Muusa batanay njol gokka dow limaamaaku.

Limaamiijo goddo nandudo e Malkisadaka

¹⁵ Warugo Limaamiijo goddo, nandudo e Malkisadaka, beydii laabingo haala kan.

¹⁶ O laataaki Limaamiijo hande no himbe subirtee e sariyaaji mum. Amma, o laatike Limaamiijo e baawde yonki ki heennyataa.

¹⁷ Gam Dewtere wi'i:

«A laatike Limaamiijo faa e baadey hande no Malkisadaka.»

¹⁸ To non, sariya artuka woppaama, gam ka tampii, ka nafay. ¹⁹ Gam tawreeta Muusa waday goddum kebbudum. Amma jooni, en kepii tammuwe burune woodugo, ne battortoden Alla.

²⁰ Dum don fu, e hunayeere nun laatorii. Amma bee to, laataaki Limaamiibe e hunayeere. ²¹ Amma Yeesu kan laatike dum dow hunayeere Alla, bi'udo:

«Min Joomiraawo mi hunike, mi wittataa baawo:

“A laatike Limaamiijo faa e baadey[☆].”»

²² Hande non Yeesu laatorii torma alkawal furugal woodugo.

²³ Gokka nani kade. Limaamiibe duubbe nun wonuno, gam maayde e hadannoo be tabitaago. ²⁴ Amma no Yeesu e laatii duumiido, limaamaaku makko goddo wattirtaa dum. ²⁵ Gam majjum, o waawan hisingo no haaniri battiibe Alla diga e makko, gam oo wuuri e baadey, oo eelana be Alla.

²⁶ Hooreejo Limaamiibe hande oo don nun haanani en. Oo laatii ceniido, mo walaa gacce, ko sobi fu walaa e makko. Oo seenniri e hakkeebe, o bantaama faa dow to buri kammu towugo. ²⁷ O nandaa e hooreebe Limaamiibe. O bukaaka wadugo kiiseteedi nyalaane fu, aran, gam makko, baawo mum gam hakke himbe. Kanko, o sakkii hoore makko de woore tan, dum

☆ 7:1 Laatanooji 14.17-20

* 7:5 Leewi woni maama Muusa e Haruuna.

☆ 7:21 Jabuura 110.4

heyi faa e baadey. ²⁸ Tawreeta Muusa subiiino hooreeße Limaamiibe laatiibe himbe tampuße. Amma hunayeere Alla warune baawo tawreeta, joodinii Biddo laatiido kebbudo faa abada.

8

Yeesu laatii hooreejo Limaamiibe

¹ Hoore haala ka men batanta nani: Een goodi hooreejo Limaamiibe mawdo hande oo do. Oo joodii nyaamo leeso Laamaare Alla mawdo, mo teddujal, dow kammu. ² Kanko nun gollotoo der nokkuure ceniine, der bukaaru goorjaaru nu Joomiraawo darini, hinaa neddo.

³ Hooreejo Limaamiibe fu suba nun gam hokka Alla dokke e kiiseteedi. E haani bo, oo woodi ko o sakkata. ⁴ To e duuniyaaru do nun o wonono, o laatataakono du Limaamiijo, gam Limaamiibe wadoobe sadaka hande no tawreeta Muusa batiri na'on. ⁵ Golle limaamaaku de be gadata e laatii misaalu, e nandi huune ko woni e goorja dow kammu. No Muusa yidunoo darnugo bukaaru, Alla bati mo wi'i: «Tinna, gadaa huune fu, hande misaalu mo kolladaa dow waanne».^{*} ⁶ Jooni, Almasiihu hefii golle burude woodugo, gam o laatike hakkunneejo alkawal burujal woodugo, dariinjal dow alkawalji burudi woodugo.

⁷ Gam e goorja, to alkawal aranal woodaano gacce, bukaata dartugo didabal walaano. ⁸ Amma Alla felii himbe muudum wi'i:

«Min Joomiraawo mii wi'a on, nyalaade waraan, mi haßan alkawal kesal e himbe Isira'iila, e be Yahuuda.»

⁹ Jal nandataa e alkawal jal kaßbunoomi e kaakiraabe maßbe, nyaanne ettumi be e junjo, burtinmi diga leydi Misira.

No be jogaaki alkawal am min bo, kokkumi be baawo.

¹⁰ O wi'i kade:

Daa no alkawal jal kaßbanmi e himbe Isira'iila laatoytoo baawo nii:

Mi wattan sariyaaji am der hakkillo maßbe, mi winnan di der berde maßbe, mi laatoto Alla maßbe, be laato himbe am.

¹¹ Goddo jannintaa gondaado mum, naa bo banniraawo mum, wi'a,

Annu Joomiraawo, gam himbe fu annan am, diga pettel faa mawdo maßbe.

¹² Gam mi yaafoto boofi maßbe, mi siwortaa kade hakke maßbe».^{*}

¹³ No Alla noddii alkawal jal do kesal, den fu, o laatini aranal kiinjal. Ko hiiddi, e ko nayyi bo, faanike majjitingo.

9

Sadakaaji gadeteedi wakkati Alkawal Kiinjal

(Wurtaago 25.26; 40.17-33)

¹ Alkawal aranal e wooduno sariyaaji dow sujidango Alla e nokkuure ceniine, nyibaane der duuniyaaru. ² Bukaaru tiggaama, enu woodi gadaaji didi. Gada arana e wi'ee gada ceniika, don nun fitilleel resetee, e taaburu, e peen cakkanaako Alla.

³ Bawbawre wudere didawre wiirniraane, don nun gada didaba bi'eteeka, gada buruka senaago fu woni. ⁴ Der makka, e woodi urirde wardi gadiraane kanjeeri, e keesuwal alkawal gadiraanjal kanjeeri. Der keesuwal jal, loonjal gadiraanjal kanjeeri na'on don. Maannu e woni der loonjal jal, e sawru Haruuna bilitinjal, e kaaye alluwaaje didi to dookaaji winnaa.

⁵ Dowdowre keesuwal jal, e woodi foto malaykaabe wi'eteebe kerubaabe, teddube. Biyeede maßbe e suddi ommoode yaaforde hakkeji. Jooni en baawataa ko batani dum gootel gootel.

⁶ Non non nun huune dum fu resiraa. Den, nyalaane fu, Limaamiibe naata gada bukaaru arana, be gada golle sujidango Alla. ⁷ Amma gada didaba, hooreejo Limaamiibe tan nun naatata don de woore der duubol. O naatataa bo, to o jogaaki yi-iyam o wadirta sadaka gam yaafuye hakke makko e de himbe wadi hinaa e sago. ⁸ Diga e majjum Ruuhu Ceniido e hollita no laawol gada buruka senaago fu maßbitaaki taw, to wecco bukaaru aranu e woni. ⁹ Huune dum e hollita ko woni jooni. Ko dum yidi wi'ugo woni: dokke e sadakaaji cakketeedi waawataa laabingo berne gadoowo dum.

¹⁰ Sariyaaji dii don laati nun di bannu. Dii batana haala nyaamdu, e jaram, e lootuki feere feere. Sariyaaji dii nafii faa wakkati de Alla wayliti di.

Haala sadaka der Alkawal Kesal

¹¹ Amma, Almasiihu warii, laatii hooreejo Limaamiibe dow kujje geete, garooje yeeso. O naatii der bukaaru burunu mawnugo, e burunu hebbugo, nu junjo neddo waday, nu jeyaaka bo e duuniyaaru do. ¹² O naatii de woore der nokkuure burne senaago fu, dum heyi faa e baadey. O naatiday e yi-yiam ginniiji, e dam nyalbi, amma e yi-yiam hoore makko. Non non o sooditorii en faa e baadey. ¹³ To yi-yiam ginniiji e ga'i, e dooni wiige miccaama dow cobudo, edam laabina mo dow laawol diina. ¹⁴ To non, noy yi-yiam Almasiihu burirtaa laabingo cuudiidum berde meeden diga e golle mum baatude? Gam e baawde Ruuhu tabitiido o hokkiri hoore makko Alla, o laatii sadaka kaa do woodaa tuuni, heba gollanoden Alla mo yonki.

¹⁵ Kan acci Almasiihu laatii beldinoowo, kaabudo alkawal kesal, gam noddaabe heba donju duumiigu ru Alla habbani be alkawal. Dum wadoto, gam o maayii, heba o sooditoo himbe wadunoobe hakke der alkawal aranal.

¹⁶ To derewol donju e batanee, sey laattoo doneteedo maayii. ¹⁷ Derewol donju nafataa, to doneteedo e wuuri, sey done-teedo maaya go nol nafa. ¹⁸ Kan acci go alkawal aranal habbee, sey no yi-yiam reyyitii. ¹⁹ Baawo Muusa janjani himbe sariyaaji gonudi der tawreeta fu, o etti yi-yiam nyalbi, e dam ginniiji, o hawrontiri e diyam. Den o etti leebi bodeeji, e haako isop, o micci dow dewtere, e dow himbe fu, o wi'i: ²⁰ «Kanjum woni yi-yiam tabbitinoojam alkawal jal Alla habbi wi'i, dowanodon». ²¹ Hande non bo o micci yi-yiam dow bukaaru, e dow ko be kujidiranta Alla fu. ²² Hande no tawreeta resiri, yi-yiam nun laabinta huune duuddum! To yi-yiam reyyitaaka bo, yaafuye hakkeji walaa.

Sadaka Yeesu Almasiihu moytii hakke

²³ E haani kujje kollitooje ko woni dow kammu laabiniree hande non. E haani bo de laabiniree e sadakaaji burudi woodugo. ²⁴ Gam Almasiihu naatay der nokkuure ceniine ne junjo neddo nyibi, nandune e goonjaare. Amma o naatii dow kammu e hoore makko, gam o daroo jooni yeeso Alla gam men. ²⁵ O naatay ton gam o sakka hoore

makko de duuddum, hande no hooreejo Limaamiibe naatirta duubol fu der nokkuure burune senaago e yi-yiam mareefu. ²⁶ To hinaa non, Almasiihu toorotono de duuddum diga fuddoode duuniyaaru. Amma jooni, o hollitake de woore tan, der heennyitirde jaamanuuji, gam o ikkina hakkeji diga e hokkugo yonki makko. ²⁷ Neddo fu maayan de woore hande no dum resirani dum, baawo mum Alla hiitoo mo. ²⁸ Hande non bo, Almasiihu sakkii hoore mum de woore tan gam o ikkina hakkeji himbe duuube. O suppitoyto de didawre, hinaa gam hakke, amma gam o hisina hettiniibe mo.

10

¹ Tawreeta, hollitan nun tan doogi huune geetum, garoojum, ka hollitintaa huune dum e hoore mum. Kan acci ka waawataa ko latini battotoobe Alla hebbube e laawol wadugo sadakaaji gooti din baadey fu, e der duubol fu. ² To tawreeta waawino laabingo be, maa be acciino wadugo sadakaaji, berde maabe bo gaccataako be, gam be laabinaama de woore, go dum heyi faa e baadey. ³ Amma kiiseteedi din e siwtora himbe hakkeji mum duubol fu. ⁴ Gam wadataako yi-yiam ga'i, e ginniiji ikkina hakkeji.

⁵ Gam majjum, no Almasiihu warata der duuniyaaru, o bati Alla o wi'i:

«A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, amma a siriyanaake am bannu.

⁶ A seyortaako sadakaaji buudeteedi e sadakaaji ikkinooji hakke.

⁷ Den bi'umi:

“Mi nani, mii wara wadugo ko jidudaa, an Alla, non non dum winnaa dow am der dewtere taggeteene.”»

⁸ Aran, o wi'i: «A yidaa sadakaaji kiiseteedi e dokke, e sadakaaji buudeteedi, e sadakaaji ikkinooji hakke. Nani bo, huune dum fu, sakkete nun hande no tawreeta batiri. ⁹ Baawo mum, o wi'i: «Mi nani, mii wara gam mi wada ko jidudaa.» Non Alla mooytiri sadakaaji arandeeji, go o joodini didaba. ¹⁰ En laabinaama e hakke, gam Yeesu Almasiihu wadii ko Alla yidi. O sakkii bannu makko de woore, dum heyii faa e baadey.

¹¹ Limaamiijo fu e yaha gollirde mum nyalaane fu. Oo sakka sadakaaji gooti ðin de ðuuddum, amma ði baawataa ko mooyti hakkeoji pay. ¹² Amma oo ðo kan, wadii sadaka goota tan gam mooytugo hakkeoji, ðaawo mum o joodii ley nyaamo Alla faa e baadey. ¹³ Ton o hedii Alla waða wanyuße mo laatoo jaabirdum koyde makko. ¹⁴ Gam e sadaka goota kan o laatiniri ðe o laabini hebbuße, faa e baadey.

¹⁵ Kanjum bo Ruuhu Ceniido seedanii en, wi'i:

¹⁶ «Joomiraawo wi'i:
Alkawal ñal kaßbanmi e maßbe nani,
ðaawo nyalaade ðee,

mi wattan sariyaaji am der berde maßbe,
mi wannan ði der hakkillo maßbe.»

¹⁷ O wi'i kade: «Mi siwtortaa hakkeoji maßbe kade, e boofi maßbe.» ¹⁸ Nani bo to hakkeoji yaafaama, doole bane sadaka ikkinoowum hakke wadee.

En battee Alla

¹⁹ Onon banniraabe, yiyam Yeesu hokkii en laawol naatugo der nokkuure ðurne senaago. ²⁰ O maßbitanii en laawol kesol, ñol yonki, gaða wudere wirnirde, waato bannu makko. ²¹ Een goodi hooreejo Limaamiibe ardinaado der suudu Alla. ²² Gam majjum, en battee Alla e berde goote, e goondinki kebbuki, laatoo berde meeden laabinaama e ko gaccotoo en, ðalli men lootiraama e diyam ceniidam. ²³ En ceedee ko kooliden, to en tampee, gam kaßbando en alkawal e laatii koolaado. ²⁴ En ballontiree gam kolliten yidde hakkune men, gaßen bo golle boodufe. ²⁵ To en accee hawtugo e goondinbe hande no woßbe waðata. Amma baajontiree, hakko du no oon ji'a nyalaane Joomiraawo e faanoo.

²⁶ Gam to en gadii hakke e sago men, ðaawo de annitinden goonja, sadaka gom kade walaa ikkinoowa hakkeoji. ²⁷ Ko horii tan woni, kedoden e kulol kiita Alla, e yiite kalkoowe yedduße Alla. ²⁸ To neddo tayii tawreeta Muusa, sey o waree, o yur-mataake, to himbe dido naa bo tato seedake ðum! ²⁹ To goddo yawike Biðdo Alla, go o daarii yiyam alkawal ðam Alla laabiniri mo huune baanji, go o yenni Ruuhu kokkoowo en moyyere, e goonja, joomum heban kiita buruka hallugo. ³⁰ Gam een anni Alla bi'udo:

«Min nun wattotoo, min nun yobata.»
O wi'i kade: «Joomiraawo hiitoto himbe mum.» ³¹ Yanugo e junjo Alla yonkinteejo e hunnii puy!

³² Ciwtoree nyalaade arandeeje, ðaawo de Alla yaynani on, on jarii bone mawde, amma on darike e semme, kaðudon. ³³ Wakkati mum, on jennaama yeeso himbe, tooradon, kawtudon e tooreteebe hande moodon. ³⁴ On jurmake maßbaabe der kasu, gam on anni oon goodi kujje ðurude woodugo, tabitintooðe. ³⁵ Gam majjum, to on boppee hoolaare moodon, gam ne waddanan on riiba mawka. ³⁶ E goonja, oon goodi bukaata munyal, gam kebon ko Alla haßbani on alkawal, to on gadii ko o yidi. ³⁷ E winnii der Dewtere:

«Do e yeeso sedda, sedda tan horii
kaanudo wara, waran, o booyataa.

³⁸ Neddo am poonnitiido wuuran e goondinki,

amma to o wittii ðaawo,
berne am seyortaako mo.»

³⁹ Enen, en galaa caka wittooße ðaawo gam halka. Amma caka goondinbe, gam yonkiiji men hisa.

11

Goondinki himbe arandeeße

¹ Goondinki laati nun hoolaago a hebii huune ko kedidaa e wara, e tabbitingo kujje ðe a yi'ay. ² Sabbu goondinki nun himbe arandeeße hebiiri seedaneego geeta yeeso Alla.

³ Diga e goondinki nun paamirden no du-uniyaaru e kammu tagiraama e haala Alla. Ko yi'etee bo tagaama diga ko yi'ataake.

⁴ Diga e goondinki nun Habiila hokki Alla sadaka buruka ka Kayiin go Alla daari mo poonnitiido. Alla bo jabii sadaka makko. Baa no Habiila maayi, goondinki makko e waajoo en faa hanne.

⁵ Diga e goondinki nun Anuhu eenciniraa dow kammu, o maayay. O yiitaaka, gam Alla eencinii mo dow. Ko o eencinee, dewte seedanike mo wi'i, oo fottani Alla. ⁶ Nani bo to hinaa e goondinki, walaa baawoowo ko fottani Alla. Battotoodo Alla fu, sey goondina no Alla na'on, o warjoto dardanbe mo.

☆ 10:17 Yeremiya 31.33-34

☆ 10:30 Tokkitaaki Tawreeta 32.35-36

☆ 10:38 Habakuk 2.3-4

⁷Diga e goondinki nun Alla maatiniri Nu-uhu dow huune ko yottaaki taw. O huli Alla, den o wadi laana diyam, o dadiniri getti makko. O doyyii duuniyaaru kiita, o roni fonnitaare hebeteene diga e goondinki.

⁸Diga e goondinki nun Iburahiima dowtoranii noddore Alla, o yahi leydi ni Alla wi'i o ronani, o yawti, o annaa toy o yahata. ⁹Diga e goondinki o yahiri der leydi ni Alla habbani mo alkawal, o joodi der bukaaji hande janano, nun nun bo Isiyaaku e Yaakuubu ronidoobe alkawal njal e makko wadi. ¹⁰Iburahiima e hedinoow yi'a wanjarde ne dadda semmenteha, ne Alla diidi, mahi.

¹¹Diga e goondinki nun Saratu hebiri baawde rimugo suka, baa no o naywii puy, gam o faamii, kabbando mo alkawal e laatii koolaado*. ¹²Gam majjum diga neddo gooto naywudo, himbe duubbe rimaa. Be duudi hande koode tawaade dow kammu, e jaa-neeri gonuni onde maayo, ni limataako.

¹³Der goondinki be fu, be maayi. Be kebay ko Alla habbani be alkawal. Amma be ji'ii dum, be ceyorii dum diga woddi. Den be bati no kambe be laati nun hobbe e jananbe der duuniyaaru. ¹⁴Batoobe hande nii e holla e laabu dum, no e darta leydi halal mum. ¹⁵To hakkillo mabbe wittiino der leydi ni be burtinoow e mum, be baawanno ko witti ton. ¹⁶Amma leydi buruni woodugo be jidi, leydi gonuni dow kammu. Gam majjum senteene waday Alla o noddee Alla mabbe, gam oo siriyanii be wanjarde.

¹⁷Diga e goondinki nun Iburahiima sakkiri Isiyaaku no Alla foonni mo. Biyiiko bajjo, mo Alla wadani alkawalji duuddi nun o siriyino sakkugo. ¹⁸Dow makko nun Alla batuno, wi'i: «E Isiyaaku nun lenyol noddirteengol inne maa wurtooto». ¹⁹Iburahiima faamii no Alla e woodi baawde fintingo maaydo. Gam majjum Alla hokkiti mo biyiiko hande pintinaado diga maayde. Edum holla misaalu pintol diga maaybe.

²⁰Diga e goondinki nun Isiyaaku barkidiniri Yaakuubu e Isuwa gam kujje garooje.

²¹Diga e goondinki kin nun Yaakuubu barkidiniri bi'bbe Yusufu goggoto, no o

faanii maayugo. O tuggi sawru makko o jimminii, o teddini Alla.

²²Diga e goondinki nun acci no Yusufu faanii maayugo, o bati bi'bbe Isira'iila haala wurtaago mabbe diga leydi Misira. O bati be bo ko be gadata e yiye makko.

²³Diga e goondinki nun saareji Muusa suudiri dum lebbi tati baawo no o rimaa, gam be ji'ii sukeel njal e woodi, be kulay bo ka laamiido bati.

²⁴Diga e goondinki nun acci no Muusa mawni, o salii noddeego suka bii Fiirawna debbo. ²⁵O subii hawtugo e himbe Alla der tooraaji mabbe, e no o seyortoo der hakke wakkati sedda. ²⁶O faamii yarugo bone gam Almasiihu e laatii jawdi buruni jawdi Misira fu manju, gam oo daarii riiba gonuka yeeso.

²⁷Diga e goondinki o wurtori leydi Misira, o hulay mone laamiido. O darii e semme, hande oo yi'a Alla mo yi'ataake. ²⁸Diga e goondinki, o wadiri juulde Paska, o wi'i, yiyyam miccee e dammude gam to malaykaajo maayde meema afube Isira'iila.

²⁹Diga e goondinki nun, Isira'iilaabe joliri maayo Maliya hande dow leydi joorni. Amma no modii Misirankeebe, no be darta jolugo.

³⁰Diga e goondinki nun birniwol piiltiinjol Yeriko yani, no Isira'iilaabe fiiltitii njol balde jeedidi. ³¹Sabbu goondinki nun, Rahab, debbo jeenoowo, dadiri halkidingo e heeferbe, gam o jabbake Isira'iilaabe daaroo be no leydi resorii e jam.

³²Kaye batanmi kade? Wakkati heyataa am gam mi batana habaru Gedeyon, e Barak, e Samson, e Yefta, e Dawda, e Samuyila, e kade annabiibe wobbe. ³³Himbe be fu, goondinki nun acci be jaalii laamiibe, be gadi ko foonnitii, be kebi alkawal Alla. Goondinki kin acci be mu'bbi kunnude jagge, ³⁴be nyifi baawde yiite, be dadi diga e kaafaaje belde. Be kebitii semme baawo be nyawi, be laatii waawube konu, be jaalii soogeeji janani. ³⁵Diga e goondinki nun rewbe wobbe hebiri maaybe mum fintinaa.

Gam goondinki nun, wobbe tooraa, salii faabeego, gam be keba pintol burunjol woodugo. ³⁶Wobbe jaancaa, fiyaa bocci,

* 11:11 Dewte godde wi'i: Diga e goondinki nun Iburahiima hebiri baawde rimugo suka...

☆ 11:18 Laatanooji 21.12

ko buri du, wobbe mum habbaa e callallu-
uji, wattaa der kasu. ³⁷ Wobbe bo faddaa
kaaye faa maayi, wobbe jarbaa, wobbe, balli
mum wudditaa gebe didi, wobbe wariraa e
kaafaaje. Bee jiiloo toy fu, bee bornii guri
baali, e be'i, ko be goodi fu teetaa, be tooraa,
be fillaa puy. ³⁸ Kambe, duuniyaaru fotay be
gonoo e mum, bee jiiloo der ladde haro, e
dow baalle, e luuro kaaye, e der gayde.

³⁹ Be fu be kebii seedaneego geeta yeeso
Alla, gam goondinki mabbe. Amma be
kebay ko Alla habbani be alkawal, ⁴⁰ gam
Alla e yidi hokkugo en ko buri woodugo,
hefa to be jottoo to kebbudum woni hinaa
e men.

12

Joomiraawo e elta en gam oo yidi en

¹ Seedebe duubbe e fiiltitii en hande du-
ule. Gam majjum enen bo, en boppee doon-
gal fu, e hakke taariide en e koydum. Den
doggen e tinnaare der doggudu dadontiree
njol desanaden. ² En tiggee gite meeden
dow Yeesu, laatiido puddudo goondinki
meeden, kanko nun bo hebbinta ki. O
hakkilanay senteene maayde dow leggal
palaanj, gam seyo njo o resanaa. Jooni oo
joodii nyaamo kittaala Laamaare Alla.

³ Miilane Yeesu munyudo, e tooraaji di
hakkeebe toori mo, gam to on tampee,
berde moodon biisoo.

⁴ On ka'iday taw e hakke faa yottii
maayde. ⁵ On jeggiti bo waaji di Alla waajii
on hande sukaa'be muudum, o wi'i:
«Biyam, taa fijir elto Joomiraawo,
Taa accu berne maa biisoo to o wooltanii
maa.

⁶ Gam Joomiraawo e elta mo o yidi fu,
oo fiya be o daari sukaa'be makko[☆].»

⁷ Munyane elto, annitee no Alla e daari
on hande sukaa'be muudum. Suka moy
woni mo Baaba mum eltataa dum? ⁸ To
Alla eltay on hande no o eltirta sukaa'be
makko fu, den, on laataaki woni sukaa'be
makko, amma jaaluube laatiidon. ⁹ Ciwtoren
no baabiraa'be meeden be duuniyaaru do e
elta en, een downtanii be bo. Uwe hadata
en downtanaago Baaba men mo dow kammu,
gam buuren? ¹⁰ Baabiraa'be meeden e elta
en der wakkati sedda, no fottirani be fu.
Amma, Alla e elta en gam dum nafa en,
gam o hawta en der senaare makko. ¹¹ Aran,

elto fu waddataa seyo, sey biisere berne.
Amma baawo mum, nee waddana jafube ne
fu foonniataare e jam.

¹² Gam majjum, portee juude moodon
comude, cemmidinee koppi moodon
tampudi. ¹³ Tokkee laabi poortidi, gam
to koyngal layoowal sela laawol, amma njal
nyawtoo.

¹⁴ Dartee jam hakkune moodon e himbe
fu, dartee senaare bo, gam to hinaa
e mayre, walaa ji'ooowo Joomiraawo.
¹⁵ Kakkilee gam to goddo dawu hoore
mum moyyere Alla, to o laatoo hande
dadol kaadu'ngal bilitoowol e raaboo duubbe
kaadu'dum mum, e laawa be. ¹⁶ Kakkilee gam
to goddo moodon laatoo jeenoowo, dum
bo jawiido kujje ceniide hande no Isuwa
sippiri afaaku mum gam nyaama de woore
tan. ¹⁷ Oon anni baawo nii, o yidii baabiiko
barkidina mo, amma o salaama. O dartii
e bojji, dabare no baabiiko waylitira miilo
mum, amma o waaway.

¹⁸ Onon, on garay to waanne meeme-
teene, kubboore yiite. On garay bo to duule
niibude, to niwre e to hennu semmentewol
woni. ¹⁹ On garay bo to walaldu fuuretee, e
to daane townne falmata. Nanube daane nen
fu, eelii to ne baddu dum kade baa woliine
woore. ²⁰ Gam be baaway ko munyani haala
bi'uka: «Baa to bisa nun battii waanne nen,
nja faddee kaaye nja waree.» ²¹ Ko himbe yi'i
don e hunnii, faa Muusa e hoore mum wi'i:
«Mi hulii sanne faa mii diwna.»

²² Amma onon, on garii to waanne Siy-
oona, e wanjarde Alla yonkinteejo, waato
Urusaliima ni dow kammu, to malaykaa'be
uju ujuneje hawriti e welwelta. ²³ On garii
to hawriine afube, be inde mum winnaa
dow kammu. On garii to Alla kiitotoodo
himbe fu, e to yonkiiji foonnitiibe heb-
binaa'be. ²⁴ On garii to Yeesu beldindo himbe
e Alla der alkawal kesal, e to yi'iyam mum
miccaadam, burudam dam Habila.

²⁵ Kakkilee, to on calee hettinanaago
baddoowo on, gam saliibe nanango
seedinbe dum der duuniyaaru do daday
kiita. Noy enen miiluden dadiren to en
koki'ii baddando en diga dow kammu
baawo? ²⁶ Wakkati gom Alla dimmiino leydi.
Jooni bo, o habbanii en alkawal, o wi'i: «Mi
dimman de woore kade, hinaa leydi tan,
amma kammu bo[☆].» ²⁷ No o wi'i «de woore

kade» eđum holla no tagaadum fu dimmoto faa ko dimmataako horoo.

²⁸ Gam majjum, no en keban laamu ŋu dimmataako, en jettee Alla, kujidanen mo no fottiri der kulol e teddujal. ²⁹ Gam Alla meeden laati nun yiite kalkoowe.

13

Waaji cakitiidi

¹ Tinnee jidontiree hakkune mon, gam on laati nun banniraabe. ² To on jeggitee weernugo hobbe, gam wobbe weernii malaykaabe, be annaa naa malaykaabe nun be beerni. ³ Ciwtoree maβbaabe der kasu, hande onon e maβbe nun maββidaa. Ciwtoree bo tooreteebe, hande onon e maβbe nun tooridintee.

⁴ Moy moodon fu teddina teegal, gorko laatoo koolaado dow debbo mum, debbo bo laatoo koolaado dow gorko mum. Gam Alla hiitoto wadoobe nyiddudum, e jeenoobe.

⁵ To on accee yidde ceede arditanoo goonki moodon. Ceyoree ko godudon, gam Alla e hoore mum wi': «Mi accataa maa, mi woppataa maa pay☆!» ⁶ Gam majjum, en baawan batugo e hoolaare bi'en: «Joomiraawo woni paabotoodo am, mi hulataa.

Ume neddo waawata ko wadanimmi☆?»

⁷ Ciwtoree ardiibe, baajiibe on haala Alla. Daaree no gonki maβbe heennyitiri, den, yemminon goondinki maβbe. ⁸ Yeesu Almasiihu gooto on nun, diga keenya, hanne, e faa abada. ⁹ To on accee ekkitinooje janane iri dey fu fooda on. Ko haani woni, moyyere Alla semmida der berde moodon, hinaa sariyaaji dow nyaamduuji. Tokkuβe sariyaaji dii don, di nafay dum goddum.

¹⁰ Een goodi hiisirde, amma Limaamiibe gollotoobe der bukaaru ceniinu woodaa laawol nyaamugo sadaka jowiika dow mayre. ¹¹ Hooreejo Limaamiibe e wadda yiyam bisaaji cakkaadi gam moytugo hakkeeki der nokkuure ceniine, amma, balli majji e wuudee yaasi. ¹² Gam majjum nun bo, Yeesu maayoy yaasi wanjarde, gam o laabina himbe e yiyam makko. ¹³ To non, en burtee taween mo yaasi wanjarde, jaben senteene ne o sentinaa! ¹⁴ Gam der duuniyaaru do, en goodaa wanjarde tabitintoone, amma een darta garoore

yeeso. ¹⁵ En cakkee wakkati fu Alla jettooje meeden diga e Yeesu, waato ceedoden inne makko wakkati fu. ¹⁶ Amma to on jeggitee wadugo ko woodi. Ballontiree, gam iri kiiseteedi dii don nun Alla yidi.

¹⁷ Downtanee ardiibe on, leesinee ko'e mon yeeso maβbe. Gam kambe nun reeni yonkiiji moodon, be jottinan bo Alla golle maβbe. Kokkee be laawol be gada golle maβbe e seyo, hinaa e dumbitaade, gam dum nafataa on.

¹⁸ Du'anee men, gam emen kooli, berde amen e laabi, men tokkoto bo wadugo ko woodi der becce fu. ¹⁹ Mii eela on puy, gadon dum, heba Alla maββitanammi laawol mi warta to moodon law.

Du'aare e baynaade

²⁰ Alla kokkoowo jam fintinii Joomiraawo meeden Yeesu diga maaybe. Yeesu on laatike duroowo baali mawdo, o habβii alkawal tabitiŋal diga e yiyam makko.

²¹ Alla on hokka on baawde wadugo boodfum feere feere fu, heba kebbinon ko o yidi. O wada der men ko fottani mo, diga e Yeesu Almasiihu mo teddujal laatanii faa e baade! Aami!

Heennyitoođe e cannooje

²² Banniraabe, mii eela on jabee waaji dii e munyal, gam sedda tan nun binnanmi on.

²³ Mii maatina on no banniraawo meeden Timote yoofitaama. To o yottake law, mi waridan e makko yi'ugo on.

²⁴ Cannee hooreebe moodon, e himbe Alla fu. Banniraabe tawaaβe leydi Itali sannii on.

²⁵ Moyyere Alla wonoo e moodon, on fu!

Derewol Piyer Aranol

Haala Puddirka

Piyer laati nun gooto der aahiibe Yeesu Almasiihu. O batii no o seedake tooraaji Almasiihu. O laati nun gii Yuhaana, mo Baytisyada, der leydi Galili. Yeesu noddii mo o laaroo aahiijo mum.

Kanko e Yuhaana e Yaakuuba nun takkii Yeesu buri, kanko nun bo arti anniti no Yeesu laati nun Almasiihu, Biddo Alla. Amma e nun fu, no gite wojji, Piyer yeddii faa de tati wi' annaa Yeesu. Amma o annitii boofol makko, Yeesu bo yaafanake mo. Piyer wadii golle mawde der nyalaane juulde Pantekosta, Golle Lilaabe 2. Non bo kade o gollake no hawriine mawne wadete Urusaliima, Golle Lilaabe 15. Yeesu batii no Piyer maayirta, Yuhaana. 21.18.

Kanko nun winni derewol noddiraanol inne makko diga e junjo Silaasi. Goondinbe Yeesu Almasiihu sankitiibe der leydi Asiya, to noddete hanne Turkiya nun o wannani derewol makko. O wannanii be gam o semmidina be, o tiidina be der tooraaji di be kebeta gam goondinki mabbe. O wi' be kakkilana goonki mabbe, be gonoo der laabal, der kawta mabbe e Almasiihu.

Boliide Piyer godde e hollita no himbe ben tooraama, takkanaa haalaaji di be annanaa. Gam majjum o yidi wittinoygo hakkillooji himbe ben dow Yeesu Almasiihu, mo hoolaare mabbe woni dow mum, ko be tooree. Almasiihu e hoore mum tooraama, amma o yowanii hoore makko Alla kiitotoodo e goojaaku.

De Piyer du'oto, e maanta Alla, o siwtorii himbe ben no Alla hisiniri dum, e no o hokkiri be tammuwe goojaare diga e maayde e pintol Biddo makko Yeesu Almasiihu. Piyer tabbitinani be no munyal mabbe e tinnaare mabbe dow Almasiihu wadataa baanji.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje 1.1-2
2. Tammuwe goojaare 1.3-12
3. Jogaago hoore mum der laabal 1.13-2.3
4. Hayre yonkintee e himbe seniibe 2.4-10
5. Goonki gollantooe Alla 2.11-25
6. Joonne der teegal 3.1-7
7. Tooraago gam goojaaku 3.8-4.19

8. Hiinnaago baali Alla 5.1-11

9. Cannooje 5.12-14

Sannoore

¹ Min Piyer lilaado Yeesu Almasiihu winnani on, onon be Alla sufi laatiibe hobbe e sankitii der leyde dee do: Pontus e Galaatiya e Kapadosiya e Asiya e Bitiniya.

² Alla Baaba subii on hande no o resirnoo, o seni on e Ruuhu makko, gam dowanodon Yeesu Almasiihu, mo yiyyam mum laabini on. Alla duudinana on moyyere e jam!

Tammuwe goojaare

³ En jettee Alla, Baaba Joomiraawo men Yeesu Almasiihu, dimitoriido en e endam mum mawdam. E pintol Yeesu Almasiihu diga maaybe, o hokkiri en tammuwe goojaare. ⁴ Een goodi tammuwe hebbugo donju ju nyolataa, ju biisataako, ju daylataa bo. Kanju Alla resani on dow kammu. ⁵ O reenirii on e baawde makko gam on goondinii mo. O reenii on gam o hokka on kisidam ciriyidam hollitaago der wakkati kakitiiki.

⁶ Oon ceyorii dum, baa no jooni doole tooraaji feere feere e tampina on der wakkati sedfa. ⁷ Tooraaji din nun foonnata goondinki mon. Hande no kanjeeri ni tabitintaako lootirtee der yiite, hande non goondinki mon buruki kanjeeri saman faa to woddi, foonnirtee, ki heban maanteego, e teddujal, e manju, nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoytoo. ⁸ Yeesu on, baa no on ji'ay mo, oon jidi mo, baa no on ji'ataa mo jooni, e nun oon goondini mo. Dum hebbinii berde moodon seyo jo teddujal, burujo bataneego. ⁹ On keban riiba goondinki mon, kan woni kisidam yonkijii mon.

¹⁰ Annabiibe wadii annabaaku dow moyyere ne desanadon, be dartii, be biditii gam faamugo haala kisidam dam. ¹¹ Ruuhu Almasiihu gondi der mabbe, hollii be dum diga wakkati majjum waray, o sappake be tooraaji Almasiihu, e teddujal di njal waddata. Annabiibe ben dartii faamugo dey dum wadata, e no dum wadirta. ¹² Alla hollii be no habaruuji di be baajotoo, ko'e mabbe bane be baajantoo, amma onon be baajantoo. Jooni, waajotooe linjiila ben yottinii on habaru diga e baawde Ruuhu Ceniido, yiwudo dow kammu. Malaykaabe

e hoore mum bo dartii faamugo dūm no woodi.

Jogaago hoore mum der laaḅal

¹³ Gam majjum accee hakkillo mon e fini, jogee ko'e mon, jowee tammuwe moodon fu dow mooyere ne Alla hokkata on nyaanne Yeesu Almasiihu suppitoytoo.

¹⁴ Laatee hande sukaabe dowtiibe, to on tokkee suunooji mon di gonnodon der muudum wakkati on annaano Almasiihu.

¹⁵ Amma laatee seniibe der yaadu mon fu, hande no Alla noddudo on oo Ceniido,

¹⁶ gam Alla wi'i der dewtere: «Laatee seniibe gam min mii Ceniido[☆].»

¹⁷ Der du'aaje mon, oon nodda Alla «Baaba» mon, kanko woni kiitotoodo moy fu deydey gadu muudum, o suttontirtaa himbe, gam majjum nyaamee goonki moodon der duuniyaaru do e kulol Alla.

¹⁸ Oon anni on cooditaama diga e kaakiraabe moodon. On cooditiraaka e huune ko heennyata, hande cardi maa bo kanjeeri.

¹⁹ On cooditiraama e yiyam Almasiihu tedduḅam, Almasiihu nandudo e jawgiiri ni walaa elande, ni walaa tuuni. ²⁰ Alla subii mo diga duuniyaaru tagaaka, amma o hollitii mo der jaamanuujii cakitiidi gam moodon. ²¹ Diga e makko goondindon Alla, pintindo mo diga e maayde, hokki mo tedduḅal, gam goondinki mon e tammuwe mon fu daroo dow Alla.

²² Jooni no dwtanidon goorja, on cenii ko'e moodon, on jidii banniraabe e yidde ne walaa munaafitaare. Gam majjum, jidontiree e yidde goorjaare, e berde mon fu. ²³ On dimitaabe de didawre, hinaa e awdi nyoloori, amma e awdi ni nyolataa, e haala Alla yonkinteha, tabitiika. ²⁴ E winnaa:

«Bii-Aadama e nandi hande fudo, Tedduḅal maḅbe nandi hande pinni fudo, to fudo yoori pinni mum saaman,

²⁵ amma haala Joomiraawo tabitinto faa abada[☆].»

Kanka woni linjiila ka baajadon

2

¹ Gam majjum boppee ko boni fu, hande jamma, fewre, munaafitaare, nawniraagu, e nyooore, ² hande no sukahon keccon yidiri kosam dam jillontiraaka, nun haani onon

bo jidiron haala Alla, gam mawnon der makka, kison. ³ Hande no Binni Ceniini wi'i: «On mettii no Joomiraawo weliri[☆].»

Hayre yonkintee e himbe seniibe

⁴ Battee Joomiraawo, laatiido hayre yonkintee, ne himbe woppi, goodune saman, ne Alla subii. ⁵ Onon bo, on laati nun hande kaaye de yonki, garee mahiredon suudu ruuhunkewol, gam laatonon waalde limaamiibe seniibe, yaaranooḅe Alla sadakaaji ruuhunkeeji di o jabata diga e Yeesu Almasiihu. ⁶ Gam e winnaa der dewtere:

«Mi yowan dow Siyoona hayre gooraare, subaane, ne saman.

Goondindo ne fu sentintaake.»

⁷ Onon goondinbe, hayre nee e woodi tedduḅal dow moodon, amma dow bee do goondinay, Dewtere wi'i dow maḅbe:

«Hayre ne mahoobe woppi

Kayre laatii burune fottugo der gooraare suudu,

⁸ Kayre ferginta himbe, kayre bo doyyata be»

Saliibe goondingo haala kan, fergoto dow mayre, kanjum Alla resani be.

⁹ Amma onon, on laati nun lenyol cubaanjol, on limaamiibe gollantooḅe Laamiido, on himbe lenyol ceniinjol, on himbe be o subani hoore makko, gam baajadon haala golle makko geete. Kanko woni noddudo on, wurtini on der niwre, yaari on der jaygol mum kayniinjol. ¹⁰ Aran, on laataakino himbe Alla, amma jooni on laatake himbe makko, on kebayno endam makko, amma jooni on keḅii dam.

Goonki gollantooḅe Alla

¹¹ Banniraabe am yidaabe, on laati nun hoḅbe e jananbe. Gam majjum mii eela on, boddodee jidaali bannu dartooji halka yonkiiji moodon. ¹² Accee joonne moodon e woodi yeeso himbe be goondinay, gam baa to be gaccake on, e wi'ugo on, on halluḅe, be ji'a golle moodon boodude, be teddina Alla nyaanne o hollitanii be.

¹³ Gam sabbu Joomiraawo, dwtanee mawbe fu, dwtanee laamiido leydi bo, gam kanko buri be. ¹⁴ Dwtanee mawbe genni bo, gam kambe laatii lilaabe makko, gam be pooda noppi wadoobe ko halli, be

☆ 1:16 Farillaaji Leewinkeḅe 19.2.

☆ 1:25 Esaaya 40.68.

☆ 2:3 Jabuura 34.9.

jetta wadoobe ko woodi. ¹⁵Gam ko Alla yidi woni, gadon ko woodi, muɓɓiron kunnude himbe batoobe ko be annaa. ¹⁶Laatee rindinaabe, to on coomee ko halli der dimaaku moodon, gonee hande maccube Alla. ¹⁷Teddinee himbe fu, jidde banniraabe goondinbe, kulee Alla, teddinee laamiido.

Yemmingo Almasiihu

¹⁸Onon jaggiibe, dwtanee joomiraabe moodon, hinaa yeeddube e digguube tan, amma e sadube fu. ¹⁹To on munyanii tooraaji di kaandaa hebugo on, gam daliila Alla, on gadii ko woodi. ²⁰To on munyanii piide de piyetedon gam on gadii ko woodaa, toy teddujal mon woni? Amma to on munyanii tooraaji di keboton gam sabbu gadu mon geetu, edum fottani Alla, ²¹gam kanjum Alla noddani on, Almasiihu e hoore mum toorake, gam moodon bo o toorii. O hollii on laawol gam tokkon koyde makko. ²²Dadey o waday hakke, goddo meeday ko nani fewre der hunnuko makko. ²³No be jennata mo, o yennitaaki be, de be kollata mo bone, o wattaaki be. Amma o yowanii hoore makko Alla, ki-itotoode e goonjaaku ²⁴Almasiihu roonake hakkeji meeden dow bannu mum dow leggal palaajal, gam laatoden maayube wecco hakke, amma laatoden foofoobe der ko foonniti. On joofake sabbu looci di o fiyaa. ²⁵Gam on laatino nun hande baali majjudi, amma jooni on bittoy to duroowo, deenoowo yonkiiji moodon.

3

Joonne der teegal

¹Onon rewbe bo, moy moodon fu dwtanoo gorko muudum. Gam to wobbe mabbe goondinay haala Alla, jikku mon waawa ko wayliti be, baa to on batay waliine. ²Gam be ji'an ko gadoton no laabiri, e no teddinirton Alla. ³To on dartee hari ki yaasi, diga e moordi, dum bo kanjeeri, maa bo gineeji hariidi. ⁴Accee hari moodon yiwa diga der berde, hari ki heennyataa, kan woni hakkillo diggujo, e deyyujo, kanjum laatii ko teddi yeeso Alla. ⁵Hande nun rewbe seniibe be diga den, yowube tammuwe mum dow Alla, woodiniri ko'e mum. Bee dwtanii worbe mabbe. ⁶Nun Saratu dwtoranii lburahiima, faa o noddii mo joomiraawo.

Onon woni biɓbe makko, to on gadii ko woodi, laatoo on kulay goddum.

⁷Onon worbe bo, joododee moy mon fu e debbo mum, der gondal potturjal. Annitee no rewbe hewtay worbe semme. Teddinee be, gam kambe bo be donidan e mon, yonki ki Alla hokkata der moyyere mum, heba to goddum hadu du'aaje mon.

Tooraago gam goonjaaku

⁸Baawo majjum, on fu laatee woodube miilo wooto, jurmontiree, jidontiree hande mawniraabe e miiraabe, endontiree, leesinee ko'e mon. ⁹To goddo wadani on ko woodaa, to on battee mo, jennudo on bo to on jennitee dum: Amma barkidinee joomum, kanjum Alla noddani on gam donon barke. ¹⁰Hande no Binni Ceniini wi'i: «Jidde wuurugo guurnam geetam, yi'a nyalaade geete, sey waawa denjal mum dow ko halli, hunnuko mum acca batugo pewe.

¹¹O acca ko halli, o wada ko woodi, o darta jam e semme makko fu.

¹²Gam Joomiraawo e hakkilani foonnitiibe, oo nana du'aaje mabbe. Amma oo hokka wadoobe ko halli baawo.»

¹³Moy toorata on to oon tinnii wadugo ko woodi? ¹⁴Amma baa to on tooraama gam wadugo ko foonniti, on barkidinaabe. To on kulee himbe, to on accee hakkilooji moodon jiboo! ¹⁵Teddinee Almasiihu Joomiraawo der berde moodon. Wakkati fu ciriyee toontaago yamudo on daliila tammuwe moodon. ¹⁶Amma toontee be e diggere, e hakkillo fukkiingo. Goodee miilooji berde laabudi, den gaccotoobe on, e yenna on, gam joonne moodon woodune der kawtal mon e Almasiihu senta. ¹⁷Tooreego dow wadugo ko woodi to nun Alla yidiri, e buri tooreego dow wadugo ko halli. ¹⁸Gam Almasiihu e hoore mum maayi de woore, sabbu hakkeji biɓbe Aadama. Kanko poonnitiido, o maayanii en enen woofube gam o yaara en to Alla. Himbe warii mo, amma Ruuhu Ceniido fin-tinii mo. ¹⁹E Ruuhu on Yeesu yahi waajoroy baa e yonkiiji mabbaadi der kasu. ²⁰Kanji woni ruuhuui himbe be dwtanaakino Alla der jaamanu Nuuhu, baa no o munyanii be. De Nuuhu sebunoo laana diyam mum, himbe sedda tan naati ha, kambe jeetato dadi diyam dam. ²¹Diyam dam laati nun misaalu batisi kisinin on dum

jooni, hinaa batisi moytoojum tuuni bannu, amma habbidingo e Alla alkawal e berde laabuude nun, diga e pintol Yeesu Almasiihu. ²² Kanko, o eencii dow kammu, oo joodi nyaamo Alla. Malaykaaabe e mawbe, e woodube baawde fu, e downtanii mo.

4

Goonki kesi

¹ Almasiihu yarii bone der bannu muudum, onon bo goodee iri miilooji din. Jarudo bone der bannu muudum seedi e hakke. ² Diga jooni faa balde moodon koriide der duuniyaaru, sey goniron hande no Alla yidiri, ceedon e suunooji bannu. ³ Goonki mon ki nyaamunodon naane, gadudon hande heeferbe, ki heyi, on gonakeno der hallumaru, e suunooji e jarde bagi, e fijooji kalludi, e jaamanuujii jarde bagi, e caafudon tooruuje karmude. ⁴ No calidon hawtugo e mabbe der fijooji kalludi, kanjum haaynii be jooni, go bee biisa inde mon. ⁵ Amma be daroyto yeeso Alla, ciriyiido hiitaago wuurube e maaybe, be toontoto mo. ⁶ Kanjum wadi maaybe bo waajaa linjiila, be kiitaa dow ko be gadi, hande no himbe fu hiitortee der bannu, heba be buurda e Alla der ruuhu.

⁷ Huune fu badake heennyugo, gam majjum gadee hakkillo, jogee ko'e mon gam gadon du'aje. ⁸ Ko buri fu, jidontiree e yidde hebbune, gam yidde e yaafoo hakkeeki duuddi[☆]. ⁹ Beernontiree hakkune mon, hinaa e dumbitaago.

¹⁰ Baamoy mon hebii dokkal Alla. Golliree njal gam nafon wobbe. Hande nun kollitirton oon gollira dokke moyyere feere feereje de Alla hokki on. ¹¹ Baajotoodo fu, sey waajoo haala Alla. Jaggotoodo bo, jaggoo e semme ne Alla hokki dum, gam der huune ko gadoton fu, teddinon Alla diga e Yeesu Almasiihu, mo teddujal e baawde wonani faa abada! Aami

Yarugo bone gam Almasiihu

¹² Banniraaabe am yidaabe, to on accee tooraaji buludi kebandi on gam foonnugo on haaynoo on, hande huune kodum. ¹³ Amma to oon kawti e Almasiihu der toora mum, ceyee on belbelta boodum to teddujal makko suppitoyke. ¹⁴ To on jennaama gam inne Almasiihu, barke laatanto

on, gam Ruuhu teddudo, laatiido Ruuhu Alla e wondi e moodon. ¹⁵ To goddo e moodon yaru bone gam oo laatii baroowo himbe, dum bo gam emo laatii gujjo, maa bo gadoowo ko halli, to dum bo dow naatugo haala ka yaalay dum. ¹⁶ Amma to o tooraama gam oo tokkii Almasiihu, to o sentir dum, o yetta Alla gam oo noddee goondindo Almasiihu.

¹⁷ Gam wakkati kiita faanake, Alla fuddiran hiitaago himbe muudum, to ka fuddirii en enen, noy dum laatantoo himbe be jabay linjiila Alla? ¹⁸ Binni Ceniini wi'i:

«To poonnitiido hisiri no boni, ume laatantoo kalludo e gadoowo hakke?»

¹⁹ Gam dum don fu, tooreteebe no Alla yidiri, yowa yonkijji mum dow Alla ta-goowo, koolaado, be tokka wadugo ko woodi.

5

Hiinnaago baali Alla

¹ Jooni emii badda dottiiibe eklesiya wonbe caka mon, gam min bo mii dottiijo hande mabbe. Mi seedake tooraaji Almasiihu, mi wonoto der teddujal njal o hollitoyta. ² Duree himbe Alla be jowanadon. To on gadee dum e doole, amma e berde goote, hande no Alla yidiri, to on duree be gam hebuge joddi kalluni, amma gam oon jidi dum puy. ³ To on kollee himbe be Alla yowani on semme, amma laatane be misaalu. ⁴ To Duroowo mawdo yottake, on meelete meetalol teddujal njal hiiddataa.

⁵ Onon gojankeebe dwtanee dottiiibe. On fu, bornee yakkinaare hande toggoore hakkune mon, gam e winnaa der Dewtere Ceniine: «Alla e habida mawnitiibe, amma buytuube ko'e mum oo hokka be moyyere makko.» ⁶ Gam majjum buytee ko'e mon yeeso Alla mo semme, heba o mawnina on to wakkati yottake. ⁷ Doontiree sugullaaji moodon fu dow makko, gam emo hakkilani on.

⁸ Kakkilee, oon deeni! Gam ganyo moodon Ibiliisa e yiilito hande jaggere kalboore, dartoore mo ne yakkata. ⁹ Kabidee e makko, tiidee der goondinki, gam oon anni banniraaabe moodon sankitiibe der duuniyaaru nu, e woodi iri tooraaji dii kanun bo. ¹⁰ Amma to on jarii

☆ 4:8 Ballaaji 10.12

bone der wakkati sedda, Alla mo moyyere noddudo on gam naaton der teddujal mum tabitiirjal e Almasiihu, kanko o tiidinan on, o semmidina on, o hebbina on, o darna on.
¹¹Baawde wonana mo faa abada! Aami.

Cannooje

¹²Silaasi banniraawo men koolaado wallii am winnango on dereyel pettel ηel, gam tiidingo on e seedanaago on no habaru moyyere Alla ne daridon dow mum laati nun goonja.

¹³Eklesiya gonuka Babiila ka Alla sufi sannii on. Marku biyam bo e sanna on.

¹⁴Cannontiree kannooje de yidde. Jam wona dow moodon onon hawtuɓe der Almasiihu.

Derewol Piyer Didaból

Haala Puddirka

Binnudo derewol ñol dó innii hoore mum Simon Piyer, lilaado Yeesu Almasiihu.

O laatake seedeejo ji'udo no yeeso Yeesu waylitorii, o nanii bo daane Alla yiwune diga dow. O siwtorii no Yeesu wadii annabaaku dow maayde makko, kanko Piyer.

Piyer batay be o wannani, o batay bo to o woni o wanniri derewol ñol. Amma goondinbe Yeesu hande makko o wannani. Dum nandi bo hande Piyer wannii derewol ñol der goonki mum sakitiinehi. O batanii ekkitinol makko ñol o janjinnoo. O batanii bo janjinoobe fewrekuube waroobe gam biisa ko o ekkitini.

Ko derewol ñol tiitii woni, finningo hakkillo be o wannani faa be ciwtora ko o janjini be. Der derewol ñol, Piyer hollii kiita desaniika janjinoobe pewe, o batanii bo munyal Alla mo yidaa baa gooto halka, amma himbe fu wittaa to makko, tuuba. O heennyitirii derewol makko e waggingo wuuroobe ko Dewtere bati.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1.1-2
2. Noddoore goondinbe, 1.3-21
3. Ekkitinoobe fewrekuube, 2.1-22
4. Wittoyki Yeesu Almasiihu, 3.1-16
5. Haalaaji kaitiidi, 3.17-18

Sannoore

¹ Derewol ñol yiwii e am min Simon Piyer. Mii laatii jaggiido e lilaado Yeesu Almasiihu. Mi sannii on, onon hebuube goondinki geeti hande ki amen, gam sabbu foonnitaare Alla men, tawaane der Yeesu Almasiihu, kisinoowo. ² Alla duudinana on moyyere e jam gam oon anni mo, kanko e Joomiraawo meeden Yeesu.

Hulugo Alla

³ Baawde Alla hokkii en huune fu ko haanani en buuriren, e no haani goniren e kulol Alla. Baawde den wallii en annugo Alla noddudo en kawten der teddujal mum, e geetaaku mum. ⁴ Diga e baawde den kebuden moyyereji mawdi, teddufi, di gadanaden alkawal mum. O wadii dum

gam kawton e makko, nandon mo, gam dadon suunooji duuniyaaru kalkooji. ⁵ Gam huune dum, tinnee, beydee dow goondinki moodon geetaaku, dow geetaaku, annal, ⁶ dow annal, nantaare, dow nantaare, tinnaare, dow tinnaare, kulol Alla, ⁷ dow kulol Alla, banniraagu, dow banniraagu, yidde. ⁸ To huune dum fu oon jogii dum no woodi, ko e dum beydo der moodon, dum wallan on beydaago yeeso yeeso der annugo moodon Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu. ⁹ Neddó mo huune dum jacci, laati nun bumdo, o yi'ataa, gam o yeggitií no Alla laabini mo diga e hakkeeki makko jawtudi.

¹⁰ Gam majjum banniraabe am, tinnee no baawirdon fu, gam tabbitinon noddooore ne Alla noddi on, e cubol ñol o subí on. Gam to on gadii dum on janataa der ko halli abada! ¹¹ Hande non Alla maβbitiranta on mammam dammugal Laamaare tabitiine, ne Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en.

¹² Kanjum acci wakkati fu mii siwtora on huune dum, baa no oon anni dum, hefa cemmídon der goonja ka jabudon. ¹³ Mii miili, edum foonnitii, mi finnina hakkillooji moodon faa ciwtoron dum to emii wuuri. ¹⁴ Gam mii anni mi booyataa e duuniyaaru do kade, hande no Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu anninirinmi dum.

¹⁵ Amma mi wadan ko baawumi fu, gam to mi yawti, baawon ko siwtori kujje dee wakkati fu.

Teddujal Almasiihu

¹⁶ E haalaaji di himbe tafi bane men anniniri on wittoygo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu e baawde, amma men ceedike e gite amen manju makko! ¹⁷ Alla Baaba hokkii mo teddujal wakkati daane ne teddujal seedanii mo wi'i: «Oo do nun laatii Biyam jidaado, mo belirmi berne.» ¹⁸ Menen e ko'e amen men nanii daane nen diga dow kammu, gam emen gondunoo e makko dow waanne seniine.

¹⁹ Dum don fu beydanií men tabbitingo ko annabiibe batunoo. On gadii ko woodi no gattudon hakkillooji moodon dow makka, gam haala maβbe e nandi hande fitilleel jalboowel der niwre, e hande hoodere fajiri* jalboore der berde moodon faa de fajiri wadi, ²⁰ Aran, annitee no walaa baawoowo

* 1:19 Hoodere fajiri woni Almasiihu, jaynoowo der berde goondinbe dum. Daaru dewtere Kollitinki 22.16

ko faamini ko winnaa der dewte annabiibe e annal hoore mum. ²¹Hande non, wala mo meedi ko hebi haala annabaaku e sago hoore mum, amma Ruuhu Ceniido nun wadata himbe e bata haala Alla.

2

Janjinoobe fewrekuube

¹Hande no annabiibe fewrekuube wonirno caka Isira'iilaabe, non bo janjinoobe fewrekuube wonortoo caka moodon. Be naannan janjinol fewrekuwol, kalkoowol, caka mon. Be jeddan Joomiraawo coodiido be. Hande non be poodiranta ko'e maβbe halkere yaawune. ²Himbe duuβbe tokkan laabi maβbe kalludi, sabbu maβbe, himbe batanan laawol goorja kalluka. ³Suunooji maβbe waddanan be batugo haalaaji fewrekuuji gam be jammoo on, amma be doyyaamaa kiita diga dum booyii, halkere e nyudanoo be.

⁴Baa malaykaaβe wadunoobe hakke, Alla accay dum, o haββii be e callalluuji, o faddi der niwre jahannama, faa nyalaane darjal. ⁵Alla accay duuniyaaru naane, amma o halkii yeddube Alla e ilam tufaana, sey Nuuhu baajotoodo foonnitaare Alla, e himbe jeediido woβbe hisi. ⁶Alla accay ci'e Sodoma e Gomora, o hiitake, o halki de e yiite faa de laatii dooni, gam dum laatanoo yeddoobe Alla fu misaalu. ⁷O dadinii Luudu, neddo poonnitiido, mo berne mum biisii puy sabbu baadiiji himbe bonbe. ⁸Neddo poonnitiido joodiido caka maβbe on, berne mum laaβune naawi dow ko yi'ata, e ko nanata nyalaane fu, sabbu baadiiji bondi di himbe halluβe wadata.

⁹Edum holla en no Joomiraawo e anni no reenirta downtantoobe dum der tooraaji mum. Oo anni bo no o resirta himbe halluβe gam be kiitee nyaanne darjal, ¹⁰accu du tokkuβe suunooji balli mum, e wada jidaadi yonki mum, ko e yawii baawde Joomiraawo.

Janjinoobe fewrekuube ben berde mum e yoori, bee goodi manju hoore, bee bata kalluka dow tedduβe wonbe dow kammu. ¹¹Nani bo, baa malaykaaβe bee do buri be semme e baawde, batataa kalluka dow maβbe yeeso Joomiraawo. ¹²Amma himbe ben e laatii hande bisaaji di galaa hakkillo, tagaadi gam nanjee, waree. Bee bata kalluka dow ko be annaa, gam majjum be kalkiran hande no bisaaji halkirta. ¹³Be

duggan riiba golle maβbe kallude. Bee ceyoroo wadugo ko woodaa caka nyalooma. Bee laatii coβuβe e nyidduβe. To be joodike gam be nyaamda e moodon der juulde, bee ceyoroo jammaago on. ¹⁴Gite maβbe sawataa daarugo rewbe e suuno, be comataa wadugo hakke, bee pooda be goondinki mum wala semme der pittii maβbe. Berde maβbe e hebbi suuno kebal, bone laatanto be. ¹⁵Be accii laawol poortiijol, be majjii, be tokki laawol Balaama, jidudo hefa ceede diga wadugo kalludum. ¹⁶O felaama gam boofol makko. Babba makko muuma bati e daane neddo, hadi mo wadugo golle haanare makko.

¹⁷Janjinoobe fewrekuube ben laati nun hande bulli di galaa diyam, e duule de hennu semmentewol soggata, niwre burne niβbugo nun Alla resani be. ¹⁸Bee bata haalaaji mawnitiidi, di galaa hoore. Bee yoyra himbe e haalaaji suuno bannu. Himbe ben wurtikeno dum booyay diga majjuβe. ¹⁹Bee kaβana be alkawal no be dindan, amma kambe e ko'e maβbe bee laatii maccuβe suunooji kalludi. Gam moy fu laati nun maccudo ko jaalii dum. ²⁰Wurtiibe e huune cobudum dum duuniyaaru, go be anniti Joomiraawo e Kisinoowo men Yeesu Almasiihu, den ko be bittitii der majji kade faa di jaalii be, heen-nyitirde maβbe buran fuddoode jaasugo. ²¹To be annitayno laawol foonnitaare, dum burananno be, e annitingo jol, witta totta umuroore ceniine ne be kokkaa baawo. ²²Ko tawi be e tabbitina haala ballool jol do: «Rawaanu wittii e nyaamito tuure mum.» E wi'ee bo kade: «Afaaru lootaanu wittii e talloo der loope.»

3

Wittoyyo Joomiraawo meeden Yeesu
(Matiye 24.37-38; 2 Tesalonika 1.7-10; Yahu-uda 17-23)

¹Banniraabe am yidaabe, derewol jol do nun laatii didabol jol binnanmi on. Der dereeji didi dii fu, mii yidi finningo hakkillooji moodon gam wallugo on milon no woodiri, ciwtonon ko ekkitinodon. ²Ciwtooree haalaaji di annabiibe seniibe batunoo diga ko booyi, e umuroore Joomiraawo meeden kisinoowo, ne lilaabe mon annini on. ³Aran, annitee dum do: Der nyalaade cakitiide, himbe jaancoobe,

tokkuþe jidaafi yonki mum waran. Be jaancan on, ⁴þe bi'a: «O habþii alkawru o wittaa, toy mo? Diga ko kaakiraabe meeden maayi walaa ko waylitii, no dum laatinoo diga fuddoode duuniyaaru, non dum laatii faa jooni.» ⁵Be jeggitii e yidde maþþe no diga ko þooyi, Alla tagi kammu e leydi e haala muudum. O wi'i leydi wurtoo diga diyam, go o tagiri ni e diyam, ⁶e diyam gootam dam kade, duuniyaaru halkiraa e ilam tufaana. ⁷E haala makko goota kan, o jogorii kammu e leydi, dum ji'eten jooni faa nyalaane darŋal yottoo, o halka dum der yiite e yedduþe Alla.

⁸Banniraabe am yidaabe, to on jeggitee no to Joomiraawo, nyalaane woore e wa'i hande duubi ujuneere, duubi ujuneere bo e wa'i hande nyalaane woore. ⁹Joomiraawo þooyataa go hebbina alkawru mum, hande no wobþe miili, o munyan on nun tan, gam o yidaa baa gooto halka. Ko o yidi nun, himþe fu wittaa to makko tuuba.

¹⁰Nyalaane Joomiraawo waran hande gujjo. Nyalaane nen, kammu majjitan e rimmo manþo. Ko woni dow kammu fu halkete e yiite. Leydi e golle gadaafe dow mayri fu, hiitete. ¹¹To huune fu halkete hande non, sey annon no nyaamirton goonki mon der laaþal, oon kuliri Alla! ¹²Onon hediþe nyalaane Alla wara, gadee no ne warirta law! Nyaanne mum kammu halkan, huune ko woni dow kammu fu taayan e yiite. ¹³Amma enen, een kedii hande no Alla habþirani en alkawru, kammu keso e leydi keyri, to foonnitaare tawetee.

¹⁴Gam majjum, onon banniraabe am yidaabe, tinnee laatodon þe galaa gacce, e tuuni yeeso Alla. Goodee jam der kawtal mon e makko, oon kedorii nyalaane nen.

¹⁵Paamee no munyal Joomiraawo meeden maþbitanii on laawol kisidam. Kanka banniraawo meeden Pol, jidaafdo, wannani on der dereeji mum hande no Alla hokkiri mo hakkillo majjum. ¹⁶Non o wanniri dum der dereeji makko fu. Der majji e woodi nokkuuje godde to sadi faamugo, himþe þe annaa goddum, e þe þennay der goondinki e waylita miilooji makko, hande non þe gadata e nokkuuje godde der Dewtere Ceniine. Be gaddanan ko'e maþþe halkere.

¹⁷Amma onon banniraabe yidaabe, on

keþii seedineego, to non kakkilee to himþe yedduþe Alla majjina on, sottina on diga darande mon. ¹⁸Mawnee der moyyere e annugo Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu kisinoowo en! Tedduŋal laatanoo mo diga jooni faa abada! Aami!

Derewol Yuhaana Aranol

Haala Puddirka

Yuhaana lilaado Yeesu nun winni dereeji tati tokkontirdi noddiraadi inne mum, 6e bi'i, kanko nun bo winni linjiila Yuhaana e derewol kollitinki. Der derewol makko aranol, annaaka deydey bey nun o wannani, amma dum laabi no goondinbe 6e ekkitinooje fewrekuuje toorata nun o tiiti. Ekkitinoo6e fewoobe, sankitoo6e ekkitinooje fewrekuuje den Yuhaana noddi way6e Almasiihu. Bee ekkitina no Almasiihu laataaki neddo e goonja, hakke billataa goondindo der kawtal mum e Alla, 6e paalaaka bo e joonne der laabal.

Huune didi nun Yuhaana riwi der derewol mum:

- 1 Tiidingo janjoobe derewol ɲol, 6e gona der kawtal potturjal e Alla, e Biiddo mum Yeesu Almasiihu, dum yi'ee bo der yidde goonjaare hakkune ma66e.
- 2 Haadingo e ekkitinooje fewrekuuje.

Yuhaana e eela goondinbe 6e gona der jayɲol, gam Alla laati nun jayɲol. Der derewol ɲol, Yuhaana e yidi goondinbe tabbitina no 6ee goodi yonki tabitiiki, 6ee kawti bo e Alla. O hollitii der binni makko no goondindo geeto annitirtee. Kan woni hoolaago no Almasiihu laatake neddo, e dwtanaago oodaaji Alla, e yidugo banniraabe.

Tokkontirki haalaaaji

1. Haala yonkinteha 1.1-4
2. Niwre e jayɲol 1.5-2.29
3. Bi66e Alla e 6i66e Seydan 3.1-24
4. Ruuhu goonja e ruuhu fewre. 4.1-6
5. Ko yidde wadata 4.7-21
6. Goondinki jaalotooki 5.1-21

Haala ka yonki

¹ Emen binnana on haala neddo gom gonudo*. Men nani daane makko, men ji'ii mo e gite amen, men daarii mo, men meemi mo e juude amen. Kanko woni haala kokkoowa himbe yonki. ² Yonki kin hollitaama, men ji'ii ki, emen ceedanoo ki.

* 1:1 Yeesu nun wi'aa Gonudo diga fuddoode. Linjiila Yuhaana 1.1-18 * 2:7 Ooda kan nun laatii yidontirgo.

Emen baajoo on haala yonki tabitiiki gonunooki to Alla Baaba, kanki men kollitaa. ³ Ko men ji'i, e ko men nani, kan men batata on onon bo, gam laato6on gootum e amen hande no laatoriden gootum e Baaba e Biiddo mum Yeesu Almasiihu. ⁴ Kanka men binnanta on, gam beldum 6erne meeden hebba.

Alla laati nun jayɲol

⁵ Habaru ko men nani e Yeesu Almasiihu, kan men batata on haala mum, Alla laati nun jayɲol, niwre walaa e makko. ⁶ To en bi'ii een laatii gootum e makko, ko een tawaa der niwre, en pewii, goonja walaa der gadu meeden. ⁷ Amma to een jaha der jayɲol hande no kanko e hoore makko o wonori der jayɲol, den kan een laatii gootum hakkune meeden, kade bo yiyam Biiddo makko Yeesu e laabina en diga hakkeeki men fu.

⁸ To en bi'ii en galaa hakke, en pewanii ko'e men, goonja walaa e meeden. ⁹ Amma to en tuubanii Alla hakke meeden, o yaafoto en, o laabina en e tuuni fu. Gam kanko, o kooliniido, o poonnitiido. ¹⁰ To en bi'ii en gaday hakke, en laatinii Alla pewoowo, haala makko bo walaa der meeden.

2

Almasiihu nun laatii balloowo meeden

¹ Onon sukaa6e am, mi wannanii on dum, gam to on gadee hakke. Amma to goddo moodon wadii hakke, een goodi balloowo to Baaba, kanko woni Yeesu Almasiihu, poonnitiido. ² Kanko, o sakki yonki makko gam hakkeeki meeden yaafee, hakkeeki meeden tan bane, amma hakkeeki himbe duuniyaaru fu.

³ Ko hollitinta no een anni Alla woni, dwtanaago oodaaji makko. ⁴ Bi'udo «emi anni mo,» go dwtanaaaki oodaaji makko, joomum laati nun pewoowo, goonja walaa der joomum. ⁵ Amma dwtaniido haala Alla e goonja, yidde Alla hebbii dow joomum. Nunnun annitirten een kawti e makko. ⁶ Bi'udo e hawti e makko, e haani wonoo hande no Almasiihu wonirnoo.

Ooda kesa

⁷ Banniraabe am yidaa6e, ko binnanmi on hinaa ooda kesa*, ooda 6ooyuka nun, ka nanudon diga fuddoode. ⁸ E nun fu

ooda kesa nun binnanmi on, goorja makka hollitake der Almasiihu, ka hollitake der moodon bo. Gam niwre e yawta, jayjol goonjwol fuddii yawnugo.

⁹ Miiludo na'on der jayjol, ko e wanyi banniraawo mum, faa hanne der niwre joomum woni taw. ¹⁰ Jiddo banniraawo mum der jayjol woni, goddum walaa ko ferginta mo. ¹¹ Amma banyudo banniraawo mum, der niwre woni, oo yaha der niwre, o annaa toy o yahata, gam niwre wuminii mo.

To on jiddee kujje duuniyaaru

¹² Sukaabe am, mii wannana on gam hakkeji moodon yaafaama gam inne Yeesu. ¹³ Baabiraabe, mii wannana on gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeebe, mii wannana on gam on jaalake Kalludo.

¹⁴ Sukaabe am, mi wannanii on, gam oon anni Baaba. Baabiraabe, mi wannanii on, gam oon anni gonudo diga fuddoode. Gojankeebe, mi wannanii on gam oon goodii semme, haala Alla bo e semmidi der moodon, kade bo on jaalake Kalludo.

¹⁵ To on jidde duuniyaaru e ko woni e mayru fu. Gam jiddo kujje duuniyaaru, yidde Baaba walaa e mum. ¹⁶ Gam huune ko woni e duuniyaaru, hande jon ko neddo suunete, e ko gite yi'ata, suunee, e jawdi ni o mawnitorto, kujje de fu yiway e Baaba, e duuniyaaru de yiwi. ¹⁷ Duuniyaaru e suuno mum fu heennyann, amma gadoowo ko Alla yidi, taboto faa abada.

Ganyo Almasiihu

¹⁸ Sukaabe am, duuniyaaru badake heennyugo. On nanii ganyo Almasiihu waran, jooni du waybe Almasiihu duubbe yottake. Kanjum annitirden no wakkati badake. ¹⁹ Caka men be yiwi, amma e goorja be laataaki be meeden. Gam to bee laatino be men, be gondanno e meeden. Amma be accii en gam dum hollita no be fu, be laataakino be meeden.

²⁰ Amma onon, Almasiihu hokkii on Ruuhu Ceniido, on fu oon anni goorja. ²¹ Mi wannanay on gam on annaa goorja. Amma gam oon anni ka. Oon anni bo fewre walaa der goorja.

²² Den kan, moy woni pewoowo? Jeddudo Yeesu laati nun Almasiihu, Paabotoodo mo Alla liloy, kanko woni pewoowo, kanko woni ganyo Almasiihu, o yeddii Baaba e Biddo mum. ²³ Jeddudo Yeesu laati nun

Biddo, walaa Baaba, jabudo Biddo, e woodi Baaba bo.

²⁴ Onon kan haala ka nanudon diga fuddoode, tinnee jooee ka der berde moodon. To haala ka nanudon diga fuddoode tabitake der berde moodon, den kan, oon goodi kawtal e Biddo e Baaba. ²⁵ Almasiihu habbanii en alkawal, alkawal jal woni yonki tabitiiki.

²⁶ Mi wannanii on dum gam sabbu himbe yidube majjingo on. ²⁷ Onon kan, no Ruuhu Ceniido mo Almasiihu hokki on e tabitii der moodon, on bukaaka janjinedon. Gam Ruuhu janjinan on huune fu, o janjinan on goorja, hinaa fewre. Den kan, kawtee e Almasiihu hande no Ruuhu janjiniri on.

²⁸ Jooni kan onon sukaabe am, tabitee der kawtal mon e Almasiihu, gam keben cuusal daraago yeeso makko nyaanne o suppitoy, heba daden senteene nyalaane garki makko. ²⁹ No oon annii Alla laati nun goorjaajo, annee bo mo gadu mum foonnitii fu, laati nun biyiiko.

3

Bibbe Alla

¹ Daaree no Alla Baaba yidiri en, faa noddaden biibe makko. Een biibe makko e goorja. Ko acci duuniyaaru annaa en woni gam nu annaa mo. ² Yidaabe am, jooni en laatake biibe Alla. Ko laatoytoden laabay taw. Amma een anni to Almasiihu wittoy holliti hoore mum, en nandan e makko, gam en ji'an mo hande no o wa'i. ³ Goodudo tammuwe nen dow Almasiihu, laabinan hoore mum hande no kanko Almasiihu o laatori laabudo.

⁴ Gadoowo hakke fu, yartake sariya Alla. Gam wadugo hakke laati nun yartaago sariya Alla. ⁵ Oon anni Almasiihu wari gam moytugo hakkeji, kanko mo walaa hakke. ⁶ Kawtudo e makko fu wadataa hakke. Gadoowo hakke fu, yi'ay mo, annaa mo bo.

⁷ Sukaabe am, to on accee goddo majjina on! Gadoowo ko goondi fu laati nun goorjaajo, hande no Almasiihu laatori goorjaajo. ⁸ Gadoowo hakke fu laati nun neddo Ibiliisa, gam Ibiliisa e wada hakke diga fuddoode. Gam majjum Biddo Alla wari gam halka golle Ibiliisa.

⁹ Laatiido binnel Alla fu, wadataa hakke, gam awdi Alla na'on der makko. Joomum

waawataa ko tokkii wadugo hakke, gam Alla laatii baaba makko. ¹⁰Ko seennontirta bi'bbe Alla e bi'bbe Ibiliisa nani: mo waday ko goondi fu, neddo Alla bane. Mo yidaa banniraa'be mum bo, laataaki mo Alla.

En jidontiree hakkune men

¹¹Habaru nanudon diga fuddoode nani: Jidontiren hakkune meeden. ¹²Haanay gaden hande no Kayiinu wadi kanko laatiido mo Ibiliisa, o warii minnyiiko. Gam ume wadi o wari minnyiiko? O warii mo gam golle makko wooday, go de minnyiiko laatii goondude.

¹³Banniraa'be, to on kaydinee to himbe duuniyaaru wanyii on. ¹⁴No een jidi banniraa'be meeden, een anni en yartake maayde, en naatii der yonki. Mo yidaa banniraa'wo mum, der maayde woni. ¹⁵Banyudo banniraa'wo mum fu, laati nun baroowo himbe. Oon anni walaa baroowo baa gooto woodi yonki tabtiiki der mum. ¹⁶No annitirden ko woni yidde nun, Almasiihu hokkitirii yonki mum gam meeden. To nun enen bo, e haani kokkitiren yonkiiji meeden gam banniraa'be men. ¹⁷To jom jawdijjo yi'ii banniraa'wo mum e talakidi, ko yurmaaki mo, noy yidde Alla waawirta ko woni e makko? ¹⁸Sukaa'be am, haanay yidde meeden laato e haala belka tan, sey ka laato e gadu goonjauu.

Daraago yeeso Alla

¹⁹Kanjum hollata, en na'on der goonja, en deyyitinan berde meeden yeeso Alla. ²⁰To berde meeden gaccake en, Alla e buri berde meeden, emo anni huune fu. ²¹Banniraa'be am yidaa'be, to berde meeden gaccaaki en, en daroto yeeso Alla e hoolaare. ²²O hokkan en ko eeluden mo fu, gam en tokkii ooda makko, een gada ko fottani mo. ²³Ooda ka o hokki en woni, goondinen inne Yeesu Almasiihu, Biddo makko, kade bo jidontiren hakkune meeden hande no o yamiri en. ²⁴Downtaniido ooda Alla fu e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. Ruuhu mo o hokki en, kanju anninta en oo hawti e meeden.

4

Ruuhu goonja e ruuhu fewre

¹Banniraa'be am yidaa'be, to on goondinee wi'oo'be e woodi Ruuhu Alla fu, amma biditee be, heba anniton naa to Alla

be yiwi. Gam annabiibe fewoobe duubbe e sankitii der duuniyaaru. ²No annitirten goodudo Ruuhu Alla woni, to o seedake Yeesu Almasiihu warii, laatii neddo, oo don e woodi Ruuhu Alla. ³Mo annitay kaa don dow Yeesu fu, woodaa Ruuhu Alla. Ruuhu nu o woodi yiwi dig ganyo Almasiihu. On nanii garki ganyo Almasiihu batanaama, o na'on ko der duuniyaaru.

⁴Sukaa'be am, onon on himbe Alla, on jaalake annabiibe fewoobe, gam Ruuhu gondo der moodon e buri gondo der duuniyaaru semme. ⁵Kambe himbe duuniyaaru be laati. Gam majjum, be batata haalaaji duuniyaaru, himbe duuniyaaru bo e hettinanoo be. ⁶Enen, een himbe Alla, annudo Alla fu hettinanto en. Mo laataaki neddo Alla hettinantaako en. Nun ceennontirten Ruuhu goonja e ruuhu fewre.

Alla laati nun yidde

⁷Banniraa'be am yidaa'be, jidontiree, gam yidde yiwi e Alla. Goodudo yidde fu laati nun binjel Alla, e anni Alla bo. ⁸Mo walaa yidde annaa Alla, gam Alla laati nun yidde. ⁹No Alla hollitiri en yidde mum nani, o lili Biddo makko bajjo der duuniyaaru, gam keben yonki dig e makko. ¹⁰Daaru ko woni yidde, enen bane yidi Alla, kanko yidi en, liloy Biddo mum wari laatii sadaka gam hakkeji meeden yaafee.

¹¹Banniraa'be am, to nii Alla yidiri en, enen bo, e haani jidontiren. ¹²Walaa meedudo yi'ugo Alla abada. Amma to en jidontirii hakkune men, Alla e hawti e meeden, yidde makko e hebbi der men.

¹³Noy annirten een kawti e makko, kanko bo oo hawti e meeden? Diga e Ruuhu makko nu o hokki en nun. ¹⁴Menen men ji'ii, emen ceedo bo no Alla Baaba liloy Biddo mum gam wara hisina himbe duuniyaaru. ¹⁵Ceediido Yeesu laati nun Biddo Alla fu, Alla e hawti e joomum, joomum bo e hawti e Alla. ¹⁶Enen kan, een anni yidde Alla yidi en, een koolii ne bo.

Alla e hoore mum laati nun yidde, goodudo yidde fu, e hawti e Alla, Alla bo e hawti e joomum. ¹⁷Gam to yidde makko hebbii der meeden, en keban causal daraago nyalaane darjal. Gam no Almasiihu wa'i, hande nun enen bo ga'uden der duuniyaaru do. ¹⁸Kulol walaa der yidde, yidde hebbune e riiwa kulol, gam kulol

yiwii diga yaggingo. Kuloowo fu, yidde Alla woni hebbay der joomum.

¹⁹ Eenen een jidi Alla gam kanko arti yidi en. ²⁰ Bi'udo e yidi Alla, go e wanyi banniraawo mum laati nun pewoowo. Gam mo yiday banniraawo mum ji'eteedo, waawataa ko yidi Alla mo yi'ataake. ²¹ Daaru ooda ka Almasiihu accani en: jidudo Alla fu, sey yida banniraawo mum bo.

5

Goondinki jaalotooki

¹ Goondindo Yeesu woni Almasiihu fu laati nun 'Biddo Alla. Jidudo baaba fu, e yidi biddo bo. A yidataa baaba, banyaa biddo. ² No annirten een jidi bibbe Alla woni jiden Alla, den tokken oodaaji makko. ³ Tokkugo oodaaji makko woni yidugo mo. Oodaaji makko laataaki doongal, ⁴ gam laatiido mo Alla fu, jaaloto kujje duniyaaru. E goondinki meeden jaalortoden kujje duniyaaru. ⁵ Moy waawata ko jaali duniyaaru? Walaa, to hinaa goondindo Yeesu nun woni 'Biddo Alla.

Ko Yeesu Almasiihu seedanaa

⁶ Kanko, Yeesu Almasiihu, o wari e diyam e yiyam*. E diyam tan bane o wardi, o wardii e diyam e yiyam fu. Ruuhu e hoore mum seedake dum, gam Ruuhu on woni goonja. ⁷ Seedebe tato woni, ⁸ Ruuhu e diyam e yiyam, seedaaku mabbe fu laatii gootu. ⁹ Een jaba seedaaku himbe, amma seedaaku Alla buri semme, seedaaku nun non Alla seedanii 'Biddo mum. ¹⁰ Goondindo 'Biddo Alla fu, hebii seedaaku nu der berne mum. Mo goondinay Alla, laatinii mo pewoowo, gam o jabay seedaaku Alla seedanii 'Biddo mum. ¹¹ Nani do seedaaku nu: Alla hokkii en yonki tabitiiki, yonki kin der 'Biddo makko ki woni. ¹² Goodudo 'Biddo e woodi yonki. Mo walaa 'Biddo Alla woodaa yonki.

Heennyitoode derewol njol

¹³ Onon goondinbe inne 'Biddo Alla, mi wannanii on dum gam anniton on kebii yonki tabitiiki. ¹⁴ Hoolaare ne gooduden nani: To en eelii mo huune e sago makko, oo nanana en. ¹⁵ No een anni oo nanana en ko eeluden mo, een anni en kebii dum.

* ^{5:6} Himbe duubbe e wi'a diyam dam woni diyam batisi dam Yeesu wadanaa. Yiyam bo e hollita maayde Yeesu.

¹⁶ To goddo yi'ii banniraawo mum e wada hakke de yaarataa dum der maayde, o eelana joomum Alla, Alla bo hokkan mo yonki. Haala ka nafan dow wadoobe hakke de yaarataa dum der maayde. Amma e woodi hakke jaarooje der maayde. Mi wi'ay eelon Alla gam iri hakke de. ¹⁷ Kujje kallude fu laati nun hakke, amma hakke fu bane yaarata der maayde.

¹⁸ Een anni laatiido binjel Alla tokkataako wadugo hakkeji, amma 'Biddo Alla e reeni mo, Ibiliisa kalludo meemataa mo.

¹⁹ Een anni en himbe Alla, go duuniyaaru fu e woni der junjo Ibiliisa.

²⁰ Een anni bo 'Biddo Alla wari, hokkii en hakkillo annitingo Alla goorjaajo, jooni kanko woodi en, gam en kawti e 'Biddo makko Yeesu Almasiihu. Yeesu Almasiihu on woni Alla goorjaajo, kanko woni yonki tabitiiki bo.

²¹ Sukaabe am, kakkilanee ko'e moodon e caafi tooruje.

Derewol Yuhaana Didafol

Haala Puddirka

Wobbe e miili debbo e sukaaɓe ɓe Yuhaana batanta laati nun eklesiya gom e himbe mum.

Haalaaji di derewol ɗol batata e nandi e ka artirkol bati. Haala buruka semme der derewol ɗol woni yidde, e hakkilango wayɓe Almasiihu e ekkitinoobe fewrekuube.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puddirka 1-3
2. Gooɗa e yidde. 4-6
3. Hakkilango ekkitinoobe fewrekuube 7-11
4. Cannooje 12-13

Sannoore

¹ Min dottiijo,* winni derewol ɗol, mi wannanii maa an debbo† mo Alla subɓi. Mi sannii maa an e biɓɓe maa fu, onon ɓe jidum der gooɗa. Min tan bane yidi on, annube gooɗa fu e yidi on, ² gam sabbu gooɗa tabitiika der meeden, gonotooka der meeden faa abada.

³ Alla Baaba, e Bidɗo mum Yeesu Almasiihu hokka en moyyere e endam e jam, beydana en gooɗa e yidde.

Gooɗa e yidde

⁴ Berne am welii sanne, no nanumi biɓɓe maa wobbe e yaha der gooɗa hande no Baaba yamiri. ⁵ Jooni, an yeeraajo, ko gonum emi wannanee hinaa ooda kesa, ooda ka keɓuɗen diga fudɗoode nun, mi eelii maa, accu jidontiren hakkune meeden.

⁶ Ko woni yidde nun, jahen der ooda Alla. Kanka woni ooda ka nanuɗen diga fudɗoode, kaanuka jahen dow mun.

Hakkilango ekkitinoobe fewrekuube

⁷ Majjinoobe duuɓɓe sankitake e duuniyaaru. ʼBe jabay Yeesu Almasiihu warii laatii nedɗo. Ga'udɗo nun fu, majjinoowo nun, ganyo Almasiihu nun bo. ⁸ Kakkilanee ko'e moodon, gam to on majjin riiba golle amen heɓa keɓon joddi kebbuni.

⁹ Mo daraaki dow kollitol Almasiihu ko yaartii ɗol, walanaa Alla. Dariido e maggol fu, e wonani Baaba e Bidɗo mum. ¹⁰ To godɗo wari caka moodon go waajaaki kollitol ɗol, to on jabee mo der wuro moodon, to on cannee mo bo. ¹¹ Gam cannuɗo mo, hawti e makko der golle makko kallude.

Cannooje

¹² Ko Haani mi bata on e duudi, amma mi yidaa winnango on dum dum fu der derewol e dawa. Amma mi miili warugo to moodon, gam keɓen badden hunnuko e hunnuko, gam beldum ɓerde meeden hebba.

¹³ Sukaabe miiraawo maa mo Alla subɓi sannii maa.

* 1:1 Inne nee don nun Yuhaana noddirteno der eklesiyaaji. Der lilaabe Yeesu fu, kanko tan horiino e yonki wakkati mum † 1:1 wobbe e miili debbo e sukaaɓe ɓe Yuhaana batanta do, laati nun eklesiya gom e himbe mum. 1:8 +Ninni nun wobbe waylitiri aayaare nen: gam to on majjin riiba golle mon.

Derewol Yuhaana Tataḅol

Haala puḁḁirka

Gorko bi'eteedo Gayus nun Yuhaana wannani derewol mum ḅol ḁo Enᅇol batana bo kade himᅇe ḁiḁo woᅇᅇe: Diyoterefes e Demeteriyus. Enᅇol tiidina wallugo himᅇe woositintoobe e fiina linjiila. Gayus wallitii iri maᅇᅇe de ḁuudḁum, Yuhaana bo yettii mo no woodi gam oo jaᅇᅇoo hoᅇᅇe, amma Diyoterefes kan salake wallugo ᅇe.

Yuhaana manii Demeteriyus gam geeta ka himᅇe batanta mo.

Tokkontirki haalaaji

1. Haala puḁḁirka, 1-3
2. Manoore Gayus, 4-8
3. Gaccaago Diyoterefes, 9-10
4. Demeteriyus yerdaama, 11-12
5. Cannooje, 13-15.

Sannoore

¹ Min dottiiᅇo[☆], winni derewol ḅol. Mii wannanee an banniraawo am Gayus, jidaado der goonja.

²Banniraawo am jidaado, mii eela huune fu yahanee yeeso, bannu maa yanda hande no yonki maa yandiri. ³Berne am weli sanne no banniraabe woᅇᅇe wari seedanii am no tinnoridaa der goonja, e no jahirtaa der goonja bo. ⁴Walaa ko buri welingo berne am, to hinaa nanugo no bikkol am e yaha der goonja.

Manoore Gayus

⁵Banniraawo am jidaado, golle geete ḁe gadataa e wallugo banniraabe baa to ᅇee hoᅇᅇe e hollita aa kooliniido*. ⁶ᅇe ceedake yidde maa yeeso jama'aare goondinᅇe ḁo. Wallu ᅇe hande no fottiranta Alla der jahaanjal maᅇᅇe, den a wadii ko woodi. ⁷Gam inne Almasiihu ᅇe gadi jahaanjal maᅇᅇe, ᅇe keᅇay godḁum e juude ᅇe goondinay. ⁸Gam majjum haani, balliten himᅇe iri maᅇᅇe, gam golliden e maᅇᅇe der fiinugo goonja.

Feloore Diyoterefes

⁹ Mi wannanii jama'aare goondinᅇe derewol, amma Diyoterefes, jiddo ardingo hoore mum jaᅇay haala amen. ¹⁰ Gam majjum, to mi warii, mi hollan ko o wadata

e no o biisirta inne amen. Kanjum tan bane: O jaᅇᅇataako banniraabe hoᅇᅇe, kade bo, yidube jaᅇᅇaago ᅇe, oo hada ḁum, oo riwa ᅇe diga e eklesiya.

Manoore Demeteriyus

¹¹Banniraawo am jidaado, taa yemmin ko boni, yemmin ko woodi. Gadoowo ko woodi fu, neḁḁo Alla nun. Gadoowo ko halli bo, annaa Alla.

¹²Demeteriyus kan, himᅇe fu e seedanoo ḁum ko woodi, goonja e hoore mum bo e seedanoo mo ḁum. Menen bo, emen ceedo ḁum, aa anni bo seedaaku amen e laatii goonja.

Cannooje

¹³Ko haani mi wannanee e ḁuudi, amma mi yidaa winnugo ḁum ḁum fu der derewol e dawa. ¹⁴Mii haaᅇi yi'ugo maa law, gam badden hunnuko e hunnuko.

¹⁵Igoobe maa wonᅇe ḁo fu sannii maa. Mi sannii banniraabe fu, gooto gooto. Jam wona e maa.

☆ 1:1 2 Yuhaana. 1. * 1:5 Banniraabe ᅇen laatii sankitooᅇe linjiila.

Derewol Yahuuda

Haala Puddirka

Binnudo derewol ɲol do innii horee mum Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Yahuuda e Yaakuuba fu laati nun miiraabe Yeesu, amma be kollitay haala lenyaaku maɓɓe e makko. Ko be kolliti nun, bee laatii maccube Yeesu. Haala tawaaka, e miilooji tawaadi der Yahuuda e nandi puy e ko tawaa der 2 Piyer 2.

Ko derewol Yahuuda tiitii woni, seedingo goondinbe Yeesu, be kakkilana leloobe haala moyyere Alla, go bee jedda no Yeesu e laatii Almasiihu. O hollii be o wannanta, kiita tawuka himbe wadube iri majjum, hande jon Sodoma, e Gomora, e haala Kooraa. Misaaluuji dii, goddi mum tawaaka der Dewtere, amma der dewte Yahuduube godde.

No o batani haala kiita jawtuka e garoowa, den o tiidini be o wi': «Yidaabe, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on». Den o heennyitiri derewol makko e du'aare teddinoore Alla.

Tokkontirki haalaaji

1. Cannooje, 1-2
2. Halkere ekkitinooɓe fewrekuuɓe, 3-16
3. Tinnaare der goondinki, 17-23
4. Maantugo Alla, 24-25

Sannoore

¹ Derewol ɲol yiwi e am min Yahuuda, maccudo Yeesu Almasiihu, miiraawo Yaakuuba. Mi sannii on, onon be Alla Baaba meeden yidi, go noddii on, onon reenaabe gam Yeesu Almasiihu. ² Alla duudinana on endam e jam, e yidde!

Janninoobe fewoobe hiitete

³ Banniraabe am yidaabe, mi yidiino puy wannango on dow haala kisidam kawtudam en en fu. Jooni mi tawii doole nun mi wannana on gam tiidingo on dow hawre goondinki ki Alla hokki himbe mum de woore, go ki heyi faa baadey. ⁴ Gam himbe hallube naati caka moodon e yoyre. Bee darta lelugo haala moyyere Alla men, gam be nyaama goonki maɓɓe no be pakkiri fu. Bee jedda Yeesu Almasiihu laatiido hooreejo meeden gooto, e Joomiraawo

meeden. Dewte ceniide bataniino halkere maɓɓe.

⁵ Jooni, mii yidi siwtorgo on ko annudon, ko woodi. Wakkati Joomiraawo wurtini himbe Isira'iila diga Misira, baawo mum o halkii duuɓɓe maɓɓe gam be goondinay. ⁶ Ciwtoree bo malaykaabe, saliiɓe ko darii to Alla resani dum, be acci darande maɓɓe. Gam majjum Alla maɓɓi be der kasu tabiti-ijy, e der niwre, faa nyalaane darɲal, ko be kiitee. ⁷ Kade bo, ciwtoree himbe Sodoma e Gomora, e himbe genniije takkiide ton fu. Kambe bo, be gadiino hande non, be gadii jeenu e ko luudii fu. Be kalkiraama e yiite tabitiije, gam dum laatanoo himbe fu misaalu.

⁸ Hande non, naatube caka moodon ben miilirta miilooji jaarandi be sobingo balli maɓɓe. Bee jawoo baawde Joomiraawo, bee bata kalluka dow teddube wonube dow kammu. ⁹ Baa Mikai'iilu, hooreejo malaykaabe batay kalluka dow Seydan wakkati be jeddontirtano dow bannu Muusa. Ka o bati tan woni, o wi': «Joomiraawo hiitee.» ¹⁰ Amma himbe bee e bata kalluka dow ko be annaa. Ko be anni dow ko finaa tawa bo, bee laatii hande bisaaji di galaa faamu, kanjum majjinta be. ¹¹ Bone laatanii be! Gam be tokkii laawol Kayiinu. Be gattii ko'e maɓɓe der majjere, hande ne Balaama[☆], gam be keɓa jawdi. Be turtii hande no gorko bi'eteedo Kooraa turtiri, go be kalki. ¹² Kambe woni e sobina nyaamdu kawtal moodon. Be galaa senteene, bee nyaama hande bisaaji. Ko'e maɓɓe tan be paalaa. Bee nandi hande duule de hennu bottata, de galaa diyam. Bee nandi hande ledde ceedu, de galaa fikkol, e hande ledde doofaade, yoori. ¹³ Bee cankita gadu maɓɓe kalluju, hande no galmaaji diyam maayo wurtinirta guufu. Bee nandi hande kooɓe boosotoode, niwre burune niɓɓugo fu Alla resani be faa abada.

¹⁴ Anuhu taaniraawo Adamu jeediɗaɓo, bataniino habaru maɓɓe diga ko booyi, wi': «Daaree, Joomiraawo e warida e malaykaabe mum seniibe uju ujuneje. ¹⁵ Oo wara gam o hiito himbe fu, o halka hallube fu, wadoobe ko halli. O hiitoto be, gam haalaaji kalludi di be bati dow makko fu.» ¹⁶ Himbe ben laati nun dumbitintoobe, bee bullikinoo wakkati fu, suunooji maɓɓe

nun be tokki. Bee mawnito dow majjum,
bee mana wobbe gam be keba ko be jidi.

Yowugo yonki mum dow goondinki

¹⁷ Amma onon yidaabe am, ciwtoree haalaaji di lilaabe Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu batunoo on diga law. ¹⁸ Be batiino on, be bi'i: «Der jaamanuuji cakitiidi, himbe jaancoobe, tokkuba jidaadi yonki mum kalludi waraan.» ¹⁹ Kambe nun don, bee ceenna himbe, miilooji duuniyaaru be goodi, be goodaa Ruuhu Alla. ²⁰ Amma onon yidaabe, cemmidinee ko'e mon dow goondinki mon ceniiki sanne, du'ee e baawde Ruuhu Ceniido. ²¹ Gonee der yidde Alla, kedee endam Joomiraawo meeden Yeesu Almasiihu jaarandam on to yonki tabitiiki.

²² Jurmee himbe wadoobe seko der goondinki mum. ²³ Paabee wobbe, gam to naatu der yiite. Jurmee wobbe bo, amma kakkilee, to be raaboo on jikku maabe. Banyee faa e toggooje de balli maabe sobini.

Yettoore

²⁴ Alla waawan reenugo on e perge, faa o darna on yeeso teddujal makko e seyo, on galaa gacce. ²⁵ Kanko woni Alla gooto, kisi-noowo en diga e Yeesu Almasiihu, Joomiraawo meeden. Teddujal, e manju, e baawde, e laamaare, laatanii mo, diga huune fu tagaaka, non bo faa e jooni, e faa abada abadin. Aami!

Derewol Kollitinki ki Yeesu Almasiihu holliti Yuhaana

Haala Puddirka

Derewol kollitinki e laatanii goondinbe hande ko haaynii, gam sabbu kaayniidum e kunniidum ko ñol batanta. Binnudo ñol innii inne mum de naayi, wi'i, kan woni Yuhaana. O hollii no oo laatii maccudo Yeesu Almasiihu. Oo laatii banniraawo goondinbe, jottinoowo ka Alla bati. Yuhaana naywii puy go o winna derewol ñol diga dunne Patimos to o yaaraa. Be o arti o wannani woni, eklesiyaaaji jeedidi tawaadi der Asiya pettel, to wi'ete Turkiya hanne. Haala annabiibe wobb6e be Alkawal kiinnal e tawaa der derewol ñol. Lambaaji duuddi, kollitooji maana huune ko sadi faamugo e tawaa der derewol ñol. To en daarii, hande jon, lamba jeedidi, kollitoowa kebbuki Alla e laatii ko mawni der derewol ñol.

Ko derewol ñol tiitii hollitaama der aayaare arandeere e laabudum, dum wi'i: «Dewtere nee e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollitii mo dum gam o holla jaggiibe mum huune ko waroyta, booyataa».

Derewol ñol, winnanaama goondinbe toorotoobe. Bee bukanoo annugo no kiita e wara yeeso, kalludum bo jaalataako e baadey, pintol Almasiihu ma6bitii wakkati kesi. Baawo to wakkati kin hebbii, den nun ko darjal wada.

Tokkontirki haalaaji

1. Dereji di eklesiyaaaji jeedidi winnanaa, 2-3.
2. Maaneeji jeedidi takkaadi, 4.1-8.6
3. Galaldi jeedidi puureteedi, 8.7-11.19
4. Maaneeji jeedidi, 12-15.8
5. Jarirkon kon mone Alla jeedidon, 16.1-20
6. Haalaaji jeedidi bataadi dow Babiila, 17.1-19.10
7. Kollitinki jeedidi dow no habaruuji ñin hebbirta, 19.11-21.8
8. Urusaliima kesol laatiinjal debbo jawgiyel, 21.9-22.5.

Haala puddirka

¹Dewtere nee do, e batana haalaaji asiiri ko Yeesu Almasiihu holliti. Alla hollii mo dum, gam o holla gollotoobe makko ko waroyta, booyataa. Yeesu Almasiihu liliilii malaykaajo mum gam o annina dum Yuhaana, maccudo makko. ²Yuhaana seedake ko o yi'i fu, o batii haala Alla, o seedii ko Yeesu Almasiihu holliti. ³Barke laatanii jannoowo dewtere nee, e nanoobe haala annabaaku ñu, go e jogii ko winnaa der mayre! Gam wakkati badike.

Yuhaana e sanna eklesiyaaaji

⁴Min Yuhaana nun wannani eklesiyaaaji jeedidi tawaadi der leydi Asiya.

Moyyere, e jam laatanoo on diga e Alla gonudo, e goonnodo, e garoowo. Dum laatanoo on diga e ruuhuujii jeedidi, gonudi yeeso kittaal Laamaare makko. ⁵Dum laatanoo on bo diga e Yeesu Almasiihu, ceedotoodo koolaado, artudo finti diga e maaybe, laamiido laamiibe duuniyaaru.

Kanko yidi en, go o hisini en diga e hakkeejii men, e yiyam makko. ⁶O laatinii en laamiibe, e Limaamiibe Alla baabiiko. Teddujal e Laamaare laatanoo mo, duubi duubaali. Aami.

⁷Daaree, oo warida e duulere. Himbe fu yi'an mo, baa yuwunooobe mo, lenyi duuniyaaru fu simoto gam makko. Dum laatoo hande non! Aami⁸.

⁸Joomiraawo Alla, gonudo, e goonnodo, e garoowo, mo baawde wi'i: «Min woni arano, min woni sakitiineejo.»

Almasiihu hollitii hoore mum Yuhaana

⁹Min woni Yuhaana banniraawo moodon. Mi hawtii e moodon der toora, e der Laamaare Yeesu Almasiihu, e der tinnaare makko. Mi yaaraama e semme dow duunne wi'eteene Patimos gam mi waajike haala Alla, ceedaniimi Yeesu.

¹⁰Nyaanne nyalaane Joomiraawo^{*}, kebbumi Ruuhu, den nanumi baawo am daane townne hande galaldi puureteedi. ¹¹Daane nen e wi'a: «Ko ji'ataa, winnu dum der derewol, lildaa eklesiyaaaji jeedidi ñii do: Efesu e Samirna e Pergamu e Tiyatira, e Sardis, e Filadelfiya e Lawdikiya.»

¹²Den jeeyiimi gam mi daara baddando am, ko ji'umi fitillaaji jeedidi, gadiiraadi

* 1:7 Jekariya 12.10; Yuhaana 19.37

* 1:10 Nyalaane Joomiraawo nen nyaanne alal nun.

kanjeeri. ¹³ Goddo nandudo e Bii neddo e darii hakkune majji, oo bornii jabbaare, oo haabbi belbelol kanjeeri to gabaare makko. ¹⁴ Hoore makko e gaasa makko e rawni tar hande hottollo e kosam, gite makko e wa'i hande denjal yiite. ¹⁵ Koyde makko e jalba hande janni boodeeri buudaani faa woji coy, daane makko e nandi hande rimmo diyam duuddam. ¹⁶ Oo jogii koode jeedidi e junjo makko nyaamo. Kaafahi belki becce didi e wurtoo diga e hunnuko makko. Yeeso makko e nandi hande naarje jalboowe caka nyalooma. ¹⁷ No ji'u moo mi, janumi yeeso makko, laatiimi hande maaydo. Den o yowi junjo makko nyaamo dow am, o wi'i: Taa hulu! Min woni arano, min woni cakitiido, ¹⁸ min woni buurudo. Mi maayiino, amma jooni mii wuuri faa abada. Mii woodi baawde dow maayde e dow joonne maaybe. ¹⁹ Gam majjum, winnu ko ji'ataa, ko wadotoo, e ko wadoytooyeeso. ²⁰ Nani do asiiri koode jeedidi de ji'udaa der junjo am nyaamo, e fitillaaji kanjeeri jeedidi. Koode jeedidi, laatii malaykaabe eklesiyajji jeedidi. Fitillaaji kanjeeri jeedidi bo, laatii eklesiyajji jeedidi.»

2

Derewol eklesiya Efesu winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Efesu, bi'aa:

Nani haalaaji jogiido koode jeedidi der junjo mum nyaamo, jahoowo hakkune fitillaaji kanjeeri jeedidi: ² Mii anni golle maa, e tinnaare maa, e munyal maa. Mii anni a munyanta hallube, a foomii wi'ooobe e laatii lilaabe, amma be laataaki dum, a tawii be laati nun fewoobe. ³ Aa woodi munyal, a toorake gam inne am, amma a tampay. ⁴ Amma ko pelan maa mi woni, a accii yidde maa arandeere. ⁵ Gam majjum, siwtor diga to janudaa. Tuubu, den gadaa golle maa arandeeje! To hinaa nun, mi waran, mi ikkina fitilla maa e nokkuure mum, sey to a tuubii. ⁶ Amma aa woodi gootum ko woodi: aa wanyi golle Nikolayiiibe, hande no min bo banyirmi de.

⁷ Goodudo noppi fu, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji! Jaaliido fu, mi hokkan dum nyaama biibe leggal yonki gonujal der aljanna Alla.»

Derewol be Samirna winnanaa

⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Samirna, bi'aa:

Nani do haalaaji di bi'eteedo arano e sakitiineejo wi'i, kanko maayunoodo ko finti. ⁹ Mii anni toora maa, e talakaaku maa, baa no aa jom jawdiijo. Mii anni kalluka ka wi'ooobe e laatii Yahuduube batata dow maa. Amma fewre, be laati nun jama'aare safoobe Seydan. ¹⁰ Taa hulu toora badiika tawugo maa. Daa Seydan maabban wobbe mon der kasu, gam poonnedon, on toorete faa balde sappo. Laata koolaado faa maayde, mi hokkete kebal jaalorgal, waato yonki.

¹¹ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji! Jaaliido, maayde didawre meemataa dum.»

Derewol be Pergamu winnanaa

¹² «Winnan malaykaajo eklesiya Pergamu, bi'aa:

Nani do haalaaji jogiido kaafahi ceebuki, ki beldiiji didi: ¹³ Mii anni to joodidaa, don nun laamorde Seydan woni. Aa jogii inne am, a yedday goondingo am baa der wakkati Antipas seedeejo am koolaado waraa caka moodon, to Seydan woni. ¹⁴ Amma mii woodi ko pelan maa mi: Aa woodi wobbe tokkuibe ekkitinol Balaama. Balaama ekkitiniino Balak wada no himbe Isira'iila yanirta. O acca be yakka tew caafiraadum tooruje, be gada jeenu bo. ¹⁵ Hande nun an bo, aa woodi tokkuibe ekkitinol Nikolayiiibe. ¹⁶ Gam majjum tuubu, to hinaa nun, booyataa, mi waran to maa, mi habidan be e kaafahi gonuki e hunnuko am.

¹⁷ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji! Jaaliido, mi hokkan dum nyaamdu suudiinu, wi'eteenu "maannu". Mi hokkan mo bo, kaayel daneyel. Dow maggel, inne heyre e winnaa. Goddo anna inne nen to hinaa kokkaado ne.»

Derewol be Tiyatira winnanaa

¹⁸ «Winnan malaykaajo eklesiya Tiyatira, bi'aa:

Nani do haalaaji Biddo Alla mo gite mum nandi hande denjal yiite, koyde makko e nandi hande janni boodeeri. ¹⁹ Mii anni golle maa, e yidde maa, e goondinki maa, e ballal jal ballataa wobbe, e munyal maa. Mii anni golle maa cakitiide e furi arandeeje duudugo. ²⁰ Amma woodi ko pelan maa mi. Aa acci Ijabeeli, debbo bi'ooowo hoore

mum annabiijo. Oo janjina, oo jarboo gol-lotooɓe am, gam ɓe gaɗa jeenu, ɓe yakka tew caafiraadum tooruuje. ²¹ Mi hokkii mo wakkati gam o tuuba, amma o salike ko tuubi, o acca jeenu makko. ²² Gam majjum mi faddan mo dow banni toora, kanko e jeenidooɓe e makko, sey to ɓe tuubii ko ɓe gaɗi e makko. ²³ Mi waran ɓiɓɓe makko. Eklesiyajji fu annan min woni liinyoowo hakkillo e berɗe. Mi yoban bo moy moodon fu ko waɗi.

²⁴ Amma onon horiɓe der Tiyatira, onon ɓe tokkay laawol ɗol, onon ɓe annaa ko wobɓe wi'ata "asiiri Seydan luggudo", mi yowantaa on dongal kuuɗal. ²⁵ Amma, ko goodudon, jogee dum e semme faa mi wara. ²⁶ Jaaliido, gaɗudo golle am faa heennyi-tirde, mi hokkan dum baawɗe dow lenyi himɓe. ²⁷ O duriran ɓe e sawru janni, o pusan ɓe hande no payande loopeje pusirtee. ²⁸ Hande no min bo kefirmi baawɗe diga Baaba am. Hande non min bo, mi hokkan mo hoodere fajiri.

²⁹ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji!»

3

Derewol ɓe Sardis winnanaa

¹ «Winnan malaykaajo eklesiya Sardis, bi'aa:

Nani do haalaaji goodudo ruuhuujji Alla jeedidi, e koode jeedidi: Mii anni golle maa, aa wi'ee aa buuruɗo, amma a maayɗo. ² Waɗu hakkillo, semmidin ko faani waatugo, gam mi tawii golle maa hebbay yeeso Alla am. ³ Gam majjum siwtor no kebirdaa, e no nanirdaa haala Alla, joga ka, tuubu. To a reenaay, mi waran hande gujjo, a annataa bo wakkati de garanmi juhugo maa. ⁴ Amma, aa woodi der Sardis himɓe ɓe tuuninaay kolte mum. ɓe bornoto kolte daneje, ɓe jaada e am, gam ɓe potanii dum. ⁵ Hande non, jaaliido fu bornoto kolte daneje. Mi moytataa inne makko diga dewtere yonki pay. Mi seedoto yeeso Baaba am e yeeso malaykaabe mum, oo laatii mo am. ⁶ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji!»

Derewol ɓe Filadelfiya winnanaa

⁷ «Winnan malaykaajo eklesiya Filadelfiya, bi'aa:

Nani do haalaaji Ceniido, Gooɗaajo, jogiido mabbitirgel ɗel Dawda e junjo mum. To o mabbitii goddo mabbataa, to o mabbii bo, goddo mabbitintaa. ⁸ Mii anni golle maa. Daaru, mi mabbitii dammugal yeeso maa ɗal goddo waawataa ko mabbii. A woodaa baawɗe mawɗe, amma a jogake haala am, a yedday inne am. ⁹ Daaru, mi hokkete jama'aare sujidanooɓe Seydan, wi'ooɓe ko'e mum ɓee laatii Yahuduube, amma fewre. Mi accan ɓe gara ɓe jicoo ley koyɗe maa, den ɓe paaman mii yidu ma. ¹⁰ A jogake haala am, a munyii sanne. Gam majjum, min bo, mi reenete der wakkati ɓillaare garanooɓe duuniyaaru gam foonna himɓe. ¹¹ Mi faanake warugo. Joga ko gooduɗaa e semme, gam to goddo etta meetalol maa. ¹² Jaaliido fu, mi waɗan dum darjanal der suudu Alla am, o wurtataako e mayru abada. Mi winnan dow makko inne Alla am, e inne wanjarde Alla am, waato Urusaliima kesol, yiwoowol diga dow kammu, to Alla am. Mi winnan bo dow makko, inne am heyre.

¹³ Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyajji!»

Derewol ɓe Lawdikiya winnanaa

¹⁴ «Winnan malaykaajo eklesiya Lawdikiya, bi'aa mo:

Nani do haalaaji bi'eteedo Aami, seedeejo koolaado, e gooɗaajo, mo diga e mum Alla tagi huune fu. ¹⁵ Mii anni golle maa, a wulaa a feewaa. Laata buludo, dum bo peewudo! ¹⁶ Amma no aa woni caka caka, a wulaa a feewaa, mi tuutete diga hunnuko am. ¹⁷ Aa wi'a: "Mii laatii jom jawdiijo, mi hawritii jawdi, mi haajaaka godɗum". A annaa a laati nun mo walaa godɗum, jurminiido, talakaajo, bumdo, e jahoowo funtu. ¹⁸ Ka batan maa mi nani: Soodu to am, kanjeeri laabiniraani yiite, gam laatodaa jom jawdiijo. Soodu gineeji daneji bornodaa, gam senteene funtu maa to yi'oo. Kade bo, soodu lekki gite mooma, gam ji'aa. ¹⁹ Himɓe ɓe jidumi, mi felan ɓe, mii fooda noppi maɓɓe. Gam majjum, tinna tuubaa! ²⁰ Mi nani darii e dammugal, mii silmina. To goddo nanii daane am go mabbii dammugal, mi naatan wuro mum, mi nyaamda e mum, joomum bo nyaamdan e am. ²¹ Jaaliido fu, mi joodinan dum dow kittaal Laamaare am, hande no

jaaloriimi go joododiimi e baaba am dow kittaala Laamaare mum.

²² Goodudo noppi, nana ko Ruuhu batata eklesiyaajil!»

4

Alla e maantee dow kammu

¹ Baawo majjum, ji'umi dammugal gom e maabbitii dow kammu. Daane ne nanunoomi e baddammi arande, nandune e galaldi puureteedi, wi'immi: «Eencu do, mi hollee ko waroyta yeeso.»

² Don maa don, kebbumi Ruuhu. Den ji'umi kittaala laamu dow kammu, goddo e joodii dow maggal. ³ Joodiido on e jalba hande hayre haakoore bi'eteene yaspa, e hayre wofeere, wi'eteene sardis. Cicinga e fiiltitii kittaala njal, e jalba hande hayre wi'eteene emerooda. ⁴ Kittaaje laamu laso e naay e fiiltitii kittaala laamu njal. Dottiibe laso e nayo e joodii dow majje, bee bornii kolte daneeye, bee mellii meetali kanjeeri. ⁵ Den maayye, e rimmo daade towde, e diggaali, e wurtoo diga kittaala laamu njal. Fitillaaji jeedidi e hubbaa yeeso maggal, kanji woni ruuhuujii Alla jeedidi. ⁶ Huune ko nandi e maayo e woni yeeso kittaala njal, e nandi e daanorgal laabujal tar.

Kujje yonkinteeje naay e woni caka kittaala njal, e fiiltitii njal. Ede goodi gite duudde yeeso e baawo fu. ⁷ Huune dum yonki dum, aranum mum e nandi e jaggere. Didabum, e nandi nyaleel, tatabum, e woodi yeeso hande no neddo. Nayaabum bo, e nandi hande cilal piiroowal. ⁸ Huune yonkintejum nayum dum, gootum mum fu e woodi biyeede jeego'o. Biyeede den e woodi gite der e yaasi. Jemma e nyalooma fu, edum wi'a:

«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
non Joomiraawo Alla mo baawde fu laatii.
O na'onno, o na'on jooni, oo wara!»

⁹ Huune yonkintejum dum, e teddina, e mana, e yetta joodiido dow kittaala laamu, mo yonki faa abada. ¹⁰ De dum wadata dum fu, dottiibe laso e nayo ben e jiccoo yeeso joodiido dow kittaala laamu, bee kujidana yonkinteejo faa abada, bee padfa meetali mabbe yeeso kittaala laamu, bee bi'a:

¹¹ «An Joomiraawo Alla amen,
a fotii hebuge teddujal, e manju, e
baawde,
gam an tagi kujje fu,

e sago maa de laatorii, e sago maa de tagi-
raa.»

5

Dewtere Alla, e kaanudo mabbita ne

¹ Baawo mum, ji'umi dewtere der junjo nyaamo joodiido dow kittaala laamu. Dewtere nen e winnaa becce didi fu, ne mabbaa, ne wadanaa maaneeji jeedidi.

² Den ji'umi malaykaajo semmenteejo gom e bata e daane townne, e wi'a: «Moy nun foti takkintog maaneeji din, den mabbita dewtere nen?»

³ Baa gooto walaa dow kammu, e dow leydi e der leydi, baawoowo ko mabbiti ne, dum bo daarugo der mayre. ⁴ Den bullumi puy, gam goddo hebaaki potudo mabbita dewtere nen, naa bo daarugo ko woni der mayre. ⁵ Den gooto der dottiibe ben wi'immi: «Taa wullu! A yi'ii jaggere lenyol Yahuuda, yiwudo diga Dawda, o jaalake. O waawan ko takkiti maaneeji jeedidi din, o mabbita dewtere nen.»

⁶ Den ji'umi Jawgiyel, ejel nandi hande njel hiisaanoma. Jawgiyel njel e darii hakkune kittaala Laamaare, e huune nayum yonkintejum, e dottiibe. Ejel woodi galaldi jeedidi, e gite jeedidi, kanjum woni ruuhuujii Alla jeedidi, lilaadi der duuniyaaru fu. ⁷ Jawgiyel njel wari jabi dewtere nen diga e junjo nyaamo joodiido dow kittaala laamu. ⁸ No njel jabi ne, huune nayum yonkintejum, e dottiibe laso e nayo ben jiccii yeeso maggel. Moy mabbe fu e jogii moolooru, e jarirkon gadiraakon kanjeeri, keewukon wardi. Kanjum laatii du'aaje himbe Alla. ⁹ Bee jima jimol kesol, bee bi'a der maggol:

«An foti etta dewtere nen,
takkita maaneeji mayre
Gam a hiisaanoma, a sooditanike Alla
himbe e yiy'am maa,
diga lenyol fu, e denjal fu, himbe fu, e diga
leydi fu. ¹⁰ A wadii be laamiibe, e
Limaamiibe Alla,
gam be laamanoo duuniyaaru.»

¹¹ Mii daara, ko nanumi daade malaykaabe duubbe, uju ujuneeye. Be piltitii kittaala laamu, e huune yonkintejum, e dottiibe. ¹² Bee bata e daade towde bee bi'a:

«Jawgiyel kiisanooñel fotii heba
baawde, e jawdi, e faamu,

e semme, e manju, e teddujal, e maan-tooje!»

¹³ Den nanumi ko tagaa fu, gonudum dow kammu, e dow leydi, e der leydi, e der maayo, e ko woni der majjum fu, e wi'a: «Maantoore, e manju, e teddujal, e baawde

woodani joodiido dow kittaala laamu, e Jawgiyel, faa abada!»

¹⁴ Huune nayum yonkintejum dum, toontii, wi'i: «Aami!» Dottiibe ben bo jiccii, sujidi.

6

Maaneeji jeedifidi

Takkitingo maane arandeere

¹ Wakkati daaranmi, ji'umi Jawgiyel takkiti maaneeji jeedifidi din woore mum. Den nanumi huune nayum yonkintejum dum, gootum mum e bata e daane townne hande riggaajo, e wi'a: «War!»

² No daarumi, go ji'umi puccu danewol. Baddiido njol e jogii biroogal, o hokkaa meetalol, o yawti hande jaalotoodo gam o jaaloo bo.

Takkitingo maane didawre

³ Jawgiyel takkiti maane didawre, den nanumi huune yonkintejum didabum e wi'a: «War!» ⁴ Den puccu gonjol bodewol wurtii. Baddiido njol hokkaa kaafahi mawki. O hokkaa bo baawde sottingo jam e duuniyaaru, gam himbe warontira.

Takkitingo maane tatawre

⁵ No Jawgiyel takkiti maane tatawre, den nanumi huune yonkintejum tatabum e wi'a: «War!» Go ji'umi puccu balewol. Baddiido njol e jogii etirgel kilo. ⁶ Den nanumi ko wa'i hande daane yiwi hakkune huune yonkintejum nayum. Daane nen e wi'a:

«Etorde alkamaari woore, e etorde gawri tati, soodee ceede joddi golle nyalaane woore. Amma taa sadin nebbam e innabojam.»

Takkitingo maane nayawre

⁷ No Jawgiyel takkiti maane nayawre, den nanumi daane huune yonkintejum nayaabum, e wi'a: «War!» ⁸ No daarumi, go ji'umi puccu haako haakowol. Baddiido njol e wi'ee Maayde, joonne maaybe e tokki mo. Be kokkaa baawde dow fecco duuniyaaru

nayawre, gam be bara himbe e kaafahi, e rafo, e nyawuuji bondi, e bisaaji ladde.

Takkitingo maane jowawre

⁹ No Jawgiyel takkiti maane jowawre, den ji'umi ley hiisirde, yonkiiji waraabe gam haala Alla, e gam seedaaku nu be ceedanii mo. ¹⁰ Bee bata e daade towde, bee bi'a: «Joomiraawo, ceniido, gooraajo, faa dey kedidaa ko kiitodaa himbe wonbe der duuniyaaru, yamaa be yi'iyam amen?» ¹¹ Moy mabbe fu hokkaa toggoore raneere. Be bi'aa, be ciwtoo taw sedda faa to limgal ban-niraabe mabbe, gollodiibe e mabbe, wareteebe hande mabbe hebbii.

Takkitingo maane jeego'awre

¹² Den ji'umi Jawgiyel takkiti maane jeego'awre. Den leydi dimmii dimmaade mawde, naaje bawli hande guda baleya, lewru bu wojji hande yi'iyam. ¹³ Koode kammu yani e leydi hande no bi'bbe ibbe kecce saamirto to hennu mawkol wifii. ¹⁴ Kammu majjiti, hande no daago taggirtee, baalle, e dunde fu eggii e nokkuuje mum. ¹⁵ Den laamiibe duuniyaaru, e himbe teddube, e hooreebe soogeeji, e jom jawdiibe, e woodube baawde, e maccube, e rimbe fu suudii der lowi kaaye, e hakkune baalle. ¹⁶ Be darii bee bi'a baalle e kaaye: «Jane dow amen! Cuudee men e yeeso joodiido dow kittaala laamu e mone Jawgiyel!» ¹⁷ Gam nyalaane mawne ne mone mabbe yottake, moy dadata?»

7

Himbe 144 000 wadanaabe maane Alla

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaabe nayo e darii to gooraaje duuniyaaru naay. Bee kada keni duuniyaaru naay wifugo dow leydi, e dow maayo, e dow ledde. ² Ji'umi kade malaykaajo goddo yiwoy diga lettugal, e jogii maanordum Alla yonkinteejo. O baddi malaykaabe nayo e daane townne, hokkaaabe baawde wadango leydi, e maayo ko halli. ³ O wi'i be: «To on gadanee taw leydi, e maayo, e ledde ko halli, faa to en gadanii maccube Alla meeden maane dow tiide.» ⁴ Den nanumi limgal wadanaabe maane dow tiide mum: Be gadii himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000) yi'wube diga lenyi Isira'iilaabe fu.

⁵ Yi'wube e lenyol Yahuuda, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Ruben, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Gada, ujune sappo e dido (12 000).

⁶ Yiwube e lenyol Aser, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Neftali, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Manaasa, ujune sappo e dido (12 000).

⁷ Yiwube e lenyol Simeyon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Leewi, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Isakar, ujune sappo e dido (12 000).

⁸ Yiwube e lenyol Jabulon, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Yusufu, ujune sappo e dido (12 000).

Yiwube e lenyol Benyamin bo, ujune sappo e dido (12 000).

Cuudi baaba dii fu wadanaama maane.

Jama'aare duunne diga lenyi fu

⁹ Baawo mum daarumi, go ji'umi jama'aare duunne, ne limataako. Be yiwii diga e leyde fu, e lenyi fu, e himbe fu, e delle fu. Bee darii yeeso kittaal laamu, e yeeso Jawgiyel. Bee bornii toggooje daneje, bee jogii licce papaaje e juude mabbe. ¹⁰ Bee bata e daade towde bee bi'a: «Kisidam men yiwii diga e Alla meeden, joodiido dow kittaal laamu, kanko e Jawgiyel.»

¹¹ Malaykaabe fu e fiilitii kittaal laamu, e dottiibe, e huune yonkintejum nayum. Be jiccii yeeso kittaal laamu, be cujidani Alla.

¹² Bee bi'a:

«Aami! Maantooje, e teddujal, e faamu, e jettooje, e manju, e baawde, e semme woodani Alla meeden faa abada!»

¹³ Den gooto der dottiibe yamimmi wi'i: «Beey nun himbe borniibe toggooje daneje? Toy be yiwi?» ¹⁴ Toonti moo mi: «Joomiraawo am, an nun anni.» Go o wi'immi: «Kambe woni yiwoybe diga toora mawka. Be loonnii toggooje mabbe, be dawnini de e yiyyam Jawgiyel*». ¹⁵ Gam majjum be gonii yeeso kittaal laamu Alla. Bee cujidana mo jemma e nyaloona der suudu Alla makko ceniinu. Joodiido dow kittaal laamu reenan be. ¹⁶ Be dafataake,

be dondataake, naaje fiyataa be, guli bo wadataa be. ¹⁷ Gam Jawgiyel gonunel caka kittaal laamu duran be. Ijel yaaran be to ciibiije diyam kokkoojam yonki. Alla moytan gondi gite mabbe fu.»

8

Takkitingo maane jeedidawre

¹ No Jawgiyel takkiti maane jeedidawre, jam wadi dow kammu faa jaka feccere janni.

² Den ji'umi malaykaabe jeedido dariibe yeeso Alla, be kokkaa galaldi jeedidi puureteedi. ³ Malaykaajo goddo wari darii ley hisirde. Oo jogii heedo urirgo, ho kanjeeri. O hokkaa wardi duuddo, o ura, kanjum e du'aaje himbe Alla, o yottina dum dow hisirde ne kanjeeri, gonune yeeso kittaal laamu. ⁴ Curki wardi on eencidi e du'aaje himbe Alla diga e junjo malaykaajo dariido yeeso Alla. ⁵ Malaykaajo on etti heedo urirgo, hebbini ho yiite hisirde, faddi ho e leydi. Den riggaajo e rimmo wadi, maayye maayyi, leydi dimmii.

Galaldi jeedidi puureteedi

Walaldu aranol

⁶ Baawo majjum, malaykaabe jeedido jogiibe galaldi jeedidi puureteedi, siryii fu-urugo di.

⁷ Malaykaajo arano fuuri walaldu mum, den malamalluuje, e yiite jillontirge e yi-iyam faddaa e leydi. Feccere leydi tatawre wulaa, den feccere ledde tatawre bo wulaa, non bo, fudo hecco fu wulaa.

Walaldu didabol

⁸ Malaykaajo didabo fuuri walaldu mum. Den huune nandune e waanne hubboore yiite faddaa der maayo. Feccere maayo tatawre waylitii yiyyam. ⁹ Feccere tatawre der huune yonkintejum, gonudum der maayo waati. Feccere tatawre der laanaaje diyam bo halki.

Walaldu tatabol

¹⁰ Malaykaajo tatabo fuuri walaldu mum. Den hoodere mawne, hubboore yiite hande doccal yiwoy diga dow kammu, yani dow feccere gooruuji tatawre, e ciibiije diyam. ¹¹ Inne hoodere nen e wi'ee «Kaadudum.» Ne haadini feccere diyam tatawre, himbe duubbe maayi gam haadugo diyam dam.

* 7:14 Maana yiyyam dawnindam toggooje mabbe, laatii hakkeji mabbe fu yaafaama.

Walaldu nayaḅol

¹²Malaykaajo nayaḅo fuuri walaldu mum. Den feccere naaḅe, e lewru, e kooḅe tatawre fiyaa. No ḅum fiyaa, go feccere majjum tatawre niḅḅi, jemma e nyalooma bo majjini feccere jayḅol mum tatawre.

¹³Baawo mum, ji'umi ciilal e fiira dow kammu. Den nanumi eḅal bata e daane townne, eḅal wi'a: «Kayto! Kayto! Bone woodani himḅe ḅuuniyaaru to malaykaaḅe tato horiiḅe fuurii galalḅi mum!»

9

Walaldu joyaḅol

¹Malaykaajo joyaḅo fuuri walaldu mum. Den ji'umi hoodere yiwi dow kammu yani e leydi. Ne hokkaa maḅḅitirgel bunnu lugguḅol ḅol walaa kaddi. ²No ne maḅḅiti ḅol, go curki tekkuki wurti e magḅol. Curki kin e nandi hande curki yiwuki e suudu yiite, ki niḅḅini naaḅe e hennu. ³Den baḅatti wurti e curki kin, sankitii e leydi, ḅi kokkaa baawḅe hande jahe. ⁴ḅi bi'aa to ḅi meemu fudo, e huune ko fudata dow leydi, e ledḅe, amma himḅe ḅe maane Alla walaa dow tiide mum. ⁵ḅi kokkaaka laawol ḅi bara himḅe, amma, ḅi toora ḅe faa lebbi joyi. Naawella majji e nandi hande naawalla yaare to fidii nedḅo. ⁶Wakkati mum, himḅe dardan maayde, amma ḅe kebataa ne. ḅe jidan maayde, amma ne doggan ḅe.

⁷Baḅatti ḅin e nandi e pucci ciriyaniidi konu. Huune ko nandi e meetalu gaḅiraadi kanḅeeri e woni dow ko'e majji. Geese majji e nandi e geese himḅe. ⁸Gaasa majji e nandi e gaasa rewḅe, nyiye majji e wa'i hande nyiye jagge. ⁹Gabaaje majji e wa'i hande taḅḅordum kure. Rimmo biyeede majji e wa'i hande rimmo laanaaji ḅi pucci ḅuudḅi, ciriyaniidi konu foodata. ¹⁰ḅii goodi ḅokkordi e kure hande jahe. Der ḅokkordi majji, baawḅe toorugo himḅe faa lebbi joyi. ¹¹Malaykaajo bunnu lugguḅol kaddi walaa, laatii laamiido majji. Inne makko e Iburaninkeere woni, Abaddon, e Yunaninkeere bo, Apollyon.

¹²Bone arandeere yawtii. Daa, boneeeji ḅidi e wara kade.

Walaldu jeego'aḅol

¹³Malaykaajo jeego'aḅo fuuri walaldu mum. Den nanumi daane yiwi to galalḅi hiisirde naay ne kanḅeeri, gonune yeeso

Alla. ¹⁴Daane nen wi'i malaykaajo jeego'aḅo jogiido walaldu puureteḅol: «Fiirtu malaykaaḅe nayo haḅḅaaḅe to maayo manḅo, wi'eteḅo Efaratis.» ¹⁵Malaykaaḅe nayo ḅen firtaa. ḅe ciriyake gam ḅuubol, e lewru, e nyalaane, e wakkati, ḅe ḅe barata feccere himḅe tatawre. ¹⁶Mi nanii limgal soogeeji baḅḅiidi pucci: ḅe gaḅii himḅe miliyo keme ḅido (200. 000.000). ¹⁷Nani do no ji'irmi pucci e waḅḅiibe ḅi der jiiki am. Waḅḅiibe pucci ḅin, e ḅornii taḅḅordum kure boḅejum hande yiite, e bula bulajum, e nareerijum hande bu'e naaḅe. Ko'e pucci ḅin e nandi hande ko'e jagge. Yiite, e curki, e bu'e naaḅe e wurtoo diga kunnude majji. ¹⁸Boneeeji tati ḅin, waato yiite e curki, e ko nandi e bu'e naaḅe wurtii e kunnude pucci, wari feccere himḅe tatawre. ¹⁹Gam baawḅe, e semme pucci ḅin tawaaka maa to kunnude e ḅokkordi majji. ḅokkordi ḅin e nandi e bolle, ḅii goodii ko'e, kanje ḅi gaḅiranta himḅe ko halli.

²⁰Horiibe, ḅe boneeeji ḅin waray, tuubay ko ḅe gaḅi, ḅe accay saafugo ginnaaji, e tooruuje gaḅiraade kanḅeeri, e cardu, e janni boḅeeri, e kaaye, e ledḅe. Tooruuje ḅen yi'ataa, ḅe nanataa, ḅe jahataa. ²¹ḅe tuubay ḅe acca warugo himḅe e saafugo ginnaaji, e jeenu, e guyka.

10

Malaykaajo e dewtel

¹Baawo majjum, ji'umi malaykaajo semmenteejo gom kade. Oo jippoo diga dow kammu. Oo ḅornii ḅuulere, cicinga e fiilitii hoore makko. Yeeso makko e jalba hande naaḅe, asaale makko e wa'i hande moosi yiite. ²Oo jogii dewtel maḅḅitiḅel. O darini koyḅal makko nyaamowal dow maayo, nanowal bo dow leydi. ³O bati e daane townne hande no jaggere halḅirta. No o bati e daane townne, den palmaali jeediḅi nanaa. ⁴No palmaali jeediḅi ḅin batidi, ko ciriyiimi mi winna. Amma nanumi daane gom yiwi diga dow kammu, wi'immi: «Suudu ko palmaali jeediḅi ḅin wi'i, taa winnu ka!»

⁵Den malaykaajo mo ji'unoomi e darii dow maayo e dow leydi on, ḅanti junḅo mum nyaamo faa dow. ⁶O hunorii inne Alla, tabitiido faa abada, tagudo kammu e ko woni der mum, tagudo leydi e ko

woni der mayri, tagudo maayo e ko woni der maggo. O wi'i: «Dum booyataa kadel! ⁷ Amma nyaanne malaykaajo jeedidafo furata walaldu mum, Alla hebbinan asiiri mum. Dum laatoto hande no o batirnoo annabiife gollantoofo mo habaru beldo.»

⁸ Den daane ne nanunoomi, yiwoyne diga dow kammu, wi'immi kade: «Yahu ettu dewtel mabbitiijel, gonujel der junjo malaykaajo dariido dow maayo e dow leydi.»

⁹ Jahumi to malaykaajo on, bi'u moo mi, o hokkammi dewtel jel. O wi'immi: «Ettu jel, modaa! Jel welan der hunnuko maa hande juuri, amma jel haadan der reedu maa.»

¹⁰ Jabumi dewtel jel e junjo malaykaajo, yakkumi jel. Jel weli der hunnuko am hande juuri, amma no modumi jel, jel haadi der reedu am!

¹¹ Baawo majjum, bi'aami: «Sey bataa kade ko Alla hollitin maa dow himbe duubbe, e lenyi duuddi, e delle duudde, e laamiibe duubbe.»

11

Seedeefe dido

¹ Den kokkaami yommal nandujal e sawru poonnirkol. O wi'immi: «Umma, foonnu suudu Alla e hiisirde. Limu sujidoobe wonube der maggol. ² Amma accu fageere suudu Alla yaasiire, taa foonnu ne, gam be lenyi janani nun hokkaa ne. Be jaaban wanjarde seniine faa lebbi lasoy didi e didi. ³ Mi hokkan seedeefe am dido baawde wadugo annabaaku faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati, (1260) beebornorii saakiiji.»

⁴ Seedeefe dido ben woni ledde jaytuuje didi, e fitillaaji didi, dariidi yeeso Joomiraawo duuniyaaru. ⁵ Jiddo wadugo ko halli fu, yiite wurtoto diga kunnude ma6be, halka waybe ma6be. Nun nun haani jiddo wadango be ko halli fu, wariree. ⁶ Bee goodi baawde ma6bugo kammu gam to diyam tobu der balde de be baajotoo haala Alla. Bee goodi bo baawde waylitingo diyeele laatooyiyam. Be baawan bo ko jippini boneeji feere feere de be jidi fu, e duuniyaaru do.

⁷ To be gaynii seedaaku ma6be, tewuwa gom wurtoto diga gayka lugguka, ha6a e ma6be, jaaloo be, wara be. ⁸ Balli ma6be

wonoto der fageere wanjarde mawne. Ton nun Joomiraawo ma6be tigganoo dow leggal palaajal. Wanjarde nen nanditiniiramaa Sodoma e Misira. ⁹ Himbe yiwoybe diga duuniyaaru fu, e lenyi fu, e delle fu, e leyde fu, yi'an balli ma6be, jaka balde tati e feccere. Be nootataako balli ma6be uwee. ¹⁰ Wonube der duuniyaaru seyoto gam maayde ma6be. Be gadan juulde, be kokkontira dokke gam annabiife dido ben tooriino be puy. ¹¹ Amma baawo balde tati e feccere den, foofaajo yonki yiwujo to Alla, naati e ma6be. Be pinti, be ummii be darii, go yi'ube be fu, kulol manjol nanji dum. ¹² Den daane towne yiwi dow kammu, e wi'a annabiife dido ben: «Eencee dol!» Be eenci dow kammu, der duule, waybe ma6be e daara be. ¹³ Wakkati mum, leydi dimmii e semme, go feccere wanjarde sapp'awre mum halki. Dimmaade leydi den wari himbe ujune jeedido (7000). Den horiife huli, hokki Alla mo dow kammu teddujal.

¹⁴ Bone didawre yawti, amma booyataa ko bone tatawre wara.

Walaldu jeedida6ol

¹⁵ Malaykaajo jeedida6o fuuri walaldu mum. Den daade towde nanaa dow kammu, e wi'a: «Baawde laamanaago duuniyaaru fu laatanike Joomiraawo meeden e Almasiihu mum. O laamto faa abada!»

¹⁶ Dottiibe laso e nayo joodiibe dow kit-taaje yeeso Alla jiccii, sujidani Alla, ¹⁷ beeb'i'a:

«Joomiraawo Alla, mo baawde, An gonudo naane, e jooni, men jettii maa, gam a gollirii baawde maa mawde, a tabbitinii laamu maa. ¹⁸ Mone wadii heeferbe, amma mone maa wari. Wakkati kiitotodaa maaybe wadii, wakkati de barjotodaa annabiife maa, gollanoobe maa, wadii, wakkati de barjotodaa himbe maa, hulbe inne maa wadii, mawbe e petton fu, wakkati bo wadii de kalkataa halkoo6be leydi.»

¹⁹ Suudu Alla ma6bitaa dow kammu, pakoroowal alkawal yi'aa der mayru. Den maayye maayyi, rimmo wadi, palmaali falmi, leydi dimmii, malamalluuje mawde to6i.

12

Debbo e kuunja gom

¹Maane mawne gom hollitii dow kammu. Debbo gom e bornii naaje, lewru e woni ley koyde makko, oo mellii meetalol ñol koode sappo e didi dow hoore makko. ²Oo woodi reedu, go oo halba sabbu toora, e naawalla ñatawre.

³Maane gom kade hollitii dow kammu, go kuunja gom bodfaya, manja, hollitii. Ñaa woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo, hoore fu e woodi meetalol laamu. ⁴Bokkordu magga e fooda feccere koode kammu tatawre, e fadda de e leydi. Ña darii yeeso debbo paaniido rimugo on, gam ña moda biyiiko to o rimii. ⁵Den o rimi biddo gorko. Kanko woni duroowo ñe lenyi janani fu e sawru janni. Den suka on yawtinaa faa to Alla, e kittaal laamu mum. ⁶Debbo on doggi yahi der ladde, nokkuure to Alla moyyinanoo mo. Ton o nyaannetee faa balde ujuneere e keme didi e lasoy tati (1260).

⁷Go konu ummii dow kammu. Malaykaajo bi'eteedo Mika'iilu, e malaykaabe mum, habidi e kuunja ñan, kanja bo, ña habidi ñe, e malaykaabe magga. ⁸Amma kuunja ñan waaway jaalaago, kanja e malaykaabe magga fu, ñe dulli jayri maññe dow kammu. ⁹Kuunja manja ñan wurtinaama yaasi. Kanja woni boddi nayeeri, bi'eteeni Ibiliisa e Seydan, jarbotoodo duuniyaaru fu. O faddaama e leydi, e malaykaabe makko fu.

¹⁰Den nanumi daane towne diga dow kammu, e wi'a: «Jooni, kisidam, e semme, e Laamaare Alla meeden, e baawde Almasi-ihu makko warii. Gam gaccotoodo banniraabe meeden, to Alla jemma e nyalooma fu riiwaama diga dow kammu. ¹¹Amma, ñe jaalake mo gam daliila yiyyam Jawgiyel e gam haala seedaaku maññe. Be jiday yonki maññe faa ñe kula maayugo. ¹²Gam majjum, kammu e joodiibe der mum, bel-beltee! Amma leydi e maayo, bone woodani on! Gam Seydan jippanake on e mone mawne, gam oo anni wakkati sedda horanii mo.»

¹³No kuunja ñan yi'i faddaama e leydi, ña yanti toorugo debbo dimudo biddo gorko on. ¹⁴Den debbo on hokkaa biyeede dulloowa manja, gam o fiira, o yaha der ladde, to nokkuure ne o moyyinananaa, gam

o woddodoo e boddi nin. Ton nun o nyaan-netee faa jaka duubi tati e feccere. ¹⁵Go boddi nin tuuti diyam, edam ila ñaawo debbo on hande maayo, gam ñam ilina mo. ¹⁶Amma, leydi faabii debbo on, ni omtii, ni yari diyam ñam kuunja ñan tuuti. ¹⁷Kuunja ñan monnii debbo on sanne, yahi haboygo horiibe der lenyol makko, waato dwtaniibe ka Alla bati ko e seedanoo Yeesu. ¹⁸Den kuunja ñan darii dow jaaneeri fonjo maayo.

13

Bisaaji didi burtiidi e maayo

¹Baawo majjum, ji'umi bisaa gom e wurtoo der maayo, ñaa woodi galaldi sappo, e ko'e jeedidi. Hoore fu e woodi meetalol laamu. Inde jennooje Alla e winnaa dow ko'e dee fu. ²Bisaa ña ji'umi e nandi e muusuuru. Koyde magga e wa'i hande koyde dawaanjel. Hunnuko magga e wa'i hande hunnuko jaggere. Kuunja ñan hokki bisaa ñan baawde mum, e kittaal mum, e baawde mawde. ³Ko'e bisaa ñan woore mum, e nandi hande ko nawnano faa waati. Amma jooni nawnande magga hoyonii. Go himbe duuniyaaru fu haaydinii, e tokki ña. ⁴Be kujidani kuunja ñan, gam ña hokkii bisaa baawde magga. Den, ñe kujidani bo bisaa, ñe bi'i: «Moy nandi e bisaa? Moy waawi ko habidi e magga?»

⁵Bisaa ñan hokkaa hunnuko bata haalaaji mawnitaare, bata kalluka dow Alla. Ña hokkaa bo laawol gollirgo baawde magga faa lebbi lasoy didi e didi. ⁶Ña fuddi batugo kalluka dow Alla, e inne mum, e nokkuure to o woni, non bo, e woniibe dow kammu. ⁷Ña hokkaa baawde habugo e himbe Alla, ña jaaloo ñe. Ña hokkaa baawde laamanaago lenyi fu, e himbe fu, e ñende fu, e leydiije fu. ⁸Himbe wonuibe e duuniyaaru, ñe inde mum winnaaka der dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru, sujidanani bisaa ñan. Jawgiyel kiisanoonjel nun woodi dewtere nen.

⁹Goodudo noppi fu, nana! ¹⁰Mo dum resani nannee maccunnaaku, nanjee. Mo dum resani waree e kaafahi, waree e kaafahi. Gam majjum sey himbe Alla tinno, jogoo goondinki.

Bisaa yiwwuwa e leydi

¹¹ Baawo majjum, ji'umi bisaa kuurja e wurtoo diga e leydi. Njaa woodi galaldi didi nandudi e galaldi Jawgiyel, amma njaa bata hande kuurja njan. ¹² Njaa gollirii baawde bisaa arana yeeso magga. Njaa dooli duuniyaaru e joodiibe e mayru sujidana bisaa arana nawnanoorja yidi waatugo ko nyawtaa. ¹³ Bisaa didaba wadi kaayeeffiji mawdi. Njaa jippini yiite diga dow kammu e leydi, himbe fu e daara. ¹⁴ Njaa yoyri himbe duuniyaaru e kaayeeffiji. Njaa hokkaama baawde wadugo kaayeeffiji din yeeso bisaa arana. Njaa bati himbe duuniyaaru wada tooruure nandune e bisaa nawnanaja e kaafahi ko dadi. ¹⁵ Njaa hokkaa baawde wattango tooruure nen yonki, faa ne bata gecca, njaa wada mo sujidanay ne fu waree. ¹⁶ Bisaa njan dooli himbe fu, teddube e faandube, jom jawdiibe e talakaabe, rimbe e maccube, be gadanee maane to junjo nyaamo, dum bo to tiide mabbe. ¹⁷ Goddo hebataa sooda dum bo sipa to woodaa maane nen, maane nen bo, inne bisaa e lamba mum nun.

¹⁸ Sey neddo heba faamu. Goodudo hakkillo, liiso lamba bisaa njan, gam lamba magga laati nun lamba neddo. Lamba kan woni, keme jeego'o e lasoy tati e jeego'o (666).

14

Jawgiyel e jimol sooditaabe

¹ Den daarumi kade, go ji'umi Jawgiyel e darii dow waanne Siyoona. Himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), e wondi e maggel. Inne maggel, e inne Baaba maggel e winnaa dow tiide mabbe. ² Nanumi daane yiwoy diga dow kammu kade. Daane nen e wa'i hande rimmo diyam duuddam, e hande riggaano manjo. Daane ne nanumi e wa'i hande moolooji nun fiyetee. ³ Himbe ben e yima jimol kesol yeeso kittaa laamu, e yeeso tagaadum nayum yonkintejum, e yeeso dottiiibe. Goddo waaway ko ekkiti jimol njol to hinaa himbe ujune hemure e lasoy dido e nayo (144 000), sooditaabe diga duuniyaaru.

⁴ Himbe ben tuuninay ko'e mum e rewbe, gam be jogake ko'e mabbe bee laabi. Bee tokki Jawgiyel to njel yahata fu. Kambe woni sooditaabe diga caka himbe, gam be laatoo arteteebe sakkee Alla e Jawgiyel. ⁵ Fewre

meeday wurtaago e kunnude mabbe, be galaa gacce.

Malaykaabe tato

⁶ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo goddo e fiira hakkune dow e ley. Oo woodi habaru beldo, tabitiido, gam o waajoo himbe duuniyaaru fu, e leydeele fu, e lenyi fu, e delle fu, e jama'aafe fu. ⁷ Oo bata e daane townne, oo wi'a: «Kulee Alla, teddinee mo, gam wakkati o hiitotoo warii. Cujidane tagudo kammu e leydi, e maayo, e ciibiije diyam!»

⁸ Malaykaajo didabo tokkini arano, e wi'a: «Babiila wanjarde mawne yanii! Ne yanii! Ne yarii leydeele fu jaram mayre, dam baadi mayre kalluni.»

⁹ Malaykaajo goddo, tatabo tokkini be, e bata e daane townne, e wi'a: «To goddo sujidani bisaa, e foto magga, go hebi maane magga e tiine, naa bo e junjo mum, ¹⁰ joomum yaran innabojam mone Alla. Jaram dam jillontiraaka, baanjaadam der jarirgel mone makko. Joomum tooroto der yiite e kibiriita yeeso malaykaabe seniibe, e yeeso Jawgiyel. ¹¹ Curki yiite tooranje be, e eenca dow faa abada. Sujidanbe bisaa, e foto mum, ko hebi maane inne magga, be kebataa siwtaare jemma e nyalooma fu.»

¹² Gam majjum sey himbe Alla, dwtaniibe ka o bati, go e goondini Yeesu heba munyal.

¹³ Den, nanumi daane diga dow kammu, e wi'a: «Winnu kaa do: "Diga jooni, barke woodani maayube go e hawti e Joomi-raawo." Ruuhu e wi'a: "Gooja nun! Be ciwtoto e golle mabbe, gam golle mabbe tokkan be."»

Wakkati dugge duuniyaaru

¹⁴ Daarumi, den ji'umi duulere raneere. Goddo nandudo e Bii neddo e joodii dow mayre. Meetalol kanjeeri e woni dow hoore makko. Oo jogii waarudu beljol e junjo makko. ¹⁵ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla, e bata e daane townne, e wi'a joodiido e duulere on: «Faddu waarudu maa, dugгаа, gam wakkati dugge yottake, ko woni e leydi fotii ruggeegol!» ¹⁶ Joodiido e duulere faddi waarudu mum e leydi, den ko woni e mayri fu ruggaa.

¹⁷ Malaykaajo goddo wurtoy diga suudu Alla gonunu dow kammu, kanko bo, oo jogii waarudu beljol.

¹⁸ Malaykaajo goddo, dawranoowo yiite wurtoy diga e hiisirde. Oo bata e daane townne, oo wi'a malaykaajo jogiido waarudu welunu on: «Faddu waarudu maa welunu, duggaa bi66e innabooje gonude der duuniyaaru, gam de bennii.» ¹⁹ Malaykaajo faddi waarudu mum der duuniyaaru. O ruggi bi66e innabooje tawaade der leydi, o waanji de der biiddirde mawne, ne mone Alla. ²⁰ Bi66e innabooje biiddaa der biiddirde wonune yaasi wanjarde. Yiyam ili diga biiddirde nen. Dam hebbi faa yottii to lagame pucci. Dam ili faa jaka kiloo keme tati (300).

15

Malaykaabe jeedido e boneeji cakitiidi

¹ Baawo mum, ji'umi maane gom dow kammu. Maane nen e mawni, nee hunnii bo. Den ji'umi malaykaabe jeedido e jogii boneeji jeedidi. Kanji laatii boneeji cakitiidi di mone Alla hebbirta.

² Ji'umi ko nandi e maayo nandujo e daanorgal, jillontiriigo e yiite. Mi yi'ii jaaliibe bisaa e foto magga, e lamba inne magga, bee darii dow maayo non, bee jogii moolooji Alla. ³ Bee jima jimol Muusa, jaggiido Alla, e nol Jawgiyel, bee bi'a:

«Joomiraawo Alla mo baawde, golle maa e mawni, e haaydini! Laabi maa e foortii, e laatii goonjaaji, an laamaniido leydeele!

⁴ Joomiraawo, moy woni mo hulataa ma? moy woni teddintaa inne maa? Gam an tan laatii Ceniido. Lenyi fu waran sujida yeeso maa, gam be ji'i no golle maa foonnitarii.»

Pehe jeedidi kebbude boneeji jeedidi

⁵ Baawo mum, ji'umi dow kammu, suudu Alla e ma66itii, bukaaru e woni der mayru. ⁶ Malaykaabe jeedido jogiibe boneeji jeedidi wurtoy diga suudu Alla nun. Bee bornii gineeji laabudi, jalbooji. Bee ka66i bel66eli to gabaaje ma66e. ⁷ Gootum der tagaadum nayum yonkintejum dum, hokki malaykaabe jeedido ben pehe kanjeeri jeedidi. Pehe den e hebbi mone Alla buurdo faa abada. ⁸ Den suudu Alla hebbi curki sabbu teddujal Alla

e baawde mum. Goddo waaway ko naati der mayru, sey no boneeji jeedidi di malaykaabe jeedido waddi hebbi.

16

Jarirkon mone Alla

¹ Den nanumi daane townne yiwoy diga suudu Alla, e wi'a malaykaabe jeedido ben: «Jahee, deyyitee der duuniyaaru jarirkon mone Alla jeedidon!»

² Malaykaajo arano yahi, reyyiti jarirgel mum dow leydi, buuwe kallude, naawude nanji himbe woodube maane bisaa, e suji-danoobe foto magga.

³ Malaykaajo dida6o reyyiti jarirgel mum dow maayo, no waylitii yiyam hande dam maaydo. Den ko woodi yonki der maayo fu, waati.

⁴ Malaykaajo tata6o reyyiti jarirgel mum dow gooruuji, e ciibiije, de baylitii yiyam.

⁵ Den nanumi malaykaajo dawranoowo diyeele e wi'a: «An Alla, laatiido poonniitiido, an wonunoo, an woni jooni, an laatii Ceniido, a hiitorake e foonnitaare. ⁶ Gam be deyyitii yiyam himbe maada e dam annabiibe, an bo, a hokkii be yiyam be jara! Be kebii ko haanani be.» ⁷ Den nanumi daane yiwi diga hiisirde, e wi'a: «Goonja! Joomiraawo Alla mo baawde, sariyaaji maa e laatii goonjaaji, dii laatii poonniitiidi!»

⁸ Malaykaajo naya6o reyyiti jarirgel mum dow naaje, den ne hokkaa baawde sunnyugo himbe e yiite magge. ⁹ Guli cattudi wadi himbe. Be jenni inne Alla goodudo baawde dow boneeji din. Amma be tuubay, be teddina mo.

¹⁰ Malaykaajo joya6o reyyiti jarirgel mum dow kittaala laamu bisaa. Den laamu magga ni66i. Himbe darii e njata delle mum sabbu naawella. ¹¹ Be jenni Alla mo dow kammu, sabbu buuwe e naawella ma66e. Amma, be tuubay, be acca golle ma66e kallude.

¹² Malaykaajo jeego'a6o reyyiti jarirgel mum dow maayo manjo wi'eteenjo Efaratis, diyam maggo beetti, accani laamiibe waroobe diga lettugal laawol. ¹³ Den ji'umi ginnaaji tati, nandudi e paa6i, e wurtoo e hunnuko kuunja gom, e diga hunnuko bisaa, e diga hunnuko annabiijo fewrekuujo. ¹⁴ Ginnaaji din yiwii e Seydan. Dii gada maaneeji, dii jaha to laamiibe duuniyaaru fu, dii kawrita be gam be kaba

konu nyalaane darrjal, nyalaane Alla mo baawde. ¹⁵ [Joomiraawo wi'i: «Kettineel Mii wara hande gujjo. Barke laatani mo daanaaki e reeni gineeji mum gam to o yahu funtu, himbe yi'a centudum makko!】

¹⁶ Ginnaaji din hawriti laamiibe to nokkure wi'eteene e Iburaninkeere, Harmagedon.

¹⁷ Malaykaajo jeedidaabo reyyiti jarirgel digum dow hennu, daane towne gom nanaa digum kittaal laamu, der suudu Alla e wi'a: «Dum heennyii!»¹⁸ Maayye maayyi, rimmo e diggaale wadi, leydi dimmii e semme. Iri dimmaade leydi hande dee don meeday ko wadi diga ko himbe tagaa der duuniyaaru, gam de cattii puy! ¹⁹ Wanjarde mawne seenniraa pecce tati. Banjarde mawde de leydeele godde yani. Den Alla siwtori wanjarde mawne wi'eteene Babiila. O yarini ne jarirgel kebbunel innabojam dam mone makko mawne. ²⁰ Dunde fu halki, baalle bo majjiti. ²¹ Malamalluuje mawde yani dow himbe diga kammu. Malamalluuje den teddugo woore mum fu wadan kilo lasoy didi. Himbe yenni Alla sabbu bone malamalluuje den, gam dum sattii puy.

17

No Babiila hiitortee

¹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeedido, jogiibe jarirkon jeedidon wari, wi'immi: «War mi hollee no kaaruwaajo mawdo, joodiido dow diyeele duudde hitortee. ² Laamiibe duuniyaaru wadidii jeenu e makko. Himbe buusii e jaram kaaruwaaku makko.»

³ Den Ruuhu hebbimmi, go malaykaajo yaarimmi der haro. Ton ji'umi debbo gom e waddii bisaa bodfeya, gooduŋa inde jennooje Alla. Bisaa ŋan e woodi ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁴ Debbo on e bornii kolte bodf bodfeji, e wattii kanjeeri e kaaye dime, e colle. Oo jogii jarirgel kanjeeri e junjo makko. Jarirgel ŋel e hebbi karmudum e nyiddudum dum kaaruwaaku makko. ⁵ Inne ne maane mum suudii e winnii e tiine makko: «Babiila wanjarde mawne, inna kaaruwaabe e wadoobe ko nyiddi fu der duuniyaaru.» ⁶ Den ji'umi debbo on e buusi sabbu no o yariri yiyam himbe Alla, e yiyam waraabe gam be ceedii haala Yeesu.

No ji'umoo mi, kaydiniimi sanne. ⁷ Amma malaykaajo on wi'immi: «Gam ume dum haaynii maa? Mi faaminte maanaa cuudiika dow debbo on e bisaa ŋa o waddii, gooduŋa ko'e jeedidi e galaldi sappo. ⁸ Bisaa ŋa ji'udaa, ŋa na'onno, amma jooni, ŋa walaa. ŋa wurtoyto diga e gayka lugguka, ŋa yaha halkoygo. Inde himbe duuniyaaru wobbe winnaaka e dewtere yonki diga fuddoode duuniyaaru. Be kaaydinto to be ji'ii ŋa, gam ŋa na'onno, go ŋa walaa kade, amma ŋa wittitoyto.

⁹ Haani neddo heba annal e faamu. Ko'e jeedidi den laati nun baalle jeedidi de debbo joodii dow mum. Kanje woni laamiibe jeedido: ¹⁰ joyo yanii, jeego'abo nun laamii jooni, jeedidaabo waray taw. Amma to o warii wakkati sedda o laamotoo. ¹¹ Bisaa gonunooŋa go ŋa walaa, laatii laamiido jeetatabo. ŋaa laatii bo gooto der jeedido, go ŋaa yaha halkoygo.

¹² Galaldi sappo di ji'udaa, laatii laamiibe sappo be kebay laamaare taw. Amma be keban baawde laamaago e bisaa yanne woore tan. ¹³ Be fu, huune gootum be tiitii, be kokka bisaa semme mabbe, e baawde mabbe. ¹⁴ Be kaban e Jawgiyel, amma ŋel jaaloto be, gam kanjel laatii Joomiraawo joomiraabe, e Laamiido laamiibe. Wondufe e maggel, laatiibe noddaabe, e subaabe, e hoolaabe, jaalodinto e maggel.»

¹⁵ Malaykaajo on wi'immi kade: «Diyeele de ji'udaa kaaruwaajo on e joodii dow mum, woni himbe, e jama'aaaje, e leydeele, e delle. ¹⁶ Galaldi sappo di ji'uda, kanji e bisaa, wanyan kaaruwaajo on, borta mo, acca mo funtu. Be yakkan tew makko, be padfa mo e yiite. ¹⁷ Gam Alla wattii der berde mabbe be gada ko o resi. Be gada hunnuko wooto, be kokka bisaa laamu mabbe, faa de ko Alla bati fu hebbi.

¹⁸ Debbo mo ji'udaa, kanko laatii wanjarde mawne, laamaniine laamiibe duuniyaaru.»

18

Kalkol Babiila

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom kade e jippoo diga dow kammu. Oo woodi baawde mawde, tedduŋal makko yayni e duuniyaaru fu. ² O batii e daane towne, o wi'i: «Ne yanii! Babiila wanjarde mawne yanii! Ne laatike wonorde ginnaaji, e

suudorde ruuhuuji cobudi, e suudorde pooli cobudi, e elliniidi fu! ³Gam leydeele fu buusii e jaram kaaruwaaku mayre. Laamiibe duuniyaaru jeenii e mayre, tenkuube duuniyaaru hebii jawdi diga goonnan mayre mawdam.»

⁴Den nanumi daane wonne diga kammu, e wi'a: «Burtee e mayre, onon himbe am! Gam to on kawtee e hakkeeeji mayre, gam to boneeeji mayre hefu on. ⁵Gam hakkeeeji mayre yowontirii faa yottii dow kammu, Alla bo siwtorii gadu mayre kalluuu. ⁶Gadane ne hande no ne wadani on. Jobitee ne ko ne wadani on de didi. Jarirgel nel ne laawirani on jaram, laawirane ne e maggel, semme majjam bura de didi!

⁷Duudinane ne toora e bojji jaka no ne teddiniri hoore mayre, e no ne wuuriri der goonnan. Gam nee wi'a der berne mayre: "Min laamiido debbo nun, mi gawniijo bane, mi annataa bojji maayde abada!"

⁸Gam majjum, der nyalaane woore boneeeji dii do waranan ne: maayde, e bojji, e rafo, ne jaban du yiite, gam Alla Joomiraawo kiitotoodo ne, laati nun mo baawde.»

Bojji dow Babiila

⁹Laamiibe duuniyaaru hawtuube e mayre der jeenu e goonnan mayre wullan, simoo to yi'i curki bulol yiite mayre. ¹⁰Be daroto woddi, gam be kulan kiita mayre heba be. Be bi'an: «Kayto! Kayto! Babiila, wanjarde mawne, Babiila wanjarde semmenteere, der yanne woore tan, kiitadaa!»

¹¹Tenkuube duuniyaaru wullan, simoo gam mayre, gam goddo soodataa kade gineeji mabbe. ¹²Kanjeeri, e cardi, e kaaye dime, e colle, e gude diggude, e gude bodeeje, e bodeeje coy, e ledde luttooje, e huune feere feere gadiraadum nyiye nyiibi, e huune gadiraadum ledde caadiide, e janni bodeeri, e janni baleeri, e hayre wi'eteeni marba, ¹³e kobitaaje ledde bi'eteede kanel, e li'anji, e wardi, e miira, e wardi buudeteedum, e innabojam, e nebam, e conni, e alkamaari, e na'i, e baali, e pucci, e laanaaji pucci, e maccube, e yonkiiji himbe. ¹⁴Tenkuube wi'an wanjarde nen: «Ko cuuninodaa hebugo fu woddiike ma. Jawdi maa, e ko woodi fu majjii, a hebitintaako dum abada.» ¹⁵Tenkuube

hebuube jawdi e mayre, daroto woddi, gam kulul kiita mayre. Be bullan, be cimoo, ¹⁶bee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanjarde mawne, nee do jurortono gude diggude e gude bodeeje, e bodeeje coy. Nee do jurortono kanjeeri e kaaye dime, e colle! ¹⁷Jawdi nii fu halkii der yanne woore!»

Boyloobe laanaaje diyam mawde, e yahooobe toy fu der majje, e gollotoobe der majje, e suubotoobe liyyi, darii woddi. ¹⁸No be ji'i curki bulol mayre yiite, be kalbi, be bi'i: «Wanjarde gom walaa fotidimoonne e wanjarde nee do!» ¹⁹Be darii, bee baanja leydi dow ko'e mabbe, bee bulla, bee cimoo. Berde mabbe e biisii, bee bi'a: «Kayto! Kayto! Wanjarde mawne, ne goonnan mum hokki woodube laanaaje diyam fu jawdi, der yanne woore tan, ne halkii!

²⁰Kammu, seya gam kalkol mayre! Onon himbe Alla e lilaabe, e annabiibe, ceyee onon bo! Gam Alla hiitake ne ko ne wadani on!»

²¹Den malaykaajo semmenteero gom etti hayre mawne nandune e namarde, faddi ne der maayo, wi'i: «Ninnii nun Babiila, wanjarde mawne faddirtee e semme, ne yi'ataake kade faa abada! ²²Daane fiyoobe moolooji, e yimoobe, e fuuroobe algaytaaji, e fuuroobe galaldi nanataake kade der maa abada! Wadooobe golle juude feere feere yi'ataake kade der maa. Rimmo namarde nanataake kade der maa. ²³Jayjol fitilla yaynataa der maa. Daane jommanjo gorko e jommanjo debbo nanataake kade der maa. Gam tenkuube maa laatino mawbe der leydi. A jammike leydeele duudde e dobo dobooje maa.

²⁴Yiyam annabiibe e yiyam himbe Alla, e dam waraabe der duuniyaaru tawaama der maa.»

19

Jimi jaalorgal dow kammu

¹Baawo majjum, nanumi daane towne hande daane jama'aare duunne dow kammu, e wi'a: «Aleluya*! Kisidam, e teddujal, e baawde laatani Alla meeden. ²Kiitaaji makko e laatii goorjaaji, dii poonnitii! O hiitake kaaruwaajo mawdo biisudo duuniyaaru e kaaruwaaku mum. Alla hiitake mo gam o reyyitii yiyam

* 19:1 Aleluya laati nun haala Iburaninkeere, waato «Jettee Joomiraawo»

gollantoobe dum.» ³ Be bi'i de didawre: «Aleluya! Curki bulol wanjarde nen e eenca dow faa abada!» ⁴ Dottiibe laso e nayo, e tagaadum nayum yonkintejum dum, jiccii sujidani Alla joodiido dow kittaala laamu, e wi'a: «Aami! Aleluya!»

Bangal Jawgiyel

⁵ Daane yiwi diga kittaala laamu, e wi'a: «Jettee Alla meeden, onon gollantoobe mo fu, onon hulbe mo, mawbe e petton!» ⁶ Den nanumi hande daane jama'aare duunne, e hande rimmo diyam duuddam, e kade hande riggaajo manjo, e wi'a: «Aleluya! Alla Joomiraawo meeden, mo baawde, laa-make. ⁷ En ceyee, belbelten, teddinen mo, gam bangal Jawgiyel yottake. ⁸ Dabbaado maggel siriyake. ⁹ O hokkaama o bornoo kolte diggude, jalbooje, laabude.» Kolte den laatii hande gadu himbe Alla geetu.

⁹ Malaykaajo wi'immi: «Winnu: "Barke woodani noddinaabe nyaamde teegal Jawgiyel!"» O wi'immi kade: «Haala Alla goonjaha ka o bati nun don.»

¹⁰ Jicciimi ley koyde makko, gam mi sujidana mo, amma o wi'immi: «Taa wadu dum! Min bo, mi gollantoodo Alla nun hande maa, e hande banniraabe maa jogiibe seedaaku Yeesu. Sujidan Alla!» Goonja ka Yeesu holliti, kanka nun hokki annabiibe haala ka be bati dow makko.

Almasihu waran hiitoo bisaa

¹¹ Baawo majjum ji'umi kammu maabbitii. Den ji'umi puccu danewol. Baddiido jol, e wi'ee Kooliniido, e Goonjaajo. Goonja o hiitortoo, kanka o habirta bo konu. ¹² Gite makko e wa'i hande denjal yiite. Oo mel-lii meetali laamu duuddi. Inne e winna dow makko, goddo annaa ne, to hinna kanko. ¹³ Oo bornii toggoore cownaane der yiyyam, inne makko woni: «Haala Alla.» ¹⁴ Konunkeebe be dow kammu e tokkini mo. Bee baddii pucci daneji, bee bornii kolte daneje diggude, laabude. ¹⁵ Kaafahi belki e wurtoo diga e hunnuko makko. Kanki o jaalortoo himbe. O laamoranto be e sawru janni. O biddan innabooje der biddirde mone Alla mawne, laatiido mo baawde. ¹⁶ Inne gom e winnaa dow toggoore makko, e dow asaajal makko: «Laamiido laamiibe, e Joomiraawo joomiraabe.»

¹⁷ Den ji'umi malaykaajo gom e darii dow naaje. O batii e daane townne, o wi'i pooli

piirooji dow hennu fu: «Garee kawritee gam juulde Alla wadi. ¹⁸ On yakkan tew laamiibe, e hooreebe soogeeji, e bannu semmenteebe, e tew pucci, e waddiibe di, e bannu himbe fu: rimbe e maccuibe, mawbe e petton!»

¹⁹ Den ji'umi bisaa e laamiibe duuniyaaru, e konunkeebe mum. Be kawritii gam be kabida e baddiido puccu on, e konunkeebe mum. ²⁰ Bisaa nan nanjaa maabbaa, kanja e annabiijo pewoowo gadunoodo haaynaareeji yeeso magga. E haaynaareeji din o jammoriinoo woodube maane bisaa, e sujidanoo foto magga. Be fu dido, be paddaa e yonki der maayo yiite kubboowe, e kibiri-ita. ²¹ Horiibe waraa e kaafahi burtotooki e hunnuko baddiido puccu on. Pooli wari yakki balli maabbe, faa di kaari.

20

Laamaare duubi ujuneere

¹ Baawo majjum, ji'umi malaykaajo gom e jippoo diga dow kammu. Oo jogii callalluwol manjol, e maabbitirgel gayka lugguka. ² O nanji kuunja, boddi nayeeri, bi'eteeni lbiliisa e Seydan, o habbi na faa duubi ujuneere. ³ O watti na der gayka lugguka, o maabbi, o fedi. Den o takki takkanne dow makka, gam to o jammoo leydeele kade faa duubi ujuneere hebba. Baawo majjum, o maabbitinte wakkati sedda.

⁴ Den ji'umi kittaaje laamu e joodiibe dow majje. Be kokkaama baawde hiitaago. Den ji'umi yonkiiji be ko'e mum wudditaa gam be ceedanike Yeesu, e gam be baajike haala Alla. Be kujidanaay bo bisaa, e foto mum. Be kebaya maane dow tiide, dum bo e juude maabbe. Be pintii, be laamodii e Almasihu duubi ujuneere. ⁵ Maaybe horiibe fintay faa duubi ujuneere hebbi. Kanjum woni pintol aranol. ⁶ Barke e cenaaki woodani wonube der pintol aranol! Maayde didawre woodaa baawde dow maabbe. Be laatanto Alla e Almasihu Limaamiibe, be laamodoo e makko duubi ujuneere.

Seydan jaalaama

⁷ To duubi ujuneere hebbii, Seydan yoofete, wurtoo e kasu mum. ⁸ O jammoto leydeele gonude der gooraaje duuniyaaru naay, waato Gog, e Magog. O hawritan de gam konu, de duudan hande jaaneeri maayo. ⁹ Be cankitii der duuniyaaru fu, be piiltitii himbe Alla, e wanjarde jidaane.

Amma yiite jippii diga kammu, halki be. ¹⁰ Seydan jammotoodo be, faddaa der maayo yiite e kibiriita, to bisaa e annabiijo pewoowo woni. Don nun be toorotoo jemma e nyalooma, faa abada.

Nyalaane dargal

¹¹ Baawo majjum, ji'umi kittaala laamu manjal daneyal, e joodiido dow maggal. Leydi e kammu doggi yeeso makko, yi'aaka kade. ¹² Mi yi'ii maaybe, mawbe e petton e darii yeeso kittaala laamu. Dewte maabita. Den dewtere wonne maabita, kayre woni dewtere yonki. Maaybe hiitaa hande no winniraa der dewte, moy fu jaka golle mum. ¹³ Maayo tuuti maaybe mum. Maayde e joonne maaybe bo tuuti maaybe mum. Den moy maabbe fu, hiitaa deydey golle mum. ¹⁴ Maayde, e joonne maaybe wattaa der maayo yiite. Maayo yiite non woni maayde didawre. ¹⁵ Neddoo mo inne mum winnaaka der dewtere yonki, faddaama der maayo yiite.

21

Kammu kesu e leydi keyri

¹ Baawo majjum, ji'umi kammu kesu e leydi keyri, kammu aranu e leydi arandeeeri majjiti, maayo bo walaa. ² Ji'umi wanjarde ceniine, waato Urusaliima kesol e jippoo diga dow kammu, diga to Alla. Njol siriyake hande debbo ciriyyiido fotta e gorum. ³ Mi nanii daane towne diga to kittaala laamu, e wi'a: «Joodorde Alla caka himbe nani, o wonoto e maabbe, be laafoo himbe makko, Alla e hoore mum wondan e maabbe. ⁴ O moytan gondi gite maabbe fu. Maayde, e bojji, e toora wonataako kade, gam kujje arandeeje fu yawtii.»

⁵ Joodiido dow kittaala laamu wi'i: «Mi wadnan huune fu laafoo kesum!» O wi'i: «Winnu haalaaji dii, gam di laati nun goonjaaji, kooliniidi.» ⁶ O wi'immi kade, «Huune fu hebbii! Min woni arano, min woni saktiineejo, min woni fuddooode, e heennyitirde. Dondaadoo fu, mi hokkan dum diyam yonki, o yobataa. ⁷ Jaaliido heban huune dum fu, mi laafoo Alla makko, o laafoo biddoo am. ⁸ Amma hulhulbe, e be walaa goondinki, e sobube, e waroobe himbe, e jeenoobe, e wadoobe dobo dobooje, e saafooobe tooruuje, e fewooobe fu, maayo yiite kubboowe e kibiriita nun

woni gedu maabbe. Kanjum woni maayde didawre.»

Urusaliima kesol

⁹ Baawo majjum, gooto der malaykaabe jeediido jogiinoobe jarirkon jeedidon keb-bukon boneeji jeediido cakitiidi, wari, bad-dimmi wi'i: «War mi hollee jommanjo debbo, debbo Jawgiyel.»

¹⁰ Den keewumi Ruuhu, go malaykaajo on yaarimmi dow waanne mawne towne. O hollimmi Urusaliima, wanjarde seniine yiwi diga dow kammu to Alla, e jippo. ¹¹ Teddujal Alla e woni der mayre. Nee jalba hande hayre rimre, e hande hayre wi'eteene yaspa, laabune hande daanorg-gal. ¹² Birniwol manjol, towunjol e fiilitiiti wanjarde nen. Nee woodi dammude sappo e didi, dammugal fu e woodi malaykaajo. Inde lenyi biibbe Isira'iila sappo e didi, e winnii dow dammude den. ¹³ Dammude tati e woni far lettugal, tati far sobbiire, tati far hoore fudo, tati bo far gorgal. ¹⁴ Birniwol wanjarde nen e woodi kaayde dadda sappo e didi. Inde lilaabe Jawgiyel sappo e dido, e winnii e majje.

¹⁵ Malaykaajo baddannoodoo am e jogii yommal poonnirgal, njal kanjeeri, gam o foonnira wanjarde, e dammude mayre e birniwol mayre. ¹⁶ Becce mayre naay fu e foti, juutugo e yaajugo fu e foti. Malaykaajo foonni wanjarde nen e poonnirdum mum. Juutugo mayre wadii kilomeeta ujune didi e keme didi (2200), non bo yaajugo e towugo mayre foti. ¹⁷ O foonni bo birniwol mayre, njol wadi kuule hemure e lasoy didi e naay, (144) jaka poonnol himbe. ¹⁸ Birniwol njol, hayre yaspa nun mahiraa. Wanjarde nen bo mahiraa e kanjeeri laabuni, e jalba hande daanorgal laabunjal. ¹⁹ Wanjarde nen dadda bombooru mum moyyiniiraama e kaaye dime feere feere. Arandeeeri, Yaspa, didawre, safiir, tatawre, agate, nayawre, emerooda, ²⁰ joyawre, sardoniisi, jeego'awre, sarduwan, jeedidawre, kirisoliti, jeetatawre, haako haakoore, jeenayawre, topas, sappo'awre, kirisoparas, sappo e go'awre, yasente, sappo e didawre, ametis. ²¹ Dammude sappo e didi den wadiraama e sokiyaaje daneje sappo e didi. Dammugal fu wadiraama sokiyaare woore. Jayri wanjarde nen

wadira e kanjeeri laabuni, jalboori hande daanorgaal laabunjal.

²² Mi yi'ay suudu Alla der wanjarde nen, gam Joomiraawo Alla mo baawde, e Jawgiyel nun laatii suudu Alla mayre. ²³ Wanjarde nen bukaaka naaje, naa bo lewru yayanana dum, gam teddujal Alla yayananta ne, Jawgiyel laatii fitilla mayre. ²⁴ Leydeele fu yahan der jayjol mayre, laamiibe duuniyaaru waddan jawdi mum der mayre. ²⁵ Dammude mayre maɓɓataako nyalooma, gam jemma walaa der mayre. ²⁶ Be gaddan jawdi e teddujal leydeele der mayre. ²⁷ Ko sobi fu naatataa der mayre. Gadoowo ko sentinii, e pewoowo naatataa ton. Amma naatoobe ton woni, ɓe inde mum winnaa der dewtere yonki, ne Jawgiyel.

22

¹ Baawo majjum, malaykaajo hollimmi maayo diyam yonki. Diyam dam e laabi hande daanorgaal. Maayo non e yiwa diga kittaal laamu Alla, e Jawgiyel. ² Diyam maayo non e ila caka jayri wanjarde nen. Leggal kokkoowal yonki e tawaa fonjo maggo didi fu. Leggal njal e rima bikkol de sappo e didi der duubol, waato de woore der lewru fu. Haako maggal e laatii lekki nyawtoohi himbe. ³ Naaloore tawataake kade der siire nen.

Kittaal laamu Alla e Jawgiyel wonoto der mayre, jaggiibe makko sujidanan mo. ⁴ Be ji'an yeeso makko, inne makko winnete e tiide maɓɓe. ⁵ Jemma walaa ton kade, ɓe kaajataake jayjol fitilla, e jayjol naaje, gam Joomiraawo Alla laatoto jayjol maɓɓe. Be laamoto faa abada.

Gartol Yeesu

⁶ Malaykaajo on wi'immi: «Haalaaji dɗi do e laatii goorja, dɗi laatii kooliniidi bo. Alla Joomiraawo gattudo haala mum der annabiibe, lili malaykaajo mum gam o holla jeyaabe makko ko waroyta, ɓooyataa.»

⁷ Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara ɓooyataa!» Barke laatani dwtaniido ko woni der dewtere annabaaku nee do.

⁸ Min, Yuhaana, min nani kujje dee, yi'i de. Baawo no nanumi, ji'umi de, jicciimi yeeso malaykaajo kolludo am de, gam mi sujidana mo. ⁹ Amma o wi'immi: «Taa wadu dum, min bo, mi laatii nun jaggiido hande maa, e banniraabe maa annabiibe, e dwtaniibe haalaaji gonudi der dewtere nee do. Sujidan Alla!» ¹⁰ O wi'immi kade: «Taa suudu haalaaji annabaaku gonudi der dewtere nee do, gam wakkati badake. ¹¹ Gadoowo ko halli, tokkoo wadugo ko halli. Cobudo, tokka wadugo ko sobi. Poonniitiido, tokkoo wadugo ko foonnitii. Ceniido, tokkoo wonaago der senaare!»

¹² Yeesu wi'i: «Kettinee, mii wara, ɓooyataa. Mi waddan barjaari gam mi warjoo moy fu deydey golle mum. ¹³ Min woni arano e sakitiineejo, min woni fuddoode e heennyitirde.»

¹⁴ Barke laatani loonnuube toggoje mum gam ɓe baawa ko nyaami ɓiɓɓe leggal yonki, ɓe naatira bo wanjarde diga e dammude! ¹⁵ Amma laatiibe dawaadi, e wadoobe dobo dobooje, e jeenoobe, e waroobe himbe, e safoobe tooruuje, e yidube fewre go e fewa fu, wonoto yaasi.

¹⁶ Min Yeesu, mi lili malaykaajo am, o seedoo kujje de der eklesiyaaji. Min woni mo lenyol Dawda, e taaniiko, min woni hoodere fajiri jalboore!

¹⁷ Ruuhu e jommanjo debbo darii e wi'a: «War!» Nanudo fu sey wi'a: «War!»

Dondaado fu, wara. Jidudo diyam yonki fu, jaba dam, yobataa!

¹⁸ Min, Yuhaana, mii bata moy fu, nanudo haala annabaaku gonuka der dewtere nee do hakkila. To goddo beydii goddum dow kujje dee, Alla beydanan joomum boneeji batanaadi der mayre. ¹⁹ To goddo buytii goddum der haalaaji dewtere annabaaku ne, Alla suttan gedu joomum e leggal yonki, e diga wanjarde seniine, ko batanaa der dewtere ne.

²⁰ Ceediido kujje dee wi'i: «E goorja, mii wara, ɓooyataa!» Aami! War Yeesu Joomiraawo!

²¹ Moyyere Joomiraawo meeden Yeesu wonda e moodon on fu!